



การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

นายอุทัย กมลศิลป์

ดุชนีพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



An Analytical Study of Buddhist Ethical Concept and Death Penalty

Mr.Uthai Kamolsil

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Degree of Doctor of Philosophy
(Philosophy)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
“แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

(ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ)

ประธานกรรมการ

(พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รศ. ดร.)

กรรมการ

(ผศ. ดร. วิเชียร แสนมี)

กรรมการ

(ผศ. ดร. จรัส ลีกา)

กรรมการ

(ผศ. ดร. สุวิน ทองปุ่น)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

ผศ. ดร. จรัส ลีกา

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร. สุวิน ทองปุ่น

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายอุทัย กมลศิลป์)

- ชื่อคุณนิพนธ์** : การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต
- ผู้วิจัย** : นายอุทัย กมลศิลป์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ปรัชญา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์**
- : ผศ.ดร.จรัส สีกา, ป.ศ. ๗, พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Philosophy),
Ph.D. (Philosophy)
- : ผศ.ดร. สุวิน ทองปั้น, พธ.บ. (ปรัชญา), M.A. (Phil.), Ph.D. (Phil.)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต ๓) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑) แนวคิดทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต พบว่า พุทธปรัชญามีทัศนะว่าเจตนาเป็นมโนกรรม เกณฑ์ตัดสินความดีอาศัยหลักศีล ๕ และหลักกรรม พุทธจริยศาสตร์เป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคม โทษประหารชีวิตถือเป็นโทษสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อมุ่งกระทำต่อชีวิตนักโทษเป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมแก่บุคคลผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตายเป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด สำหรับวิธีการประหารชีวิตมีความแตกต่างกันออกไปตามยุค

๒) สภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการใช้การลงโทษประหารชีวิตมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งโทษประหารชีวิตเป็นการวางโทษทางกฎหมายบ้านเมือง ส่วนบทลงโทษสำหรับภิกษุผู้กระทำความผิดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า พระพุทธบัญญัติหรือพระวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้เป็นพุทธอาณัติ มีบทลงโทษตามฐานของความผิด เริ่มตั้งแต่เบาไปจนถึงหนักที่สุดคือการพ้นจากความเป็นพระภิกษุ

๓) วิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต พบว่า หลักการของศีล ๕ เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้เป็นหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนการลงโทษประหารชีวิตนั้น พระพุทธศาสนามีท่าทีที่ว่าเมื่อบุคคลได้กระทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองร้ายแรงควรได้รับการพิจารณาโทษตามประมวลกฎหมายนั้นๆ ซึ่งเป็นไปตามหลักกรรมในพระพุทธศาสนา โทษประหารชีวิตเมื่อเทียบกับหลักกรรมแล้วจัดเป็นกรรมฝ่ายอกุศล ดังนั้นบุคคลที่เกี่ยวข้องควรใช้หลักเมตตาธรรม คือ เมตตาทายกรรม เมตตาเวจีกรรม เมตตาโมกกรรม ต่อบุคคลที่ได้รับโทษประหารชีวิต

Dissertation Title : An Analytical Study of Buddhist Ethical Concept and Death Penalty

Researcher : Mr.Uthai Kamolsil

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Asst.Prof. Dr.Jaras Leeka, Pali VII, B.A. (Religion),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

: Asst. Prof. Dr. Suwin Thongpan B.A. (Phil.), M.A. (Phil.),
Ph.D. (Phil.)

Date of Graduation : March 25, 2019

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the concepts of Buddhist ethics in relations to death penalty; 2) to study the problematic conditions of the death penalty; 3) to analyze the ethical concepts and the death penalty through the qualitative research methodology and the gathered data were interpreted by means of the descriptive analysis.

The research results were as follows:

1) Based on the study of the concepts of Buddhist ethics in relations to the death penalty, it was suggested that Buddhist philosophy has its view that intention is a conscience. The criteria for judging good relies on the five precepts and the principles of kamma. Buddhist ethics is a rule for living together for the order and peace of society. The death penalty is considered the highest penalty imposed by the law to focus on the prisoners' lives as a legal process in which the government punishes crimes against persons who commit crimes using various methods to destroy life or to kill. It is to absolutely eliminate the perpetrator from society. The methods of execution are differentiated according to the era.

2) The study of the problematic conditions of death penalty suggested that Thailand is one of the countries that has used the death penalty since ancient times to the present day. The death penalty is a punishment as the law of the country. As for the punishment for monks who commit crimes in Buddhism, it is called Buddha's command or discipline. The rules and regulations that the Lord Buddha set have penalties based on the faults from the lightest to the heaviest one, which is termination of monkhood.

3) In regards to the analysis of the ethical concepts and the death penalty, it was found that the five precepts are the principles that the Lord Buddha set as a basic ethical principle for peaceful coexistence. As for the death penalty, Buddhism has an attitude that when a person has committed a serious violation of the law of the country, a penalty should be considered for that person according to that code, which is based on the principle of kamma in Buddhism. The death penalty compared to the kamma principle is classified as a heavy unwholesome act. Therefore, the person concerned with this matter should use the compassion principles: physically loving kindness (*mettā-kāya-kamma*), vocally loving kindness (*mettā-vacī-kamma*) and mentally loving kindness (*mettā-mano-kamma*) to those who are punished by the death penalty.

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี โดยความเมตตาอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.จรัส ลีกา และ ผศ.ดร.สุวิน ท้องปิ่น อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้ความรู้ แนวคิด คำแนะนำและข้อสังเกตอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำดุष्ฎินิพนธ์ ตลอดถึงการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาทางวิชาการด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ได้เมตตาตรวจรูปแบบดุष्ฎินิพนธ์และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ให้ดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมทั้งเจ้าหน้าที่และบุคลากรห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งได้เอื้อเฟื้อหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดีตลอดมา

ยิ่งไปกว่านั้น ขอขอบพระคุณพระอาจารย์และอาจารย์บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นทุกรูปและทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้วิชาต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีส่วนสนับสนุนในการศึกษาและการเขียนดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้มา ณ โอกาสนี้

นายอุทัย กมลศิลป์

๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในดัชนีนี้พจนานุกรมนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ในการอ้างอิงโดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
๑	วิ.มหา. (ไทย) =	วินยปิฎก มหาวิงคปาติ (ภาษาไทย)
๒	วิ.มหา. (ไทย) =	วินยปิฎก มหาวิงคปาติ (ภาษาไทย)
๔	วิ.ม. (ไทย) =	วินยปิฎก มหาวคคปาติ (ภาษาไทย)
๗	วิ.จ. (ไทย) =	วินยปิฎก จุฬวคคปาติ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
๙	ที.สี. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขณธวรรคปาติ (ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรคปาติ (ภาษาไทย)
๑๒	ม.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก มชฌิมนิกาย มุลปนณาสกปาติ (ภาษาไทย)
๑๓	ม.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก มชฌิมนิกาย มชฌิมปนณาสก (ภาษาไทย)
๑๔	ม.อุ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก มชฌิมนิกาย อุปรปนณาสกปาติ(ภาษาไทย)
๑๕	ส.ส. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก สยุตตนิกาย สคาถวรรคปาติ (ภาษาไทย)
๒๐	อง.ทุก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก องคุตตตตนิกาย ทุกนิปาตปาติ (ภาษาไทย)
๒๒	อง.ฉก. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก องคุตตตตนิกาย ฉกนิปาตปาติ (ภาษาไทย)
๒๓	อง.อ.อ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก องคุตตตตนิกาย อ.อ.นิปาตปาติ (ภาษาไทย)
๒๔	อง.ท.ส. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก องคุตตตตนิกาย ท.ส.นิปาตปาติ (ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ธ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาติ (ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.อ.ติ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อ.ติ.วุตตคปาติ (ภาษาไทย)
๒๗	ขุ.ชา. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาตคปาติ (ภาษาไทย)

พระอภิธรรม

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
๓๕	อ.ภ.วิ. (ไทย) =	อภิธมมปิฎก วิงคปาติ (ภาษาไทย)
๓๖	อ.ภ.ธ.า. (ไทย) =	อภิธมมปิฎก ธาตคคปาติ (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม^๑ ในการอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากย่อมเกิดการกระทบกระทั่ง ล่วงเกินกันเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อสังคมประสบกับความวุ่นวายผู้นำเริ่มมองหาเครื่องมือในการควบคุม ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของกฎกติกาต่างๆ ภายในสังคม เพราะสังคมจำเป็นต้องมีกฎเพื่อกำหนด พฤติกรรมของสมาชิกของสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบซึ่งใช้ควบคุมรักษาระเบียบสังคมนั้นมีสอง แบบคือ แบบบังคับภายนอกและแบบบังคับภายในกฎหมายเป็นแบบบังคับภายนอกที่สังคมได้สร้างขึ้นให้มีลักษณะบังคับ โดยมีแบบแผนที่ชัดเจนและแน่นอน มีการลงโทษหากสมาชิกของสังคมฝ่าฝืน กฎหมายที่ได้วางไว้ส่วนแบบบังคับภายในนั้นเป็นแบบแผนหรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติอันดีงาม ซึ่งสมาชิกที่อยู่ในสังคมได้สร้างขึ้นโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาอบรมสั่งสอน และประพฤติปฏิบัติตาม โดยไม่จำเป็นต้องมีใครบังคับแบบบังคับภายในได้แก่กฎศีลธรรม

กฎหมายและกฎศีลธรรมเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมควบคู่กันไป เพราะมนุษย์เป็น สิ่งมีชีวิตที่มีเหตุผล จึงมีอาจกระทำหรือเชื่อฟังกฎหมายอันไม่สอดคล้องกับหลักการทางศีลธรรม ซึ่ง ถือเป็นการควบคุมบังคับภายในได้แต่ถ้าใช้กฎศีลธรรมควบคุมเพียงอย่างเดียวสังคมก็ไม่อาจจะอยู่ได้ ด้วยความสงบสุข เนื่องจากในแต่ละสังคมประกอบด้วยบุคคลทุกประเภท คนที่ยึดถือกฎศีลธรรมอย่าง เคร่งครัดก็มี คนที่ยึดถือผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าสิ่งอื่นก็มี เมื่อไม่มีบทลงโทษที่แน่นอนชัดเจน บุคคลที่หวังประโยชน์ดังกล่าวก็ย่อมฝ่าฝืนกฎอยู่ร่ำไป และนั่นย่อมนำมาความเดือดร้อนมาสู่สังคมใน ที่สุด ดังนั้นในทุกสังคมจึงจำเป็นต้องใช้กฎหมายและกฎศีลธรรมควบคู่กันไปเมื่อจุดมุ่งหมายพื้นฐาน ของกฎเกณฑ์ทางด้านศีลธรรมคือการเป็นแบบอย่างของความประพฤติเพื่อควบคุมและขัดเกลาตนเอง ของบุคคลในสังคมมีภาษิตลาตินบทหนึ่งกล่าวว่า “ที่ไหนมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กฎหมายกับสังคมมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน กล่าวคือเมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะก็ต้อง มีกฎเกณฑ์ที่ถือปฏิบัติ เพื่อให้สังคมนั้นอยู่ได้โดยปกติสุข นักวิชาการได้มีกฎเกณฑ์ที่ว่านั้นเกิดขึ้นได้ อย่างไร ในประเด็นนี้ได้มีข้อโต้แย้งทางวิชาการว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไรมีแนวคิดเป็น ๒ แนว^๒ แนวหนึ่งคิดว่ากฎเกณฑ์ความประพฤติของมนุษย์เกิดจากมนุษย์หรือพระเจ้าเป็นผู้กำหนด

^๑ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐๖.

^๒ ปรีดี เกษมทรัพย์, **นิติปรัชญา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๐.

ขึ้น ส่วนอีกแนวหนึ่งเห็นว่ากฎเกณฑ์ก่อตัวขึ้นเองในสังคมมนุษย์ แล้วค่อยๆ คลี่คลายวิวัฒนาการเรื่อยๆ โดยมีได้เริ่มต้นหรือเกิดขึ้นด้วยความตั้งใจของมนุษย์คนใดคนหนึ่งในการพิจารณาตัดสินการกระทำของมนุษย์นั้นเกี่ยวข้องกับความสำเร็จงานเสรีคำถามคือมนุษย์มีอิสระในการตัดสินใจเลือกกระทำการต่างๆ หรือไม่ลัทธิอิสระวิสัย (Indeterminism) เชื่อว่าเราเป็นอิสระมนุษย์มีเจตจำนงเสรีจึงมีการตัดสินใจเลือกที่เป็นอิสระในขณะที่ลัทธิเหตุวิสัย (Determinism) ไม่เห็นด้วยเราคิดว่าเราตัดสินใจเลือกโดยเสรีแต่นั้นเราเข้าใจผิดมนุษย์ไม่มีเจตจำนงเสรีจึงไม่มีอิสระในการตัดสินใจเลือกทุกการกระทำของมนุษย์เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุหรือมีปัจจัยมากมายและสลับซับซ้อนที่ผลักดันให้เรากระทำการต่างๆ

การลงโทษตามกฎหมายอายุเป็นเครื่องมือของรัฐ เพื่อบำรุงรักษาให้ประชาชนภายในรัฐสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข โดยการบังคับพฤติกรรมของประชาชนภายในรัฐให้ปฏิบัติตามกรอบหรือกฎเกณฑ์ของสังคม การลงโทษโดยการประหารชีวิตนั้นเป็นการลงโทษที่สังคมในสมัยอดีตได้สร้างขึ้นมาเพื่อจัดระเบียบ และให้ความเป็นธรรมแก่สังคม ซึ่งในแต่ละพื้นที่นั้นก็จะมีวิธีการประหารที่ต่างกันไปแต่ก็อยู่บนฐานคิดเดียวกัน ในปัจจุบันนี้การประหารชีวิตถือว่ามีเจตจำนงต่อสังคมอยู่หรือไม่นั้นไม่มีใครสามารถให้คำตอบแบบเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ได้ การลงโทษประหารชีวิตนั้นเป็นวิธีการลงโทษทางอาญาต่อพลเมืองของรัฐที่รุนแรงที่สุดที่ผู้ปกครองของแต่ละประเทศทั่วโลกทั้งในอดีตและปัจจุบันบัญญัติขึ้นเพื่อบังคับใช้ในการลงโทษแก่พลเมืองของตนที่กระทำความผิดรุนแรงอันเป็นอันตรายต่อสังคมส่วนรวมหากจะแตกต่างกันบ้างก็แต่เพียงฐานความผิดและวิธีการลงโทษเท่านั้นถึงอย่างนั้นก็ตามผลที่เกิดขึ้นจากการลงโทษนั้นก็คือความตายของนักโทษอันมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อมุ่งเน้นการตัดโอกาสผู้กระทำผิดการแก้แค้นทดแทนและการยับยั้งอาชญากรรมในสังคมเป็นสำคัญซึ่งรูปแบบของการประหารชีวิตในอดีตของประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศไทยมักมีลักษณะที่มีความโหดร้ายทารุณเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษคือการแก้แค้นทดแทนเป็นสำคัญ หากแต่ปัจจุบันประเทศต่างๆทั่วโลกได้มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมรวมทั้งกระแสของการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในสังคมที่มีมากขึ้นอันส่งผลให้ประเทศต่างๆส่วนใหญ่ทั่วโลกได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตรวมทั้งแม้หากจะยังคงโทษประหารชีวิตแต่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการประหารชีวิตให้มีวิธีการที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกมองว่าการลงโทษประหารชีวิตเป็นการกระทำที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมขัดต่อหลักการพื้นฐานสิทธิมนุษยชนคือสิทธิในการมีชีวิต (Right to life) และหากมีความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมก็อาจมีการลงโทษผู้ที่มีได้กระทำความผิดได้และถ้าคำนึงถึงกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดการลงโทษประหารชีวิตก็เท่ากับเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำผิดได้แก้ไขฟื้นฟูตัวเองซึ่งเป็นเหตุผลที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของหลายประเทศในปัจจุบัน^๓ พิจารณาข้อโต้แย้ง

^๓ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๖๘.

ทางจริยศาสตร์เรื่องโทษประหารชีวิตโดยการนำเสนอเหตุผลของทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้านเราจะพิจารณาปัญหานี้ในแง่จริยธรรมว่าการประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ยอมรับได้หรือไม่ฝ่ายสนับสนุนโทษประหารชีวิตเชื่อว่าโทษประหารชีวิตเป็นเครื่องมือที่จำเป็นของกระบวนการยุติธรรมและการป้องกันอาชญากรรมฆาตกรต้องได้รับโทษที่เขาสมควรจะได้รับนั่นคือความตายนอกจากนี้โทษประหารชีวิตยังสามารถยับยั้งอาชญากรรมได้มากกว่าโทษจำคุกแต่ฝ่ายคัดค้านโทษประหารชีวิตแย้งว่าเป็นไปไม่ได้ที่การฆ่าเพื่อนมนุษย์จะเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีเราไม่สามารถสอนว่าการฆ่าคนเป็นสิ่งผิดด้วยการฆ่าคนการประหารชีวิตเป็นเรื่องไร้มนุษยธรรมและไร้ประโยชน์

ข้อถกเถียงทางจริยศาสตร์เรื่องโทษประหารชีวิตแบ่งได้เป็น ๒ แนว คือจริยศาสตร์แบบประโยชน์นิยม (Utilitarianism) โดยพิจารณาจากผลของการกระทำเป็นเกณฑ์ตัดสินกับจริยศาสตร์แบบสัมบูรณ์นิยม (Absolutism) ที่ถือความถูกต้องตามกฎหมายเป็นหลักซึ่งเข้มงวดมากยึดหลักการสำคัญกว่าผลที่ได้ถูกคือถูกผิดคือผิดไม่มีข้อแม้หรือเงื่อนไขใดๆการกระทำอย่างหนึ่ง เช่นการทำลายชีวิตผิดทุกกรณีโดยไม่มีข้อแม้ไม่ว่าจะก่อให้เกิดผลที่เป็นประโยชน์สักเพียงใดแต่ประโยชน์นิยมไม่เห็นด้วยประโยชน์นิยมตัดสินการกระทำโดยยึดหลักมรสุมสิ่งที่ดีคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด^๔ กลุ่มนี้จึงสนับสนุนการลงโทษขั้นรุนแรงอย่างการประหารชีวิตสำหรับลัทธิประโยชน์นิยมโทษประหารชีวิตเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรมเพราะจะเกิดผลดีคือประโยชน์สุขกับคนส่วนใหญ่เมื่อพิจารณาข้อโต้แย้งของทั้งสองฝ่ายจะเห็นได้ว่าเหตุผลของฝ่ายสนับสนุนโทษประหารชีวิตล้วนสอดคล้องกับเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมแบบประโยชน์นิยมทั้งสิ้นในขณะที่เหตุผลของฝ่ายคัดค้านโทษประหารชีวิตก็สอดคล้องกับเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมแบบสัมบูรณ์นิยมเช่นกันตามแนวความคิดของประโยชน์นิยมโทษประหารชีวิตมีความชอบธรรมที่จะใช้กับฆาตกรผู้โหดเหี้ยมเพราะนอกจากจะทำให้เขาไม่มีโอกาสฆ่าผู้บริสุทธิ์คนอื่น ๆ แล้วยังเป็นการส่งสัญญาณเตือนไปยังนักฆ่าคนอื่น ๆ ด้วยว่าพวกเขาจะได้รับโทษแบบเดียวกันไม่มีโทษใดจะสามารถหยุดนักฆ่าจากการทำฆาตกรรมอย่างได้ผลเท่ากับโทษประหารชีวิตนี่คือวิธีหยุดอาชญากรรมรุนแรงอย่างได้ผลที่สุดซึ่งจะเกิดผลดีและเป็นประโยชน์กับสังคมส่วนรวมประโยชน์นิยมตัดสินการกระทำโดยผลของการกระทำเพียงด้านเดียวไม่สนใจวิธีการที่จะนำไปสู่ผลตรงกันข้ามกับฝ่ายคัดค้านโทษประหารชีวิตคือกลุ่มสัมบูรณ์นิยมที่ยึดมั่นในหลักการและวิธีการที่ถูกต้องผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำจะเป็นประโยชน์สักเพียงใดถ้าต้องใช้วิธีการที่ผิดก็ไม่ควรทำศักดิ์ศรีของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญการประหารชีวิตคือการทำลายชีวิตและการทำลายชีวิตผิดทุกกรณีเราไม่สามารถใช้วิธีการผิดเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดีได้

โทษประหารชีวิตถือว่าเป็นโทษที่ร้ายแรงและเป็นการทำให้ชีวิตหนึ่งชีวิตต้องตายลงไป ในทางกฎหมายอาจมองว่าสมควรเพราะเป็นไปตามกระบวนการด้านความยุติธรรม แต่ในทางศีลธรรมย่อมเกิดคำถามว่าเหมาะสมแล้วหรือ เพราะชีวิตทุกชีวิตย่อมมีค่าที่เท่าเทียมกัน บางคนอาจไม่มีทางเลือกมากนักในการดำเนินชีวิต และคำถามที่ว่ากฎหมายที่ใช้อยู่มีความชอบธรรมและยุติธรรมมากน้อยเพียงใด อันเป็นข้อคำถามในทางจริยศาสตร์เพราะสังคมโลกบางส่วนได้ยกเลิกโทษประหาร

^๔ ทินพันธ์ นาคะตะ, *คุณธรรมจริยธรรมกับศีลธรรมจากมุมมองของปรัชญา*, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๗), หน้า ๒๖๔.

ชีวิตไปแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในส่วนปัญหาทางจริยศาสตร์กับปัญหาเรื่องโทษประหารชีวิตในส่วนที่ว่าด้วยความเท่าเทียมและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์นั่นเอง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต” ครั้งนี้เป็นลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ได้แก่ หลักกุศล อกุศล หลักศีล ๕ และหลักกรรม อันเป็นหลักปฏิบัติเพื่อความดีงามและความสงบสุขของสังคม

โทษประหารชีวิต หมายถึง เป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมแก่บุคคล การทำโทษตามกฎหมายอาญาขั้นสูงสุดที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตาย

การลงโทษประหารชีวิต หมายถึง วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตายได้แก่ การฉีดยาพิษเข้าสู่ร่างกาย การนั่งเก้าอี้ไฟฟ้า การรมแก๊ส การให้แขวนคอ การใช้อาวุธปืนยิง เป็นต้น

สภาพการลงโทษประหารชีวิต หมายถึง การลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระวินัยในพระพุทธศาสนา

เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม หมายถึง หลักหรือมาตรการที่ใช้ตัดสินพฤติกรรมว่าดี-ชั่ว ถูก-ผิด โดยงานวิจัยนี้หมายถึง หลักศีล ๕ และหลักของกรรม

พุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต หมายถึง ท่าทีของพุทธปรัชญาต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาหลักพุทธจริยศาสตร์ และการลงโทษประหารชีวิตในแง่มุมต่างๆ ทั้งในทางกฎหมาย ศาสนาและปรัชญาโดยงานวิจัยเหล่านั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. หนังสือ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ สิทธิมนุษยชนสร้างสันติสุขหรือสลายสังคม ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องของการที่มนุษย์เรามาตกลงยอมรับกันให้บุคคลในฐานะที่เป็น

มนุษย์แต่ละคนได้รับความเคารพนับถือเอาใจใส่ดูแลคุ้มครองรักษาและได้รับประโยชน์จากการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ซึ่งอาจจะพูดว่า “อย่างดีที่สุด” มนุษย์ที่มาตกลงกันในที่นี้หมายถึงชุมชนระดับโลกคือองค์การสหประชาชาติได้แก่ชาติต่างๆ ทั้งหลายในโลกนี้ได้ตกลงกันและได้วางเป็นข้อกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นซึ่งยอมให้บุคคลยกขึ้นเป็นข้ออ้างเพื่อเป็นหลักประกันหรือเป็นมาตรฐานที่เขาจะมีชีวิตอยู่อย่างดีสามารถเข้าถึงความดีงามและประโยชน์สุขที่ควรจะได้รับ^๕

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมของอาริสโตเติลในหนังสือปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตกว่า คุณธรรมหรือจริยธรรมหมายถึงคุณสมบัติที่ดี เช่นความกล้าหาญความเสียสละความซื่อสัตย์ความยุติธรรมซึ่งฝังรากลึกภายในจิตใจจนเป็นลักษณะนิสัย (States of Character) มนุษย์สามารถเลือกที่จะกระทำดีและชั่วโดยอาศัยเหตุผลหรือความรู้สึกลงในการตัดสินใจ มนุษย์ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำเรื่องที่ไม่เจตนา ซึ่งอาริสโตเติลได้แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) การกระทำโดยไม่รู้สถานการณ์ ๒) การกระทำเพราะถูกบังคับ ๓) การกระทำเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายร้ายแรง^๖

วิทย์ วิศทเวทย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม” ได้กล่าวว่าจริยศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของปรัชญา เมื่อเอ่ยคำว่าจริยศาสตร์เราก็มักนึกถึงจริยธรรมศีลธรรม แล้วก็โยงไปถึงเรื่องความดีความชั่ว ความถูกความผิด ซึ่งจริยศาสตร์เป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ศึกษาค้นคว้าด้านกับสังคมศาสตร์ วิชาสังคมศาสตร์ต้องการรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในพฤติกรรมของมนุษย์ ส่วนจริยศาสตร์ต้องการรู้เกี่ยวกับคุณค่าและค่านิยมที่ตอบว่าอะไรคือสิ่งที่ถูกการกระทำที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร เอาอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสินความดีความชั่ว เพราะในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความสลับซับซ้อนมาก การกระทำบางอย่างอาจจะถูกและดีในสังคมหนึ่ง แต่อาจเป็นสิ่งที่ไม่ดีและเลวร้ายในอีกสังคม เพราะความดีเป็นสิ่งสัมพัทธ์คือขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น เช่น เวลา สถานที่ ดินฟ้าอากาศและสภาพแวดล้อม สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น^๗

สุเขาว์ พลอยชุม ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “จริยศาสตร์แนวพุทธ” สรุปได้ว่า การพูดว่าการกระทำของมนุษย์ถูกหรือผิดหรือว่าทั้งถูกทั้งผิด จะใช้ได้หรือมีความหมายก็เฉพาะเมื่อมนุษย์มีเสรีภาพที่จะกระทำในขอบเขตของเงื่อนไขที่เป็นเหตุเป็นผลของกันและกันเท่านั้น ถ้าว่าการกระทำของมนุษย์เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าหรือเป็นเพียงผลสะท้อนของมรดกทางกายหรือถูกกำหนดอย่างสิ้นเชิงโดยอดีตทางจิตใจของเราเอง การกระทำของเราก็ก้าวไม่ได้ว่าถูกหรือผิดเพราะถูกบังคับให้ทำหรือไม่มีเสรีภาพในการกระทำ ด้วยเหตุนี้การกระทำของมนุษย์จะถือว่าถูกหรือผิดได้ก็ต่อเมื่อมี

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **สิทธิมนุษยชนสร้างสันติสุขหรือสลายสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^๖ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **ปรัชญากรีกบ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, หน้า ๒๘๓.

^๗ วิทย์ วิศทเวทย์, **จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๘).

การกระทำนั้นแม้ว่าจะถูกสถานการณ์บางอย่างกำหนดให้ตัดสินใจทำ แต่เขาจะต้องทำโดยไม่ถูกบังคับให้กระทำและมีเสรีภาพในการกระทำ (อตุถการ) ภายในขอบเขตบางอย่างที่เป็นอยู่ในโลก”^{๘๘}

ชัยวัฒน์ อัทพ์ฒน์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยศาสตร์ สรุปความว่าจริยศาสตร์เป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับว่าอะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิตของตนหรือชีวิตในอุดมคติควรเป็นชีวิตเช่นไร และมีหลักปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง พร้อมกันนั้นก็ทำให้ผู้ศึกษามีความรู้ดีรู้จักใช้ความรู้ในทางที่ถูกต้องและมีความประพฤติดีอันเป็นศรีสง่าแก่ตนเอง ซึ่งการมีความรู้ดีและมีความประพฤติดีทั้งสองประการนี้ถือว่าเป็นส่วนสมบูรณ์ของชีวิตที่ประเสริฐทั้งเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จและความสุขนานาประการ^{๘๙}

เนืองน้อย บุญยเนตร ได้กล่าวไว้ในหนังสือจริยศาสตร์ตะวันตก ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ทท์ ว่า แนวคิดประโยชน์นิยมถือว่าหลักที่จะตัดสินการกระทำอันใดอันหนึ่งว่าถูกหรือผิดควรทำหรือไม่ควรทำอยู่ที่ผลของการกระทำนั้นถ้าทำแล้วเกิดผลดีทำให้มนุษย์มีความสุขมากขึ้นการกระทำนั้นก็เป็นการกระทำที่ถูกต้องควรทำแต่ถ้าทำแล้วเกิดผลเสียมากกว่าผลดีทำให้มนุษย์มีความสุขน้อยลงการกระทำนั้นก็ผิดไม่ควรทำ ในสถานการณ์ที่ต้องเลือกทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตัวที่จะตัดสินก็คือถ้าผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำนี้ดีกว่าการกระทำอื่นก็เป็นสิ่งควรทำและถ้าถามต่อไปว่าเอาอะไรตัดสินว่าผลที่เกิดจากการกระทำนี้ดีกว่าผลที่เกิดจากการกระทำนี้คำตอบก็คืออันที่ให้ประโยชน์สุขมากกว่าถือว่าดีกว่า

ประโยชน์นิยมถือว่าการกระทำที่ดีคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อคนส่วนมากวิธีการจึงไม่สำคัญเท่ากับผลที่เกิดขึ้นผลของการกระทำจะเป็นตัวตัดสินความถูกความผิดของการกระทำและผลที่ว่าเป็นประโยชน์สุขของมหาชนซึ่งหมายถึงหลักมหสุขสู่มหาชน^{๙๐}

ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ นิติปรัชญา ว่า ถ้าหากถามว่าความยุติธรรมคืออะไร ก็เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ น่าสังเกตว่าเรามักจะตั้งคำถามว่ากฎหมายยุติธรรมหรือไม่ ทำไมไม่ถามว่ากฎหมายมันงามหรือไม่งามอย่างเดียวกันกับการดูผู้หญิง หรือทำไมไม่มีใครว่าสุนัขว่ามันไม่มีศีลธรรม ในทางสามัญสำนึกของคนโดยทั่วไปแล้ว จะมีคนถามเสมอว่ากฎหมายเป็นธรรมหรือไม่ คำพิพากษานั้นเป็นธรรมหรือ คนโดยทั่วไปจะคิดและเข้าใจในเรื่องกฎหมายหรือในเรื่องคดีความว่าความยุติธรรมเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง และเชื่อว่ากฎหมายกับความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็ต้องถามต่อไปว่า กฎหมายกับความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร คำถามเช่นนี้แสดงว่าเราต้องการประเมินคุณค่าของกฎหมาย (Evaluate) ว่ากฎหมายมีคุณค่า (Value) หรือไม่อย่างไร ความมีคุณค่าทางกฎหมายก็คืออุดมคติของกฎหมายนั่นเอง^{๙๑}

^{๘๘} สุเขาวิน พลอยชุม, **จริยศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิภวราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๒.

^{๘๙} ชัยวัฒน์ อัทพ์ฒน์, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

^{๙๐} เนืองน้อย บุญยเนตร, **จริยศาสตร์ตะวันตก ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ชาร์ทท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๕.

^{๙๑} ปรีดี เกษมทรัพย์, **นิติปรัชญา**, หน้า ๖๕.

ปรกรณ์ มณีปรกรณ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ อาชญาวិทยาและทัณฑวิทยา ได้กล่าวถึงแนวคิดโทษประหารชีวิตว่า ซีซาร์เบ็คคาเรีย เห็นว่า การลงโทษที่จะเกิดประสิทธิผลนั้นไม่ใช่การลงโทษด้วยวิธีรุนแรง โหดร้าย หรือไร้มนุษยธรรม แต่การลงโทษที่จะก่อให้เกิดประสิทธิผลนั้นต้องมีความแน่นอนและรวดเร็ว ดังนั้นการลงโทษประหารชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีประสิทธิภาพทั้งนี้ยังมีการลงโทษแบบอื่นที่เกิดประสิทธิผลมากกว่าการลงโทษด้วยการประหารชีวิต^{๑๒}

ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการสัมมนาทางวิชาการ “แนวทางการเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล” ว่าจุดมุ่งหมายของการลงโทษทางอาญา (Purpose of Criminal Sanctions) การลงโทษทางอาญานั้นได้มีการปฏิบัติตั้งแต่โบราณกาลในอดีตนั้นเราจะใช้วิธีการลงโทษทางร่างกาย (Corporal punishment) เช่นการโบยตีการนำเอาเหล็กร้อนๆ มาทาบบนร่างกายของผู้กระทำความผิดเพื่อให้เจ็บปวดทรมานเป็นต้นหรือแม้แต่การลงโทษโดยมาตรการทางเศรษฐกิจเช่นการปรับและหากไม่ชำระค่าปรับได้ก็ต้องใช้แรงงานเข้าแลกหรืออาจต้องถูกขายและตกเป็นทาสและการประหารชีวิตส่วนมาตรการในการลงโทษทางอาญาโดยการกักขังในคุกและทัณฑสถานต่างๆ นั้นถือว่าเป็นวิธีการที่ค่อนข้างใหม่ที่สรุปไม่ได้ว่าเกิดขึ้นเมื่อใดซึ่งสามารถอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาโดยใช้หลักปรัชญาร่วมสมัยเป็น ๕ ประการ คือ

๑. การยับยั้งการคิดขวาง (Deterrence)
๒. การทำให้หมดความสามารถ (incapacitation)
๓. การแก้แค้น (Retribution)
๔. การฟื้นฟู (Rehabilitation)
๕. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice)^{๑๓}

สมยศ เชื้อไทย ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ทฤษฎีกฎหมาย นิติปรัชญา ว่าการลงโทษตามทฤษฎีเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) มีวัตถุประสงค์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดอรรถประโยชน์ (Unitarianism) และแนวคิดเจตจำนงอิสระ (Theory of Free will) โดยที่แนวคิดอรรถประโยชน์เห็นว่า การที่จะตัดสินใจว่าการกระทำอย่างหนึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องชอบธรรมหรือไม่ กล่าวคือ การกระทำนั้นก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดต่อคนจำนวนมากที่สุดหรือไม่ ถ้าใช่การกระทำนั้นก็ชอบธรรม การลงโทษนั้นอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำที่ดีได้ คือ การป้องกันสังคม^{๑๔}

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาศุภชัย ปิยธมมชโย (ติวป) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “พุทธจริยศาสตร์กับโทษประหารชีวิต” จากการศึกษาพบว่าพระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมการก่อเวรการประหารชีวิตจึงไม่ได้

^{๑๒} ปรกรณ์ มณีปรกรณ์, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพลส, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒.

^{๑๓} ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ, “แนวทางการเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล”, บทสรุปทางวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐-๑๒.

^{๑๔} สมยศ เชื้อไทย, ทฤษฎีกฎหมาย นิติปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๖.

รับการสนับสนุนจากหลักการในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาจะไม่สนับสนุนโทษประหารแต่ก็ไม่เข้าไปแทรกการลงโทษของผู้มีอำนาจปกครองประเทศเพราะการลงโทษเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยที่แผนการระยะยาวของการพัฒนามนุษย์ยังไม่สำเร็จผลของการลงโทษนั้นไม่ส่งผลเป็นเวรกรรมแก่ผู้ลงโทษหรือผู้สั่งให้ลงโทษกระทำโดยเจตนาดีเพื่อความสงบของสังคมคือข้อความที่ว่า “เมื่ออนารชนก่อกรรมชั่ว อารยชนใช้การลงโทษ (อาญา) หักห้ามการกระทำนั้นเป็นการสั่งสอนหาใช่เป็นการก่อเวรไม่บัณฑิตทั้งหลายเข้าใจกันอย่างนี้ด้วยเหตุนี้ผู้พิพากษาคัดสินลงโทษประหารจำเลย หากตัดสินไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยชอบธรรมและปราศจากความไม่พอใจจำเลยเป็นการส่วนตัวเชื่อว่าการลงโทษนั้นไม่เป็นปาณาติบาตเพราะขาดองค์ประกอบคือมีเจตนาจะฆ่าด้วยตนเอง การประหารเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมาย^{๑๕}

พระมหาทวี ฐานวโร (อ่อนปัสสา) ได้ศึกษาเรื่อง “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา” จากการศึกษาพบว่า ความผิดในการทำปาณาติบาตนั้นแยกพิจารณาเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑) ฝ่ายผู้ทำเองเรียกว่า “อัตวิสัย” คือผู้ฆ่าถือเจตนาของผู้ฆ่าเป็นสำคัญความผิดหรือบาปจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความโน้มเอียงของจิตว่าเป็นไปทางกุศลหรืออกุศล

๒) ฝ่ายผู้ถูกกระทำเรียกว่า “วัตถุวิสัย” คือชีวิตที่ถูกฆ่าจำแนกตามคุณค่าของชีวิต ประโยชน์ของชีวิตและขนาดของชีวิตเป็นเครื่องกำหนดโทษมากหรือน้อยศีลธรรมหรือคุณธรรมเป็นบทกำหนดคุณค่าของมนุษย์หากศีลธรรมและคุณธรรมของผู้ใดมีมากผู้ทำปาณาติบาตกับผู้นั้นก็มีโทษมากเกณฑ์การตัดสินคุณค่าของชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับคุณประโยชน์ของผู้ที่ถูกฆ่า^{๑๖}

สมถการ พรมทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต” สรุปผลการวิจัยเชิงอภิปรายพบว่า

๑. ระบบยุติธรรมที่มนุษย์เราจะสามารถคิดค้นขึ้นมาได้นั้นอาจมีได้หลายระบบ แต่ระบบที่พระพุทธศาสนา นำเสนอนั้นเน้นที่เรื่อง “ความเที่ยงธรรม” หรือ “ความยุติธรรม” หรือ “ความถูกต้อง” เป็นไปได้ที่เราจะคิดถึง ประเด็นต่างๆ เช่น อะไรคือจุดมุ่งหมายของการลงโทษลงโทษแล้วใครได้ประโยชน์อะไร แต่สิ่งที่เราจะต้องไม่ ลืมเด็ดขาดก็คือ อะไรคือลำดับความสำคัญก่อนหลังในการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการลงโทษ

๒. พระพุทธศาสนาจึงถือว่า เมื่อเราจะคิดหามาตรการลงโทษผู้กระทำความผิด เราจะต้องตีกรอบเสียก่อนว่าใครคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้การมุ่งประโยชน์ของสังคมนั้นเป็นเรื่องดีเพราะการลงโทษเป็นกิจกรรมของรัฐ และสิ่งที่รัฐจะต้องคำนึงเสมอในการกระทำหน้าที่ก็คือประโยชน์ของประชาชน

๓. ความเที่ยงธรรมหรือยุติธรรมที่พระพุทธศาสนาสอนนั้นยังเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งของระบบการลงโทษคือ ความมีเหตุผล ความสามารถอธิบายได้อย่างตลอด ไม่

^{๑๕} พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย (ติวปปี), “พุทธจริยศาสตร์กับโทษประหารชีวิต”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๑๖} พระมหาทวีฐานวโร (อ่อนปัสสา), “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

ติดขัด ในเรื่องการทำคามผิดและการลงโทษนั้นพระพุทธศาสนาคิดว่ามีคำถามหลักๆ อยู่สองคำถาม ต่อ เนื่องกัน เราต้องตอบเรื่องเหล่านี้ตามลำดับ

คำถามแรก คือ ทำไมเขาจึงถูกลงโทษ คำตอบคือเพราะเขาทำความผิด

คำถามที่สอง เขาควรถูกลงโทษอย่างไร คำตอบคือตามความผิดที่เขาทำ

๔. มีความเข้าใจโดยนักคิดตะวันตกบางคนว่า การชดใช้ความผิดกับการให้การศึกษาอบรมนั้นเป็นสิ่งที่ยื่นอยู่คนละด้าน ความเข้าใจนี้เป็นความคิดแบบแยกข้าวชดเชยที่พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับที่พระพุทธศาสนาเอาเรื่องความยุติธรรมเป็นตัวตั้งในเรื่องการลงโทษนั้นเพราะพระพุทธศาสนาคิดว่านี่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด

๕. เมื่อคนคนหนึ่งกระทำความผิดอันมหันต์แล้วเราลงโทษประหารชีวิตเขา ถ้าเขายอมรับว่าโทษนั้นสมควรแล้วกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไปการยอมรับนั้นเป็นจุดตั้งต้นของการเรียนรู้

๖. จริยธรรมของพระพุทธศาสนานั้นเป็นจริยธรรมที่วางอยู่บนโลกทัศน์ที่ว่าชีวิตนี้เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวบนโลกไม่ต่างจากหยาดน้ำค้างบนปลายหญ้า ไม่มีอะไรที่เราจะพึงยึดมั่นได้เลยในชีวิตนี้ในท้ายที่สุดแล้ว เราทุกคนก็ต้องตายเมื่ออายุขัยอันสมควรดำเนินมาถึง ความตายไม่ใช่เรื่องที่ร้ายแรงสำหรับ พระพุทธศาสนา^{๑๗}

ศิริมาลย์ ศรีใส ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรมและกฎหมายในจริยศาสตร์ของค้ำนท” ตามทฤษฎีของค้ำนท มนุษย์เป็นผู้มีความสามารถในการใช้เหตุผล เมื่อเหตุผลเป็นหลักการพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้น พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์จึงสัมพันธ์กับหน้าที่ ซึ่งเป็นหลักการทางศีลธรรมอันเกิดจากรากฐานของการใช้เหตุผลเช่นเดียวกัน หลักการทางศีลธรรมในเบื้องต้นนั้นจะต้องมีลักษณะเป็น “คำสั่งเด็ดขาด” ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือแรงโน้มถ่วงใด ๆ แต่หลักการทางศีลธรรมนั้นจะต้องเป็นการใช้เหตุผลเพื่อหน้าที่เท่านั้น หลักการทางศีลธรรมดังกล่าวนี้ ค้ำนทเรียกว่าเป็นแบบบังคับภายใน ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็มีหน้าที่ทางศีลธรรมในการกระทำตามข้อบังคับของสังคมคือกฎหมาย ซึ่งค้ำนทเรียกว่าเป็นแบบบังคับภายนอก โดยค้ำนทเชื่อว่าศีลธรรมและกฎหมายตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อเข้าถึงกฎศีลธรรมได้ ดังนั้นกฎหมายซึ่งเป็นแบบบังคับพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์จึงมาจากรากฐานของหลักการทางศีลธรรมด้วยเป็นสำคัญ ทำให้กฎหมายกับศีลธรรมมีความสัมพันธ์กันโดยปริยาย ทั้งนี้หลักการสำคัญของความสัมพันธ์ดังกล่าวคือกฎหมายและศีลธรรมจะต้องมุ่งสู่กฎเดียวกันคือ กฎสากล^{๑๘}

ปิยะพันธ์ ปิงเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เกณฑ์ชี้วัดการตัดสินลงโทษประหารชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรได้ถูกคัดเลือกเข้าสมการจำแนกประเภททั้ง ๑๕ ตัวแปร โดยตัวแปรที่ให้ค่าอำนาจการจำแนกแ่งสมการมากที่สุดได้แก่ จำเลยมีพฤติการณ์ในการกระทำความผิดที่ร้ายแรงจน

^{๑๗} สมภาร พรหมทา, “พุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘, หน้า ๑๐๙-๑๑๓.

^{๑๘} ศิริมาลย์ ศรีใส, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรมและกฎหมายในจริยศาสตร์ของค้ำนท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑).

เป็นสันดาน ไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมให้กลับตัวเป็นคนดีได้โดยวิธีการจำคุก จึงจำต้องตัดออกจากสังคมอย่างถาวรโดยการลงโทษประหารชีวิต เพื่อตัดโอกาสไม่ให้กลับมากระทำความผิด หรือเป็นอันตรายต่อสังคมอีก เช่น มีอุปนิสัยที่กระทำผิดมาอย่างโชกโชนหลายคดี จำเลยที่ก่อคดีข่มขืนแล้วมาก่อคดีข่มขืนซ้ำอีก เป็นต้น จากกลุ่มตัวอย่างได้ให้การยอมรับต่อตัวแปรทั้ง ๑๕ ตัวแปร ซึ่งสามารถใช้เป็นเกณฑ์ชี้วัดในการตัดสินลงโทษประหารชีวิตได้^{๑๙}

บัณฑิต ไชยวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ : กรณีศึกษาการค้าเมทแอมเฟตามีน” จากการศึกษาถึงความเหมาะสมในการกำหนดโทษในการข่มขืนการค้าเมทแอมเฟตามีนในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ของไทยพบว่าเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดโทษ คือน้ำหนักของปริมาณสารบริสุทธิ์ การลงโทษประหารชีวิตสำหรับการค้าเมทแอมเฟตามีนในระยะแรกควรกำหนดที่ปริมาณน้ำหนักสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ ๑๐๐ กรัมขึ้นไป และกำหนดโทษที่หลากหลายที่มีโทษประหารชีวิตสถานเดียวเพื่อให้ศาลได้ใช้ดุลยพินิจลงโทษให้เหมาะสมกับผู้ค้ารายใหญ่รายย่อยตัวการสำคัญและตัวการไม่สำคัญ

ในระยะต่อไปที่พร้อมจะยกเลิกโทษประหารชีวิตก็สมควรให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตในคดียาเสพติดเพราะมิใช่ความผิดร้ายแรงสูงสุดตามความหมายของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองนอกจากการใช้โทษเพื่อยับยั้งการค้าเมทแอมเฟตามีนแล้วยังคงต้องใช้มาตรการอื่นอีกเช่นการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังการลดทอนความเป็นอาชญากรรมทางคดียาเสพติดการริบทรัพย์ตามมูลค่าอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๐}

ฐาปน แสนยะบุตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สิทธิในการมีชีวิตกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย” กล่าวถึงสิทธิมนุษยชนว่า สิทธิในการมีชีวิตเป็นสิทธิเด็ดขาดที่เป็นส่วนหนึ่งและมีธรรมชาติร่วมกับสิทธิมนุษยชน ถือกำเนิดและดำรงอยู่ร่วมกันกับการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ทั้งปัจเจกชนและรัฐไม่สามารถอ้างสิทธิหรือหน้าที่ใดๆ เพื่อพรากไปได้ โดยมีสถานะเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดหลักการหนึ่งในทัศนะของนิติศาสตร์ ด้วยเหตุผลว่าหากมนุษย์ไร้ซึ่งสิทธิในการมีชีวิตอย่างเด็ดขาดแล้ว ก็ย่อมส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประการอื่นๆ ทั้งในทางสิทธิมนุษยชนและสิทธิในทางกฎหมายได้เลย ทั้งได้ปรากฏแนวคิดของการดำรงอยู่และความสำคัญอย่างต่อเนื่องในทางปรัชญา ศาสนา

สิทธิในการมีชีวิตมีความสำคัญยิ่งกับการประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นหลักประกันการรับรองสิทธิมนุษยชนของรัฐต่อประชาชน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้บัญญัติรับรองการดำรงอยู่ของสิทธิในการมีชีวิต แต่การลงโทษประหารชีวิตก็ยังคงเป็นการลงโทษตาม

^{๑๙} ปิยะพันธ์ ปิงเมือง, “เกณฑ์ชี้วัดการตัดสินลงโทษประหารชีวิต”, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖).

^{๒๐} บัณฑิต ไชยวงศ์, “ความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ : กรณีศึกษาการค้าเมทแอมเฟตามีน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๘).

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รุนแรงที่สุดในประเทศไทย ซึ่งการดำรงอยู่ของการลงโทษประหารชีวิตนี้ ได้เป็นปฏิกิริยาต่อสถานะและความสำคัญของการดำรงอยู่ของสิทธิในการมีชีวิตเป็นอย่างยิ่ง^{๒๑}

นายสุรินทร์ ตุลย์วัฒนจิต ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สงครามที่เป็นธรรมในทฤษฎีจริยศาสตร์ศาสนา” พบว่า พุทธศาสนาเถรวาท ไม่ได้สนับสนุนการทำสงคราม เนื่องจากศาสนากับรัฐแยกขาดจากกัน แต่กระนั้นก็ได้ปฏิเสธ หากพิจารณาตาม หลักพุทธจริยศาสตร์เถรวาท จะพบว่า การทำสงครามเป็นสิ่งที่ผิด เพราะก่อให้เกิดการฆ่า ซึ่งถือว่าผิดศีล ๕ ข้อ ๑ ปาณาติบาต, กุศลกรรมบถ ๑๐ ด้านกายกรรม ว่าด้วยเรื่องอย่าเบียดเบียนร่างกายของผู้อื่น และมรรคมืองค์ ๘ เรื่องสัมมาสัมมันตะ แต่อย่างไรก็ตาม ก็สามารถอธิบายได้ในอีกมุมมองหนึ่ง นั่นก็คือความชอบธรรมในการทำสงคราม โดยพิจารณาจากเจตนาและความจำเป็นตามหน้าที่ เจตนาต้องไม่เป็นอกุศล และต้องทำตามหน้าที่ ไม่ใช่ทำเพราะโกรธแค้นส่วนตัว มองในแง่หนึ่ง พุทธจริยศาสตร์ย้ำว่าช่มคนที่ควรช่ม ยกย่องคนที่ควรยกย่อง ผู้ทำเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น^{๒๒}

นายเกียรติศักดิ์ พันธวงศ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาท กับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” พบว่า สำหรับรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมสงฆ์และสังคมไทย พบว่าอริกรรมและวิธีระงับอริกรรมเป็นการออกแบบที่มีเป้าหมายเพื่อ “ป้องกัน” “ป้องปราม” และ “ปราบปราม” อริกรรมที่จะเกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้นและเกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของการระงับอริกรรมแต่ละชุดวิธีนั้นมุ่งตรงไปที่เป้าหมายใหญ่นั้นก็คือ “ความสันติแห่งสังคมสงฆ์หรือสังฆสามัคคี” ดังนั้นหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาทมาประยุกต์ใช้เป็นหลักสูตรการศึกษา จะทำให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม เทียงธรรม และเกิดสันติสุขแก่สังคมโดยรวมต่อไป^{๒๓}

จากการศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยเรื่องหลักปฏิบัติที่พระพุทธรเจ้าทรงวางไว้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างสังคมให้เกิดความสงบสุข ซึ่งมี ๓ ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงสุด ส่วนการลงโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่เก่าแก่และยาวนาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นแทนคุณ เพื่อข่มขวัญยับยั้ง เพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด และเพื่อแก้ไขฟื้นฟู โดยในอดีตเป็นการลงโทษที่โหดเหี้ยมและทารุณ ต่อมาได้มีวิวัฒนาการและวิธีประหารชีวิตที่ทำให้นักโทษไม่ทารุณมากนัก ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศในโลกได้

^{๒๑} ฐาปน แสนยะบุตร, “สิทธิในการมีชีวิตกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๒๒} นายสุรินทร์ ตุลย์วัฒนจิต, “สงครามที่เป็นธรรมในทฤษฎีจริยศาสตร์ศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๓} นายเกียรติศักดิ์ พันธวงศ์, “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดในพุทธศาสนาเถรวาท กับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

ยกเลิกโทษประหารโดยส่วนมาก ในฐานะที่ประเทศไทยมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจในท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อการลงโทษประหารชีวิต ว่าสังคมไทยควรมีโทษนี้ต่อไปหรือไม่ หรือถึงเวลาที่จะยกเลิกโทษนี้ อันเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะทำการวิจัยนั่นเอง

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑.๖.๑ ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) โดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ภาษาบาลี/ไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๙

๑.๖.๒ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓ ศึกษาวิเคราะห์อธิบายความ และแสดงเหตุผลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทำให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนมากที่สุด

๑.๖.๔ สรุปวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบแนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับโทษประหารชีวิต

๑.๗.๒ ทำให้ทราบสภาพของปัญหาการลงโทษประหารชีวิตในสังคมปัจจุบัน

๑.๗.๓ ทำให้ทราบการวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

๑.๗.๔ นำผลการวิจัยไปเป็นหลักฐานหรือข้อมูลให้กับนักกฎหมายไทย ในการบัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต

ในการศึกษาเรื่อง “แนวคิดเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางกรอบการศึกษา ดังนี้ ๑) ความหมาย วัตถุประสงค์ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต ๒) รูปแบบ การลงโทษประหารชีวิต ทศนะการลงโทษประหารชีวิตในแง่ของกฎหมาย ในแง่ของศาสนา และในแง่ ของนักปรัชญา ๓) การลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทย ๔) การลงโทษประหารชีวิตกับหลักสิทธิ มนุษยชน

๒.๑ ความหมายของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้ทรง วางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะพึงประพฤติและดำเนินไปถึงได้ ให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด ในที่นี้จะขอกกล่าวในส่วนของความหมาย ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายทั่วไป

คำว่า “พุทธจริยศาสตร์” มาจากคำ ๒ คำ คือ คำว่า “พุทธ” กับ “จริยศาสตร์” ในคำว่า “พุทธ” หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้คำจำกัด ความไว้ว่า “พุทธ” น. ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว (ใช้เฉพาะพระพุทธเจ้า)^๑ ดังนั้น “พุทธ” ใน ที่นี้จึงหมายถึงพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระศาสดาของศาสนาพุทธ และมีได้หมายเอาเฉพาะพระพุทธเจ้า เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ที่มีความหมายรวมถึงหลักธรรมคำสอนด้วย พุทธจริยศาสตร์ในที่นี้ผู้วิจัย หมายเอาความหมายที่หมายถึง “ความประพฤติ การปฏิบัติ หลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ของท่าน ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน” ในคัมภีร์ทางพุทธปรัชญานั้น ดูเหมือนว่าจะไม่ได้กล่าวถึงคำว่า “จริยศาสตร์” ไว้ โดยตรงซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลัง ในคัมภีร์พระไตรปิฎกใช้คำว่า “ธรรมจริยา” ซึ่งหมายถึงความประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าคำว่า “จริย ศาสตร์” ในพุทธปรัชญานั้นมาจากคำว่า “ธรรมจริยา” นั่นเอง ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ควรประพฤติ (กุศล กรรมบถ) และสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ (อกุศลกรรมบถ) ดังพระดำรัสที่ปรากฏในสาเลยยกสูตรว่า “ดูกร พราหมณ์และคหบดีทั้งหลาย ความประพฤติไม่สม่าเสมอคือความประพฤติอธรรมทางกายมี ๓

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙), หน้า ๖๐๑.

ประการ ทางวาจา มี ๔ ประการ ทางใจ มี ๓ ประการ”^๒ อีกทั้งยังกล่าวถึงสิ่งที่ควรประพฤติว่า “พราหมณ์และคหบดีทั้งหลาย บุคคลผู้ประพฤติสม่าเสมอคือผู้ประพฤติธรรมทางกาย มี ๓ จำพวก ทางวาจา มี ๔ จำพวก ทางใจ มี ๓ จำพวก”^๓

ความหมายตามหลักพุทธศาสนา หมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักการแห่งหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบหลักแห่งความเป็นจริง มีลักษณะเป็นสังขนิยามแบบเหตุผลนิยม โดยที่ไม่มีใครไปสมมติหรือบังคับให้เป็นไปเช่นนั้น เช่น อริยสัจสี่ อริยมรรคมีองค์แปด และไตรลักษณ์ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในธรรมนิยามสูตรว่า “พระตถาคตทั้งหลายจะอุบัติขึ้นหรือไม่ก็ตาม ความเป็นธรรมมีอยู่ คือ สังขารทั้งหลาย มีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ สภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวงมิใช่ตัวตน”^๔ เมื่อเข้าใจตามหลักไตรลักษณ์นี้แล้ว ก็เลศทั้งหลายที่นอนเนื่องอยู่ในสันดาน เป็นต้นว่า ความโลภ โกรธ หลง ก็จะลดทุเลาเบาบางลงได้ และจะเพิ่มความไม่ประมาทในชีวิต ระมัดระวัง สุขุมรอบคอบมากยิ่งขึ้น นี่สำหรับผู้มองเห็นความเป็นจริงของชีวิต แต่สำหรับบางคนอาจคิดว่า นี่เป็นเรื่องของธรรมชาติแล้วก็ปล่อยชีวิตให้เป็นไปตามที่มันจะเป็นไม่เอาใจใส่เสียเลยก็มี สนิท ศรีสำแดง ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับพุทธจริยศาสตร์ว่า ศาสนาพุทธเป็นกรรมวาที เชื้อในกรรมลิขิต ไม่ใช่พรหมลิขิต ทฤษฎีกรรมเป็นทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล ในทางจิตวิญญาณเราทำกรรมใดเราต้องรับผลของการกระทำอย่างชนิดเป็นพลวัต (Dyonmic) แล้วหลบหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitable)^๕

๒.๑.๒ ความหมายทางปรัชญา

คำว่า จริยศาสตร์ (Ethics) หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยความเป็นไปของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงหรือวิชาที่ว่าด้วยกิริยาอาการที่ควรประพฤติ ซึ่งเกิดจากการผสมกันของคำสองคำคือ “จริยะ” มีจร ธาตุ เป็นรากศัพท์แปลว่า ไป, ดำเนินไป, เป็นทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต และ “ศาสตร์” แปลว่า ตำราหรือวิชา เป็นภาษาสันสกฤต “จริยศาสตร์” จึงมีความหมายทั้งในแนวกว้าง คือ การเป็นไปของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง และมีความหมายในแนวแคบ คือ กิริยาอาการที่ควรประพฤติของมนุษย์ว่า อะไรดี อะไรชั่ว ความดี ความชั่ว คืออะไรและจุดหมายของชีวิตที่ดีที่สุดคืออะไร^๖ และได้มีผู้ให้ความหมายของ “จริยศาสตร์” ไว้ดังนี้

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” (Ethics) ไว้ว่าหมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิต

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๐/๔๗๓.

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๖/๔๘๓.

^๔ อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๓๖/๓๘๕.

^๕ สนิท ศรีสำแดง, **ปรัชญาเถรวาท**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๗๙.

^๖ พระเทวินทร์ เทวินโท, **จริยธรรมศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๕.

แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรหนอ ถูก ไม่ถูก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม^๗

พจนานุกรมปรัชญา อังกฤษ-ไทย ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ไว้ว่า หมายถึง ปรัชญาว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานในการตัดสินหรือการวินิจฉัยการประพฤติคือคุณค่าทางศีลธรรม (ปรัชญาศีลธรรม) ระบบหรือประมวลศีลธรรมเฉพาะของบุคคล ศาสนา กลุ่ม อาชีพ ฯลฯ^๘

พระมหาตวัน สิริธมโม ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ไว้ว่าหมายถึง ศาสตร์วิชาการทางด้านศีลธรรม คือสิ่งที่ใช้เป็นแนวทางชีวิตประจำจนถึงจุดหมายอันสูงสุดของมนุษย์ ผู้ปฏิบัติตามระเบียบแห่งชีวิต^๙

บุญมี แทนแก้ว ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ไว้ว่า หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยอุปนิสัย นิสัย ความประพฤติของมนุษย์ที่มีนโยบายเข้าผสมอยู่ด้วย จริยศาสตร์ช่วยตีค่าของมนุษย์โดยมองทางอุปนิสัย นิสัย และความประพฤติ ตามที่บุคคลแสดงออกมา ว่าความประพฤติอย่างไรควรทำ อย่างไรควรเว้น อย่างไรถูก อย่างไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว^{๑๐}

วศิน อินทสระ ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ไว้ว่า หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยความถูก ความผิด ความดี ความชั่ว และวิเคราะห์ถึงความดีอันสูงสุด ความดีตามอุดมคติ ไม่ใช่ความดีที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเห็นว่าดี^{๑๑}

รศ.ดร.สุจิตรา อ่อนค้อม ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ไว้ว่า หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาวิเคราะห์ถึงค่าทางจริยธรรมหรือค่าทางศีลธรรมว่า ที่เราเรียกว่าดี ชั่ว ถูก ผิด นั้นความดี ความถูก ความผิด มันมีอยู่จริง ๆ ในโลกหรือไม่ หรือว่าเป็นเพียงความเห็นของผู้พูดและถ้ามีอยู่จริงมันมีอยู่ในลักษณะใด^{๑๒}

สนิท ศรีสำแดง ได้ให้ความหมาย “จริยศาสตร์” ไว้ว่า หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยระบบของหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม (System of moral Principles), กระสวน (Pattern) ของพฤติกรรมทางสังคมและทฤษฎีศีลธรรมต่างๆ ศึกษากระบวนการแห่งการกระทำของมนุษย์ในแง่ที่ว่า อะไรดี อะไรคือคุณค่าที่ควรเข้าถึง อะไรมีความหมายต่อชีวิต^{๑๓}

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

^๘ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมปรัชญา อังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๗), หน้า ๓๑๘.

^๙ อ่างใน, ทรงวิทย์ แก้วศรี, มหาจุฬาฯ วิชาการ : ปรัชญาบูรพทิศ, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒), หน้า ๒๒๓.

^{๑๐} บุญมี แทนแก้ว, ปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๕.

^{๑๑} วศิน อินทสระ, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ ๑๙๙๑, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๑๒} สุจิตรา อ่อนค้อม, ปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๘.

^{๑๓} สนิท ศรีสำแดง, ปรัชญาเถรวาท, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔, หน้า ๒๔๓.

ดร.เค. เอ็น. ชยติลเลเก กล่าวว่า “จริยศาสตร์ คือศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ และว่าด้วยปัญหาที่ว่าด้วยความดีคืออะไร ความชั่วคืออะไร ความถูกต้องคืออะไร ความยุติธรรมคืออะไร หน้าที่ ภาระและสิทธิคืออะไร”^{๑๔}

ดร.เดือน คำดี ให้ความหมายของ “จริยศาสตร์” ไว้ว่า จริยธรรมเป็นหลักความประพฤติเพื่อละการกระทำชั่ว เลือกรกระทำแต่กรรมดีนั้น เป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่ควรปฏิบัติให้ได้^{๑๕}

รศ.ดร.ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา ได้ให้ความหมายของ “จริยศาสตร์” ไว้ว่า “หน้าที่ๆ ควรประพฤติหรือธรรมอันเป็นข้อประพฤติปฏิบัติ”^{๑๖}

เนืองน้อย บุญเนตร กล่าวถึง “จริยศาสตร์” ว่า คำนึงนิยามเหตุผลทางปฏิบัติหรือเหตุผลทางศีลธรรม (Pure practical reason) ว่าเป็นความสามารถที่จะกำหนดว่าเราควรทำอะไร และเป็นความสามารถที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการกระทำตามสิ่งที่เห็นว่าควรทำ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือตามความเห็นของค่านิยมเหตุผลทางศีลธรรมเป็นความสามารถในการเป็นสาเหตุให้เกิดแรงจูงใจให้เรากระทำการตามความรู้ที่นั้นโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยความปรารถนาหรือแรงจูงใจอื่น^{๑๗} ก็คือมันเกิดขึ้นมาจากจิตสำนึกที่ดีนั่นเอง

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า “พุทธจริยศาสตร์” หมายถึง หลักคำสอนในพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติ การวิเคราะห์ถึงความดี-ชั่ว สิ่งที่ไม่ควรกระทำ-ไม่ควรกระทำในพุทธศาสนา วิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินเกี่ยวกับการประพฤติของมนุษย์ทางด้านคุณค่า ความดีอันสูงสุดและอุดมคติของมนุษย์ที่ดีตามหลักการที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์

๒.๒ ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์

ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์ไม่ได้มีลักษณะบังคับเหมือนกฎหมายและมีบทลงโทษเหมือนบางศาสนา เช่น เมื่อพุทธศาสนิกชนทำผิดศีลจะไม่มีข้อบังคับ หรือบทลงโทษ ที่จะต้องให้พุทธศาสนิกชนต้องได้รับโทษ แต่ให้พิจารณาเพียงว่า เมื่อทำผิดศีลแล้วจะมีผลจากการกระทำนั้น ที่เรียกว่า “กรรม” อันเป็นจากการกระทำของผู้นั่นเอง เช่น ทำผิดศีลข้อปาณาติบาต จะมีผลทำให้อายุสั้น มีโรครุม

ลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานสำคัญ คือ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติ และสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์มีความเป็นสมบูรณ์นิยม (Absolutely) กล่าวคือ เป็นหลักความประพฤติที่มีลักษณะที่

^{๑๔} เค.เอ็น.ชยติลเลเก, **จริยศาสตร์แนวพุทธ**, สุชาวี พลอยชุม แบล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

^{๑๕} เดือน คำดี, **พุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๖๔.

^{๑๖} ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๓-๒๓๔.

^{๑๗} เนืองน้อย บุญเนตร, **จริยศาสตร์ตะวันตก ค่านิยม มิลล์ ฮอบส์ รัสเซลล์ ชาร์ลส์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓.

แน่นอนตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับจริยศาสตร์ศาสนาอื่นๆ เป็นหลักสากลที่ครอบคลุมมนุษยทุกคน เช่น หลักเบญจศีล มีข้อห้ามคือ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ว่าจะเป็สัตว์เล็ก สัตว์น้อย สัตว์ใหญ่ ก็จัดว่าเป็น ปาณาติบาต หรือการห้ามถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน จัดว่าเป็นการลักขโมยทรัพย์ ไม่ว่าจะทรัพย์นั้นจะเป็นของใคร ก็จัดว่าเป็นอนินนาทาน ถือว่าผิดศีลและมีผลเป็นบาปอย่างแน่นอน นอกจากนี้พุทธจริยศาสตร์ยังสามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) พุทธจริยศาสตร์ในแบบเดิม (Tradition) หมายถึง คำสอนในทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นหลักความจริงสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ และทรงสั่งสอนบรรดาเหล่าสาวกได้ปฏิบัติตาม เพื่อศึกษาหลักของความเป็นจริงตามธรรมชาติที่เรียกว่า ไตรลักษณ์ที่สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลงไม่ตั้งอยู่มีภาวะของ “อนัตตา” หลักกรรมและหลักศรัทธา โดยที่พระพุทธศาสนาสอนให้เชื่อกรรมผลของกรรม รวมไปถึงสรรพชีวิตทั้งหลายล้วนมีกรรมกระทำเป็นผู้กำหนด ไม่ใช่สิ่งอื่นใดมากำหนดบันดาล หรือหลักปฏิจจนุปบาท-อิตทัปปัจจยตา ที่สัมพันธ์ความเป็นเหตุผลไม่มีสรรพสิ่งใดที่เกิดขึ้นโดยไม่เป็นเหตุเป็นผลของกันไม่มี “สิ่งนี้มี-อีกสิ่งหนึ่งจึงมี สิ่งนี้เกิด-อีกสิ่งหนึ่งจึงเกิด” ในหลักการทางพระพุทธศาสนามีเป็นจำนวนมากที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและสถานภาพของ ผู้ปฏิบัติ เช่น ธรรมของชาวบ้านที่เรียกว่า “คฤหัสถ์” ซึ่งเป็นหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในแบบชาวบ้าน ก็เรียกว่า “ฆราวาสธรรม” ธรรมของพระราชา หรือนักปกครอง “ทศพิธราชธรรม” เป็นต้น ดังนั้น หลักแนวคำสอนของพระพุทธศาสนาในความหมายนี้ เมื่อสรุปรวมอาจนิยามตามโอวาทปาฏิโมกข์ที่ถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่ว่า “สพฺพปาปสฺสอภฺรณํ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง กุสลสฺสุปสมฺปทา ทำแต่ความดี สจฺจิตฺตปริโยทปนํ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ โดยความหมาย คือพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติ ได้ละเว้นบาปที่จะเป็นทางนำสู่เหตุผลแห่งความชั่ว ทำให้การกระทำที่จะก่อให้เกิดผลดี เพื่อการปฏิบัติดี ไม่เกิดพร้อมทั้งส่งเสริมให้ทำ “ความดี” เพื่อความดีงามของการอยู่ร่วมกันในสังคม และเพื่อเป็นฐานของการยกจิตขึ้นสู่ระดับที่สูงที่เรียกว่า “ทำจิตให้ผ่องใส” ที่มีปลายทางเพื่อการพ้นทุกข์หรือไปสู่มรรคผลนิพาน (โลกุตระ) เป็นลำดับต่อไป

๒) พุทธจริยศาสตร์ร่วมสมัย (Contemporary) เป็นชุดอธิบายพุทธจริยศาสตร์ ในประเด็นความขัดแย้งต่างๆ หรือเกณฑ์เพื่อการพิจารณาและตัดสินใจในกรณีที่ต้องมีทางเลือก ๒ ทาง เพื่อเป็นการยุติข้อขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะด้วยเหตุผลของความก้าวหน้าในด้านต่างๆ ความซับซ้อนทางสังคมมีอยู่สูงในปัจจุบันการตีความ และคำสอนในทางศาสนาในรูปแบบเดิม (Traditional) ไม่เพียงพอต่อการที่จะตอบคำถามประเด็นปัญหาในเชิงสังคมได้อย่างเพียงพอ ระหว่างการปฏิบัติตนเพื่อความดีงามตามศีลธรรมกับความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชีวิตในฐานะมนุษย์

ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์นั้นมีคุณค่ามาก เมื่อบุคคลปฏิบัติให้ถึงความดีสูงสุดแล้ว ย่อมก่อให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ ๓ ประการในปัจจุบัน คือ

๑) อัตตัตถะ หมายถึง ประโยชน์ที่ได้ฝึกฝนอบรมตนเองดีแล้วบรรลุผลแห่งการศึกษาที่แท้จริงถึงความเจริญงอกงามแห่งสติปัญญาและคุณธรรมต่างๆ เช่น สมบูรณ์พร้อมด้วยวิชาความรู้และความประพฤติพึ่งตนเองได้ทั้งทางกายและทางจิตใจทั้งในแง่เศรษฐกิจสังคมและจริยธรรมตลอดทั้งปรมัตถะอันเป็นประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้ของชีวิต

๒) ปรัตถะ หมายถึง ประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือประโยชน์ของท่าน คือประกอบด้วยเมตตา กรุณา และมีความสามารถที่จะนำชีวิตของตนให้เกื้อกูลอุดหนุนแก่ผู้อื่นได้ด้วยการช่วยเหลืออนุ

เคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่นทำตนให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้อื่นทั้งทางวัตถุอันเป็นรูปธรรมและทางจิตใจอันเป็นนามธรรม

๓) อุภยัตถะ หมายถึง ประโยชน์รวมทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งที่เป็นกลาง ในทางวัตถุเช่นถนนหนทางไฟฟ้าน้ำประปาโดยसार เป็นต้น ในทางนามธรรม เช่น ศิลปวิทยาและศีลธรรมดำเนินชีวิตของตนให้เป็นประโยชน์ เพื่อความสุขและความดีงามร่วมกันอย่างน้อยไม่แสวงหาประโยชน์ตนแต่ไปกระทบกระเทือนเขาเพื่อที่เขาเสียหายหรือไม่ให้ประโยชน์สุขส่วนรวมเสียหาย^{๑๘}

๒.๓ หลักการของพุทธจริยศาสตร์

พุทธจริยศาสตร์ (Buddhis Ethics) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักแห่งความประพฤติ และวิธีการปฏิบัติของผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน และผู้หมดจดจากกิเลสจนได้พระนามว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือ เป็นจริยศาสตร์ และจริยธรรม ที่สอนให้ชาวพุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธเป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ และให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจไม่ว่าจะเป็นอยู่ในสถานะอย่างไรก็ตาม โดยสอนให้ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึก พระสัทธรรม ของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง และเป็นหลักการที่ใช้ในการดำเนินชีวิตพุทธจริยศาสตร์ ใน ๕ ลักษณะ คือ

๑. เป็นพุทธจริยธรรม คือหลักการประพฤติและวิธีการปฏิบัติของผู้รู้ผู้ตื่นผู้เบิกบาน ซึ่งเป็นส่วนของธรรมชาติ

๒. เป็นพรหมจรรย์ (พรหมจริย) คือ หลักการประพฤติ และวิธีการพิจารณาในการปฏิบัติ เพื่อให้พ้นทุกข์ ตามวิธีการของหลักอริยสัจ ๔ หรือการนำหลักประพฤติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างผาสุกด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

๓. เป็นพระวินัย (ศีลธรรม) หรือกฎระเบียบวิธีการหรือหลักการประพฤติที่ทำให้คนมีกายวาจาและใจดีและเป็นวิธีประพฤติที่น่าเลื่อมใสศรัทธา

๔. เป็นสังฆธรรมคือสิ่งที่เป็นจริงมีอยู่จริงในการะบวนการของธรรมชาติหรือกฎความเป็นจริงของธรรมชาติในแนวกว้างซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ

๕. เป็นสามัญลักษณ์คืออาการที่เสมอกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง หรือไตรลักษณ์ คือ อาการที่เหมือนกันของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ๓ ลักษณะ หรือเป็นปฏิจจสมุปบาท คือ ธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นแบบพลวัต หรือเป็นธรรมนิยาม คือ ธรรมชาติที่เหมือนกันอย่างแน่นอนหรือธรรมฐิติคือธรรมชาติที่มีหลักมีกฎที่เหมือนกันอยู่ ๓ ลักษณะ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น^{๑๙}

ทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์ เป็นข้อความที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ของพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่ประกอบไปด้วยทั้งเหตุและผลอย่างครบถ้วน ทำนองเดียวกันกับวิทยาศาสตร์ โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญๆ ๓ ส่วน^{๒๐} คือ

^{๑๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), หน้า ๒๗-๒๘.

^{๑๙} เทวินทร์เทวินโท, *จริยธรรมศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๕.

^{๒๐} เทวินทร์เทวินโท, *แก่นพุทธจริยศาสตร์*, หน้า ๓๘๖.

๑) ธรรมชาติหรือสสาร (พระอภิธรรมปิฎก) ซึ่งเป็นสิ่งสัมบูรณ์แต่มีสภาวะเป็นอนัตตาเป็น สิ่งสัมผัส (สพเพ ธมมา อนตตา) คือ มีการรวมตัวกันและมีการแยกสลายออกจากกันอยู่ตลอดเวลา จนไม่มีตัวตนที่แน่นอนร่วมไปถึงค่าของพุทธจริยศาสตร์

๒) ข้อประพจน์ปฏิบัติตัวของมนุษย์ต่อธรรมชาติ (พระสุตตันตปิฎก) ที่จะทำให้สังคม มนุษย์มีความสุขและวิธีการที่จะทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากความเกิดความแก่ความเจ็บและความ ตายซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์เกิดความทุกข์

๓) ศีลกฎระเบียบข้อบังคับสำหรับมนุษย์ (พระวินัยปิฎก) ซึ่งเป็นข้อห้ามไม่ให้มนุษย์ทำถ้า มนุษย์ล่วงละเมิดศีลก็จะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง และผู้อื่นทฤษฎีของพุทธจริยศาสตร์เป็น ทฤษฎีอะไรครอบคลุมถึงสิ่งใดบ้างและว่าอย่างไร

ทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์ เป็นทฤษฎีประเภท “สัจธรรม” (Realism) เป็นการศึกษา ค้นคว้า ถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ และธรรมชาติของมนุษย์ร่วมกันในฐานะที่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่ง ของธรรมชาติ โดยเน้นหนักการศึกษาค้นคว้าพิสูจน์ทดลองและการฝึกปฏิบัติ แล้วนำเอาสิ่งที่ได้มา ประพจน์ปฏิบัติแบบสายกลาง คือ ไม่เคร่งนักและไม่หย่อนนัก (มัชฌิมาปฏิปทา) เป็นจริยศาสตร์ที่ เกิดขึ้นทั้งจากการศึกษาค้นคว้าและประพจน์ปฏิบัติ ทั้งจากพระพุทธองค์เองและท่านผู้รู้อื่นๆ ร่วมกัน ทั้งจากในอดีต และในปัจจุบัน ทฤษฎีสัจธรรมของพุทธจริยศาสตร์ เริ่มจากพื้นฐานที่ย่อยที่สุดของ ธรรมชาติ

๒.๔ พุทธจริยศาสตร์ ๓ ระดับ

หลักคำสอนหรือหลักธรรมของพระพุทธเจ้าวางเอาไว้ให้บุคคลนำไปประพจน์ปฏิบัติเพื่อ จะให้เกิดความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตของมนุษย์จำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ใน การอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคม หลักเกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธ ปรัชญามองทางนิสสัยใจคอและความประพจน์ที่แน่นอนตามที่บุคคลเหล่านั้นสมัครใจทำ พระพุทธเจ้า ทรงสอนเน้นในเรื่องการรักษากาย วาจา และใจ ให้เรียบร้อยบริสุทธิ์สะอาดเป็นนิตย์ เพื่อยกจิตใจของ ตนให้สูงขึ้น^{๒๑} นอกจากนี้เกณฑ์ตัดสินจริยศาสตร์พูดถึงความดีอันสูงสุดของมนุษย์เท่าที่มนุษย์จะทำได้ อันเป็นประโยชน์ของจริยศาสตร์สูงสุด ตามอุดมคติไม่ใช่ความดีที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเห็นว่าดีแต่ ต้องการให้เป็นความดีสากลที่เรียกว่า Objective Good นั่นเอง^{๒๒} ดังนั้นหลักคำสอนของ พระพุทธศาสนาในระดับศีลธรรมที่เป็นประโยชน์สูงสุดของจริยศาสตร์สามารถจัดแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น

เป็นหลักการประพจน์ปฏิบัติเบื้องต้นที่ทุกคนในสังคมจำเป็นจะต้องยึดถืออันได้แก่ ศีล หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต้นที่ใช้สำหรับควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ ดำเนินชีวิตไปอย่างปกติสุข กลมกลืนไปกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้มนุษย์สำรวมกาย วาจา ไม่ให้ไปล่วงเกินตนเองและผู้อื่น และเมื่อมนุษย์เราได้ประพจน์หรือปฏิบัติตามสังคมก็จะสงบสุข

^{๒๑} บุญมี แทนแก้ว, พระพุทธศาสนากับปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: ว.เพ็ชรสกุล, ๒๕๔๐), หน้า ๙๐.

^{๒๒} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๑๘.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ในเบญจศีลและเบญจธรรม ว่า ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม่ตัวหนังสือก็จะขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้วก็จะเขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัดฉันทใด คนแรกประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริต แม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร^{๒๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของ “ศีล” ไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ว่า ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกายวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น^{๒๔} ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว เดิมเรียกว่า สิกขาบท ๕ เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน ใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่า มีศีลเบื้องต้น ปัญจสิกขาบทหรือศีลห้า ประการนั้น ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์
๒. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
๓. กามเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๔. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ
๕. สุราเมรัยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๒๕}

ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์มีความเป็นสมบูรณนิยม กล่าวคือ เป็นหลักความประพฤติที่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปมา เช่นเดียวกับจริยศาสตร์ศาสนาอื่นๆ เป็นหลักสากลที่ครอบคลุมมนุษย์ทุกคน เช่น หลักเบญจศีล ฆ่าสัตว์ ไม่ว่าจะใคร อะไร สัตว์เล็ก น้อยใหญ่ ที่ใด เวลาใด ลักทรัพย์ ไม่ว่าจะลักของใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ เวลาใดก็จัดว่าเป็นอทินนาทาน ไม่มีข้อยกเว้น ถือว่าผิดศีลและมีผลเป็นบาปอย่างแน่นอน ศีล ๕ ทั้งข้อนี้ เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของคน เพื่อที่จะได้อยู่ด้วยกันเป็นปกติสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่จะอยู่ตามกำลังไม่ได้ โดยเหตุที่แต่ละคนมีอัธยาศัยต่างกันมีกำลังไม่เท่ากัน ผู้ที่มีอัธยาศัยหยาบและมีกำลังมากข่มเหงผู้อื่น คนสุภาพและมีกำลังน้อยก็อยู่ไม่เป็นสุข แม้ทางบ้านเมืองจะมีกฎหมายบังคับใช้ห้ามปรามไม่ให้คนประพฤติในทางที่ผิด และวางโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดไว้ด้วย ตรงข้ามกับกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอมิคิดว่ากฎหมายทำอะไรเขาไม่ได้เพราะเขามีปัญญาพอที่จะหาทางเลี่ยงกฎหมายได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายก็ไร้ความหมายศาสนาทั้งหลายมักจะบัญญัติ

^{๒๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีล-เบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙๑.

^{๒๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๐๓/๔๔๗.

ศีลของตนขึ้นมา เพื่อให้คนมีความประพฤติดีประพฤติชอบทางด้านกาย วาจา และใจ อย่างที่ พระพุทธศาสนาบัญญัติศีล ๕ ไว้ เพื่อสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ศีลเป็นข้อบัญญัติที่จำเป็นทางด้าน มนุษยธรรมโดยแท้ ชื่อว่าที่เป็นมนุษย์ที่แท้ ที่ผิดไปจากสัตว์เดรัจฉานก็ตามที่ต้องมีศีล จึงเชื่อว่า มนุษยธรรม คือ ธรรมที่จำเป็นสำหรับมนุษย์

สรุปความว่า พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยศาสตร์ที่แสดงออก ได้ ๓ ทาง คือ ๑) การกระทำทางกาย ๒) การกระทำทางวาจา ๓) การกระทำทางใจ ดังนั้นไม่ว่าจะทำ อะไรใดๆ ต้องเริ่มต้นที่ใจก่อนคิดก่อน แล้วจึงมีความคิดกายกรรมหรือความคิดท้าวัจจกรรมเกิดตามมา โดยพื้นฐานของศีล ๕ ให้บุคคลทำให้การรักษาศีลเป็นอย่างดี และการล่วงละเมิดทางศีลที่ไม่ดีมาจาก เจตนาที่เป็นกุศล ๓ ประการ ประกอบด้วย โสภะ อโทสะอโมหะ และที่เป็นอกุศล ๓ ประการ ประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งอกุศลทั้ง ๓ นี้เริ่มต้นจากการที่มีอวิชชาหรือมีโมหะก่อนแล้ว โสภะ และโทสะ ก็ตาม ดังพระพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “ปาณาติบาตมีมูล ๒ ด้วยสามารถแห่งโทสะ และ โมหะ อทินนาทานและมูสาวาทมีมูล ๒ ด้วยอำนาจแห่งโทสะและโมหะ หรือด้วยอำนาจแห่งโลภะ และโมหะ มิจฉาจารและสุราบานมีมูล ๒ ด้วย สามารถแห่งโลภะและโมหะ” ศีล ๕ ถือเป็นหลักความ ดีเบื้องต้นซึ่งพุทธปรัชญาสอนว่า มนุษย์ทุกคนควรจะปฏิบัติตามเพื่อความสมบูรณ์ในตัวเอง พุทธ ปรัชญาถือว่า ศีล ๕ เป็นจริยศาสตร์ที่มีเหตุผลสากล และมีเกณฑ์การตัดสินที่ชัดเจนว่าการกระทำใด ผิด พุทธปรัชญาได้วางองค์ประกอบหรือองค์คุณของศีลไว้ เช่น องค์ประกอบของศีลข้อที่ ๑ คือ สัตว์ นั้นมีชีวิต รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต มีจิตคิดจะฆ่า ทำความเพียรเพื่อให้ตาย สัตว์ตายลงเพราะความเพียรนั้น หากบุคคลได้กระทำครบองค์ถือว่าศีลขาด หากไม่ครบก็ใช้เกณฑ์ตัดสินร่วมเข้ามาช่วยในการพิจารณา หลักจริยศาสตร์เบื้องต้นนี้เป็นข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันความประพฤติไม่ดีอันเกิดขึ้นทางกายและวาจา อันเป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกัน และการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปลอดภัย

๒.๖.๒ พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง

พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าการกระทำที่มีไว้ให้บุคคลปฏิบัติ เพื่อยกระดับให้สูงขึ้นจึงวาง แนวทางให้พัฒนาจริยธรรมให้สูงขึ้นตามความสามารถและโอกาสของแต่ละบุคคล คำสอนเรื่องจริย ศาสตร์ระดับกลางนี้ เป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมให้ประพฤติดี คือประพฤติในจิตที่ฉลาด ประพฤติด้วยความฉลาด เป็นหลักปฏิบัติที่สูงกว่าจริยศาสตร์ระดับต้นดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งจริยศาสตร์ ระดับกลางนี้ ได้แก่ กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางสร้างความดี ทางบำเพ็ญกุศล วิธีทางปฏิบัติอย่าง ฉลาด ทางทำความดีเพื่อไปสู่ความสุข ความเจริญหรือสุคติอันเป็นธรรมสมบูรณ์ที่บุคคลควรประพฤติ ^{๒๖} ซึ่งจริยศาสตร์ระดับกลางนี้เป็นการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลให้สูงขึ้นไปกล่าวคือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ คือ

๑. กุศลกรรมบถ หมายถึง การกระทำที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจ ที่เป็นการ กระทำความดี ซึ่งนำไปสู่ความสุขความเจริญ พุทธปรัชญาเถรวาท เรียกว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ^{๒๗} ดังนั้น กุศลกรรมบถแบ่งประเภทออกเป็น ๓ ทาง คือ กายสุจริต วีสุจริต และมโนสุจริต

^{๒๖} บุญมี แทนแก้ว, พุทธปรัชญาเถรวาท, หน้า ๕๙.

^{๒๗} อภิ.ป. (ไทย) ๓๖/๑๐๕/๑๕๑.

๒. อกุลกรรมบถ หมายถึง ทางแห่งอกุลกรรม, ทางทำความชั่ว, กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์หรือทุกข์^{๒๘} อกุลกรรมบถนี้เป็นธรรมที่บุคคลต้องเว้นต้องละเป็นธรรมที่ตรงกันข้ามกับกุลกรรมบถที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นนั้นมี ๑๐ ประการ โดยย่อมี ๓ ประการ เรียกว่า ทุจจริต ๓ ทาง คือ กายทุจจริต วจีทุจจริต และมโนทุจจริต

หลักปฏิบัติทั้ง ๑๐ ข้อนี้ ข้อที่ ๑๐ คือการมีสัมมาทิฐิเห็นถูกต้องตามธรรมนั้นเรียกได้ว่าเป็นข้อที่สำคัญมากที่สุด เพราะเมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นแล้วเท่านั้น บุคคลจึงจะสามารถปฏิบัติตามหลักกุลกรรมบถ ๑๐ ได้อย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นแล้วความเข้าใจที่ผิดถือเป็นมิจฉาทิฐิทำให้ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าอะไรควรทำ อะไรควรเลี่ยง สัมมาทิฐิการเห็นถูกต้องตามธรรมนั้นคือการรู้และเข้าใจว่าอะไรคือบุญ อะไรคือบาป อะไรคือสิ่งที่ควรกระทำ อะไรคือสิ่งที่ควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ อะไรเป็นโทษ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงตรัสว่า ไม่มีบาป ไม่มีอกุศลใดที่จะเลวร้ายไปกว่ามิจฉาทิฐิอีกแล้ว และก็ไม่มีกุศลใดที่จะมีประโยชน์ มีคุณไปมากกว่าสัมมาทิฐิ

เจตนาธรรมของกุลกรรมบถต้องการให้คนเรามีพื้นใจดี มีมาตรฐานความคิดที่ถูกต้อง ยึดถือค่านิยมที่ถูกต้อง มีวินัยดี มีหลักการ มีแนวความคิดที่ถูกต้อง ส่งผลให้ความคิดในเรื่องอื่นถูกต้องตามไปด้วย ดังพุทธพจน์ว่า “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่าง ซึ่งจะเป็เหตุให้กุลธรรมที่ยังไม่เกิดได้เกิดขึ้น หรือกุลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพิ่มพูนไปพลอยยิ่งขึ้นเหมือนอย่างสัมมาทิฐินี้เลย”^{๒๙}

กุศลมูล ๓ ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานทางทฤษฎีและสิ่งที่เป็นมาตรการทางจริยธรรมที่จะตัดสินความเป็นอกุศลกรรม พุทธปรัชญาเป็นสัมบูรณ์นิยมในแง่ที่ว่า กุศลมูล ๓ กับอกุศลมูล ๓ เป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำและเกณฑ์นี้เป็นสิ่งตายตัวแน่นอน ในการตัดสินพุทธจริยศาสตร์ระดับนี้พุทธปรัชญายึดหลักเกณฑ์ พุทธปรัชญากล่าวว่าเจตนาอันนี้คือกรรม และเจตนาอันนี้เป็นมโนกรรมย่อมเกิดก่อนผล คือ กายกรรมหรือวจีกรรม ฉะนั้นการตัดสินการกระทำจึงถือเจตนาเป็นหลัก ส่วนผลที่จะเกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน พุทธปรัชญาถือว่าการกระทำทั้งที่ถูกและผิดนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่เป็นไปอย่างเสรี แต่เป็นเสรีภาพที่สัมพันธ์กับกฎของเหตุและผล เพราะมนุษย์มีเจตจำนงเสรีในการทำกรรมซึ่งเป็นเจตจำนงเสรีที่สัมพันธ์กับเหตุผล เจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำตามหลักพุทธจริยศาสตร์

สรุปความว่า หลักของกุลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการในจริยศาสตร์ระดับกลางดังที่กล่าวมานี้ เป็นหลักการแห่งความประพฤติดี ประพฤติฉลาด ซึ่งประกอบไปด้วย ๓ ทางด้วยกันคือ ทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นหลักที่ผสมผสานกันในการปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นทางกาย ทางวาจาหรือทางใจก็ดี การจัดหลักคำสอนเรื่องกุลกรรมบถ ๑๐ ประการนี้ อยู่ในจริยศาสตร์ระดับกลางก็เพราะมีเรื่องกายกับใจรวมกันอยู่ จะเป็นจริยศาสตร์ระดับต้นนั้นไม่ได้เพราะมีเรื่องของใจ เป็นจริยศาสตร์ระดับสูงก็ไม่ได้เพราะมีเรื่องของกายอยู่ด้วย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องกลางๆ ระหว่างกายกับใจ พุทธจริยศาสตร์ระดับกลางนี้ เป็นการรักษาเพราะความบริสุทธิ์แห่งใจคือมีเจตนาที่จะรักษาด้วยใจ แต่สมัครใจทำด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ด้วยตนเอง

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๕๘.

^{๒๙} อ.เอก. (ไทย) ๒๐/๑๘๒/๔๐.

๒.๔.๓ พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง

จริยศาสตร์ระดับสูงเป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้ข้ามพ้นจากอาสวะทั้งหลายหมดสิ้นทุกข์ อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพุทธปรัชญาเถรวาท หลักปฏิบัติในจริยศาสตร์ระดับสูงนี้เรียกว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่หนทางอันประเสริฐ ดังที่ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังข์นี้แล คือสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ นอกจากนี้ อริยมรรคยังหมายถึง “มัชฌิมาปฏิปทา”^{๓๐} กล่าวคือข้อปฏิบัติที่เป็นกลางหรือที่นิยมแปลกันว่า “ทางสายกลาง” ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน โดยไม่สุดโต่งเอนเอียงไปในด้านกามสุขัลลิกานุโยค คือ พัวพันหาความสุขในกาม และอัตตakilมณานุโยค คือการทำตนหรือทรมานตนให้ลำบากเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุหรือบรรลุปเป้าหมายที่ตนเองประสงค์ พุทธศาสนามีหลักคำสอนว่าการกระทำใดทำแล้วไม่เบียดเบียนตนและไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งไม่เดือดร้อนใจในภายหลัง การกระทำนั้นเป็นความดีมีความสุขและเป็นบุญติดตัวไปในชาติหน้า ส่วนการกระทำอย่างตรงกันข้ามเป็นความชั่วมีความทุกข์และเป็นบาปที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร เพราะอวิชชาจึงเป็นรากเหง้าแห่งภพภูมิและทุกข์ทั้งปวง^{๓๑} เพราะฉะนั้นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรดำเนินชีวิตตามอริยมรรคคือวิถีทางที่ปฏิบัติอันประเสริฐ ๘ ประการ อันเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคคลเพื่อให้เกิดความดีสูงสุด หรือวิถีทางปฏิบัติของพระอริยบุคคล คือผู้ไกลจากกิเลสอันเป็นข้าศึกภายในอันเป็นจริยธรรมขั้นสูงสุด ในธรรมจักรกัปปวัตตนสูตรเรียกว่า “ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังข์” หมายถึง “อริยสังข์” คือ ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ซึ่งหมายถึงอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา ทางสายกลางหรือหลักปฏิบัติอันเป็นสายกลางในที่นี้กล่าวถึงคุณธรรม ๘ ประการ^{๓๒} ได้แก่

๑. ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ได้แก่ ความรู้หรืออริยสังข์ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือ รู้อกุศลและอกุศลมูลกับกุศลและกุศลมูล หรือเห็นปฏิจลสมุปบาท การเห็นในอริยสังข์ ๔ คือ ทุกข์ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (สมุทัย) ความดับทุกข์ (นิโรธ) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (มรรค)

๒. ความดำริชอบ (สมมาสังกัป) ได้แก่ เนกขัมมสังกัป อพยบาทสังกัป อวิหิงสาสังกัป ดำริที่จะออกจากกาม (เนกขัมม) ดำริในการไม่พยายาบาทปองร้ายผู้อื่น ดำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๓. เจรจาชอบ (สมมาวาจา) ได้แก่ วจีสุจจริต ๔ คือ ไม่ประพฤติชั่วทางวาจาอันได้แก่ ไม่พูดเท็จ (มุสาวาท) ไม่พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกร้างกัน (ปิสุณาย วาจา) ไม่พูดคำหยาบคาย (ผรุสวาท) ไม่พูดเพื่อจ้อเหลวไหลไร้สาระ (สมผุปลปาปา)^{๓๓}

๔. กระทำชอบ (สมมากมมนต) ได้แก่ กายสุจจริต ทำการงานชอบโดยประกอบการทำงานที่ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และเว้นจากการทุจริต ๓ อย่างได้แก่ การเบียดเบียนฆ่า

^{๓๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐.

^{๓๑} ฟิ้น ดอกบัว, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘๖.

^{๓๒} วคิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๙๓.

^{๓๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๖๕/๑๔๗.

สัตว์ตัดชีวิต (ปาณาติบาต) การลักขโมย และฉ้อฉลคดโกง แกล้งทำลายผู้อื่น (อทินนาทาน) การประพฤติดีในกาม (กามเมสุมิฉฉาจาร)

๕. เลี้ยงชีพชอบ (สมมาอาชีวะ) ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ เลี้ยงชีพชอบได้แก่ การเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด การประกอบสัมมาอาชีวะคือ เว้นจากการค้าขายเครื่องประหาร มนุษย์และสัตว์ เว้นจากการค้าขายมนุษย์ไปเป็นทาส เว้นจากการค้าสัตว์สำหรับฆ่าเป็นอาหาร เว้นจากการค้าขายน้ำเมา เว้นจากการค้าขายยาพิษ

๖. พยายามชอบ (สมมาวายาม) ได้แก่ ปธาน หรือ สมมปธาน ๔ มีความเพียรชอบ ๔ ประการได้แก่ เพียรระวังมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้น เพียรละบาปหรือความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลหรือความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลหรือความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

๗. ระลึกชอบ (สมมาสติ) ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ ระลึกชอบได้แก่ การระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม ๔ ประการคือ พิจารณากาย ระลึกได้เมื่อรู้สึกสบายหรือไม่สบาย พิจารณาลมหายใจเข้า ออก พิจารณาเวทนา ระลึกได้เมื่อรู้สึกสุขหรือทุกข์ หรือเฉยๆ มีราคะ โทสะ โมหะหรือไม่ พิจารณาจิต ระลึกได้ว่าจิตกำลังเศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว รู้เท่าทันความนึกคิด พิจารณาธรรมให้เกิดปัญญา ระลึกได้ว่าอารมณ์อะไรกำลังผ่านเข้ามาในใจ

๘. ตั้งจิตมั่นชอบ (สมมาสมาธิ) ได้แก่ ฌาน ๔ คือตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง ให้มีอารมณ์แน่วแน่เป็นอันเดียวเพื่อให้จิตจดจ่อไม่ฟุ้งซ่าน หอารมณ์อันไม่มีโทษให้ จิตยั้ง จะได้ไม่พว้าไปหลายทางได้แก่ การเจริญฌานทั้ง ๔ องค์มรรคแต่ละข้อมีความหมายพิสดาร ดังนี้

๑) สัมมาทิฐิหมายถึง เห็นอริยสัจ ๔ เห็นไตรลักษณ์ หรือเห็นปฏิจจนุปบาท

๒) สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความนึกคิดในทางสละปลอดจากกาม ความนึกคิดปลอดจากพยาบาท และความนึกคิดปลอดจากการเบียดเบียน

๓) สัมมาวาจา หมายถึง พูดคำสัตย์ พูดไม่ส่อเสียด พูดคำอ่อนหวาน พูดสิ่งมีสาระ

๔) สัมมากัมมันตะ หมายถึง ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งหลาย ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติดีในกาม

๕) สัมมาอาชีวะ หมายถึง เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาอาชีวะ

๖) สัมมาวายามะ หมายถึง เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีไว้

๗) สัมมาสติ หมายถึง พิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม

๘) สัมมาสมาธิหมายถึง ฌาน ๔^{๓๔}

องค์ ๘ ของมรรค จัดเข้าในธรรมชั้น ๓ ข้อต้น คือ ข้อ ๓, ๔, ๕, เป็น ศีล ข้อ ๖, ๗, ๘, เป็น สมาธิ ข้อ ๑, ๒, เป็น ปัญญา”^{๓๕} กล่าวโดยย่อมรรคมีองค์ ๘ ก็คือ ศีล, สมาธิ, และปัญญา มรรคมี

^{๓๔} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๒๐๕/๑๗๑,

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๕.

องค์ ๘ นี้เป็นอริยสัจข้อที่ ๔ และชื่อว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลางเพราะเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ดับทุกข์ปลดปล่อยปัญหาไม่ติดข้องในส่วนที่สุดทั้งสอง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตกิลมณานุโยค^{๓๖} เป็นทางสายเดียวเหมือนเชือกเส้นเดียวมี ๘ เกรียว ฉะนั้นผู้ปฏิบัติจะต้องปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน จึงจะเกิดประโยชน์ที่สมบูรณ์หลักธรรมที่กล่าวมาเป็นหลักศีลธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อพิจารณาตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและหาแนวทางแก้ไขให้เบาลงจนหมดไปในที่สุด

สรุปความว่า จริยศาสตร์ในระดับสูงนี้เป็นการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิตตามพระศนะพุทธปรัชญา อันได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ อันเป็นทางสายเอกและสายเดียวในการเดินทางข้ามฝั่ง (วิญญูสงสาร) เป็นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในพุทธปรัชญาโดยมีจุดเริ่มต้นจากการรู้จักคิดใคร่ครวญด้วยเหตุผลโดยตนเอง การปฏิบัติจึงจะนำไปสู่ความเห็นชอบทางปัญญาและเมื่อความเห็นชอบทางปัญญาเกิดขึ้นแล้ว แนวทางด้านปัญญาที่เผชิญย่อมเกิดขึ้น นั่นก็คือความเป็นผู้มีวิจรรย์ญาณอันเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เราอาจสรุปได้ว่าจริยธรรมตามหลักพุทธปรัชญานั้นก็คือ มรรคหรือมัชฌิมาปฏิปทานี้เอง และพรหมจารีหรือผู้ประพฤติพรหมจรรย์หรือผู้มีจริยธรรมตามหลักพุทธปรัชญาก็คือผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือผู้ปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นหลักคำสอนเกี่ยวกับการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ซึ่งนำไปสู่จุดหมาย คือ การดับทุกข์หรือความสิ้นสุดปัญหา

๒.๕ เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์

หลักจริยธรรมในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่ามี ๒ อย่างคือ สัจธรรม และศีลธรรม สัจธรรมเป็นอันติมสัจจะ กล่าวคือ เป็นความจริงสูงสุดอันเป็นฐานรองรับหลักศีลธรรม และหลักจริยธรรม หรือการกระทำอันมีค่าทางจริยศาสตร์ที่ดำเนินไปถึงเพื่อเข้าถึงเป้าหมายอันเป็นอันติมสัจจะนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่เองมีอยู่อย่างเที่ยงแท้และสามารถดำรงอยู่ได้โดยธรรมดา ถ้ามนุษย์ไม่มีเป้าหมายในการกระทำก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าการกระทำใดถูกหรือผิด เพราะฉะนั้นเกณฑ์ในการตัดสินค่าจริยะว่าสิ่งนี้ถูก ผิด ควร ไม่ควร จึงต้องอาศัยเป้าหมายเป็นมาตรการวัดและตัดสินคุณค่าทางจริยะ พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าการกระทำของมนุษย์ไว้ ๓ ทางคือ ทางกาย เรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม และทางใจ เรียกว่า มโนกรรม การกระทำจะดีหรือชั่วอยู่ที่ ๓ ทางนี้ ถ้าการกระทำนั้นเป็นฝ่ายดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ เรียกว่า กายสุจริต วาจาสุจริตและมโนสุจริต กรรมฝ่ายดีนี้ เรียกว่า กุศลกรรม แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเป็นการกระทำในฝ่ายชั่วทางทวารทั้ง ๓ นี้ เรียกว่า กายทุจจริต วาจาทุจจริต และมโนทุจจริต กรรมฝ่ายชั่วทั้ง ๓ นี้ เรียกว่า อกุศลกรรม ส่วนปัญหาที่ว่า การกระทำของมนุษย์นั้นจะดีหรือชั่ว ใช้อะไรเป็นเกณฑ์วัดเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันต่อไป

พุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักศีลธรรมหรือหลักความประพฤติที่ดีงามอันเป็นแม่แบบของจริยธรรมจากเรื่องของการกระทำ (Action)^{๓๗} พุทธจริยศาสตร์ถือว่าการกระทำหรือกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยเจตนา ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำดีหรือการกระทำชั่วก็ตาม ดังนั้น เจตนา

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕.

^{๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓๔.

ของการกระทำต่างๆ ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้หรือเป็นเกณฑ์ตัดสินว่า การกระทำอย่างไรดี การกระทำอย่างไรชั่ว ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในธรรมบทตอนหนึ่งว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นประธาน มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จด้วยใจถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว จะพูดก็ตามจะกระทำก็ตามเพราะทุจริต ๓ อย่างนั้น ทุกข์ย่อมตามเขาไปเหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคตัวลากเกวียน”^{๓๘} พุทธปรัชญาถือว่าเจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำ เพราะเจตนาเป็นตัวแท้ของกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ^{๓๙} เจตนาจึงเป็นเจตจำนง ความจงใจ การเลือกอารมณ์ของใจ เป็นตัวชักนำทำให้จิตเคลื่อนไหว เป็นหัวหน้า เป็นผู้จัดการ ทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ไม่ว่าจะทางดีหรือทางไม่ดี ถูกหรือผิด ล้วนเกิดมาจากเจตนาเป็นเบื้องต้น แต่เจตนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับตัดสินการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์ ๒ ส่วน คือ หลักศีล ๕ และหลักกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๕.๑ หลักศีล ๕

๑. ความหมาย

ความหมายของคำว่า ศีล ในพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนคือในพระไตรปิฎก รวมไปถึงความคำอธิบายความที่ปรากฏในคัมภีร์พระอรรถกถา ฎีกา ทั้งนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงความหมายของศีลไว้หลายแห่งด้วยกัน ซึ่งจะนำเสนอดังต่อไปนี้

ในมหานามสูตรอังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ตรัสศีล โดยเฉพาะศีล ๕ โดยทรงมุ่งถึงการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นคุณสมบัติของอุบาสกอุบาสิกาว่า “ดูก่อนมหานามะ อุบาสกงดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจากอทินนาทาน งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร งดเว้นจากมุสาวาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีลด้วยเหตุมีประมาณเท่านั้น”^{๓๙}

ในกฏทันตสูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าตรัสศีลโดยทรงเรียกว่า “สิกขาบท” โดยให้เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับควบคุมกาย วาจา ว่า “ดูก่อนพราหมณ์ บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ งดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจากอทินนาทาน งดเว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร งดเว้นจากมุสาวาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทนี้แลเป็นยัญ ซึ่งใช้ทรัพย์น้อยมีการตระเตรียมน้อยมีผลมาก”^{๔๐}

ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคท่านพระพุทธโฆสะจารย์ ได้อธิบายความหมายของ “ศีล” ไว้ว่าดังนี้ แปลว่า ปกติ คือทำกายและวาจาให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใด แปลว่า เย็น คือทำให้เป็นคนเยือกเย็น ทำให้เย็นกาย เย็นใจ ไม่ต้องเดือดร้อนเพราะขาดศีล

แปลว่า เกษม คือปลอดภัย ทำให้เบากายเบาใจ

ศีล คือ เจตนา หมายถึง เจตนางดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

^{๓๘} อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๓๕/๓๖๕.

^{๓๙} อัง.อัฐก. (ไทย) ๒๓/๑๑๕/๑๕๕-๑๕๖.

^{๔๐} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๓๔/๙๒.

ศีล คือ เจตสิก (ได้แก่กุศลธรรม คือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาท ความเห็นชอบ) ของบุคคลผู้งดเว้นจากบาปธรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น

ศีล คือ การสำรวม หมายถึง ความสำรวมในปาติโมกข์ ความสำรวมอย่างมีสติ สำรวมด้วยความรู้ สำรวมด้วยความอดทน และสำรวมด้วยความเพียรพยายาม

ศีล คือ ความไม่ล่วงละเมิด หมายถึง การไม่ล่วงละเมิดด้วยกาย หรือด้วยวาจาของผู้ที่สมาทานศีลแล้ว^{๔๑}

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ในเบญจศีลและเบญจธรรมว่า “ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม้ตัวหนังสือก็จะขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้วก็จะเขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัดฉันทใด คนแรกประพฤติความดีไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลักใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริต แม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร”^{๔๒}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงแสดงทัศนะเรื่องความหมายของศีลไว้ว่า “ศีล” แปลตามศัพท์ว่า ปกติ หมายความว่า ความเป็นปกติเรียบร้อย (อย่างหนึ่ง) ความเคยชินลงรูปลงตัวติดอยู่ประจำอยู่ เป็นปกติ(อย่างหนึ่ง) ความเป็นปกติเรียบร้อย หมายถึง ความปกติเรียบร้อยของความประพฤติ เพราะเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการณ์ที่ควรประพฤติ ศีล ๕ หรือ เบญจศีล คือความประพฤติชอบทางกาย และวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^{๔๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของ “ศีล” ไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ ว่า ศีล หมายถึง ความประพฤติดีทางกายวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ปกติมารยาทที่ปราศจากโทษ, ข้อปฏิบัติในการฝึกกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น^{๔๔} ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว เดิมเรียกว่า สิกขาบท ๕ เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน ใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่ามีศีลเบื้องต้น ปัญจสิกขาบทหรือศีลห้า ประการนั้น ได้แก่

(๑) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์

^{๔๑} พระพุทธโฆษาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘-๙.

^{๔๒} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๔๓} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๕.

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙๑.

- (๒) อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์
 (๓) กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดีในกาม
 (๔) มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ
 (๕) สุราเมรยมัชชขมาที่ภูฐานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๔๔}

สรุปได้ว่า ศีล ๕ หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต้นที่ใช้สำหรับควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปอย่างปรกติสุข กลมกลืนไปกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยให้มนุษย์สำรวมกาย วาจา ไม่ให้ไปล่วงเกินตนเองและผู้อื่น และเมื่อมนุษย์เราได้ประพฤติหรือปฏิบัติตามสังคัมก็จะสงบสุข เบญจศีลหรือศีลห้า หมายถึง อารางงดเว้นจากความชั่ว คือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤติล่วงละเมิดทางเพศ งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการดื่มสุราและยาเสพติด เป็นต้น

ศีล ๕ ทั้งข้อนี้ เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ เพื่อที่จะได้อยู่ด้วยกันเป็นปกติสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่จะอยู่ตามกำลังไม่ได้ โดยเหตุที่แต่ละคนมีอัธยาศัยต่างกันมีกำลังไม่เท่ากัน ผู้ที่มีอัธยาศัยหยาบและมีกำลังมากข่มเหงผู้อื่น คนสุภาพและมีกำลังน้อยก็อยู่ไม่เป็นสุข แม้ทางบ้านเมืองจะมีกฎหมายบังคับใช้ห้ามปรามไม่ให้คนประพฤตินทางที่ผิด และวางโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดไว้ด้วย ตรงข้ามกับกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอคิดว่ากฎหมายทำอะไรเขาไม่ได้เพราะเขามีปัญญาพอที่จะหาทางเลี่ยงกฎหมายได้เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายก็ไร้ความหมายศาสนาทั้งหลายมักจะบัญญัติศีลของตนขึ้นมา เพื่อให้คนมีความประพฤติดีประพฤติชอบทางด้านกาย วาจา และใจ อย่างที่พระพุทธศาสนาบัญญัติศีล ๕ ไว้ เพื่อสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ศีลเป็นข้อบัญญัติที่จำเป็นทางด้านมนุษยธรรมโดยแท้ ชื่อว่าที่เป็นมนุษย์ที่แท้ ที่ผิดไปจากสัตว์เดรัจฉานก็ตามที่ต้องมีศีล จึงเชื่อว่ามนุษยธรรม คือ ธรรมที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ พุทธปรัชญาเถรวาท เห็นว่าการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยศาสตร์ที่แสดงออกได้ ๓ ทาง คือ (๑) การกระทำทางกาย (๒) การกระทำทางวาจา (๓) การกระทำทางใจ ดังนั้นไม่ว่าจะทำอะไรใดๆ ต้องเริ่มต้นที่ใจก่อนคิดก่อน แล้วจึงมีความคิดกายกรรมหรือความคิดทำวจีกรรมเกิดตามมา โดยพื้นฐานของศีล ๕ ให้นุคคลทำให้การรักษาศีลเป็นอย่างไรดี และการล่วงละเมิดทางศีลที่ไม่ติมาจาก เจตนาที่เป็นอกุศล ๓ ประการ ประกอบด้วย โลภะ โทสะอโมหะ และที่เป็นอกุศล ๓ ประการ ประกอบด้วย โลภะ โทสะ และโมหะ ที่เกิดภายในตน ย่อมทำร้ายบุรุษผู้มีจิตเลวทราม เหมือนขุยไผ่กำจัดต้นไผ่ ฉะนั้น^{๔๕} ซึ่งอกุศลทั้ง ๓ นี้เริ่มต้นจากการที่มีอวิชชาหรือมีโมหะก่อนแล้ว โลภะ และโทสะ ก็ตาม ดังพระพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า “ปาณาติบาตมีมูล ๒ ด้วยสามารถแห่งโทสะ และโมหะ อทินนาทานและมุสาวาทมีมูล ๒ ด้วยอำนาจแห่งโทสะและโมหะ หรือด้วยอำนาจแห่งโลภะ และโมหะ มิฉฉาจารและสุรามีมูล ๒ ด้วย สามารถแห่งโลภะและโมหะ”

๒. เกณฑ์การวินิจฉัยศีล ๕

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒, อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๗๐๓/๔๔๗.

^{๔๕} ขุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๕๐/๔๐๓.

หลักศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ ชื่อว่าการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐเพราะเป็นไปเพื่อทำตนเองและสังคมให้สงบสุข ดังนั้นในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือ การยึดหลักของมนุษยธรรมให้มั่นคง คือ ศีล ๕ หรือ เรียกว่า เบญจศีล หมายถึง เจตนาหรือความตั้งใจงดเว้นจากความชั่วทางกาย วาจา เรียกกันโดยทั่วไปว่า ศีล ๕ เรียกตามบทบัญญัติว่า “สิกขาบท ๕ ซึ่งมีองค์ประกอบของศีล ๕ ประการ แต่ละข้อมีด้วยกันดังต่อไปนี้ คือ

๑) ปาณาติบาต ศีลข้อที่ ๑ มีองค์ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (๓) มีจิตคิดจะฆ่า (๔) ทำความเพียรเพื่อให้ตาย (๕) สัตว์ตายลงเพราะความเพียรนั้น^{๔๗}

๒) อทินนาทาน ศีลข้อที่ ๒ มีองค์ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ (๑) วัตถุสิ่งของนั้นมีเจ้าของ (๒) รู้ว่าวัตถุสิ่งของนั้นมีเจ้าของ (๓) มีจิตคิดจะลักทรัพย์ (๔) ทำความเพียร เพื่อลักทรัพย์นั้น (๕) ได้สิ่งของนั้น มาด้วยความเพียรนั้น

๓) กามเมสุมิฉฉาจารา ศีลข้อที่ ๓ มีองค์ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ คือ (๑) วัตถุที่ไม่ควรเกี่ยวข้อง (๒) จิตคิดจะเสพในวัตถุนั้น (๓) ความพยายามเสพเมถุน (๔) มีความพอใจในการประกอบมรรค ซึ่งกันและกัน

๔) มุสาวาทา ศีลข้อที่ ๔ มีองค์ประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ คือ (๑) สิ่งของหรือเรื่องราวที่ไม่เป็นจริง (๒) จิตคิดจะมุสา (๓) ความเพียรเพื่อมุสา (๔) คนอื่นเชื่อตามความที่มุสานั้น

๕) สุราเมรัย ศีลข้อที่ ๕ มีองค์ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ (๑) ของที่ทำให้เมา มีสุรา เป็นต้น (๒) มีจิตคิดที่จะดื่ม (๓) พยายามที่จะดื่ม (๔) ดื่มให้ไหลล่องลำคอกลงไป^{๔๘}

แม้ว่าเราจะตั้งใจรักษาศีลอย่างดี แต่ก็มีบางครั้งบางคราวที่เราอาจพลาดพลั้งเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น โดยที่เราเองก็ไม่ได้ตั้งใจซึ่งก็อาจเป็นไปเพราะความจำเป็นบางอย่าง หรืออาจเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์แต่ละเหตุผลนั้นล้วนเป็นเหตุให้เราเกิดความไม่สบายใจ หรือเกิดความสงสัยขึ้นว่าการกระทำของเรา ผิดศีลหรือศีลขาดหรือไม่ และบางคนถึงกับเกิดความทุกข์ใจในการรักษาศีล ว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินกว่าวิสัยของเราหรือไม่ ซึ่งความจริงมิได้เป็นเช่นนั้นเลย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถรักษาศีลอย่างถูกต้อง จึงมีความจำเป็นที่เราต้องศึกษาข้อวินิจฉัยของศีลแต่ละข้อ ว่าการกระทำอย่างใดจึงถือว่าศีลขาด อย่างไรก็ตามศีลทะเลาะ ศีลต่างพร้อย ซึ่งข้อวินิจฉัยในที่นี้ผู้วิจัยขอยกเอาศีลข้อที่ ๑ มีแสดงมีดังต่อไปนี้

ปาณาติบาต เวมณี แปลว่า เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ คือ การงดเว้นจากการทำสัตว์นั้นให้ตายก่อนจะถึงกำหนดอายุของตน หมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย สิกขาบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์มีเมตตา กรุณาต่อกัน ตามนัยนี้ถือว่า ปาณาติบาตจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครบองค์ประกอบทั้ง ๕ นี้บุคคลจะ

^{๔๗} มหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลสูตรที่ปณี แปล เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๕๓.

^{๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๗๗๒.

กระทำด้วยตนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นทำศีลย่อมจะขาดเหมือนกัน แต่ถ้าองค์ประกอบไม่ครบเพียงแต่ต่างพร้อย การทำปาณาติบาตจะมีโทษมากหรือน้อย มีหลักเกณฑ์พิจารณาดังนี้คือ

๑) กำหนดด้วยวัตถุ ถ้าเป็นมนุษย์ ฆ่าผู้มียุคนมาก มีโทษมาก ฆ่าผู้มียุคนน้อยมีโทษน้อย เช่น ฆ่าพระอรหันต์ บิดาและมารดา มีโทษมาก เพราะพระพุทธเจ้าเพียงแต่ทำร้ายให้หือพระโลหิต มีโทษเท่ากับฆ่าบิดามารดา ส่วนคนที่ไม่มียุคนก็มีโทษน้อยลดหลั่นกันลงไป ถ้าเป็นสัตว์ ก็กำหนดด้วยคุณ ถ้าไม่มีคุณเหมือนกัน กำหนดด้วยรูปร่างใหญ่เล็กกว่ากัน ถ้าใหญ่มีโทษมากถ้าเล็กมีโทษน้อย

๒) กำหนดด้วยเจตนา คือการตั้งใจฆ่า มีโทษมากหรือน้อยกว่ากัน ถ้าโทษมาก โทษมาก โทษน้อย โทษน้อย

๓) กำหนดโดยประโยค คือความพยายามที่จะฆ่าให้ตายใช้ความพยายามมากมีโทษมาก ใช้ความพยายามน้อย มีโทษน้อย

หลักการปรับโทษของปาณาติบาตนั้น จะมีโทษมากหรือน้อยพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโทษของการล่วงละเมิดปาณาติบาตไว้ในสัพพหุลสูตร มีใจความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาตอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้วย่อมยังสัตว์ได้เป็นไปในนรก ในกำเนิดของสัตว์เดรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุดย่อมยังความเป็นผู้มีอายุน้อยให้เป็นที่เกิดมาเป็นมนุษย์”^{๔๙} นอกจากนี้ผู้ทำปาณาติบาตเนื่องๆ กระทำเป็นอาจณายังต้องประสบกับโทษอีกหลายอย่าง เช่น ทำตนให้เป็นที่หวาดหวั่นของคนอื่น สัตว์อื่น ไม่เป็นที่เอ็นใจแก่ผู้เข้าใกล้ สังสมอกุศลกรรมหมักหมมด้วยอาสวะ^{๕๐}

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ศีล ๕ ของศาสนาพุทธมีความคล้ายคลึงกับจริยศาสตร์พื้นฐานในการใช้ชีวิตของศาสนาอื่น แต่ศีล ๕ ในศาสนาพุทธจะมีการระบุลักษณะห้าม องค์ประกอบของความผิด ลักษณะของการทำผิด และหลักการวินิจฉัยด้วย เช่น ศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต นอกจากห้ามฆ่าแล้ว ยังครอบคลุมการห้ามทำร้ายร่างกาย และห้ามทรมาน สำหรับองค์ประกอบของความผิดนั้นประกอบด้วย สัตว์นั้นมีชีวิต ผู้กระทำรู้ว่าสัตว์มีชีวิต มีจิตและความพยายามที่จะฆ่า และสัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น จึงจะเห็นว่าในส่วนนี้จะมีเรื่องเจตนาเข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่ใช้กระทำด้วยตนเองเท่านั้น กระทำผ่านคนอื่น โดยการขอหรือใช้ให้ทำก็ถือว่าผิดทั้งหมด ทั้งนี้หลักการวินิจฉัยจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับขนาดของสัตว์ ยิ่งใหญ่ยิ่งบาป ยิ่งมีคุณก็ยิ่งบาป ยิ่งมีความพยายามในการฆ่ามากแค่ไหนก็ยิ่งบาปมากขึ้น พุทธปรัชญาทรงแสดงหลักการและเกณฑ์ตัดสินเกี่ยวกับศีล ๕ ไว้ชัดเจน การกระทำที่เป็นไปโดยเจตนาและองค์ของศีลครบทุกข้อถือว่าศีลนั้นขาดหรือมีความผิด โดยพุทธปรัชญามองที่เจตนาของบุคคลผู้กระทำเป็นเบื้องต้นแล้วลงมือกระทำการสำเร็จ แต่ถ้าองค์ประกอบไม่ครบเพียงแต่ต่างพร้อย พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการของศีลไว้เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมให้เกิดความสงบสุข

^{๔๙} อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๑๓๐/๒๑๑.

^{๕๐} วิคิน อินทสระ, **หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

๒.๕.๒ หลักกรรม

๑. ความหมาย

คำว่า กรรม (อ่านว่า กำ) บาลีเป็น กมม (กำ-มะ) แปลว่า อันทำ, อันกระทำ, การทำ, การกระทำ, การสร้าง, กริยา, กิริยา, การ, การงาน สันสกฤตเป็น กรฺม (กระ-มะ, ก ควบ ร กลืนเสียง ะ ลงคอ) ไทยเขียนอิงสันสกฤตเป็น กรรม แปลว่า การทำอันเป็นเหตุให้เกิดผลแก่ผู้ทำ^{๕๑} คำว่า กรรม เป็นคำกลางๆ หมายถึง การกระทำ ถ้าหากเป็นการกระทำความดีก็เรียกว่า กุศลกรรม แต่ถ้าหากเป็นการทำความชั่วก็เรียกว่า อกุศลกรรม และกรรมนี้มีบ่อเกิดอยู่ ๓ ทวารด้วยกัน คือ กายทวาร วาจิตวารและมโนทวาร เพราะฉะนั้น คำว่า กรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจึงหมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา^{๕๒} กล่าวคือ กระทำด้วยความตั้งใจหรือตั้งใจกระทำ ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ”^{๕๓} แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม^{๕๔} จากพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจเจตานั้นจึงจัดว่าเป็นกรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่เจตนาเป็นสำคัญ และโดยนัยนี้จะเห็นอีกว่าคำว่า เจตนา คำนี้หมายถึง ความคิดของจิตจึงเรียกว่ามโนกรรมดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ใจหรือความคิดความรู้สึกของจิตเป็นเรื่องสำคัญที่ก่อให้เกิดกรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วแต่ใจบุคคลกล่าวอยู่ที่ดี กระทำอยู่ที่ดีด้วยใจที่ประทุษร้ายแล้ว ความทุกข์ย่อมติดตามบุคคลนั้นไป เปรียบดังล้อรถตามรอยเท้าโคตัวที่เข็นภาระไปฉะนั้น”^{๕๕} นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของกรรมไว้ดังนี้

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ) ได้ทรงอธิบาย กรรม หมายถึง การกระทำ ว่า “คำว่า กรรม ในพระพุทธศาสนา เป็นคำที่มีความหมายเป็นกลาง หมายถึงการกระทำ ไม่เจาะจงบ่งเป็นการกระทำที่ไม่ดี อันเป็นกรรมที่ไม่ดี เป็นบาปกรรม หรือเป็นอกุศลกรรม และไม่เจาะจงบ่งเป็นการกระทำที่ดี อันเป็นกรรมดี เป็นบุญกรรม หรือเป็นกุศลกรรม”^{๕๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า กรรม เป็นความหมายอย่างกลางๆ พอคลุมความได้กว้างๆ เท่านั้น คือ “กรรม แปลตามศัพท์ว่า การงาน หรือการกระทำ แต่ในทางธรรม

^{๕๑} ป. หลงสมบุญ, พจนานุกรม มจร-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: เรื่องปัญญา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๑.

^{๕๒} อจ. ฉกก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๔๒๒.

^{๕๓} อจ. ฉกก. (บาลี) ๒๒/๖๓/๓๙๕.

^{๕๔} อจ. ฉกก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๔๒๒.

^{๕๕} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^{๕๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, อานาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

ต้องจำกัดความจำเพาะลงไปว่า หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม”^{๕๗}

บรรจบ บรรณรุจิ อธิบายว่า “กรรม คือ การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาของคนที่ยังมีกิเลส ซึ่งยังมีการให้ผลแบ่งออก ได้เป็น ๓ ทางคือ กายกรรม (การกระทำทางกาย) วชิกรรม (การกระทำทางวาจา-พูด) และมโนกรรม (การกระทำทางใจ ความคิด) กรรมทั้ง ๓ มีทั้งฝ่ายดีและ ฝ่ายชั่ว”^{๕๘}

สรุปได้ว่า กรรม หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งที่เป็นฝ่ายดี เรียกว่า กุศล และฝ่ายชั่ว เรียกว่า อกุศล ซึ่งมีผลอันเกิดจากการกระทำนั้นๆ เรียกว่า วิบาก ฝ่ายดีย่อมนำผู้ปฏิบัติให้ประสบกับความสุข ส่วนฝ่ายชั่วย่อมส่งผลให้ได้รับผลคือ ความทุกข์ การให้ผลมีทั้งที่ให้ผลในปัจจุบันหรือชาตินี้ และให้ผลในอนาคตหรือชาติหน้า

ปัญหาว่าด้วยกรรมและผลของกรรมนี้มีปรากฏในแนวคิดสองลักษณะคือ แนวคิดที่เป็นอภิปรัชญา คือ ถือว่าทำแล้วไม่เป็นอันทำ เป็นแนวคิดของลัทธิปุรณกัสสปะท่านผู้สอนว่าการทำชั่วนั้นถ้าไม่มีใครเห็น ไม่มีใครรู้ และไม่มีใครจับได้ ไม่มีใครลงโทษ ผลของความชั่วนั้นก็เป็นโมฆะและนับถึกว่าทำอะไรไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย ลัทธิของมกขลิโคศล ซึ่งมีทัศนะว่าความเป็นอยู่หรือเป็นไปของสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย ย่อมเป็นไปเอง ทั้งสองแนวคิดนี้ไม่ยอมรับว่าผลของการกระทำ (กรรม) มีอยู่จริง มนุษย์เกิดขึ้นมาและเป็นไปตามลิขิตของพระพรหม ซึ่งทั้งสองลัทธิมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ สอนว่าผู้กระทำไม่มีดังนั้นผลของการกระทำก็ไม่มี เป็นคำสอนในลักษณะที่เป็นไปเพื่อการแสวงหาความสุขเฉพาะในชาติปัจจุบันเท่านั้น โดยยืนยันว่าบุคคลเป็นเพียงการประกอบขึ้นมาจากธาตุ ๔ ไม่ถือว่าการกระทำที่ทำในขณะที่มีชีวิตอยู่สามารถส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต บุคคลที่เวียนว่ายตายเกิดก็เป็นไปตามกฎของวิญญูเท่านั้น เมื่อถึงเวลาบุคคลก็จะเข้าถึงความหลุดพ้นเอง ทั้งสองแนวคิดนี้สนับสนุนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามลิขิตของพระพรหมเท่านั้น พุทธปรัชญาไม่เห็นด้วยและคัดค้านแนวคิดทั้งสองด้วยการสอนเรื่องกรรมและผลของกรรมที่บุคคลได้กระทำ กฎแห่งกรรมตามทัศนะของพระพุทธศาสนาแยกพิจารณาได้ ๒ ประเด็น^{๕๙} คือ

(๑) กฎแห่งกรรมในฐานะกฎธรรมชาติ

พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงที่ว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง มีชีวิตและไม่มีชีวิตล้วนเป็นไปตามธรรมชาติแห่งเหตุปัจจัย ที่เรียกกันว่า กฎแห่งธรรมชาติ หรือนิยาม อันหมายถึงความเป็นระเบียบมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวอยู่แล้วในธรรมชาติ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นลอยๆ โดยไม่มีที่มา และไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ทุกอย่างล้วนเป็นเหตุเป็นผลกันตามหลักของอิทัปปัจจยตาที่กล่าวมา “สรรพสิ่งล้วน

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๒๔๐.

^{๕๘} บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจจสมุปบาท**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: พรบุญการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๗๖.

^{๕๙} สุนทร ฌ รังษี, **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๔.

อิงอาศัยกันและกัน ในฐานะสิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและสิ่งหนึ่งเป็นผล”^{๖๐} ทั้งนี้ สิ่งทั้งหลายทั้งปวง จึงมีเหตุปัจจัยเกิดจากกฎธรรมชาติมิใช่พระผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้ใดมากำหนดไว้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาอเทวนิยม กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งเหตุผลที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างกรรมกับผลของกรรม อันเป็นกฎที่แน่นอนและตายตัว กรรมแต่ละประเภทถูกกำหนดไว้จากธรรมชาติแล้วว่ากรรมแบบไหนให้ผลแบบไหน เปรียบเทียบได้กับผู้ที่ปลูกต้นมะม่วงย่อมได้ผลมะม่วงอย่างแน่นอนจะเป็นผลไม้ชนิดอื่นไม่ได้ กฎแห่งกรรม จึงเป็นกฎแห่งเหตุและผล หรือกฎธรรมชาติที่เรียกว่ากรรมนิยาม อันเป็นกฎแห่งเหตุและผลที่เกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์^{๖๑}

สรุปได้ว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งเหตุและผลมีความแน่นอนในการให้ผลของกรรมซึ่งถูกกำหนดโดยกฎของธรรมชาติไว้แล้วว่า เมื่อทำกรรมแบบนี้จะได้รับผลตอบแทนแบบนี้ โดยทั้งหมดดำเนินไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา กฎแห่งกรรมจึงมีฐานะเป็นกฎแห่งธรรมชาติ

(๒) กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรม

กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรม มีความหมายเช่นเดียวกับประเด็นกฎธรรมชาติ คือเป็นกฎแห่งเหตุและผล ประเด็นกฎแห่งธรรมชาติครอบคลุมทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ประเด็นกฎแห่งศีลธรรมครอบคลุมเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่สามารถมีเจตจำนงเสรีได้เท่านั้น^{๖๒} เพราะสามารถกำหนดพฤติกรรมเป็นดีหรือชั่ว ตามมาตรฐานทางศีลธรรมที่ใช้ในสังคมมนุษย์ส่วนพฤติกรรมที่มาจากสัญชาตญาณไม่สามารถกำหนดด้วยคุณค่าทางศีลธรรมได้กรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรม คือ กฎธรรมชาติส่วนที่ทำหน้าที่ดูแลการกระทำที่แฝงค่าทางศีลธรรมของมนุษย์ กฎแห่งกรรมจะบันทึกการกระทำของบุคคลแต่ละคนและคอยโอกาสให้ผลตอบแทน พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงกฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎทางศีลธรรม มีปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมนั้นในตน คนทำกรรมดี ย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว คนหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้รับผลเช่นนั้น”

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว เห็นได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีกฎแห่งกรรม หรือกรรมนิยามกำกับดูแลพฤติกรรมที่มีคุณค่าทางศีลธรรม และรอคอยเวลาให้ผลตอบแทนตามคุณภาพของกรรม ตามเหตุและผลที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ถ้าเป็นกรรมดี ผลที่ได้รับเป็นความดี (สุข) ถ้าเป็นกรรมชั่ว ผลที่ได้รับเป็นความชั่ว (ทุกข์) เปรียบเทียบการให้ผลของกรรม เช่นเดียวกับการปลูกพืช ปลูกพืชชนิดใดได้ผลพืชชนิดนั้น ปลูกมะม่วงย่อมได้ผลมะม่วง จะเป็นผลทุเรียนหรือมังคุดนั้นเป็นไปไม่ได้ กฎแห่งกรรมในฐานะเป็นกฎศีลธรรม มีกฎเกณฑ์ตายตัวเหมือนกฎธรรมชาติข้ออื่น ๆ ดีเป็นดี ชั่วเป็นชั่ว ไม่มีการยกเว้นหรือยืดหยุ่น แต่เป็นการให้ผลทางด้านจิตใจเท่านั้น การให้ผลชั้นนอกต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ มาสนับสนุน

^{๖๐} สมภาร พรหมทา, *พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๗๕.

^{๖๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *เชื่อกกรรม รู้กรรม แก่กรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔.

^{๖๒} สุนทร ฦ รังษี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*, หน้า ๑๖๖.

สรุปได้ว่า มนุษย์ต้องรับผิดชอบการกระทำของตน โดยมีกฎแห่งกรรมในฐานะกฎศีลธรรมคอยกำกับดูแล มีกระบวนการให้ผลที่สัมพันธ์กับเหตุที่เป็นกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวไม่มีข้อยกเว้น แต่เป็นผลระดับจิตใจ

๓) เกณฑ์วินิจฉัย

พุทธปรัชญากล่าว การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ก็คือ กรรม เมื่อมีกรรมก็ต้องมีวิบากหรือผลของการกระทำตามมา

การกระทำกับเจตนา ในพระพุทธศาสนาเชื่อว่า “การกระทำจะสมบูรณ์ด้วยเหตุผลใดจะต้องมีเจตนา” อันหมายความว่า เจตนาดี ผลย่อมดี เจตนาไม่ดี ผลย่อมไม่ดี ระหว่างเหตุกับผลจะต้องสัมพันธ์กันเสมอ และเหตุกับผลจะต้องต่อเนื่องกันจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เช่นนี้เรื่อยไป การกระทำ (กรรม) ในอดีตส่งผลมายังปัจจุบัน และการกระทำในปัจจุบันก็สามารถส่งผลอนาคตด้วย บางครั้งบุคคลทำความชั่วในปัจจุบันอาจยังไม่ได้รับผลชั่ว นั่นก็เพราะพลังแห่งความดีหรือกุศลในอดีตยังมีพลังอยู่ เขาจึงยังไม่เสวยกรรมชั่วนั้น หรือบางทีแม้จะทำความชั่วในปัจจุบัน ผลอาจไม่ได้รับในปัจจุบันก็ได้ เพราะพลังแห่งความดียังมีอิทธิพลอยู่ แต่อาจจะได้รับผลในอนาคตก็ได้ ย่อมเป็นการแน่นอนที่ว่า ใครทำกรรมเช่นไร ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ไม่เร็วก็ช้า ดังนั้นในพระพุทธศาสนาการกระทำ (กรรม) จะให้ผลสมบูรณ์จะต้องอาศัยเหตุปัจจัยเหล่านี้ คือ

๑) ปัจจัยในอดีต นั่นก็คือ ถ้าเราสร้างสมบารมี หรือคุณความดีไว้มาก ก็ย่อมที่จะประสบแต่ความสุข สวัสดิ์ สุขสบายอยู่ได้ เพราะบารมีหรือความดีนั้นยังคุ้มครองอุปถัมภ์อยู่ เขาจึงยังไม่เดือดร้อน

๒) ปัจจัยในปัจจุบัน จะเห็นได้จากบางคนบารมีไม่เคยสร้างทางกุศลไม่เคยทำ แต่ยังมีสุขสบายได้ เพราะอยู่ในตระกูลที่ดี มีผู้อุปถัมภ์บำรุงเลี้ยงอย่างผาสุก ถ้ายิ่งเคยสร้างบารมีหรืออุปถัมภ์ไว้ในอดีต และเกิดในตระกูลที่ดีแล้ว ยิ่งมีความสุขสบายมากขึ้น^{๖๓}

พุทธศาสนายอมรับว่าเจตนาดีหรือร้ายเป็นอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด เพราะพุทธปรัชญาเห็นว่ากรรมกับเจตนาเป็นสิ่งเดียวกัน คำว่าเจตนา นั้นมีความหมาย ๒ นัย คือ หมายถึงความตั้งใจ และหมายถึงแรงจูงใจ ดังนั้นเมื่อพูดถึงเจตนาย่อมหมายถึงแรงจูงใจด้วย เพราะเป็นไพบูลย์ซึ่งกันและกัน ในทัศนะของพุทธปรัชญานอกจากจะเห็นว่าการกระทำนั้นคือเจตนาแล้วยังอธิบายความหมายของเจตนาเพิ่มเติมว่า หมายถึง ความตั้งใจชวนชวายนในการกระทำ มีลักษณะแห่งความตั้งใจที่จะทำกิจของตนและผู้อื่นให้สำเร็จ และการกระทำทุกอย่างนั้นย่อมมีเจตนาเป็นที่ตั้งเสมอ

การที่มนุษย์ทำอะไรไปแล้วจะต้องมีความสัมพันธ์กันกับตนเองและผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงไม่อาจที่จะปฏิเสธการกระทำของตนเองไปได้ การที่มนุษย์ทำอะไรลงไปแล้วย่อมส่งผลต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ โดยพุทธปรัชญาเถรวาท เรียกว่า วิบากกรรม

การวินิจฉัยว่าการกระทำใดผิดหรือถูก อาจพิจารณาได้เป็น ๓ ลักษณะด้วยกันคือ

^{๖๓} พระมหาณรงค์ กนต์สีโล, จุดเด่นของพระพุทธศาสนา, (เชียงใหม่ : ตรีโอแอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มีเดีย จำกัด), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

๑) พิจารณาว่าการกระทำนั้นส่งผลเป็นทุกข์ หรือว่าสุขแก่ตนเอง

๒) พิจารณาว่าการกระทำนั้นส่งผลเป็นทุกข์ หรือสุขแก่คนอื่น

๓) พิจารณาว่าการกระทำนั้นส่งผลเป็นสุข หรือทุกข์ทั้งแก่ตน และผู้อื่นการพิจารณาว่าการกระทำอันหนึ่งส่งผลเป็นสุขหรือทุกข์นี้ บางครั้งเป็นเรื่องที่ซับซ้อนละเอียดอ่อน เราไม่สามารถตัดสินได้ง่ายๆ หยิบๆ ว่านี่คือการกระทำที่ก่อทุกข์ นั่นคือการกระทำที่ก่อสุขจะอย่างไรก็ตามพุทธศาสนาก็เชื่อว่าเมื่อใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบถึงที่สุดแล้วเราจะสามารถวินิจฉัยได้ทุกกรณี เพียงแต่ว่าอาจจะยากหรือง่ายต่างกันเท่านั้นเอง^{๖๔}

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการบางท่านได้ใช้เกณฑ์ในการตัดสินเจตนาโดยพิจารณาด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

เบื้องต้นที่สุดเมื่อยังไม่แน่ใจก็ให้อาศัยศีล ๕ เป็นเกณฑ์สำรวจโดยการตั้งคำถามว่า

๑) ทำไปแล้วมีชีวิตต้องตายหรือไม่

๒) ทำไปแล้วมีผู้เสียหายสมบัติหรือไม่

๓) ทำไปแล้วอาจมีผู้เจ็บใจจากการกระทำของตนหรือไม่

๔) ทำไปแล้วมีผู้ที่อาจเข้าใจผิดหรือไม่

๕) ทำไปแล้วเกิดความมีนเมาขาดสติหรือไม่

หากรู้อยู่แต่ยังขึ้นทำก็จัดว่าเป็นกรรมชั่วในทางตรงกันข้ามหากมีสิ่งยั่วยุให้ทำแล้วไม่ทำมีเจตนางดเว้นนั้นๆ เรียกว่ากรรมดี

เมื่อได้เกณฑ์ในการสำรวจอย่างใหญ่แล้วอาจเกิดคำถามปลีกย่อยขึ้นมาอีก ก็มีเกณฑ์ตัดสินอีก ๓ ข้อ คือ

๑) ขณะทำจิตมีความโลภหรืออยากได้เพียงใด

๒) ขณะทำจิตมีความโกรธ เกลียด พยาบาท เพียงใด

๓) ขณะทำจิตมีความหลง สำคัญผิดหรือไม่เพียงใด

ฉะนั้น การตั้งมุมมองการทำความเห็นเรื่องกรรมวิบากให้ถูกต้องจึงจะจัดเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่สุดของการก่อกรรมดี ส่วนพยาบาทตั้งมุมมองให้ถูกต้องการประพฤติตนตามอำเภอใจสุดแท้แต่กิเลส หรือสังคมแวดล้อมจะชักจูงจึงจัดเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการก่อกรรมชั่ว อีกประการหนึ่งต้องดูที่จิตใจตนเองว่าเป็นอย่างไร กรรมก็เป็นไปตามนั้น ซึ่งพอจะแยกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้คือ

๑) ปกติเป็นคนพยาบาทมาดร้าย กรรมที่เกิดขึ้นย่อมเชื่อมด้วยการประสงคร้าย

๒) ปกติเป็นคนใจมีเมตตากรรมที่เกิดขึ้นย่อมเชื่อมด้วยความปรารถนาดี

หลักเกณฑ์ที่พุทธศาสนาใช้ในการวินิจฉัยกรรมดีและกรรมชั่วก็คือ ในแง่ของกรรม ให้ถือเอาเจตนาเป็นหลักตัดสินว่าเป็นกรรมหรือไม่ และในแง่ที่ว่ากรรมนั้นดีหรือชั่ว โดยพุทธศาสนานั้นแบ่งการกระทำของมนุษย์ออกเป็น ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งในส่วนที่เป็นการกระทำดี หรือที่เรียกว่ากุศลกรรมบถ ๑๐ ได้แก่

^{๖๔} สมภาร พรหมทา, พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้ง และกาารุณยฆาต, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐-๓๙.

๑) กายสุจริต ประกอบด้วย การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ และการไม่ประพฤติผิดในกาม
 ๒) วาจาสุจริต ประกอบด้วย การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดหยาบคายและการไม่พูดเพื่อเจ้าเลวไหลไร้สาระ

๓) มโนสุจริต ประกอบด้วย การไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น การไม่คิดพยาบาทปองร้ายคนอื่น และการไม่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

ส่วนในทางตรงกันข้ามกับกุศลกรรมบถ ๑๐ ก็คือ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่ง ได้แก่

๑) กายทุจริต ประกอบด้วย การฆ่าสัตว์ (รวมถึงเบียดเบียนผู้อื่น หรือ สัตว์อื่นให้ประสบทุกข์ภัย) การลักทรัพย์และการประพฤติผิดในกาม

๒) วาจาทุจริต ประกอบด้วย การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดหยาบคาย การพูดเพื่อเจ้าเลวไหลไร้สาระ

๓) มโนทุจริต ประกอบด้วย การคิดเบียดเบียนผู้อื่น การคิดพยาบาทปองร้ายผู้อื่นและการเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

กรรม คือการกระทำ ได้แก่ เจตนา (ความตั้งใจ ความตั้งใจ) ที่เป็นกุศล (สุจริต) หรืออกุศล (ทุจริต) เป็นเหตุให้ทำกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ เมื่อได้กระทำกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมสำเร็จไปแล้ว กุศลหรืออกุศลกรรมนั้นจะเป็นปัจจัยให้เกิดผลตามสมควรแก่กรรมนั้นๆ กรรมเป็นคำสอนสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่งในพุทธศาสนาดังพุทธพจน์ที่ว่า “กมฺมฺนา วตฺตตีโลโก” โลกเป็นไปตามกรรม อันหมายถึงว่า กรรมนิยามเป็นกฎที่ครอบคลุมโลกนี้ ซึ่งหากมองลึกลงไปในเรื่องกรรมนิยาม สาธารณะหรือตัวแท้ของกรรมก็คือเจตนา เจตนาเป็นเครื่องกำหนดการปฏิบัติต่อกันระหว่างมนุษย์ ในเรื่องเจตนาซึ่งเป็นเหตุแห่งการเกิดกรรม โดยกรรมในทัศนะพระพุทธศาสนาสามารถจำแนกออกเป็น ๑๒ ประเภท ดังนี้ คือ

กรรมจัดตามหน้าที่มี ๔^{๖๕}

๑) ชนกกรรม คือ กรรมที่ก่อให้เกิด หรือส่งผลให้เกิดในกำเนิดต่างๆ เปรียบเสมือนมารดาของทารก ชนกรรมนี้เป็นผลของอาจินณกรรมบ้าง ของอาสันนกรรมบ้าง

๒) อุปลัมภกรรม คือ กรรมอุปลัมภ เป็นเสมือนพี่เลี้ยงนางนม มีทั้งฝ่ายดี และฝ่ายไม่ดี

๓) อุปปีฬกกรรม คือ กรรมบีบคั้น มีหน้าที่บีบคั้นกรรมดี หรือช่วยให้เพลาลง

๔) อุปฆาตกรรม หรือ ปุปัจจัยเหตุกรรม คือ กรรมตัดรอน มีหน้าที่ตัดรอนกรรมทั้งฝ่ายกุศล และอกุศล

กรรมจัดตามแรงหนักเบา มี ๔^{๖๖}

๑) ครุกรรม คือ กรรมหนัก ฝ่ายดี หมายถึง ฌาน วิปัสสนา มรรคผล ฝ่ายชั่ว หมายถึง อนันตริยกรรม ๕ คือ ฆ่ามารดา, ฆ่าบิดา, ฆ่าพระอรหันต์, ทำพระพุทธเจ้าให้ห้อพระโลหิต, ทำสงฆ์ผู้สามัคคีให้แตกแยกกัน

^{๖๕} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ป.ธ. ๙, กรรมที่ปณี เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า๑๑๖.

๒) อาจิณณกรรม หรือ พหุลกรรม คือ กรรมที่ทำจนเคยชิน หรือทำมาก ทำสม่ำเสมอ กรรมนี้จะให้ผลยั่งยืนมาก

๓) อาสันนกรรม คือ กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต มีอำนาจทำให้บุคคลไปสู่สุคติหรือทุคติได้ถ้าเขาหวังเอากรรมนั้นเป็นอารมณ์เมื่อจวนตาย

๔) กตัตตากรรม หรือกตัตตาวาปนกรรมคือ กรรมสักแต่ว่าทำคือ ทำโดยไม่เจตนากรรม
จัดตามกาลที่ให้ผลมี ๔

๑) ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม คือ กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน

๒) อุปัชชเวทนียกรรม คือ กรรมที่ให้ผลในชาติต่อไปถัดจากชาติปัจจุบัน

๓) อปราปรเวทนียกรรม คือ กรรมที่ให้ผลหลังจากอุปัชชเวทนียกรรม คือให้ผลเรื่อยไปสลับโอกาสเมื่อใด ให้ผลเมื่อนั้น

๔) อโหสิกรรม คือ กรรมที่ไม่ให้ผล เลิกแล้วต่อกัน^{๖๗}

ครุกรรม (ครุกรรม) กรรมหนัก ได้แก่กรรมที่มีผลแรงมาก ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่วย่อมจะให้ผลก่อนและครอบงำกรรมอื่นๆ เสียทั้งหมด เปรียบประดุจห้วงน้ำใหญ่ที่ไหลบ่ามาท่วมน้ำน้อย หรือประดุจคนยืนอยู่บนที่สูง แล้วเอาวัตถุต่างๆ ทั้งลงมา อย่างไหนหนักที่สุด อย่างนั้นย่อมตกลงถึงพื้นก่อน กรรมหนักฝ่ายกุศล หรือฝ่ายดี ได้แก่ ผู้ที่ได้มานสมาบัติ (สมาบัติ ๘ คือ รูปฌาน ๔ + อรูปฌาน ๔) ย่อมพ้นจากอบายภูมิ ๔ แม้จะมีกรรมชั่วใดๆ ที่เคยกระทำไว้ก่อนก็ตาม ย่อมหมดอำนาจลง และหากฌานไม่เสื่อมและจติในขณะที่อยู่ในฌาน ย่อมจะไปเกิดในพรหมโลก อกุศลใดๆ ก็ไม่มีอำนาจมาขัดขวางได้ กรรมหนักฝ่ายอกุศล หรือฝ่ายชั่วได้แก่ อนันตริยกรรม คือ

๑) **มาตุฆาต** คือการฆ่าแม่บังเกิดเกล้าของตนเอง ซึ่งโดยข้อกำหนดที่บัญญัติหมายถึงแม่แท้ๆ เท่านั้น แม่เลี้ยง แม่บุญธรรม หรือแม่ยาย ไม่เข้าข่ายเป็นมาตุฆาต แต่ก็มีผลใกล้เคียงกับมาตุฆาต หากท่านเป็นผู้ที่มีบุญคุณเสมอกับแม่ของตนเอง และที่สำคัญการฆ่าแม่นั้นถึงแม้ว่าจะสำคัญผิดหรือทำไปก็ไม่รู้จักจัดเป็นอนันตริยกรรมเช่นเดียวกัน

๒) **ปิตุฆาต** การฆ่าพ่อบังเกิดเกล้าซึ่งเป็นนัยเดียวกับมาตุฆาต แต่ต่างกันตรงที่กรรมหนักใดจะเป็นผู้ให้ผลก่อน ธรรมดาแม่ผู้เป็นรูปผู้อุ้มท้องลูกในครรภ์ มีจิตใจอ่อนโยนและเอ็นดูอุ้มชูเลี้ยงลูก และได้รับความลำบากมากกว่าพ่อ ถึงจะชั่วช้าเลวทรามขนาดไหน ก็ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณแก่ลูกมาก อยู่ดี เพราะฉะนั้นถ้าแม่กับพ่อเป็นคนดีมีศีลธรรมเสมอกัน มาตุฆาตย่อมให้ผลก่อนปิตุฆาต ยกเว้นในกรณีที่พ่อเป็นผู้มีคุณธรรมมีศีลธรรมมากกว่าแม่เท่านั้น ปิตุฆาตจึงจะให้ผลก่อนมาตุฆาต

๓) **อรหัตตฆาต** การฆ่าพระอรหันต์เป็นบาปหนักอีกประการหนึ่ง บุคคลผู้ใดมีเจตนาชั่วร้ายฆ่าพระอรหันต์ ได้ชื่อว่าเป็นอรหัตตฆาตทั้งนั้น หรือแม้แต่เป็นคฤหัสถ์ที่เป็นคนที่บรรลุนิพพานแล้ว ในเพศฆราวาสแต่ยังไม่ทันได้บวชเป็นพระสงฆ์ก็ตาม ผู้ใดฆ่าก็ถือเป็นอนันตริยกรรม หรือจะเป็นกรณีที่ท่านเหล่านั้นยังไม่ได้บรรลุนิพพาน แต่กำลังเจริญวิปัสสนากรรมฐานอยู่ หากท่านถูกทำร้ายด้วยอาวุธ ยาพิษในน้ำดื่มหรืออาหารทำให้เกิดทุกข์เวทนา แล้วท่านได้กำหนดเอาทุกข์เวทนามาเป็นบาทแห่ง

^{๖๗} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **กรรมและการเกิดใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมังทอง, ๒๕๔๖), หน้า ๓๙-๔๑., พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ป.ธ. ๙, กรรมที่ปีน เล่ม ๑, หน้า ๒๓๘.

วิปัสสนาจนเกิดมรรคผลสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วดับผลสูนิทานในขนาดนั้นเลย ผู้ที่ทำร้ายยอมได้ชื่อว่าเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์เช่นเดียวกัน

๔) โลहितตูปบาท กรรมในข้อนี้ก็คือ การทำร้ายพระพุทธเจ้าจนเกิดอาการห้อเลือดขึ้นไป เรื่องนี้มีความโด่งดังมากอยู่แล้วในสมัยพุทธกาล คือพระเทวทัตได้เป็นผู้กระทำอนันตริยกรรมข้อนี้ โลहितตูปบาทนี้จนถูกธรณีสูบตกนรกอเวจีไป โดยขึ้นไปบนยอดเขาคิชฌกูฏและพยายามกลิ้งหินศิลา ลงมา เหตุการณ์นี้ทำให้พระพุทธเจ้าทรงได้รับบาดเจ็บที่พระบาทจนถึงกับห้อพระโลหิต กรรมข้อนี้เรา อาจจะนอนใจได้ว่าในสมัยปัจจุบันไม่มีพระพุทธเจ้าอยู่แล้วก็คงไม่มีการจะไปทำร้ายพระพุทธองค์ได้อีก แต่ความจริงแล้วมีบาปหนักชนิดหนึ่งที่เสมอในอนันตริยกรรมข้อนี้เช่นกัน

๕) สังฆเภท คือ การที่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งหรือหลายรูป ได้กระทำการทำให้คณะสงฆ์ ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปมีความเห็นผิดตามคำขุยมแห่งตนไปกระทำกิจกรรมของสงฆ์ที่เรียกว่า “สังฆกรรม” ต่างหาก ไปสวดพระปาฏิโมกข์ต่างหาก หรือพยายามทำให้คณะสงฆ์แตกแยกกัน ไม่สามัคคีกันนั้น เป็นกรรมที่หนักอย่างยิ่ง

อนันตริยกรรมทั้ง ๕ นี้ ผู้ใดกระทำแม้เพียงประการหนึ่งประการใด แม้จะเป็นผู้มีมาน สมบัติอยู่ก่อน ก็จะต้องเสื่อมจากมานสมบัติทันที ผู้ที่ยังไม่ได้มานสมบัติ ก็ไม่สามารถจะยังมาน สมบัติและโลกุตตรมรรคผลในชาตินั้นให้เกิดขึ้นได้ และเป็นคนต้องห้ามบรรพชาอุปสมบทไม่ได้ ผู้ทำ กรรมหนักฝ่ายอกุศลนี้เมื่อสิ้นชีวิตลง ในภพแรกย่อมจะไปสู่มหานรกทันที ไม่มีกุศลใดจะมาช่วยได้ ใครทำกรรม ๕ อย่างนี้ ปิดสวรรค์ ปิดนิพพาน คือต่อให้ภายหลังกลับตัวกลับใจได้ยังไง ทำความดีมาก เท่าไรก็ตาม อย่างมากแค่ว่าตกรอกขุมดินหน่อย แต่ไม่มีทางไปสวรรค์ ไม่มีทางไปนิพพานได้เด็ดขาด ในชาตินั้น ต้องไปใช้กรรมในนรกยาวนาน พันกรรมนรกกลับไปเกิดเป็นคนเมื่อไหร่ค่อยมีโอกาสใหม่ เป็นกรรมฝ่ายอกุศลที่กรรมหนักที่สุดเมื่อเทียบกับทาทางบ้านเมืองก็เท่ากับโทษประหารชีวิตนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงแนวคิดของโทษประหารชีวิตในประเด็นต่อไป

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต

โทษประหารชีวิต หรือ อุกฤษฎ์โทษ (อังกฤษ: capital punishment, death penalty) เป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมของบุคคลด้วยการทำให้ตาย คำสั่งของศาลที่ ให้ลงโทษบุคคลในลักษณะนี้ เรียก การลงโทษประหารชีวิต ขณะที่การบังคับใช้โทษนี้ เรียก การ ประหารชีวิต อาชญากรรมที่มีโทษประหารชีวิต เรียก "ความผิดอาญาชั้นอุกฤษฎ์โทษ" คำว่า *capital* มาจากคำภาษาละตินว่า *capitalis* ความหมายตามตัวอักษร คือ "เกี่ยวกับหัว" (หมายถึง การประหารชีวิตโดยการตัดหัว)

สังคมอดีตส่วนมากนั้นมีโทษประหารชีวิตโดยเป็นการลงโทษอาชญากร และผู้ไม่เห็นด้วย ทางการเมืองหรือศาสนาในประวัติศาสตร์ การลงโทษประหารชีวิตมักสัมพันธ์กับการทรมาน และมัก ประหารชีวิตในที่สาธารณะ การลงโทษเป็นวิธีการหรือมาตรการในการจัดการกับอาชญากรผู้กระทำ ผิดกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดผลดีต่อสังคมมากที่สุดทั้งการลงโทษโดยทั่วไป และ การลงโทษที่มีลักษณะ เฉพาะกรณี การพิจารณาความเหมาะสมของการลงโทษนั้นจำเป็นต้อง คำนึงถึงทฤษฎีและแนวความคิดต่างๆ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดในการลงโทษ ได้อย่างมีเหตุผลและมีความยุติธรรม เพราะทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ นั้นได้สะท้อนถึงมุมมองในด้าน

สาเหตุ และปรากฏการณ์เกิดอาชญากรรม อันนำไปสู่แนวทางในการจัดการกับอาชญากรอย่างเหมาะสมถูกต้องและมีความเป็นธรรม^{๖๘} สังคมคาดหวังการลงโทษว่าจะมีผลเป็นการควบคุมสังคม และควบคุมอาชญากรรมโดยการกำหนดตามคำพิพากษา (Sentencing) ของกระบวนการยุติธรรม

ในช่วงศตวรรษที่ ๑๘ แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์นั้นมีเจตนาจำนงเสรี (Free will) และมีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล (Rational thought) ในการเลือกประกอบอาชญากรรม หรือตเว้นกระทำ โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับการกระทำนั้นว่าคุ้มกันกับความเสียหายจากการถูกลงโทษหรือไม่ แนวคิดนี้จึงเสนอให้มีบทลงโทษผู้กระทำความผิดในสัดส่วนที่มากกว่าและมีความรุนแรงเพียงพอที่จะสามารถข่มขู่ยับยั้งอาชญากรรมนั้นได้ ซึ่งถือเป็นการพยายามป้องกันไม่ให้นักโทษก่ออาชญากรรมโดยการกำหนดบทลงโทษไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน เพื่อให้อาชญากรรมเกรงกลัวต่อบทลงโทษและไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอันสืบเนื่องมาจากฐานคติที่ว่ามนุษย์เป็นผู้ก่ออาชญากรรมเอง

ในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมีความเชื่อในแนวทฤษฎีที่ว่าข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ทั้งหลายเป็นเรื่องของโชคชะตา (Determinism) และแนวทฤษฎีที่ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดปรากฏการณ์ต่างๆ (Environmentalism) ซึ่งมันเป็นสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ จึงมีมุมมองต่อสาเหตุการเกิดอาชญากรรมว่า มาจากการที่มนุษย์กระทำความผิด ก็เพราะถูกครอบงำด้วยเงื่อนไขต่างๆ ทั้งเงื่อนไขเฉพาะตัวผู้กระทำความผิด และเงื่อนไขทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่กดดันและกระตุ้นให้กระทำความผิด ดังนั้นในการจัดการกับผู้กระทำความผิดจึงจำเป็นต้องใช้การบำบัดฟื้นฟูแก้ไขแทนการลงโทษที่รุนแรงไม่ว่าจะเป็นการบำบัดรักษา การให้การศึกษา การฝึกอาชีพ และการแก้ไขสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมตลอดไปถึงการแก้ไขปรับปรุงโครงสร้างและสถาบันทางสังคมต่างๆ เพื่อลดเหตุปัจจัยที่กระตุ้นให้มนุษย์กระทำความผิด

ในปลายศตวรรษที่ ๒๐ สำนักอาชญาวิทยาแนวใหม่ (Postmodern and modern school) ได้มีมุมมองของการลงโทษที่แตกต่างออกไปว่า แนวคิดของสองกลุ่มแรกลืมนมองไปที่สภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงทำให้เกิดความผิดพลาดเกิดขึ้นเสมอๆ เพราะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ทราบได้ยากกว่าปัจจัยทางภูมิหลังหรือธรรมชาติของมนุษย์มีอิทธิพลที่จะกระตุ้นให้มนุษย์ประกอบอาชญากรรมได้จริงหรือไม่และการลงโทษที่รุนแรงจะเป็นการข่มขู่ยับยั้งอาชญากรในอนาคตได้จริงหรือไม่ประกอบกับแต่ละกลุ่มต่างก็มีมุมมองตามทัศนะพื้นฐานแนวคิดของตนซึ่งแตกต่างกันออกไปทำให้ข้ออ้างในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการลงโทษไม่ครอบคลุม จึงควรปรับปรุงระบบการลงโทษเสียใหม่ โดยยึดถือเอาจากสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการลงโทษอาชญากรเพราะอย่างน้อยก็พิสูจน์ทราบหรืออ้างอิงได้ด้วยสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผู้เสนอแนวคิดนี้คือ เดวิด การ์แลนด์^{๖๙} ซึ่งได้ผสานแนวความคิดของทั้งกลุ่มดั้งเดิมและกลุ่มปฏิฐานนิยมและกลุ่มอื่นๆ เช่น

^{๖๘} ปิยะพันธ์ ปิงเมือง, “เกณฑ์ชี้วัดการตัดสินโทษประหารชีวิต”, **ดุชนิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๖, หน้า ๑๖.

^{๖๙} ปิยะพันธ์ ปิงเมือง, **เกณฑ์ชี้วัดการตัดสินโทษประหารชีวิต** หน้า, ๑๗.

Durkheimian, Marxian, Foucaultian, Feminist ทำให้สามารถรวบรวมวัตถุประสงค์และเหตุผลในการลงโทษได้เป็น ๕ แนวทาง คือ การแก้แค้น (Revenge) การทำโทษ (Retribution) การป้องกันอาชญากรรม (Deterrence) ตัดโอกาสในการกระทำความผิดอีก (Incapacitation) และการฟื้นฟูแก้ไขกระทำความผิด (Rehabilitation) แต่ละแนวทางมีรายละเอียดดังนี้

๑) เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนต่อตัวผู้กระทำความผิด (Revenge) เป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจาก เดอร์ไคม์ ที่ได้กำหนดลักษณะของการลงโทษ เพื่อตอบโต้อาชญากรรมในลักษณะ “สวนกลับ” หรือ “เอาคืน” ให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไป (Punishment fitting or resembling the crime) และถือว่าเป็นการใช้หลักกฎหมายแบบหนามยอกเอาหนามบ่ง หรือเอาชีวิตแลกกับชีวิต (a life for a life) โทษต้องเหมาะสมกับความผิด (Culpability) ความรับผิดมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับผลร้ายของการกระทำ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ โสภา ชูพิชัยกุล และคณะ ที่ว่า การลงโทษเพื่อตอบแทนแก้แค้นผู้กระทำความผิดมีพื้นฐานจากความเห็นว่าอาชญากรรมเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่นควรจักต้องได้รับการตอบแทน แก้แค้นให้สาสมเป็นแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักสูตรกฏวิทยาแห่งการลงโทษ ซึ่งปัจจุบันก็ถือปฏิบัติกันอยู่ในกระบวนการยุติธรรมซึ่งในประเทศไทยก็ได้มีการบังคับใช้โทษประหารชีวิตตามวัตถุประสงค์นี้เช่นกัน ในความผิดเกี่ยวกับชีวิตที่มีอัตราโทษขั้นสูงสุดถึงประหารชีวิต

๒) เพื่อเป็นการทำโทษ (Retribution) เป็นแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของ อิมมานูเอล คานท์^{๗๐} ที่ได้กำหนดลักษณะการลงโทษเพื่อตอบโต้อาชญากรรมเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับความผิดและมีความสอดคล้องสมดุลทางศีลธรรม ซึ่งมีความแตกต่างจากการแก้แค้น (Revenge) ตรงที่ไม่ได้ใช้วิธีการลงโทษแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน แต่เป็นการพยายามกำหนดประเภทของการลงโทษอย่างหลากหลายให้เหมาะสมและเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับความรุนแรงของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและความหนักเบาของบทกำหนดโทษก็ขึ้นอยู่กับทัศนคติ (Norms) ของสังคมนั้นๆ

๓) เพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งหรือป้องปราม (Deterrence) ให้อาชญากรอื่นๆ เกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิด เป็นแนวความคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจาก เบคคาเรีย และเบนทัม ซึ่งยึดหลักปรัชญาที่ว่า วัตถุประสงค์ของการลงโทษต้องไม่ใช่เป็นการทรมาน หรือยกเลิกอาชญากรรมที่ได้เกิดขึ้นแล้ว แต่เพื่อป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีก และป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมที่ประกอบอาชญากรรม ดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ดังนั้น การป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมต้องมิใช่บทกำหนดโทษที่มีความรุนแรงเป็นสัดส่วนที่มากกว่าสิ่งยั่วยุให้บุคคลกระทำความผิดและต้องเป็นสัดส่วนที่พอเหมาะกับการกระทำความผิด ปรัชญาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการป้องกันพฤติกรรมอาชญากรรม ทั้งตัวผู้ที่ถูกลงโทษในขณะนั้น และผู้อื่นที่คิดจะประกอบอาชญากรรมในอนาคตเป็นเสมือนตัวกำหนดทางเลือกของอาชญากรว่าจะเลือกกระทำหรืองดเว้นกระทำนั้น^{๗๑}

^{๗๐} โสภา ชูพิชัยกุล และคณะ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗), หน้า ๒๔๑-๒๔๒.

^{๗๑} ปิยะพันธ์ ปิงเมือง, เกณฑ์ชีวิตการตัดสินโทษประหารชีวิต, หน้า ๑๘.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

๔) เพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้อาชญากรกลับมากระทำความผิดอีก (Incapacitation) วิธีนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในช่วงปลายศตวรรษที่ ๒๐ ถือเป็นความพยายามที่จะตัดโอกาสหรือตัดวงจรของการของการกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกในช่วงระยะเวลานั้นๆ และวิธีการที่นิยมใช้มากที่สุดคือการกักขังและการจำคุก ในอดีตใช้วิธีการหลายวิธี เช่น การเนรเทศ การขับไล่ออกจากสังคม การตัดอวัยวะบางส่วนจากร่างกาย เป็นต้น เป้าหมายเพื่อให้อาชญากรหมดโอกาสและไม่สามารถกลับมากระทำความผิดได้อีก ในการลงโทษโดยวิธีนี้ปัจจุบันนิยมใช้ใน ๒ รูปแบบ คือ

(๑) Collective Incapacitation ซึ่งเป็นการขจัดอาชญากรออกจากสังคมโดยเด็ดขาดไม่คำนึงถึงการฟื้นฟูพฤติกรรมอาชญากรอีกต่อไป ด้วยเหตุที่เป็นพวกที่ไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมให้กลับตัวเป็นคนดีได้แล้ว และพวกที่กระทำความผิดซ้ำรุนแรง

(๒) Selective Incapacitation เป็นการแยกนักโทษกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงออกจากนักโทษรายอื่นๆ ให้ไปรวมกลุ่มกันอยู่ต่างหาก เช่น นักโทษที่เคยมีประวัติการต้องโทษมาแล้วหลายครั้งอาจถูกพิพากษาให้จำคุกตลอดชีวิต การลงโทษประหารชีวิตก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้อีกอย่างแน่นอน^{๗๓}

๕) การฟื้นฟูและการแก้ไขพฤติกรรมอาชญากร (Rehabilitation) เป็นแนวความคิดที่ถูกนำมาใช้ในช่วงต้นศตวรรษที่ ๑๙ เพื่อแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมอาชญากรให้สามารถกลับตัวเป็นคนดีและกลับเข้าไปใช้ชีวิตร่วมอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและยังเป็นการช่วยป้องกันอาชญากรรมได้อีกทางหนึ่ง เพราะการแก้ไขฟื้นฟูจะเน้นหนักไปในเรื่องของการปรับปรุงพฤติกรรมแล้วยังมุ่งเน้นให้อาชญากรได้ตระหนักถึงพฤติกรรมต่างๆ ที่สังคมไม่อาจรับได้เพื่อไม่ให้ผู้นั้นไปประกอบอาชญากรรมในอนาคต แต่การแก้ไขฟื้นฟูนั้นไม่เหมาะกับอาชญากรที่กระทำความผิดโดยสันดานหรืออาชญากรโดยกำเนิด^{๗๔}

จากแนวความคิดดังกล่าวที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลก จึงส่งผลต่อแนวความคิดของประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องการลงโทษ ในปัจจุบันนี้ แม้ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยจะยังมีการบัญญัติให้โทษประหารชีวิตเป็นโทษหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาอยู่แต่แนวความคิดในเรื่องสิทธิมนุษยชนก็ได้ส่งผลและมีอิทธิพลต่อการลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้น แม้ยังมีการบัญญัติให้ลงโทษประหารชีวิตได้ แต่กระบวนการในการประหารชีวิตก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน และความมีมนุษยธรรมเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันแนวความคิดในการต่อต้านการลงโทษประหารชีวิต และสนับสนุนให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตมีมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุผลของประสิทธิภาพในการลงโทษประหารชีวิตว่า นอกจากจะเป็นการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดแล้ว การลงโทษประหารชีวิตจะสามารถข่มขู่ยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดได้อีกจริงหรือไม่ นอกจากนี้ การลงโทษประหารชีวิตยังเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ซึ่งส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ จึงขัดกับหลักการลงโทษที่

^{๗๓} ชินินันท์ ศรีธีระวิศาล, “การลงโทษประหารชีวิต”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๒๓, หน้า ๒๓.

^{๗๔} ปิยะพันธ์ ปิงเมือง, *เกณฑ์ชี้วัดการตัดสินโทษประหารชีวิต*, หน้า ๑๙.

ต้องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้ในปัจจุบัน อีกทั้งการประหารชีวิตนั้น อาจมีการผิดพลาดในกระบวนการตัดสินคดี ซึ่งเมื่อมีการประหารชีวิตแล้วไม่อาจแก้ไขข้อผิดพลาดนั้น ได้ จากแนวความคิดในแง่ประสิทธิภาพของการประหารชีวิตดังกล่าว รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติต่อการประหารชีวิตของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งได้มีการสนับสนุนให้ยกเลิกการลงโทษประหารชีวิต อันส่งผลให้ประเทศไทยได้รับแนวความคิดนี้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมไทยในปัจจุบันมากขึ้น

๒.๖.๑ ความหมายโทษประหาร

โทษประหารชีวิต (Death Penalty) ถือเป็นมาตรการการลงโทษที่เก่าแก่และรุนแรงที่สุดซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลายประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ส่วนวิธีการในการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมแต่ละท้องถิ่นและตามกาลเวลา

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๙ โทษประหารชีวิต หมายถึง โทษที่รุนแรงที่สุดซึ่งกฎหมายกำหนดว่า ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้ดำเนินการด้วยวิธีฉีดยา หรือสารพิษเสียให้ตาย (ความเดิมในมาตรา ๑๙ ถูกยกเลิกโดยมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๔๖ และให้ใช้ความใหม่แทนที่พิมพ์ไว้)

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้ความหมายของโทษประหารชีวิตว่า หมายถึง การลงโทษโดยการฆ่า^{๗๕}

เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ ให้ความหมายของโทษไว้ว่า ตามกฎหมายโทษ คือการปฏิบัติของรัฐต่อผู้กระทำความผิด โดยทำให้คนผู้นั้นได้รับผลร้ายเป็นการทดแทนเพราะเหตุที่เขาได้กระทำความผิด และการปฏิบัติของรัฐต่อผู้กระทำความผิดนี้ต้องเป็นไปตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งโทษประหารชีวิต ก็หมายถึงวิธีการปฏิบัติของรัฐที่กระทำต่อผู้กระทำความผิดโดยการฆ่า^{๗๖}

ณรงค์ ใจหาญ ให้ความหมายของโทษประหารชีวิตไว้ว่า เป็นโทษที่ร้ายแรงที่สุดที่กำหนดไว้ในกฎหมายไทย เพราะเป็นโทษที่มุ่งกระทำต่อชีวิตของนักโทษ^{๗๗}

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า โทษประหารชีวิต หมายถึง โทษสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อมุ่งกระทำต่อชีวิตนักโทษเป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมแก่บุคคล การทำโทษตามกฎหมายอาญาขั้นสูงสุดที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตาย

^{๗๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖), หน้า ๔๙๒.

^{๗๖} เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ, “ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๓, หน้า ๒.

^{๗๗} ณรงค์ ใจหาญ, ทฤษฎีการลงโทษ, เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙, หน้า ๑๙.

๒.๖.๒ วัตถุประสงค์ในการลงโทษประหารชีวิต

เมื่อมีการกระทำผิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับคนที่ทำผิดละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะหากสังคมไม่จัดการกับคนที่ทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าว การที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่ทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ตามสถานการณ์ของแต่ละยุค โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไปอย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันพอสรุปได้ดังนี้คือ

๑) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

เป็นการลงโทษที่มีมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิมรูปแบบการลงโทษจะมีลักษณะที่รุนแรงและป่าเถื่อน เช่น การตัดอวัยวะ การเขี่ยนตี ทรมาน และการประหารชีวิตซึ่งเป็นการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์อันสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นได้รับผลร้ายเช่นกัน ทำให้เกิดความยุติธรรมตามความรู้สึกของผู้เสียหาย

๒) การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence)

วัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาที่ตั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกทำสิ่งใดก็ได้ โดยเลือกทำสิ่งที่ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด การลงโทษจึงมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการกระทำผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดี แต่การลงโทษที่มีผลในการข่มขวัญยับยั้งที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และการลงโทษที่เหมาะสม

๓) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation)

การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาส มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด โดยมุ่งป้องกันการกระทำ ผิดซ้ำ ซึ่งทำได้โดยการทำให้ผู้กระทำ ผิดหมดโอกาสที่จะกระทำ ผิดได้ ซึ่งสามารถกระทำ ได้ อาทิ การเนรเทศ การตัดอวัยวะ การประหารชีวิต และการจำคุก

๔) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกการกระทำได้อย่างอิสระใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำผิด

การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำ ความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำ ความผิดและการแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น^{๗๘}

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นความคิดหรือความเชื่อของสังคมในยุคต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากวิธีการปฏิบัติ หรือการลงโทษผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง ๔ ข้อ ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันหากแต่จุดเน้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เพราะการที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิด และเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่กระทำความผิดร้ายแรงนั่นเอง

๒.๗ ทฤษฎีการลงโทษประหารชีวิต

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษประหารชีวิตประกอบ ด้วย

๒.๗.๑ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution Theory)

เป็นทฤษฎีการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดโดยมีความเชื่อว่าผู้ถูกประหารชีวิตจะต้องได้รับโทษที่มีความรุนแรงสาสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไปจึงมีการใช้โทษประหารชีวิตมาตั้งแต่ยุคโบราณซึ่งส่วนหนึ่งมีความเชื่อว่าผู้กระทำเป็นผู้ที่มีความชั่วร้ายในตัวเอง ดังนั้น จึงควรได้รับโทษประหารชีวิตเพื่อกำจัดความชั่วร้ายออกจากสังคม โดยแยกย่อยได้เป็น ๒ ทฤษฎี คือ

๑) ทฤษฎีสัญชาตญาณ (Instinct Theory)

การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นการแสดงออกของสัญชาตญาณของคนในสังคม เพื่อแก้แค้นหรือทดแทนการกระทำผิด จากประมวลกฎหมายของกษัตริย์ฮิมมูราบี แห่งกรุงบาบิโลน เมื่อประมาณ ๑,๕๐๐ ปี ก่อนพุทธศักราช ได้ปรากฏระบบการลงโทษแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน (an eye for an eye and a tooth for a tooth) และกฎหมายไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงก่อนสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การลงโทษผู้กระทำผิดมีลักษณะที่รุนแรงเช่นกัน อาทิ กฎหมายลักษณะอาญาหลวง พ.ศ. ๑๘๙๕ ได้กำหนดโทษอาญาไว้ ๑๐ สถาน ที่สำคัญ คือ

(๑) ให้ฟันคอ ริบเรือน ริบราชบาทว์ เอาลูกเมีย ข้าคนเป็นจระบาทว์ ทรัพย์สินหรือสิ่งของเอาเข้าห้องพระคลังจวนสิ้น

(๒) ให้ใส่มือ ใส่เท้า เข้าตรูไว้

(๓) ให้ทวนด้วยลวดหนัง ไม้ทวนย ยกหนึ่ง สองยก สามยก แล้วประจานใส่ตรูไว้หนึ่งเดือน สองเดือน สามเดือน

(๔) ให้ตัดปาก แหวะปาก เอามะพร้าวท้าวยัดปาก

ตามกฎหมายนี้ โทษทางกายมี ๓ ประการด้วยกัน คือ ประหารชีวิต จำคุก และการทำอันตรายต่อส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย โดยเฉพาะโทษประหารชีวิตมีการลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ

^{๗๘} วันชัย ศรีนวลนัต, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑.

ซึ่งต่อมาตามกฎหมายลักษณะกบฏศึก พ.ศ. ๑๙๗๘ เรียกว่า โทษกรรมกร ๒๑ สถาน เช่น ต่อยกะโหลกศีรษะ เลิกออกแล้วเอาคีมคีบเหล็กเผาไฟจนแดงใส่ลงบนมันสมอง เป็นต้น

การลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อแก้แค้นทดแทนตามทฤษฎีสัญชาตญาณยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยมีการลงโทษที่ไม่โหดร้ายดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา จากข้อเขียนของ ซู ติตัส เร็ด (Sue Titus Reid) ศาสตราจารย์ของประเศสหรัฐอเมริกา ได้ยอมรับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เป็นเหตุผลที่เหมาะสมในการประหารชีวิตจำเลย โดยระบุไว้ด้วยว่า ถึงแม้การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด แต่ก็ไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่ต้องห้าม และไม่ขัดต่อการส่งเสริมความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นคนและเป็นการแสดงออกของสังคม ซึ่งแสดงความโกรธแค้นต่อพฤติกรรมอันเหี้ยมโหดที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลงไป^{๗๙}

๒) ทฤษฎีผู้กระทำผิดสมควรถูกลงโทษ (Just Desert Theory)

เป็นการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิด โดยไม่ได้สนใจต่ออนาคตของผู้กระทำผิด หรือสังคม คงให้ความสนใจเฉพาะพฤติกรรม หรือการกระทำในอดีตของผู้กระทำผิดเท่านั้น เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น สังคมมีปฏิกิริยาตอบโต้ผู้กระทำผิดในเชิงแก้แค้นทดแทนประการหนึ่ง และเนื่องจากผู้กระทำผิดสมควรถูกลงโทษอีกประการหนึ่ง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการใช้โทษประหารชีวิตในสังคม เพราะมีความเชื่อมั่นว่า ผู้กระทำผิดที่มีพฤติกรรมโหดร้ายทารุณ สมควรจะได้รับ การลงโทษที่มีความรุนแรงเช่นเดียวกับพฤติกรรมที่กระทำต่อเหยื่อ เนื่องจากผู้กระทำผิดเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่มีความโหดร้ายทารุณ ผู้กระทำผิดจึงสมควรได้รับการลงโทษ โดยเฉพาะโทษประหารชีวิต อันเป็นการสนใจเพียงพฤติกรรมการกระทำผิดของอาชญากรเท่านั้น ไม่ได้สนใจสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยที่หล่อหลอมให้อาชญากรต้องกระทำผิด รวมทั้งไม่ได้มีความสนใจต่อผลกระทบของการลงโทษประหารชีวิตต่อสังคมแต่ประการใด^{๘๐}

๒.๗.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก (The Classical School of Crimi- nology)

เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในยุโรปสมัยศตวรรษที่ ๑๘ โดยแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิกตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism Philosophy) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) และทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will) กล่าวคือ ทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระที่จะคิด กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล ดังนั้น เมื่อมนุษย์กระทำการสิ่งใดลงไป โดยการตัดสินใจและการใช้เหตุผลของตนเองแล้ว จะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำลงไป ซึ่งหากบุคคลใดได้กระทำความผิดย่อมต้องได้รับการลงโทษ การที่สังคมลงโทษบุคคลนั้นเนื่องจากการกระทำผิดและเป็นสิ่งที่ผู้กระทำผิดสมควรจะได้รับ

^{๗๙} สุพจน์ สุโรจน์, ทฤษฎีการลงโทษและแบบการลงโทษ. เอกสารการสอน ชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓.

^{๘๐} วันชัย ศรีนวลนัต, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, หน้า ๑๒-๑๓.

ในปี ค.ศ. ๑๗๖๔ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) เขียนบทความเป็นภาษาอิตาเลียน ซึ่งเป็นผลงานชิ้นสำคัญในหนังสือชื่อ “Dei delitti e delle pene” ตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษว่า “On Crimes and Punishments” ซึ่งเป็นข้อเขียนที่จุดประกายความคิดของนักปราชญ์ในอิตาลีและทั่วภาคพื้นยุโรป เบ็คคาเรียได้แสดงทัศนคติคัดค้านต่อการลงโทษประหารชีวิตอย่างไม่เป็นธรรม โดยได้ต่อต้านการลงโทษประหารชีวิต (Capital Punishment) ที่รัฐและผู้ปกครองลงโทษประชาชนโดยไม่มีหลักกฎหมาย ไม่มีบรรทัดฐาน และไม่มีความแน่นอน อาศัยอคติการตัดสินด้วยความรู้สึก และความเชื่อทางศาสนาที่ขาดความชอบธรรม เบ็คคาเรียเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หลักการของเบ็คคาเรียเกี่ยวกับการลงโทษนั้น มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism Philosophy) คือ “ประโยชน์สูงสุดสำหรับปวงชนจำนวนมากที่สุด” โดยการลงโทษในสังคมนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ “มุ่งคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของคนส่วนใหญ่ในสังคมเป็นสำคัญ” ซึ่งเบ็คคาเรียนำมาใช้ในข้อเสนอเกี่ยวกับอาชญากรรมและการลงโทษ โดยมุ่งป้องกันสังคมจากภัยอันตรายของอาชญากรรมด้วยการข่มขู่ยับยั้ง ความคิดของเบ็คคาเรียตามที่ปรากฏในหนังสือ “On Crimes and Punishments” ในเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อการป้องกัน (Preventive Punishment) มีดังนี้

๑) การลงโทษมีความจำเป็น เนื่องจากมนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว พร้อมทั้งจะฝ่าฝืนสัญญาประชาคม ถ้าหากการกระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว สำหรับ เบ็คคาเรีย เห็นว่า มนุษย์ทุกคนสามารถมีพฤติกรรมอาชญากรได้เสมอ

๒) เมื่อเป็นดังนั้น การลงโทษจึงไม่ควรปฏิเสธต่อความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ หากแต่ควรส่งเสริม “แรงจูงใจ” ไม่ให้ประโยชน์ของมนุษย์ถูกทำลายโดยกฎหมาย

๓) การลงโทษ ควรจะมีไว้เพื่อเป็นการป้องกัน โดยการใช้ความคิดเรื่องการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ซึ่งการข่มขู่ยับยั้ง แบ่งออกเป็น

(๑) การข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะ (Specific Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดรายบุคคลเพื่อยับยั้งมิให้เขากระทำผิดซ้ำ

(๒) การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่นในสังคมทั่วไปให้เห็นผลร้ายของการกระทำผิด เพื่อยับยั้งมิให้บุคคลกระทำผิด เพราะเกรงกลัวโทษที่จะได้รับ

๔) การข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) เป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ๒ ประการ คือ การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับอาชญากรรม และสาธารณชนจะต้องได้รับรู้เข้าใจอย่างแน่ชัดเกี่ยวกับการลงโทษนั้น

จากทฤษฎีที่เกี่ยวกับสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก (The Classical School of Criminology) ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism Philosophy) ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) และทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will) มีความเกี่ยวข้องกับการใช้โทษประหารชีวิตในสังคมโดยตรง เนื่องจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will) เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีเจตจำนงอิสระ ในการกระทำสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์เสมอ โดยมนุษย์จะมีเหตุผลในการเลือกการกระทำ และสอดคล้องกับทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism Philosophy) ที่เชื่อว่าพฤติกรรมของ

มนุษย์เกิดขึ้นเนื่องจากได้พิจารณาถึงผลที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังนั้น การลงโทษด้วยการประหารชีวิตในสังคมจะมีความสอดคล้องกับทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism Philosophy) และสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่การลงโทษประหารชีวิต เพื่อให้บุคคลในสังคมเห็นว่าไม่ควรประกอบอาชญากรรม หรือการละเมิดต่อสัญญาประชาคมที่ได้กำหนดไว้ เพราะโทษประหารชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการกระทำผิด หากแต่ยังทำให้มนุษย์ต้องเสียประโยชน์อันสูงสุดของชีวิต คือ การสูญเสียชีวิตเพื่อแลกกับการละเมิดสัญญาประชาคมที่ได้กำหนดไว้ดังนั้น การใช้โทษประหารชีวิตตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องมีในสังคม เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้เกิดความเกรงกลัวอันจะนำไปสู่ความสงบสุขของสังคมเป็นสำคัญ^{๔๑}

๒.๗.๓ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อยับยั้งหรือป้องกันอาชญากรรมหรือปรับปรุงผู้กระทำผิด (Restraint Theory)

นักปรัชญาและนักกฎหมายในยุโรป อาทิ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) และเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ซึ่งเป็นผู้นำของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา สำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก และนีโอคลาสสิก ได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรม และการลงโทษผู้กระทำผิดขึ้นใหม่ โดยเชื่อว่าผู้กระทำผิดได้กระทำผิดโดยเจตนาเพื่อแสวงหาความสุข และหลีกเลี่ยงความทุกข์ ดังนั้น รัฐควรจะมีบัญญัติกฎหมายไว้ให้ชัดเจนว่าการกระทำใดเป็นความผิด และมีโทษบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง เพื่อให้ทุกคนในสังคมได้รับทราบ เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วเช่นนี้ ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะมีผลผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย โดยผู้นำคนสำคัญของสำนักนี้ คือ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย เป็นผู้ที่ถูกขึ้นมากัดค้านการใช้อำนาจรัฐในการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายและไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะการลงโทษประหารชีวิตซึ่งผู้มีอำนาจปกครองและผู้นำทางศาสนาใช้เป็นเครื่องมือในการกำจัดฝ่ายตรงข้าม หรือผู้ที่มีความคิดคัดค้าน และได้ลงโทษประหารชีวิตประชาชนไปเป็นจำนวนมาก โดยไม่มีการไต่สวนที่เป็นธรรม เบ็คคาเรียเรียกร้องให้มีการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการยุติธรรม โดยเสนอให้ผู้พิพากษาที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาความผิดของจำเลยเพียงอย่างเดียว แต่ไม่ให้อำนาจในการกำหนดระวางโทษ และการออกกฎหมายควรเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้นนักปรัชญาของสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิกมีแนวคิดที่ว่า รัฐได้อำนาจการปกครองมาจากประชาชน

ตามแนวคิดของทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) รัฐจึงมีความชอบธรรมโดยความยินยอมของประชาชนที่จะใช้อำนาจออกกฎหมายควบคุมบุคคลในสังคม สำนักนี้มีความเชื่อในทฤษฎี “เจตจำนงอิสระ” (Free Will) ที่ว่า “มนุษย์มีอิสระที่จะคิด และกระทำการใดๆ ตามความคิด และการใช้เหตุผลของตนเอง ดังนั้น เมื่อมนุษย์กระทำการใดๆ จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เมื่อกระทำความผิดจึงต้องถูกลงโทษ”

เบ็คคาเรีย เป็นผู้ให้กำเนิดทฤษฎีการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory) ทฤษฎีนี้เป็นการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม โดยเห็นว่า การลงโทษควรมีไว้เพื่อป้องกันสังคมโดยการข่มขู่ยับยั้งผู้ที่จะกระทำความผิดให้เกรงกลัวโทษ การข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) แบ่งออกเป็น

^{๔๑} วันชัย ศรีนวนันต์, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, หน้า ๑๓-๑๕.

(๑) การข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะ (Specific Deterrence) ซึ่งเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดรายบุคคลเพื่อยับยั้งมิให้เขากระทำผิดซ้ำ

(๒) การข่มขู่ยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่นในสังคมทั่วไปได้เห็นโทษของการกระทำผิด เพื่อจะได้ยับยั้งไม่กระทำผิด

ในด้านการลงโทษ นักปรัชญาและนักกฎหมายเหล่านี้ เสนอการลงโทษให้เหมาะสมกับความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เน้นการนำโทษจำคุกมาใช้แทนการลงโทษรูปแบบอื่นๆ เช่น เนรเทศ ทรมาณร่างกาย หรือประหารชีวิต โดยเน้นไปที่วัตถุประสงค์เพื่อยับยั้ง ป้องกัน และแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด ซึ่งการลงโทษที่จะให้ได้ผล จะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว แน่นอนมีเอกภาพ และเหมาะสมกับความผิด^{๕๖}

นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ยังสามารถจำแนกเพิ่มเติมได้ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่อาชญากร (Deterrence Theory)

ทฤษฎีนี้ถือว่า การลงโทษจะทำให้ผู้กระทำผิดเข็ดหลาบ และคนอื่นไม่กล้าจะกระทำความผิดเพราะกลัวถูกลงโทษ ทฤษฎีนี้สามารถแบ่งเป็นทฤษฎีย่อยได้ ๓ ทฤษฎี คือ ทฤษฎีข่มขู่เฉพาะราย (Specific deterrence Theory) เป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่ตัวผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำผิดอีกต่อไป เพราะกลัวจะถูกลงโทษ ทฤษฎีข่มขู่โดยทั่วไป (General deterrence Theory) เป็นการลงโทษที่ข่มขู่บุคคลอื่นในสังคมเพื่อไม่ให้ประกอบอาชญากรรม และทฤษฎีข่มขู่ระยะยาว (Long termdeterrence Theory) เป็นการลงโทษจำคุกระยะยาว รวมทั้งการให้การศึกษาทางศีลธรรมแก่ผู้กระทำผิด

๒) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention Theory)

เป็นการลงโทษเพื่อตัดโอกาสในการกระทำผิดของอาชญากร (Incapacitation) มีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกระทำผิดอีกต่อไป สำหรับมาตรการในการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม ประกอบด้วย การจำคุก หรือกักขัง เพื่อป้องกันการกระทำผิดตลอดระยะเวลาที่ต้อง โทษกักขัง การลงโทษด้วยการตัดอวัยวะ เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดสามารถใช้อวัยวะดังกล่าวในการกระทำผิดได้อีก และการลงโทษสูงสุด คือ การประหารชีวิต อันเป็นการป้องกันพฤติกรรมอาชญากรอย่าง

๓) ทฤษฎีเพื่อปรับปรุงผู้กระทำผิด (Reformation Theory)

เป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เนื่องจากแนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) เห็นว่า คนทุกคนเกิดมาเปรียบเสมือนผ้าขาวที่บริสุทธิ์ แต่สภาพแวดล้อมทำให้ผ้าขาวต้องมีรอยมลทิน หรือทำให้คนต้องกระทำผิด ซึ่งแนวคิดนี้เชื่อว่าอาชญากรสามารถแก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้กลับเป็นคนดีคืนสู่สังคมได้ การลงโทษจึงเป็นการมุ่งเน้นให้ผู้กระทำผิด ได้มีโอกาสในการแก้ไขฟื้นฟู ปรับปรุงตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การฝึกวิชาชีพ หรือการจัดโปรแกรมที่มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละประเภทคดี

โดยแนวคิดด้านการลงโทษ และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของนักโทษประหารก็เช่นเดียวกัน ได้มีแนวโน้มในการใช้แนวคิดเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลก มีแนวโน้มในการยกเลิกโทษประหาร รวมทั้งหลายประเทศแม้จะยังคงโทษประหาร

^{๕๖} วันชัย ศรีนวนันต์, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, หน้า ๑๕-๑๖.

หากแต่มีการประหารชีวิตจริงไม่มาก อันแสดงให้เห็นถึงทิศทางหรือแนวโน้มของการใช้โทษประหารของประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารที่มากขึ้น เนื่องจากแนวคิดของการลงโทษ หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มในการแก้ไขฟื้นฟู เพราะเชื่อว่าผู้ที่กระทำความผิดเป็นผู้ที่ถูกสภาพแวดล้อมบีบบังคับ ไม่ได้เป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อเป็นอาชญากร หรือเป็นผู้ที่เป็นอาชญากรโดยกมลสันดานที่ไม่สามารถแก้ไขได้เลย

๒.๘ ทศนะการลงโทษประหารชีวิต

๒.๘.๑ ทศนะทางกฎหมาย

ในประเทศไทย แทบทุกครั้งที่เกิดคดีอาชญากรรมสะเทือนขวัญประชาชน อย่างเช่น กรณี นายชาติรี ร่วมสูงเนิน ก่อเหตุสยงฆ่าข่มขืน โดยใช้มีดปาดคอ น.ส.จุฬารัตน์ ไทวรรณ ครูสาว เสียชีวิตในห้องพัก อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ก็ได้มีเสียงเรียกร้องตั้งกระทู้ให้ลงโทษ “ประหารชีวิต” กับผู้ก่อเหตุเพื่อจะได้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำความผิดขึ้น ดังนั้นจึงลองมาทำความรู้จักกับ “โทษประหาร” ในประเทศไทยกัน

๑) **โทษประหารชีวิต คืออะไร** ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ประหารชีวิต หมายถึง **ฆ่า ลงโทษฆ่า**^{๘๙}

๒) **ทำไมต้องประหารชีวิต**

การลงโทษประหารชีวิตก็เพื่อแก้แค้นผู้กระทำความผิด ให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำ และเป็นการตัดโอกาสที่ผู้กระทำความผิดจะหวนกลับมากระทำความผิดอีก และเพื่อไม่ให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เพราะเมื่อมีการประหารชีวิต คนที่คิดจะทำการทำความผิดในลักษณะเดียวกัน ก็ไม่กล้ากระทำ เพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษประหารชีวิตเช่นกัน

ดังนั้น โทษประหารชีวิต ถือเป็นมาตรการลงโทษที่เก่าแก่และรุนแรงที่สุด ซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลายประเทศ มาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ด้วยวิธีการ “ฆ่า”

๓) **บ้านเรามีโทษประหารหรือไม่**

มีมาช้านานแล้ว และปัจจุบันก็ยังมีอยู่ ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย โทษทางอาญามี ๕ สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยโทษประหารชีวิต เป็นโทษหนักที่สุด อย่างไรก็ตาม สำหรับโทษประหารชีวิต เกือบทุกประเทศไม่ให้นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี รวมทั้งประเทศไทย

๔) **ความผิดใดบ้างที่มีโทษตามกฎหมายถึงประหารชีวิต**

ความผิดฐานค้ายาเสพติด ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานฆ่าข่มขืน ความผิดฐานกบฏ ความผิดฐานก่อการร้าย ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ฯลฯ จะเห็นได้ว่าความผิดฐานฆ่าข่มขืน มีโทษตามกฎหมายถึงประหารชีวิต อยู่แล้ว

^{๘๙} ราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๔๙๒.

๕) วิธีการประหาร

โทษประหารในสมัยโบราณที่ใช้กันทั่วไปก็คือ “การฟันคอด้วยดาบ” ต่อมาเพื่อให้ดูทันสมัยมากขึ้น ไม่ให้ชาวตะวันตก มองว่า ป่าเถื่อน จึงเปลี่ยนเป็น “ยิงเป้า” คือ ใช้ปืนยิงให้ตาย โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๔๗๗ เรื่อยมาจนกระทั่งในปี ๒๕๔๖ ได้เปลี่ยนวิธีการประหารชีวิต จาก “ยิงเป้า” เป็นวิธี “ฉีดยา” ให้ตาย ซึ่งใช้มาจนถึงปัจจุบัน

๖) มีการประหารชีวิตครั้งสุดท้ายเมื่อไหร่

๒๔ ส.ค. ๒๕๕๒ ทางราชทัณฑ์ได้ทำการประหารชีวิตด้วยการฉีดยานักโทษคดียาเสพติด รายสำคัญ ๒ ราย คือ นายบัณฑิต เจริญวานิช และนายจิรวุฒิ พุ่มพฤษ นักโทษคดียาเสพติดรายใหญ่ ซึ่งถูกจับกุมพร้อมของกลางยาบ้า ๑๐๐,๐๐๐ เม็ด จากนั้นก็ไม่มีมีการประหารชีวิตจริงอีกเลย นับถึงปัจจุบันเป็นเวลา ๗ ปีแล้ว

และวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ประเทศไทยมีการลงโทษประหารชีวิตล่าสุด จากกรณี กรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินการบังคับโทษตามคำพิพากษาของศาลด้วยการประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดชายธีรศักดิ์ (ขอสงวนนามสกุล) อายุ ๒๖ ปี ผู้ต้องขังในคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณโหดร้ายเพื่อชิงทรัพย์

๗) ระยะเวลานานแค่ไหน จึงจะถือว่าประเทศใดไม่มีโทษประหารในทางพฤตินัยหรือในทางปฏิบัติจริง แม้ว่ากฎหมายในประเทศนั้นยังมีโทษประหารอยู่ตามหลักสากล หากไม่มีการประหารชีวิตจริง เป็นระยะเวลาติดต่อกัน ๑๐ ปี ถือว่า ไม่มีโทษประหารชีวิตในทางปฏิบัติ

๘) ปัจจุบันมีกี่ประเทศที่ยังคงโทษประหารชีวิต

ประมาณ ๒๒ ประเทศ ที่ยังคงโทษประหารชีวิตหรือคิดเป็น ๑ ใน ๑๐ ของประเทศทั่วโลก ในขณะที่มีประมาณ ๑๔๐ ประเทศ หรือคิดเป็นมากกว่า ๒ ใน ๓ ของประเทศทั่วโลก ที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามแม้ว่ามีหลายชาติยกเลิกโทษประหารชีวิตแล้ว แต่ประชากรโลกกว่า ๖๐% อาศัยอยู่ในประเทศที่มีโทษประหารชีวิต เนื่องจากประเทศที่ยังใช้โทษประหารชีวิต เป็นประเทศที่มีประชากรจำนวนมาก อย่างเช่น ๔ ประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก คือ จีน อินเดีย สหรัฐอเมริกาและอินโดนีเซีย ก็ยังมีโทษประหารชีวิตอยู่

๙) เหตุผลของผู้สนับสนุนโทษประหารชีวิต

โทษประหารชีวิต เป็นเพียงวิธีเดียวเท่านั้น ที่จะกำจัดอาชญากรผู้เป็นภัยออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด โดยอาชญากรผู้นั้นจะไม่สามารถหวนกลับมาก่อเหตุร้ายได้อีก ไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูและทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีความยำเกรงกลัวต่อโทษประหารชีวิต และไม่กล้าทำความผิดที่มีลักษณะรุนแรงทำลายล้างต่อชีวิตผู้อื่น อันเป็นการป้องกันอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ

๑๐) เหตุผลของผู้คัดค้านโทษประหารชีวิต

โทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนพื้นฐานในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ ที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสมอกัน เป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากบุคคลได้นอกจากนี้ การใช้โทษประหารชีวิตยังมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดโดยอาจถูกนำไปใช้กับ “ผู้บริสุทธิ์” ดังนั้นหากมีการประหารชีวิตไปแล้ว ก็จะไม่สามารถเรียกชีวิตกลับคืนมาได้ แม้ต่อมาภายหลังจะปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกประหารชีวิตนั้นเป็น “ผู้บริสุทธิ์” ก็ตาม อีกทั้งโทษประหารชีวิตไม่มีผลในการข่มขู่ ยับยั้ง ที่ทำให้คนเกรงกลัว

และไม่กล้าทำผิด เพราะว่า โทษประหารชีวิต จะมีผลต่อการยับยั้งการกระทำผิดของบุคคลทั่วไปซึ่งไม่ทำผิดอยู่แล้ว แต่ไม่มีผลในการยับยั้งผู้ร้ายหรือผู้กระทำผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ ซึ่งมีความชำนาญ และตัดสินใจทำผิด เพราะคิดว่าตัวเองหลุดรอดหรือผู้กระทำผิดที่มีความโหดเหี้ยมทารุณ ซึ่งกระทำไปแบบไม่ได้คิดไตร่ตรอง เนื่องจากถูกครอบงำจากสภาพแวดล้อมหรือสิ่งเสพติด

๒.๘.๒ ทศนะทางศาสนา

พุทธศาสนามีหลักการหรือจุดมุ่งหมายที่จะสั่งสอนให้คนประพฤติและปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นการกระทำชั่ว เพื่อให้คนดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข อาจถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดแห่งศีลธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ B.F. Skinner กล่าวว่า “ศาสนาเป็นปัจจัยควบคุมสังคม ที่มีความเที่ยงธรรมอย่างยิ่ง เนื่องจากศาสนาเป็นสื่อกลางแห่งคุณงามความดีอันสูงสุดที่จะพิทักษ์เสรีภาพ และความเป็นธรรมทั้งในทางการปกครอง และสังคมโดยแท้” ประโยชน์ของศาสนาที่มีต่อสังคม ได้แก่^{๔๔}

๑) เป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของบุคคล ให้หลักการเรื่องการดำเนินชีวิตทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจศีลธรรมแห่งชีวิต และสามารถระงับความตึงเครียด หรือขจัดความฟุ้งซ่านหรือความทุกข์ใจได้

๒) ให้กฎเกณฑ์แห่งศีลธรรมซึ่งช่วยให้เกิดการกระทำ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนมีความเมตตากรุณาต่อกัน และมีการทำดีในรูปแบบต่างๆ

๓) ก่อให้เกิดความสงบสุขทางสังคม ด้วยการสร้างทัศนคติที่ดี จิตใจที่งดงามพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต จะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม และเป็นการควบคุมสังคม

๔) ปลุกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง เช่น ให้อึดมั่นสิ่งที่ตั้งงามทั้งปวง

พุทธศาสนากับสังคมไทยนั้น มีความเป็นอันเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ยากที่จะแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะเป็นหลักทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมทางพระพุทธศาสนามีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคม อาจกล่าวได้ว่า พุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยและประชากรไทยอย่างลึกซึ้ง มีบทบาทกบวิถีชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในสังคมไทย ทั้งยังได้ปลุกฝังแนวคิดที่มีต่อพฤติกรรมของคนในสังคม เช่น เรื่องกฎแห่งกรรม ความดี ความชั่ว เรื่องบาปกรรม เป็นต้น^{๔๕} จากพุทธศาสนาสุภาษิตที่ว่า “กัลยาณการี กัลยาณิ ปาปการี จ ปาปกั แปลว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

เป็นคำสอนที่มีทั้งเหตุและผลอยู่ในตัวเองอย่างชัดเจน ทำดีเป็นเหตุได้ดีเป็นผล ทำชั่วเป็นเหตุได้ชั่วเป็นผล การกระทำก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำ หลักนี้เป็นหลักใหญ่เรียกว่า หลักกรรม หรือกัมม์ ซึ่งแปลว่า การกระทำ เมื่อมีการกระทำ ผลของการกระทำก็เกิดแก่ผู้กระทำและส่งผลกว้างไปถึงคน

^{๔๔} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒๕.

^{๔๕} เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และอ้อมเดือน สดมณี, “การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวนชน บพไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๙), หน้า ๑๗-๑๙.

อื่นๆด้วย^{๕๖} เมื่อบุคคลกระทำความชั่ว หรือกรรมที่เป็นบาปในทางพุทธศาสนาไม่อาจที่จะขาละล้างให้เหือดหายไปได้ด้วยการวอนไหว้ หรือด้วยสิ่งข่าละใดๆได้ เว้นเสียแต่ผู้ประกอบกรรมชั่วนั้นๆ จะได้สำนึกกลับความประพฤติเสียใหม่ด้วยการสั่งสมความดี และมีจิตมุ่งมั่นที่จะแสดงเจตนาบริสุทธิ์ หรือชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใสปราศจากอาสวกิเลสทั้งหลาย ดังพุทธวจนะที่ว่า

อตตนาว กตํ ปาปํ อตตนา สงกิลิส สติ

อตตนา อกตํ ปาปํ อตตนา ว วิสุตติ

สุทธิ อสุทธิ ปจจตต นานุญญ อญญ วิโสธาย

ตนทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาป ย่อมบริสุทธิ์ ผู้หนึ่งจักยังผู้อื่น ให้เศร้าหมองหรือหมดจดนั้น หาได้ไม่ ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นสิ่งเฉพาะตน^{๕๗}

หลักการชำระล้างจิตใจผู้ประกอบกรรมชั่วให้สะอาดผ่องใสนั้นเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษตามหลักทัณฑวิทยา ที่ให้ใช้หลักการฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด (Rehabilitation) พระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักการชำระจิตใจไว้ในหลักการของโอวาทปาฏิโมกข์ ดังนี้

โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักคำสอนสำคัญที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ได้ประทานแก่ที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ ๑,๒๕๐ รูปในวันมาฆบูชา เพื่อวางจุดหมาย หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่เพื่อเข้าถึงพระพุทธศาสนาแก่พุทธบริษัททั้งหลาย หลักการ ๓ ได้แก่

๑. การไม่ทำบาปทั้งปวง ได้แก่ การงดเว้น การลดละเลิก ได้แก่ อุกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งความชั่วมี ๑๐ ประการ อันความชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๒. การทำกุศลให้ถึงพร้อม ได้แก่ การทำความดีทุกอย่างซึ่งได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ เป็นแบบของการทำฝ่ายดีมี ๑๐ ประการอันเป็นความดีทางกาย ทางวาจาและทางใจ

๓. การทำจิตให้ผ่องใส ได้แก่ การทำจิตของตนให้ผ่องใส ปราศจากนิวรณ์ซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางจิตไม่ให้เข้าถึงความสงบมี ๕ ประการ ได้แก่

๑) กามฉันทะ คือความพอใจในกาม

๒) พยาบาท คือความอาฆาตพยาบาท

๓) ถีนะมิทธะ คือความหดหู่ท้อแท้ ง่วงเหงาหาวนอน ขี้เกียจ

๔) อุทธัจจะ กุกกุกจะ คือความฟุ้งซ่าน รำคาญใจ

๕) วิจิกิจฉา คือความสงสัย

โอวาทปาฏิโมกข์ คำสอนหัวใจหลักพระพุทธศาสนามีหลักการ อุดมการณ์ และวิธีการอุดมการณ์ คือ เป้าหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิต มี ๔ ประการ ได้แก่

๑) ความอดทน ได้แก่ ความอดกลั้น ไม่ทำบาปทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๒) ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การงดเว้นจากการทำร้ายรบกวน หรือ เบียดเบียน

ผู้อื่น

^{๕๖} พระราชนันท์มณี, ทางสายกลาง, (กรุงเทพมหานคร: พระนครการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๒๔.

^{๕๗} ประเสริฐ เมฆมณี, ตำรวจกับกระบวนการยุติธรรม, หน้า. ๓๑.

๓) ความสงบ ได้แก่ ปฏิบัติตนให้สงบทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

๔) นิพพาน ได้แก่ การดับทุกข์ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นได้จากการดำเนินชีวิตตามมรรคมืองค์ ๘

หลักโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลักการที่พระพุทธองค์ได้ประกาศจุดยืนและแนวทางในการปฏิบัติตนของพระภิกษุและข้อยึดถือปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ไว้อย่างเด่นชัด๑ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกาศพระศาสนาและเป็นการสร้างความเข้าใจแก่พุทธศาสนิกชนเกี่ยวกับจุดยืนของพระพุทธศาสนาที่มีความชัดเจนทั้งในแง่อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ที่จะดำรงความเป็นศาสนาพุทธไว้ในสังคมอินเดีย คาถาที่ ๑ พระพุทธเจ้าได้แสดงจุดยืนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติทั้งในรูปแบบและทฤษฎี มองการบำเพ็ญตบะในยุคสังคมอินเดียนั้น จะต้องเป็นการบำเพ็ญเพียรทางจิต ไม่ใช่การบำเพ็ญด้วยการทรมานร่างกายอันเป็นส่วนทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ทรงแสดงจุดยืนเกี่ยวกับจุดหมายสูงสุดทางศาสนา ก็คือ นิพพาน โดยชี้ให้เห็นว่า นิพพาน คือ เป้าหมายสูงสุดของศาสนา และได้อธิบายถึงรูปแบบของพฤติกรรมของนักบวชในทางพระพุทธศาสนาว่าจะต้องเป็นผู้ที่ไม่ทำร้าย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ในคาถาที่ ๒ ทรงแสดงกรอบในการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาว่า การสร้างคามดินนั้นจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปใน ๓ แนวทาง คือ ไม่ทำบาปทุกอย่าง ๑, ทำกุศลให้ถึงพร้อม ๑, และชำระจิตให้ผ่องใส ๑ ถือว่าเป็นหลักการทางพระพุทธศาสนา

จะเห็นได้ว่าแม้ทางพุทธศาสนาจะมีการสอนหลักความเมตตา กรุณา การให้อภัย แต่ก็ยังมีบัญญัติในเรื่องผลของกรรมชั่วที่ผู้กระทำความผิดได้ทำขึ้นว่า เมื่อกระทำความชั่วแล้วต้องได้รับผลของกรรมชั่วนั้นเป็นการตอบแทน ดังพุทธวจนะที่ว่า^{๘๘}

“... คนทำกรรมใดไว้ ย่อมเห็นกรรมนั้นในตนเอง
กรรมชั่ว ก็เหมือนน้ำนมรีดใหม่ๆ ย่อมไม่แปรผลในทันที
แต่กรรมชั่วย่อมตามเผาผลนคนพาลเหมือนไฟที่เฝ้าปิดไว้...”^{๘๙}

การจะนำแนวคิดพุทธศาสนา อันได้แก่ พุทธธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมนั้น จะต้องมีการแบ่งแยกระหว่างพุทธธรรมอันเป็นคำสอนโดยแท้ของพระพุทธเจ้า และการนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนานั้น สอนให้คนรู้จักพิจารณาเหตุผลเมื่อเห็นผลหรือสิ่งใดปรากฏขึ้นมา จะต้องคิดว่าต้องมีเหตุ เมื่อเขาได้ประสบผลร้าย ได้ถูกลงโทษ มันต้องมีเหตุซึ่งอาจเป็นการกระทำไม่ดีของเขาเอง การที่พุทธศาสนาดำรงอยู่ได้มาจนปัจจุบัน เหตุหนึ่งเกิดจากการที่คำสอนในพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสภาพสังคมได้อย่างสมบูรณ์ โดยคำสอนจะเป็นแนวทางให้คนในสังคมคิดหาคำตอบ และแนวทางในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สำหรับในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักการในเรื่องเหตุและผลทางพุทธศาสนา คือ เมื่อบุคคลใดประกอบกรรมชั่ว ซึ่งเป็นเหตุผลที่ได้รับคือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ อันเกิดจากการได้รับโทษแต่การที่เราปล่อยให้เขาได้รับโทษนั้น มิได้เป็นการขัดต่อหลักพุทธศาสนาโดยสิ้นเชิง พุทธศาสนามุ่งอบรมสั่งสอนให้บุคคลปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม มีความเมตตา กรุณา มีความละอายต่อการกระทำความชั่ว และมีจิตสำนึก

^{๘๘} พุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๙๔/๘๔.

^{๘๙} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕/๒๔.

แห่งความเป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์สุขทั้งในส่วนตนและสังคมส่วนรวม หากคนในสังคมสามารถตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด อาชญากรรมคงไม่เกิดขึ้น เนื่องจากหากจะพิจารณาถึงสาเหตุของอาชญากรรมแล้ว ส่วนใหญ่ในการประกอบอาชญากรรมนั้น เกิดจากความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความประมาท ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้หลักธรรมได้บัญญัติให้คนละเว้นไว้แล้วในศีล ๕ ซึ่งนับได้ว่าเป็นหลักเบื้องต้นในทางพุทธศาสนาอัน หมายถึง การกระทำหรือละเว้นกระทำต่อข้อห้าม หรือบทบัญญัติพุทธศาสนานั้นเอง

๒.๘.๓ ทรรศนะทางปรัชญา

มีนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตไว้ ซึ่งมีทั้งผู้ไม่เห็นด้วย และผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษนี้ ดังจะขอยกเอาความคิดเห็นของบางท่านมาแสดงไว้ ดังนี้

๑) เซนต์ โทมัส อะควินาส (Saint Thomas Aquinas) เป็นนักบวชในคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก ให้ความเห็นว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดออกจากรั้ว เพราะพระเจ้าได้มอบอำนาจให้กับรัฐเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดได้เฉพาะในเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือ

(๑) เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระบัญชาของพระเจ้าเป็นเจ้าเพื่อความยุติธรรม เพราะเมื่อผู้ใดทำให้ผู้อื่นต้องตายไป เขาก็ควรถูกลงโทษถึงตายเช่นเดียวกัน

(๒) เพื่อรักษาและปกป้องสังคมให้พ้นจากการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๒) ฌ็อง จาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) ให้ความเห็นว่าการมีโทษประหารชีวิตอยู่ต่อไป เพื่อใช้กับผู้กระทำความผิดออกจากรั้ว โดยเฉพาะกับผู้กระทำความผิดที่ได้รับสมญานามว่า “social monster” เพราะบุคคลประเภทนี้เป็นอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อสังคม ดังนั้น สังคมจึงควรปฏิบัติต่อเขาได้เสมือนหนึ่งว่าเขาคือสัตว์ร้าย

๓) ซีซา ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) เป็นแพทย์ทหารชาวอิตาลี เนื่องจากท่านได้คลุกคลีอยู่กับทหารเป็นเวลานาน จึงตั้งเป็นข้อสังเกตว่า ทหารที่ชอบกระทำความผิดอยู่เสมอ นั้น มักเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางร่างกาย เช่น มีความจุของมึนสมองน้อย ช่วงแขนยาวผิดปกติ ผมหงอกตาเหล่ หนัดซ้าย มีความรู้สึกด้านและอดทนมากกว่าบุคคลธรรมดา Lombroso ได้แบ่งแยกอาชญากรไว้เป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือ อาชญากรโดยกำเนิด อาชญากรจิตไม่ปกติ และอาชญากรที่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมบันดาลให้ผันแปรไป Lombroso เชื่อว่าพวกอาชญากรโดยกำเนิดนี้เป็นพวกที่ได้รับการชั่วร้ายมาทางสายเลือด โอกาสที่จะปรับปรุงหรือแก้ไขอาชญากรโดยกำเนิดให้กลับตัวเป็นคนดีนั้นมีอยู่น้อยมาก ดังนั้น ถ้าพวกนี้กระทำตนเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมขึ้นเมื่อใด ก็ต้องลงโทษอย่างเด็ดขาดด้วยการประหารชีวิต

๔) ราฟาเอล การ์โฟโล (Raffaele Garofalo) นักปราชญ์ชาวอิตาลี ให้ความเห็นว่าเป็นเมื่อสังคมกำลังตกอยู่ในภาวะอันตราย ก็จำเป็นที่สังคมนั้นจะต้องป้องกันตนเองอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น ถ้ามีผู้ใดกระทำความผิดออกจากรั้วขึ้น สมาชิกของสังคมนั้น จึงไม่ควรเห็นอกเห็นใจผู้กระทำความผิด การลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิด ให้ออกไปจากสังคมได้อย่างเด็ดขาด นับว่าเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้น มีโอกาสได้ถ่ายทอดความชั่วร้ายทางสายโลหิตไปยังลูกหลาน

แนวความคิดของนักปราชญ์ ๔ ท่านนี้ เป็นไปในแนวสนับสนุนการลงโทษประหารชีวิต ส่วนแนวความคิดของนักปราชญ์อีก ๓ ท่านต่อไปนี้เป็นไปในทางคัดค้าน การลงโทษประหารชีวิต โดยให้เหตุผลไว้ คือ

๕) ซีซาร์ เบคาเรีย (Cesare Beccaria) นักปราชญ์ชาวอิตาลีเห็นว่าการลงโทษประหารชีวิตที่กระทำโดยพลการนั้น เป็นการลงโทษประหารชีวิตที่ผิดต่อเมื่อการลงโทษประหารชีวิตนั้น เป็นเพียงวิธีเดียวที่จะยับยั้งการกระทำความผิดของประชาชนคนอื่น ๆ ได้

๖) เบนจามิน รัช (Benjamin Rush) เป็นผู้ที่เริ่มคัดค้านการลงโทษประหารชีวิตในประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจังเป็นคนแรก ให้ความเห็นเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตเอาไว้ว่า การลงโทษประหารชีวิตนั้น นอกจากจะไม่สามารถยับยั้งอาชญากรรมได้แล้ว ยังมีผลเป็นการเพิ่มอาชญากรรมที่ร้ายแรงขึ้นไปอีก เพราะการที่รัฐลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์นั้นก็เท่ากับรัฐนั้นเองเป็นผู้ก่อให้เกิดอาชญากรรมที่อุกฉกรรจ์เพิ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งเสมอไป

๗) ฮูโก อะดัม เบตต์ (Hugo Adam Bedau) ให้ความเห็นว่ามีข้ออ้างของฝ่ายที่นิยมโทษประหารชีวิตที่ว่า รัฐมีอำนาจลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้กระทำความผิดนั้น คนผู้นั้นไม่มีความเป็นภัยต่อไปอีกแล้ว เพราะเขาตกอยู่ในสภาพของนักโทษที่ถูกควบคุมตัวอย่างเข้มแข็ง จึงไม่จำเป็นที่จะต้องลงโทษเขาจนถึงขั้นประหารชีวิต เพียงเพราะเหตุว่าเขาผู้นั้นเคยกระทำความผิดมาก่อน Bedau ยังมีความเห็นอีกว่า ถ้าเกิดความผิดพลาดจนถึงขั้นลงโทษผู้บริสุทธิ์แล้ว การลงโทษจำคุกก็ยิ่งดีกว่าการลงโทษประหารชีวิต เพราะยังให้ออกาสนักโทษได้มีชีวิตอยู่ ดังนั้น จึงควรยกเลิกโทษประหารชีวิตนี้เสีย เพื่อป้องกันผู้บริสุทธิ์มิให้ต้องได้รับโทษอันร้ายแรงโดยไม่มีทางแก้ไข^{๕๐}

๒.๙ การลงโทษประหารชีวิตกับหลักสิทธิมนุษยชน

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้มีมาเป็นเวลานานมากนับพันปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองมนุษย์ทุกคนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ส่วนคำว่า “สิทธิมนุษยชน” นั้น เป็นคำที่นิยามขึ้นมาใหม่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ดังนี้

๒.๙.๑ ความหมายของสิทธิมนุษยชน

คำว่า “สิทธิมนุษยชน” มีที่มาจากแนวความคิดของตะวันตก นักปราชญ์สำคัญคนหนึ่ง ของอังกฤษ คือ จอห์น ล็อก (John Lock) เรียกว่า “สิทธิธรรมชาติ” อันหมายถึง สิทธิ ที่ถือครองได้มาโดยผลของการเป็นมนุษย์ สิทธิดังกล่าวมีลักษณะเป็นธรรมชาติในความหมายที่ว่าแหล่งที่มาของมันคือธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง^{๕๑}

แนวคิดพื้นฐานเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าวเกิดจากความเชื่อว่า มนุษย์นั้นเกิดมาเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์อันเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอน

^{๕๐} วันชัย ศรีนวนลนต์, โทษประหารชีวิต : หลักคิดด้านสิทธิมนุษยชน, เอกสารวิชาการหลัก สูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ ๒, วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สถาบันธรรมมูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๗ : ๑-๔.

^{๕๑} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน : วิชาพัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชน ยุคต่างๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๔๕.

ให้แก่กันและไม่มีใครอาจล่วงละเมิดได้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุข สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิทั้งหลายซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่า เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษกับความสำคัญของสิทธิดังกล่าว^{๙๖}

องค์การสหประชาชาติ^{๙๗} ให้ความหมายของ สิทธิมนุษยย์ไว้ว่า หมายถึง สิทธิมนุษยย์ทุกคนมีติดตัวอยู่โดยธรรมชาติซึ่งถ้าปราศจากสิทธินี้ ก็จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในฐานะมนุษย์ได้ (those rights which are inherent in our nature and without which we cannot live as human beings) และด้วยสิทธินี้ ทำให้เราสามารถพัฒนา และใช้คุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ของเราได้เต็มที่ทั้งในเรื่องความเฉลียวฉลาดความสามารถพิเศษและจิตสำนึก เพื่อสนองความต้องการทางใจและอื่นๆโดยอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของชีวิตมนุษย์ทุกคน ที่จะต้องได้รับการเคารพและปกป้องในศักดิ์ศรี และคุณค่าของความเป็นคนดังที่กล่าวไว้ในประโยคแรกของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (universal declaration of human rights) ว่าการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์นั้นคือรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพของโลกสิทธิมนุษยชน^{๙๘} เป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัวสิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า เราเรียกว่าสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนๆ นั้น มีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคน และสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ว่าเป็น “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งสิทธิมนุษยชนจึงแบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ

๑) สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิด ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใดๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อมนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา ทางการเมือง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่

๒) สิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น

^{๙๖} วีระ โลจายะ, *กฎหมายสิทธิมนุษยชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๕๔-๕๕.

^{๙๗} สีน้อย เกษมสันต์ ณ อยุธยา, *รายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำคู่มือรายงานประเทศตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี*, (กรุงเทพมหานคร: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๔๘), ๑-๔๕.

^{๙๘} กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ, *โทษประหารชีวิตยังจำเป็นต่อสังคมไทยหรือไม่*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗), ๒๓-๒๗.

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคน ไม่สามารถแบ่งแยกได้โดย เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม สิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงมีโดยเสมอภาคกัน เพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีมีโอกาสเท่าเทียม สิทธิมนุษยชน เป็นแนวคิดที่ความมนุษย์นั้นมีสิทธิหรือสถานะสากล อันเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันและไม่มีใครอาจล่วงละเมิดได้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุข นอกจากนี้แล้วยังมีสิทธิตามกฎหมายอันได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น

๒.๙.๒ วิวัฒนาการหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีการวิวัฒนาการเริ่มแรกจากแนวความคิดสิทธิธรรมชาติ (Natural Right) เป็นความคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน จากนักคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ในยุค (Greek Stoicism) ที่มีความเชื่อว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นตามประสงค์ของธรรมชาติ โดยมีการตั้งโรงเรียนสอนปรัชญาขึ้นเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์เพื่อวางพื้นฐานว่า มนุษย์จะถูกตัดสินให้สอดคล้องกับกฎหมายธรรมชาติ หลักความคิดดังกล่าวปรากฏจากตัวอักษรกรีกโบราณของ Antigone^{๙๕} ในยุคของสมัยโรมัน มีการบัญญัติกฎหมาย Jus Gentium เป็นแนวความคิดที่ว่ากฎหมายของรัฐ (Law of Nations) แนวความคิดดังกล่าวสวนทางกับสิทธิพลเมืองอย่างยิ่ง และยังได้บัญญัติกฎหมาย Jurist Ulpain เป็นแนวความคิดกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) โดยมีความคิดว่ากฎหมายธรรมชาติเป็นของธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นของรัฐ ซึ่งในยุคดังกล่าวก็เป็นที่ยอมรับอยู่ว่าสิทธิต่างๆ เป็นของชาวโรมัน หรือเป็นสิทธิของรัฐ จนในสมัยยุคกลาง จากแนวความคิดของ อริสโตเติล (Aristotle) และ อไควนัส (Aquinas) ได้วางแนวความคิดเรื่องเสรีภาพ (Freedom or Liberties) และความเสมอภาค (Equality) อันเป็นพื้นฐานความคิดของสิทธิมนุษยชน (Human Rights) โดยหลักสิทธิมนุษยชนได้มีการพัฒนาการมาแต่ละยุคสมัย สรุปได้ ดังนี้

๑) ยุคกรีก-โรมัน

เป็นยุคที่เชื่อถือในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีศาจเทวดา มนุษย์ยังคงเชื่อ เทพต่างๆ เช่น เชื่อว่าเทพ Zeus ทำให้มนุษย์มีความรู้สึก หิริโอตตปัส มีความละอายต่อบาป ดังนั้น มนุษย์จึงมีความสามารถรู้จักผิดชอบชั่วดี และสามารถปกครองบ้านเมืองได้เอง บ้านเมืองก็มีความสุข เพราะมนุษย์ในยุคนั้นเชื่อถือเทพเจ้า Zeus เมื่อเวลาผ่านไปกรีกมีความรุ่งเรืองมากขึ้น ความเชื่อถือในเทพเจ้าที่มีอยู่แต่เดิมเปลี่ยนแปลงไป เกิดการปกครองอย่างไม่เป็นธรรม มีการกดขี่ข่มเหงอย่างมาก มีการแบ่งแยกชนชั้นของคนในสังคมอย่างชัดเจน เกิดระบบอภิสิทธิ์ชน และระบบทาส ซึ่งเป็นระบบที่โหด ร้ายทารุณ กดขี่ข่มเหง กีดกันแบ่งชนชั้น เช่น ผู้ชายชาวเอเธนส์เท่านั้นที่สามารถออกเสียงทางการเมืองได้ หากเป็นหญิงหรือเป็นทาส หญิงไม่มีสิทธิออกเสียงทางการเมือง เป็นต้น

^{๙๕} Encyclopedia Britannica, Human Rights [Online], available URL: <http://www.stoessel.ch/hei/dip/humanrightsencyclopediabritannica.htm>, (๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑)

เมื่อเกิดสถานการณ์เช่นนี้ กลุ่มนักปราชญ์หลายคนในยุคนั้น ทนไม่ได้กับความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้น จึงพยายามอ้าง “กฎธรรมชาติ” เป็นหลักเพื่อต่อต้านการปกครองของผู้มีอำนาจ นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงในยุคนั้น เช่น เพลโต อริสโตเติล และ ซีเซโร โดยมีแนวคิดใช้เหตุผล และความชอบธรรมตามหลักธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน และมีสิทธิบางประการที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ไม่สามารถโอน หรือล่วงละเมิดได้ เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในร่างกาย และสิทธิในความเสมอภาค เป็นต้น ในช่วงเวลานั้น มีการออกกฎหมายเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนมากขึ้น โดยเริ่มจากความเสมอภาคทางทรัพย์สิน กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่สำคัญได้แก่ กฎหมาย ๑๒ โต๊ะ ซึ่งเป็นกฎหมายที่วางอยู่บนหลักของกฎหมายธรรมชาติ และรับรองสิทธิของพลเมืองโรมัน ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง (แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงทาส) จึงถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของโลก ที่แสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๒) ยุคกลาง

อยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๕ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เกิดขึ้นหลังจากยุค กรีก-โรมันเริ่มเสื่อมลง ช่วงเวลานั้นมีการขยายอิทธิพลของคริสต์ศาสนาเข้ามาในจักรวรรดิโรมัน และต่อมาจักรพรรดิคอนสแตนตินได้รับเอาคริสต์ศาสนาเข้าเป็นศาสนาประจำชาติ ยุคกลางนี้เป็นยุคที่มีความเจริญทางด้านคริสต์ศาสนาสูงสุด และมีอิทธิพลครอบคลุมเป็นระยะเวลายาวนาน โดยแบ่งโครงสร้างสังคมออกเป็นระดับต่างๆ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ที่ด้านศาสนา ผู้ปกครอง และขุนนางมีหน้าที่ด้านปกครอง ผู้ใช้แรงงาน ยุคกลางนี้มีความเชื่อที่ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก แต่ที่โลกวุ่นวายเพราะมนุษย์ไม่เชื่อฟังพระเจ้า ทางรอดที่มีอยู่ คือ การเชื่อฟังพระเจ้า (Jesus) และปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้มีการกำหนดผู้แทนของพระเจ้าในทางโลก คือ พระสันตะปาปา (Pope) ถือเป็นผู้แทนที่ได้รับมอบอำนาจจากพระเจ้ามาคอยดูแลมนุษย์โลกให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

นักปราชญ์ที่มีบทบาทสำคัญในยุคนี้ ได้แก่ นักบุญออกุสติน (Saint Augustine) มีแนวคิดว่าสังคมมีอาณาจักรอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่ อาณาจักรทางโลก (รัฐ) และศาสนจักรของพระเจ้า ทั้งสองส่วนนี้แยกออกจากกัน แต่ศาสนจักรของพระเจ้อมีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายอาณาจักร (รัฐ) ดังนั้น มนุษย์จำเป็นต้องทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และพระเจ้าซึ่งถือว่ารับอำนาจโดยตรงจากพระเจ้า จึงเป็นผู้ที่มีบรรดาศักดิ์สูงกว่าประชาชนทั่วไป ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ยุคกลางเป็นยุคที่ศาสน-จักรมีอำนาจ แต่มอบหมายอำนาจให้ฝ่ายอาณาจักร ทำหน้าที่ปกครองภายใต้เจตจำนงของพระเจ้า

๓) ยุคสมัยใหม่

หลังจากที่ประชาชนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของศาสนจักรมาเป็นเวลาช้านาน ในช่วงปลายของยุคกลางได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน เช่น เกิดการแยกตัวระหว่างฝ่ายศาสนจักรโรมันคาทอลิก ออกมาเป็นนิกายโปรเตสแตนต์ไม่ขึ้นกับฝ่ายศาสนจักรโรมันคาทอลิกอีกต่อไป จากนั้นสังคมเริ่มมีการรวมตัวเป็น “รัฐ” ต่างๆ เกิดขึ้น และมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้รัฐมีความชอบธรรมการปกครองมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ได้เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับประชาชนผู้ถูกปกครอง กล่าวคือ รัฐต้องการอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง ส่วนประชาชนก็เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ เพราะเห็นว่าการปกครองที่เป็นอยู่ขณะนั้นดำเนินไปอย่างไม่เป็นธรรม ขาดการตรวจสอบ ทำให้เกิดแนวความคิดด้านการปกครองรูปแบบใหม่ ที่สำคัญคือแนวความคิดของ John Locke นักปราชญ์ชาวอังกฤษซึ่งเป็นบิดาประชาธิปไตย และบิดาแห่งสิทธิมนุษยชน John Locke เป็นผู้ที่มีแนวคิดว่ามนุษย์

เป็นผู้มีจิตใจตรงาม มีสิทธิเสรีภาพ แต่สังคมที่มนุษย์อยู่เป็นสังคมที่ขาดระเบียบ และเห็นว่ารัฐไม่ได้อยู่เหนือประชาชน แต่มีข้อผูกพันกันระหว่างรัฐกับประชาชน ที่เรียกว่า “สัญญาประชาคม” โดยแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อกันเพื่อความสงบสุขของสังคม มนุษย์จำเป็นต้องสละสิทธิบางประการ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ต้องถูกจำกัดการใช้อำนาจเพื่อป้องกันมิให้ล่วงละเมิดประชาชนจนเกินขอบเขต โดยยึดถือหลักสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

- (๑) มนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน
- (๒) ผู้จะมาปกครองต้องเป็นผู้ที่มาจากความเห็นชอบจาก ประชาชนส่วนใหญ่
- (๓) เมื่อผู้ปกครองได้อำนาจปกครองแล้ว จะต้องใช้อำนาจเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ
- (๔) หากผู้ปกครองใช้อำนาจไม่ชอบธรรม ก็สามารถยกเลิกสัญญาประชาคมนั้นโดยถอดถอนผู้นำออกจากตำแหน่งได้
- (๕) การใช้อำนาจของผู้ปกครอง ต้องตรวจสอบ ควบคุมได้

ต่อมา **มองเตสกีเอร์ (Charles de Montesqieu)** นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจออกเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายในเวลาต่อมาถึงปัจจุบัน^{๙๖}

ประเภทของสิทธิมนุษยชน

ประเภทของสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

๑. สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน (Primary Right) มนุษย์ที่เกิดมาในโลก ต่างมีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

๒. สิทธิส่วนบุคคล (Personal Right) เป็นสิทธิส่วนตัวของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ เป็นพื้นที่ส่วนตัวของแต่ละบุคคล

๓. สิทธิของพลเมือง (Civil Right) เป็นสิทธิของประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองแห่งรัฐ เป็นเจ้าของประเทศ และเป็นสิทธิที่มีความเกี่ยวข้องตามกฎหมายของรัฐ ซึ่งสิทธิของพลเมือง ได้แก่

๓.๑ สิทธิทางสังคม (Social Right) เป็นสิทธิของประชาชนทางสังคมที่จะได้รับบริการจากสังคมในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมหรือประชาชนในประเทศ เช่น สิทธิในการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในฐานะเป็นพลเมืองหรือประชาชนในรัฐหรือประเทศ เป็นต้น

๓.๒ สิทธิทางสวัสดิการสังคม (Social Welfare Right) เป็นสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะได้รับสวัสดิการทางสังคม เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายแห่งรัฐ ระบุไว้รวมถึงการได้รับสิทธิเรียนฟรีโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่รัฐกำหนด หรือการได้รับการรักษาพยาบาลฟรี เป็นต้น

๓.๓ สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Right) ได้แก่ สิทธิในการเข้าร่วมในพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ของประชาคม สังคมชุมชนตามแต่ละบริบทแห่งรัฐในด้านต่างๆ

^{๙๖} วันชัย ศรีนวลนัต, โทษประหารชีวิต : หลักคิดด้านสิทธิมนุษยชน, หน้า ๗-๙.

ความสำคัญของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีความสำคัญต่อประชาชนทุกคนในชาติทั้งในฐานะของโลกที่เจริญแล้ว (World Civilization) หรือ โลกที่มีอารยธรรม โดยเกิดจากมนุษย์ที่พยายามวางระบบความคิดเพื่อให้คนทั่วโลกเกิดความตระหนักรู้ค่านึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม ตั้งแต่การยอมรับความเป็นมนุษย์ศักดิ์ศรีชาติกำเนิดที่ไม่ต่างกัน และความมีสิทธิในพื้นฐานที่มาจากความชอบธรรม และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีสิทธิที่นั่นตั้งแต่มีชีวิต โดยไม่ใช่เรื่องของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่ทุกประเทศต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้มีชีวิตที่ดีในสังคมและได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัย เพื่อให้ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด หรือมีสิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง หากไม่มีการกำหนดในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อให้เป็นข้อตกลงร่วมกันแล้ว จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนบางกลุ่มบางประเภทหลกฉวยโอกาสเพื่อสร้างความได้เปรียบให้กับตนเองจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น ดังนี้

๑. มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตนเอง สามารถปกป้องตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่สมควรที่บุคคลอื่นจะถือสิทธิครอบครอง ซ้ำยังใช้แรงงานกดขี่ ทรมาน หรือการลงโทษด้วยวิธีการที่โหดร้าย

๒. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นพวก มีอิสระ สร้างสรรค์ผลงาน พัฒนาศักยภาพของตนเอง

๓. มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดเป็นมนุษย์มีคุณค่าในตนเอง มีความภาคภูมิใจ ไม่ควรเหยียดหยามบุคคลอื่นด้านชื่อเสียง เกียรติยศ การประจานต่อสาธารณชนให้เกิดความเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงสามารถกระทำได้นั้นกฎหมายจึงต้องคุ้มครองป้องกันสิทธิของบุคคล เกียรติยศ ชื่อเสียง

๔. มนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ศักยภาพไม่เท่าเทียมกันแม้ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติภาษา ศาสนา สีผิว สุขภาพ สถานภาพทางสังคม การศึกษาที่แตกต่างกันไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นบุคคลจึงพึงได้รับการคุ้มครองจากรัฐในฐานะพลเมืองของรัฐโดยเท่าเทียมกัน

๒.๙.๓ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

จากที่กล่าวถึงยุคสมัยต่างๆ ๓ ยุคสมัย แสดงให้เห็นว่าในแต่ละยุคสมัย มีการพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนตลอดมา เพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่คนเราเมื่อรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกข่มเหง บีบบังคับ ล่วงล้ำสิทธิ ก็จะต้องลุกขึ้นมาเรียกร้อง และรัฐเองก็ต้องพยายามตอบสนองให้การปกป้อง และคุ้มครองสิทธิของคนเหล่านั้น เพื่อความสงบสุขของสังคมในส่วนรวม จึงเป็นที่มาของหลักสิทธิมนุษยชน อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ผ่านพ้นไป และพัฒนามาเป็น “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)” ประกาศ ใช้ทั่วโลกตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๑ เป็นต้นมา และได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ จำนวนมาก รวมถึงประเทศไทยด้วยซึ่งให้การรับรองเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชีย

เนื่องจากสถานะภาพของปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชน เป็นเพียงเอกสาร แถลงการณ์ หรือเอกสารแสดงเจตจำนงของกลุ่มประเทศมหาอำนาจผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่สำคัญ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และจีน ได้รวมตัวกันเป็นสหประชาชาติ ประกาศปฏิญญาสากล นี้ออกมา มิได้มีสถานะที่ผูกพันรัฐทางกฎหมาย แต่ถือเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ประเทศ

ต่างๆ ยอมรับที่จะให้การเคารพ จนอาจถึงขั้นเป็นกฎหมายจารีต (customary law) ปฎิญาสาขลา ฉบับนี้ประกอบด้วยส่วนแรกเป็นอารัมภบท และบทบัญญัติ ๓๐ มาตรา ที่กำหนดสิทธิมนุษยชนครอบคลุมถึงเรื่องต่างๆ ได้แก่ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่พึงได้รับ ไม่ว่าจะชายหรือหญิง โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ สิทธิในการมีชีวิตอยู่ เสรีภาพและความมั่นคงปลอดภัยของบุคคล สิทธิที่จะได้รับมาตรฐานในการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอ สิทธิในการแสวงหา และได้ที่พักพิงในประเทศอื่นเพื่อหนีภัย การประท้วงประท้วง การมีสิทธิเสรีภาพ ที่จะแสดงความคิดเห็น สิทธิในการศึกษา เสรีภาพในความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธิเสรีภาพจากการถูกทรมานและการกระทำที่ย่ำยีศักดิ์ศรี

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ปฎิญาสาขลา ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย จึงไม่มีผลในเชิงบังคับให้ต้องปฏิบัติ แต่เพื่อมิให้หลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเพียงแค่อุดมการณ์ จึงได้มีการยกร่างตราสารเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ด้านสิทธิมนุษยชนขึ้น เพื่อให้รัฐทั้งหลายยอมรับพันธกรณีโดยการเข้าเป็นภาคีในลักษณะอนุสัญญา หรือกติการะหว่างประเทศ มีจำนวนหลายฉบับ หลายด้าน ปัจจุบันประเทศไทยได้ยอมรับเข้าเป็นภาคีแล้ว จำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่

(๑) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women : CEDAW) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๒๘

(๒) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child : CRC) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๕

(๓) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๔๐

(๔) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทย เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

(๕) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: ICERD) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

(๖) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

(๗) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๕๑

โดยแต่ละฉบับ รัฐบาลไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม และต้องรายงานการปฏิบัติให้กับคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญานั้น ๆ เพื่อพิจารณาว่า ประเทศไทยได้ดำเนินการให้เป็นไปตามพันธกรณีทั้ง ๗ ฉบับ หรือไม่ มีปัญหา หรืออุปสรรคใด และจะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็ถูกติดตามโดยกลไกของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

เพื่อพิจารณาสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทยตามกระบวนการ Universal Periodic Review (UPR) ซึ่งประเทศไทยต้องทำรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ส่งให้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (Human Rights Council) (HRC.) ทุกปี และการประชุม UPR. ที่นครเจนีวาเมื่อเดือน มีนาคม ๒๕๕๕ มีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยรับมาดำเนินการ รวมทั้งสิ้น ๑๓๔ ข้อ ในจำนวนนี้มีประเด็นเรื่องการยกเลิกโทษประหารชีวิตของประเทศไทยรวมอยู่ด้วย^{๙๗} นอกจากนี้ยังมีอนุสัญญาอีก ๒ ฉบับ อยู่ในขั้นตอนที่ประเทศไทยถูกเรียกร้องให้เข้าเป็นภาคี คือ

(๑) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันบุคคลจากการหายสาบสูญโดยถูกบังคับ และ
 (๒) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานโยกย้ายถิ่นฐานและสมาชิกในครอบครัวหนึ่ง นอกจากนี้ อนุสัญญา และกติการะหว่างประเทศ ๗ ฉบับ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีอนุสัญญาอื่น ๆ ของสหประชาชาติ เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนอีกหลายฉบับ ซึ่งประเทศไทยยังมีได้เข้าไปผูกพัน เช่น

- อนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย
- อนุสัญญาการห้ามค้าทาส
- อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและการลงโทษอาชญากรรมล้างเผ่าพันธุ์
- อนุสัญญาว่าด้วยสถานะคนไร้รัฐ
- อนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปฏิบัติและการปฏิบัติต่อเชลยและผู้บาดเจ็บในการสู้รบ รวมถึงการปฏิบัติต่อนักโทษ และการคุ้มครองพลเรือน หรือมักเรียกว่ากฎหมายมนุษยธรรม
- อนุสัญญาต่างๆ ในการคุ้มครองแรงงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ

อนุสัญญา และกติการะหว่างประเทศเหล่านี้ มีฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเข้าเป็นภาคี และมีพันธกรณีผูกพันแล้ว ย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติข้อกำหนดต่างๆ และจะถูกเฝ้าติดตามตรวจสอบโดยคณะกรรมการชุดต่างๆ และกระบวนการ UPR. ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งประชาชาติ สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชน และโทษประหารชีวิต จะมีสำนักงานข้าหลวงใหญ่ขององค์การสหประชาชาติ ทำหน้าที่เฝ้าติดตามตรวจสอบการปฏิบัติของประเทศต่าง ๆ ทั้งวิธีการรับรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนประจำปี และวิธีส่งคณะเจ้าหน้าที่ออกไปติดตามดูแลในพื้นที่ตามโอกาส และเวลาที่เหมาะสม^{๙๘}

๒.๙.๔ พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย

ถ้าจะกล่าวว่า สิทธิมนุษยชน เป็นวลีใหม่สำหรับสังคมไทย ก็คงไม่ผิดจากความจริง เพราะคำว่า สิทธิมนุษยชน เพิ่งจะเริ่มมีบัญญัติไว้ในกฎหมายของประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ นี้เอง ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๙๙, ๒๐๐ และพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยที่ก่อนหน้านี้จะไม่มีกฎหมายฉบับใดๆ บัญญัติถึงถ้อยคำนี้ไว้ จะมีก็แต่คำว่า สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค เท่านั้น แม้ว่า

^{๙๗} วันชัย ศรีนวลนัต, โทษประหารชีวิต : หลักคิดด้านสิทธิมนุษยชน, หน้า ๙-๑๑.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

ประเทศไทยจะมีพันธกรณีเป็นภาคีผูกพันกับอนุสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาด้านเนื้อหาของเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ย่อมเข้าใจได้ว่าเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนนั่นเอง^{๙๙}

ผลจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และพันธกรณีตามสนธิสัญญา อนุสัญญา กติการะหว่างประเทศ ดังกล่าว เป็นแรงกระตุ้นและผลักดันที่สำคัญทำให้สังคมไทยเกิดความตื่นตัว เรียกร้องเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” ซึ่งรวมถึงสิทธิ เสรีภาพ โดยถือว่าเป็นสาระสำคัญที่อยู่ควบคู่กับบุคคลทุกคน และมีกลไกรับรอง ปกป้อง ค้ำครอง การดำรงคงอยู่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ถูกตัดทอนหรือถูกละเมิด ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗ บัญญัติไว้ว่า

“สิทธิ และเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมายทั้งปวง” มาตรา ๘๒ บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธ์ไมตรีและความร่วมมือกับนานาชาติ และพึงถือปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ตลอด จนต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งพันธกรณีที่ได้กระทำไว้กับนานาชาติและองค์การระหว่างประเทศ”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗ และ มาตรา ๘๒ ดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗ มาตรา ๔ มีบทบัญญัติให้การรับรอง คุ้มครองการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่เดิมด้วย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าแม้ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองในลักษณะพิเศษ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ยังคงให้ความคุ้มครองหลักสิทธิมนุษยชนไว้เช่นเดิมทุกประการ ได้แก่การปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาทั้ง ๕ ฉบับ และกติการะหว่างประเทศ ๒ ฉบับ^{๑๐๐}

หลักมนุษยชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

^{๙๙} ลัดดาวัลย์ ตันตวิทยาพิทักษ์, จรัส ดิษฐาอภิชัย และนฤมล หัทธงษ์, การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน-คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒.

^{๑๐๐} วันชัย ศรีนวนรัตน์, โทษประหารชีวิต : หลักคิดด้านสิทธิมนุษยชน, หน้า ๖-๗.

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มี การตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคลฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๐ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียงและครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่งหรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา ๓๕

บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่งแต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใดๆ

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืนโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการที่บัญญัติไว้ในวรรคสาม เว้นแต่เป็นการเวนคืนเพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนไปชดเชยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืนให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท

ระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มีได้ใช้ประโยชน์หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามความจำเป็น มิให้ถือว่าเป็นการขัดต่อมาตรา ๒๖ วรคสอง

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

มาตรา ๓๙ การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิด จะกระทำมิได้

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบ การประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น

การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(๓) พ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กรชุมชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ฟื้นฟูหรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าซื้อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๔) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มาตรา ๔๖ สิทธิของผู้บริโภคมได้รับความคุ้มครอง

บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้ง อำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐ

บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

มาตรา ๔๘ สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๙^{๑๐๑} บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

๒.๑๐ สรุป

“พุทธจริยศาสตร์” หมายถึง หลักคำสอนในพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติ การวิเคราะห์ถึงความดี-ชั่ว สิ่งไม่ควรกระทำ-ไม่ควรกระทำในพุทธศาสนา วิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินใจเกี่ยวกับการประพฤติของมนุษย์ทางด้านคุณค่า ความดีอันสูงสุดและอุดมคติของมนุษย์ที่ดีตามหลักการที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์

ลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานสำคัญ คือ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติ และสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์มีความเป็นสมบูรณ์นิยม (Absolutely) กล่าวคือ เป็นหลักความประพฤติที่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลง ลักษณะพุทธจริยศาสตร์สามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) พุทธจริยศาสตร์ในแบบเดิม (Tradition) ๒) พุทธจริยศาสตร์ร่วมสมัย (Contemporary) ลักษณะแนวคิดทางจริยศาสตร์ของพุทธศาสนานั้นตั้งอยู่บนรากฐานการยอมรับในเรื่องข้อเท็จจริง กล่าวคือพุทธปรัชญายอมรับในเรื่อง เจตจำนงเสรีหรือเสรีภาพของบุคคล การทำความดีความชั่วมีผลทำให้ธรรมชาติมนุษย์ดีขึ้นหรือเลวลงได้จริง (กรรม) และภาวะของจิตที่บริสุทธิ์จากกิเลสอาสวะทั้งปวงเป็นภาวะแห่งความสุขสมบูรณ์ (นิพพาน)

พุทธจริยศาสตร์มีขอบเขตในการศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ หน้าที่ที่ควรกระทำและอุดมการณ์สูงสุดในการดำเนินชีวิต เกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับคุณค่า ศึกษาความมีอยู่หรือที่มาของความดีสูงสุด ว่าถูก ผิด ดี ชั่ว ควร ไม่ควร ศึกษาลักษณะและจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นกรอบหรือขอบเขตของจริยศาสตร์ จึงต้องพิจารณาว่าอะไรคือความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์หรือจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ พิจารณาว่าอะไรคือมาตรการทางจริยศาสตร์หรือเกณฑ์ตัดสินความประพฤติการกระทำของมนุษย์ เกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางการกระทำในพุทธปรัชญาในเรื่องของความดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร ถูก-ผิด บุญ-บาป นั้นเป็นการพิจารณาโดยถือหลักเจตนาเป็นสำคัญ พุทธปรัชญามีทัศนะว่าเจตนาเป็นมโนธรรมและย่อมเกิดขึ้นก่อนผล คือ วจีกรรมหรือกายกรรม เกณฑ์ตัดสินความดีตามหลักพุทธปรัชญาที่ได้พิจารณาแล้วถือเจตนาเป็นเกณฑ์ เพราะพุทธปรัชญาถือว่าเจตนาตนเองคือการกระทำ นั่นคือการกระทำนั้นมีเจตนาเป็นสาระการกระทำที่ดีคือ

^{๑๐๑} คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, <https://th.wikisource.org/wiki>

การกระทำที่เกิดจากเจตนาดี เจตนาดี คือ เจตนาที่ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเจือปน เจตนา
ร้าย คือ เจตนาที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเจือปน เจตนาประการแรกคือเจตนาที่เป็นไปเพื่อ
ความไม่เบียดเบียน เจตนาประการหลังคือเจตนาที่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ในการอยู่ร่วมกัน
มนุษย์จำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคม

โทษประหารชีวิต หมายถึง โทษสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อมุ่งกระทำต่อชีวิตนักโทษ
เป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมแก่บุคคล การทำโทษตามกฎหมายอาญาชั้น
สูงสุดที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตาย โทษประหารชีวิต
(Death Penalty) ถือเป็นมาตรการการลงโทษที่เก่าแก่และรุนแรงที่สุดซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลาย
ประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจาก
สังคมอย่างเด็ดขาด ส่วนวิธีการในการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับค่านิยมของ
สังคมแต่ละท้องถิ่นและตามกาลเวลา

การลงโทษประหารชีวิตเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งปรากฏอยู่ในปฏิญญา
สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่ ๓ ความว่า “คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพความมั่นคง”
กล่าวคือคนทุกคนย่อมได้รับการรับรองสิทธิที่จะมีชีวิตของบุคคลแต่ละคน และการประหารชีวิตโดย
รัฐบาลย่อมถือเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง ซึ่งหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะ
แถบยุโรป ได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตมากที่สุด โดยเล็งเห็นว่าการประหารชีวิตเป็นการกระทำที่
ละเมิดต่อกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเพราะเป็นการละเมิดสิทธิในการมีชีวิตอยู่ ที่
มนุษย์ทุกคนพึงมีสิทธินี้เสมอกันโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพชาติพันธ์ ศาสนา หรือชาติกำเนิด เป็นสิทธิที่
ไม่อาจพรากไปจากบุคคล โดยถือเสมือนเป็นเอกลักษณ์ติดตัวของทุกคนได้

บทที่ ๓

สภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงสถานการณ์นักโทษประหารในสังคมไทยปัจจุบัน และกล่าวถึงรูปแบบการลงโทษประหารชีวิต วิวัฒนาการและวิธีการลงโทษตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการของโทษประหารชีวิต และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอันเป็นเหตุให้นักโทษได้รับพิพากษาตัดสินลงโทษประหาร และแนวโน้มของการลงโทษประหารชีวิตในอนาคต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑ สภาพของปัญหาการลงโทษประหารชีวิต

เมื่อกล่าวถึงการประหารชีวิตของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย อันเป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดขั้นสูงสุด ย่อมเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยแต่ไม่ค่อยจะปรากฏให้พบเห็นมากนัก โดยประเทศไทยไม่เคยมีการประหารนักโทษมานานถึง ๙ ปี จนกระทั่งวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ประเทศไทยมีการลงโทษประหารชีวิตล่าสุด จากกรณี กรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินการบังคับโทษตามคำพิพากษาของศาลด้วยการประหารชีวิตนักโทษเด็ดขาดชายธีรศักดิ์ (ขอสงวนนามสกุล) อายุ ๒๖ ปี ผู้ต้องขังในคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณโหดร้ายเพื่อชิงทรัพย์ เมื่อวันที่ ๑๗ ก.ค. ๕๕ เหตุเกิดที่จังหวัดตรัง นักโทษเด็ดขาดดังกล่าวได้ทำร้ายและบังคับให้เอาทรัพย์สิน คือ โทรศัพท์มือถือ และกระเป๋าเดินทาง รวมทั้งใช้มีดแทงผู้ตาย รวม ๒๔ แผล เป็นเหตุให้เหยื่อถึงแก่ความตาย ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษาประหารชีวิตศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาพิพากษายืนเป็นผลให้คดีถึงที่สุด^๑

นับเป็นการประหารชีวิตครั้งแรกของไทย หลังจากมีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาต่อนักโทษชายสองคนเมื่อเดือน ส.ค. ๒๕๕๒ ซึ่งก่อนหน้านั้นก็ไม่มีมีการประหารชีวิตบุคคลเลยตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ จากตัวเลขของกระทรวงยุติธรรมระบุว่า จนถึงสิ้นปี ๒๕๖๐ มีนักโทษประหารอยู่จำนวน ๕๑๐ คน โดยเป็นผู้หญิง ๙๔ คน ในจำนวนนี้ ๑๙๓ คนเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ผ่านกระบวนการอุทธรณ์คดีหมดสิ้นแล้ว จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้สังคมเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันต่างๆ นานา ซึ่งมีทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้านการลงโทษประหารชีวิต ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีมีการประกาศยกเลิกการลงโทษประหารชีวิต จึงเป็นธรรมดาที่จะปรากฏเหตุการณ์ดังกล่าวให้พบเห็นอยู่เรื่อยๆ ดังสถิตินักโทษที่มีฐานความผิดขั้นสูงสุดคือการประหารชีวิต ดังต่อไปนี้

^๑ ข่าวออนไลน์, https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_๑๒๓๖๔๐๗ วันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๑ - ๑๗:๒๑ น.

สถิตินักโทษประหารชีวิตประเทศไทย

สถิตินักโทษเด็ดขาดประหารชีวิตระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๘^๒

ลำดับ		ชาย	หญิง	รวม	บังคับโทษ	หมายเหตุ
๑	๒๕๔๗	๒๖	๓	๒๙		
๒	๒๕๔๘	๓๘	๓	๔๑		
๓	๒๕๔๙	๗๒	๓	๗๕		
๔	๒๕๕๐	๓๙	๒	๔๑		
๕	๒๕๕๑	๔๕	๓	๔๘		
๖	๒๕๕๒	๕๘	๙	๖๗	๒	ได้บังคับโทษประหารชีวิต
๗	๒๕๕๓	๔๗	๒	๔๙		
๘	๒๕๕๔	๒๘	๑	๒๙		
๙	๒๕๕๕	๓๒	๒	๓๔		
๑๐	๒๕๕๖	๑๓๕	๑๒	๑๔๗		
๑๑	๒๕๕๗	๑๒๖	๑๐	๑๓๖		
๑๒	๒๕๕๘	๘๑	๕	๘๖		
รวม		๗๒๗	๕๕	๗๘๒	๒	

^๒ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) สถิตินักโทษประหารชีวิตประเทศไทย ล่าสุด
<https://uclthailand.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๖/blog-post.html>

สถิตินักโทษประหารชีวิต กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	เพศ	คดียาเสพติดให้โทษ			คดีความผิดทั่วไป			รวม
			อุทธรณ์	ฎีกา	เด็ดขาด	อุทธรณ์	ฎีกา	เด็ดขาด	
๑	เรือนจำกลางบางขวาง	ชาย	๑๐๐	๔	๑๒	๓๙	๒๐	๕๙	๒๓๔
๒	เรือนจำกลางคลองเปรม	ชาย	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๓	เรือนจำกลางเขาบิน	ชาย	๑๖	๔	๕	๔	๐	๖	๓๕
๔	เรือนจำกลางคลองไผ่	ชาย	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๕	เรือนจำกลางสงขลา	ชาย	๔	๐	๐	๒๙	๐	๐	๓๓
๖	เรือนจำกลางพิษณุโลก	ชาย	๓	๐	๐	๖	๐	๐	๙
๗	เรือนจำกลางนครศรีธรรมราช	ชาย	๔	๐	๐	๔๐	๐	๐	๔๔
๘	ทัณฑสถานหญิงกลาง	หญิง	๓๕	๐	๑	๔	๐	๓	๔๓
๙	ทัณฑสถานหญิงนครราชสีมา	หญิง	๓	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๑๐	ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่	หญิง	๔	๐	๐	๑	๐	๐	๐
๑๑	ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์	ชาย	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
		หญิง	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
		ชาย	๑๒๗	๘	๑๗	๑๑๘	๒๐	๖๕	๓๕๕
		หญิง	๔๒	๐	๑	๗	๐	๓	๕๓
		รวมทั้งสิ้น	๑๖๙	๘	๑๘	๑๒๕	๒๐	๖๘	๔๐๘

ส่วนอภัยโทษ สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์

หมายเหตุ

- ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาอุทธรณ์ ๒๙๔ คน
- ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาฎีกา ๒๘ คน
- นักโทษเด็ดขาด คดีถึงที่สุดแล้ว ๘๖ คน

๔. เสนอเรื่องทูลเกล้าฯ แล้ว

๘๑ คน^๓

สถิติเมื่อสิ้นเดือนเมษายน ของกรมราชทัณฑ์ ระบุว่าในเรือนจำมีนักโทษประหารอยู่ ๕๑๗ คน เป็นคดีอาชญากรรม ๒๙๖ คน และคดีอื่นๆ ๒๒๑ คน เป็นนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว รอวันประหารหรือได้อภัยโทษ ๒๐๐ คน

สถิตินักโทษประหารชีวิต เมษายน 2561

ที่	รจ./ทส	เพศ	คดีอาชญากรรมโทษ			คดีความผิดทั่วไป			คดีความมั่นคง			รวม
			อุทธรณ์	ฎีกา	เด็ดขาด	อุทธรณ์	ฎีกา	เด็ดขาด	อุทธรณ์	ฎีกา	เด็ดขาด	
1	รจก.บางขวาง	ชาย	92	14	63	27	4	107	0	0	0	307
2	รจก.คลองเปรม	ชาย	1	0	0	4	0	0	0	0	0	5
3	รจก.เขานิน	ชาย	7	1	7	3	0	5	0	0	0	23
4	รจก.สงขลา	ชาย	5	0	0	14	2	1	3	0	0	25
5	รจก.พิษณุโลก	ชาย	0	1	0	2	0	0	0	0	0	3
6	รจก.นครศรีธรรมราช	ชาย	10	0	0	41	0	0	0	0	0	51
		หญิง	2	0	0	2	0	0	0	0	0	4
7	ทสญ.กลาง	หญิง	61	8	13	1	0	3	0	0	0	86
8	ทสญ.นครราชสีมา	หญิง	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
9	ทสญ.เชียงใหม่	หญิง	7	0	0	0	0	1	0	0	0	8
10	ทส.รพ.ราชทัณฑ์	ชาย	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
		หญิง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	รวม	ชาย	115	16	70	92	6	113	3	0	0	415
		หญิง	74	8	13	3	0	4	0	0	0	102
	รวมทั้งสิ้น		189	24	83	95	6	117	3	0	0	517

ข้อมูล ณ วันที่ 30 เมษายน 2561

หมายเหตุ

1. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอุทธรณ์ จำนวน 287 คน
2. ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีฎีกา จำนวน 30 คน
3. นักโทษเด็ดขาดเมื่อคดีถึงที่สุด จำนวน 200 คน

ตรวจสอบความถูกต้อง

(นายอุทิศ อาษาทองสุข)
หัวหน้าฝ่ายอภัยโทษ 2

สถิติการลงโทษประหารชีวิต พ.ศ.๒๕๖๑^๔

จากสถิติข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยยังคงปรากฏโทษประหารชีวิตอยู่ ถึงแม้ปัจจุบันทั่วโลกมีกระแสรณรงค์ให้ยกเลิกโทษประหารชีวิต จากสถิติแนวโน้มของการใช้โทษประหารชีวิตในหลายประเทศทั่วโลกมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ และกว่า ๑๔๐ ประเทศ หรือ ๓ ใน ๔ ของประเทศทั่วโลก ได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติแล้ว อาทิ ประเทศออสเตรเลีย กัมพูชา แคนาดา ไอร์แลนด์ นอร์เวย์ เยอรมนี อังกฤษ สวีเดน สเปน เป็นต้น ด้วยเหตุผลที่ว่า การลงโทษประหารชีวิตผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเป็นการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ขัดต่อ

^๓ สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) สถิตินักโทษประหารชีวิตประเทศไทย ล่าสุด <https://uclthailand.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๖/blog-post.html>

^๔ https://drive.google.com/file/d/๑LBYnAyy_e๒MuwbN๑๖๒ReiKSsfzXhMeZY/view

หลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน และหากกระบวนการยุติธรรมมีข้อผิดพลาดก็อาจเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ โทษประหารชีวิตจึงเป็นการลงโทษที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดสำหรับบุคคลนั้นคือ “สิทธิการมีชีวิต” ซึ่งได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพราะสิทธิการมีชีวิตอยู่เป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีเสมอกันโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือชาติกำเนิด ซึ่งการลงโทษประหารด้วยการพรากชีวิตนั้นเป็นการกระทำโดยมนุษย์ด้วยกัน ที่ได้เด็ดขาดเกินไป และไม่อาจเปลี่ยนแปลงอะไรได้ และบางครั้งมีกฎหมายรับรอง ในขณะที่ประเทศต่างๆ พากันถกเถียงประเด็นปัญหานี้แต่ก็ยังมีคนที่ถูกประหารชีวิตอยู่อีก ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทำที่ของพระพุทธศาสนาต่อการลงโทษประหารชีวิตว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ โดยจะได้กล่าวถึงรูปแบบการประหารชีวิตตามกฎหมาย และการประหารในทัศนะของพระพุทธศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๒ รูปแบบการประหารชีวิต

การใช้โทษประหารชีวิตมีมาเป็นระยะเวลาตามที่มีบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น สำหรับรูปแบบของการใช้โทษประหารชีวิตซึ่งปรากฏจากบันทึกในประวัติศาสตร์ ปรากฏว่าชนเผ่าพื้นเมืองจำนวนมากได้มีการใช้โทษประหารชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมการลงโทษของชุมชนสำหรับผู้กระทำผิดประกอบด้วย การจ่ายค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดการลงโทษทางร่างกาย การไม่คบหาสมาคมด้วย การเนรเทศ และการประหารชีวิต อย่างไรก็ตามในชุมชนขนาดเล็ก การประกอบอาชญากรรมเกิดขึ้นน้อยและการฆาตกรรมเป็นอาชญากรรมที่เกิดจากความโกรธ ยิ่งไปกว่านั้นสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ยังลังเลต่อการลงโทษด้วยการประหารชีวิตสมาชิกของชุมชน ดังนั้นการประหารชีวิตหรือการเนรเทศจึงไม่ค่อยปรากฏขึ้นในชุมชน ซึ่งการลงโทษที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะใช้เพียงการลงโทษด้วยวิธีการจ่ายค่าชดเชยและการไม่คบหาสมาคมด้วย ซึ่งมีความเพียงพอต่อโทษที่กระทำผิดของกระบวนการยุติธรรมแล้ว^๔

อย่างไรก็ตามการลงโทษในรูปแบบดังกล่าวอาจไม่มีประสิทธิภาพต่อความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชญากรรมของคนภายนอกชุมชน ซึ่งอาชญากรรมที่ประกอบโดยบุคคลภายนอกจะถูกมองว่าเป็นการกระทำที่มีความรุนแรงและควรได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งรูปแบบของการลงโทษมีความหลากหลายรูปแบบ อาทิ การเขียนตี การตกเป็นทาส และการประหารชีวิต หากแต่ความรับผิดชอบที่กระทำผิดโดยชนเผ่าเพื่อนบ้านหรือชุมชนใกล้เคียงประกอบการขอโทษอย่างเป็นทางการ การจ่ายค่าชดเชย การให้ที่ดินที่เป็นมรดกตกทอด^๖

ความอาฆาตแค้นระหว่างตระกูลเกิดขึ้นเมื่อการตัดสินชี้ขาดระหว่างตระกูลหรือเผ่า ประสบความล้มเหลว หรือไม่มีระบบในการทำหน้าที่ตัดสินชี้ขาด โดยรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมจะเป็นรูปแบบที่ธรรมดาก่อนที่จะมีระบบการตัดสินของทางรัฐหรือองค์กรทางศาสนาเกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากอาชญากรรม ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องที่ดิน และข้อกำหนด (A code of honor) การกระทำที่โต้ตอบภายใต้ข้อกำหนดเป็นความสามารถของสังคมที่จะปกป้องตนเองและแสดงให้ศัตรู

^๔ Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^๖ Capital Punishment, ๒๐๐๘.

ได้เห็นว่าการทำงานทรมาน การละเมิดสิทธิ หรือการทำร้ายบุคคลจะไม่ถูกลงโทษอย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าการกระทำใดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความอาฆาตพยาบาทระหว่างตระกูล หรือการต้องการเอาชนะ”

สำหรับโทษประหารชีวิตที่ใช้ลงโทษผู้กระทำผิดในอดีตมักเป็นการลงโทษที่มีความโหดร้ายทารุณ โดยรูปแบบของการลงโทษประหารชีวิตตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันที่มีการจดบันทึกในประวัติศาสตร์ทั่วโลกที่มีลักษณะสำคัญ ได้แก่

๑. การใส่ล้อเกวียน (Breaking wheel) โดยการผูกผู้ถูกประหารติดกับล้อเกวียนและตีด้วยกระบองเหล็กจนกระทั่งเสียชีวิต หรือการนำผู้ถูกประหารผูกติดกับล้อเกวียนแล้วเหวี่ยงล้อเกวียนให้กระแทกจนกระทั่งเสียชีวิต

๒. การต้มในน้ำเดือด (Boiling to death) โดยการนำผู้ถูกประหารใส่ในน้ำมันเทียน หรือของเหลวที่ต้มเดือด

๓. การเผาทั้งเป็น (Burning) โดยการนำผู้ถูกประหารเผาทั้งเป็น ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ประหารผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นแม่มด

๔. การฝังทั้งเป็น (Burial) โดยการนำผู้ที่ถูกประหารฝังทั้งเป็น

๕. การจมน้ำ (Drowning)

๖. การแล่นเรือกลหนัง (Flaying)

๗. การฉีกเนื้อเป็นแผ่นบางๆ (Slow slicing)

๘. การควักเอาเครื่องในออกจากร่างกาย (Disembowelment)

๙. การเสียบหรือแทง (Impalement) โดยการเสียบร่างกายของผู้ถูกประหารกับไม้ที่มีความแหลมคม ให้ร่างกายเสียบติดอยู่กับไม้ดังกล่าว

๑๐. การเสียบแทงด้วยของแหลมคม (Stabbing) โดยการนำของแหลมคมเสียบร่างกายผู้ถูกประหารชีวิต อาทิ การแทงคอหอย ได้รับความเจ็บปวดและเลือดไหลจากร่างกายจนกระทั่งเสียชีวิต

๑๑. การตรึงไม้กางเขน (Crucifixion) โดยมีการตอกเล็บเพื่อตรึงกับไม้กางเขน ซึ่งยังคงมีการใช้ประหารชีวิตในประเทศฟิลิปปินส์ ในปี ๒๐๐๖

๑๒. การบดเหยียบ รวมทั้งการให้ช้างเหยียบ (Crushing)

๑๓. การใช้เหล็กกรีดร่างกาย (Iron Maiden) เป็นการทรมานร่างกายผู้กระทำผิดด้วยการใช้เหล็กกรีดร่างกายผู้ต้องโทษประหารให้ได้รับการทรมานหรือเสียชีวิต

๑๔. การปาด้วยก้อนหิน (Stoning)

๑๕. การตัดออกเป็นส่วนๆ (Dismemberment) โดยการนำผู้ถูกประหารผูกแขนขาทั้งสองด้าน แล้วมีการดึงแขนขาของผู้ถูกประหารชีวิต อาทิ การใช้มีดให้แยกจากร่างกายจนกระทั่งเสียชีวิต

๑๖. การเลื่อย (Sawing) โดยการเลื่อยอวัยวะของผู้ถูกประหารออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย

๑๗. การให้ดื่มยาพิษจนกระทั่งเสียชีวิต (Poison)

^๗ Capital Punishment, ๒๐๐๘.

๑๘. การปล่อยให้อยู่ร่วมกับงูพิษ (Snake Pit)
๑๙. การปล่อยเกาะจนกระทั่งเสียชีวิต (Marooning)
๒๐. การปล่อยให้อดอาหารจนกระทั่งเสียชีวิต (Starvation)
๒๑. การใส่กรงนกและปล่อยให้เสียชีวิต เป็นการประหารชีวิตที่เกิดขึ้นในประเทศอัฟกานิสถาน ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๒๑ โดยการนำผู้ต้องโทษประหารใส่ในกรงนกและแขวนไว้ในที่สูงจนกระทั่งเสียชีวิต
๒๒. การให้นักโทษประหารได้ต่อสู้กับสิงโตซึ่งเกิดขึ้นในสมัยโรมัน
๒๓. การประหารชีวิตด้วยเครื่อง Garrote ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ยึดศีรษะหรือเท้า และหมุนอุปกรณ์ที่ยึดตรึงกับคอ ทำให้ขาดอากาศและเสียชีวิตในที่สุด
๒๔. การตัดศีรษะออก (Decapitation)
๒๕. การใช้กิโยตินในการตัดศีรษะ (Guillotine) เนื่องจากการประหารชีวิตที่มีแนวโน้มในการเนิ่นสีทรมานผู้ชนและต้องการลดความโหดร้ายทารุณและความเจ็บปวดทรมานจากการประหารชีวิต ประเทศฝรั่งเศสจึงได้มีการพัฒนาเครื่องกิโยตินสำหรับการประหารชีวิตขึ้นในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๘
๒๖. การแขวนคอ (Hanging) ในช่วงต้นศตวรรษที่ ๑๙ ประเทศอังกฤษได้มีการยกเลิกการประหารชีวิตด้วยการลากดึง หรือการใช้มีดผ่าร่างกายเป็นสี่ส่วนแล้วดึงแยกออกจากร่างกาย มาเป็นการประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ
๒๗. การใช้แก๊สไนโตรเจน (Nitrogen asphyxiation) ได้มีการเสนอให้มีการประหารในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ แต่จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๒๐๐๘ ยังไม่เคยมีการประหารชีวิตด้วยวิธีนี้^๔
- สำหรับรูปแบบของการประหารชีวิตที่สำคัญที่มีการใช้ในประเทศต่างๆ ทั่วโลกในปัจจุบัน ได้แก่

๑) การประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ การประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งการประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะในสมัยโบราณ เรียกว่า “กุดหัว” โดยใช้ดาบฟันค้อนักโทษเด็ดขาด ดาบที่ใช้ในการประหารมีรูปร่างต่างๆ กัน ครูเพชรฆาตเป็นผู้จัดทำดาบขึ้น มีดาบปลายแหลมดาบปลายตัด และดาบหัวปลาไหลการประหารชีวิตครั้งใดจะใช้ดาบชนิดใด ให้อยู่ในดุลพินิจของครูเพชรฆาต

เพชรฆาต เป็นตำแหน่งที่โปรดเกล้าพระราชทานให้แก่ผู้มีดวงอันเหมาะสมโดยจะมีบรรดาโหราจารย์นำดวงชะตาไปคำนวณอย่างละเอียดเพื่อประกอบในการคัดเลือก ทั้งนี้ด้วยถือกันว่า การประหารชีวิตคนอันเป็นสัตว์ประเสริฐนับเป็นกรรมหนักกรุนแรง จึงต้องเฟ้นหาดวงเพชรฆาตที่มีดวงคุ้มตัวเองได้ มิฉะนั้นชีวิตจะสั้นเพชรฆาตผู้ทำหน้าที่ประหารชีวิตมี ๓ คน คือ ดาบที่หนึ่ง และตัวสำรองอีก ๒ คน เรียกว่าดาบสองและดาบสาม ถ้าดาบหนึ่งฟันคอไม่ขาด ดาบสองจะต้องซ้ำถ้ายังไม่ขาดดาบสามก็ต้องเขียดให้ขาด พิธีการประหารชีวิตด้วยดาบ มีวัตถุเครื่องมือใช้และพิธีทางไสยศาสตร์หลายอย่าง เช่นมีสายมงคลล้อมรอบบริเวณประหาร กันผีตายโหงจะเฮี้ยน การตัดสายมงคลต้องใช้มีด

^๔ Capital Punishment, ๒๐๐๘.

โดยเฉพาะจะใช้ของอื่นไม่ได้ เป็นต้น พอเลือกเฟ้นได้คนที่มีดวงเหมาะสม ยังต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเพลงดาบอย่างดี ทั้งมีความรู้เกี่ยวกับดาบ มีความแม่นยำในการลงดาบ เพื่อขณะทำการประหารจะได้ไม่เป็นการทรมานนักโทษจนเกินไป และผู้เป็นเพชฌฆาตจะต้องมีความรู้ทางด้านคาถาอาคมเป็นพิเศษด้วย เช่น คาถาสวดวิญญูณผีตายโหง อาคมก่อนหยิบดาบเพชฌฆาต รวมทั้งสามารถแก้อาถรรพณ์หากผู้ถูกประหารมีวิชาด้านคงกระพันชาตรี ตัวเพชฌฆาตหรือมือประหารเองจะต้องอยู่ประจำ ณ เรือนจำตั้งแต่ได้รับคำสั่งให้เตรียมการ จากนั้นเมื่อได้เวลาเพชฌฆาตจะอัญเชิญดาบออกจากที่ตั้งไปทำการบวงสรวงด้วยเครื่องเช่น เพื่อปลุกดาบให้เข้มขลัง เสริมพิธีแล้วจึงค่อยเก็บดาบไว้ที่ตั้งเดิมรอเวลาประหาร

ดาบเพชฌฆาต

ดาบหนึ่งจะมีความสั้นกว่าดาบสอง ใบดาบจะกว้างกว่าดาบสอง ทั้งด้ามดาบก็สั้นกว่า สันดาบจะหนาประมาณ ๑ ซม. ส่วนด้ามดาบประกอบด้วยเหล็กกรด ใช้เชือกด้ายดิบถักหุ้มด้วยลวดลายรัดกุมเพื่อให้สาก ถนัดในการกระชับ ทั้งลึงรักและยางไม้เพื่อรักษาด้วยให้คงทนต่อการใช้งาน สภาพดาบปลายจะหักลง แล้วอ่อนขึ้นคล้ายใบง้าวของจีนเพื่อให้เกิดน้ำหนักร่องทางโคนดาบให้ได้ดุล

ดาบสอง ใบดาบจะยาวกว่าดาบหนึ่งประมาณ ๘ ซม. ใบดาบเรียวคล้ายดาบที่นักรบไทยโบราณทั่วไปใช้ ปลายดาบเฉียงต่ำรับกับความโค้งของใบดาบด้านล่าง สันดาบบางประมาณ ๐.๗ ซม.

ดาบเพชฌฆาตคู่นี้ได้รับการทิ้งไว้ยัง ห้องพิเศษในคุกหลวง ห้ามผู้ใดแตะต้อง ทุกวันเสาร์จะมีการสังเวद्यด้วยเหล้าและไก่ต้มเป็นการบวงสรวง จนมีการเล่าขานกันว่า ดาบ ๒ เล่มดังกล่าวจะสั้นได้เองเหมือนถูกคนจับเขย่า และหลังจากดาบทั้งคู่สั้นไม่เกิน ๗ วันก็จะต้องมีพิธีประหารชีวิตนักโทษเกิดขึ้นทุกครั้งไปดาบเพชฌฆาตทั้งสองเล่มนี้ถูกใช้มาจนถึง รัชกาลที่ ๖ จึงได้ยกเลิก แต่สำหรับชีวิตนักโทษที่สังเวद्यไปจากดาบคู่นี้ประมาณไม่ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ ศพ

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ การประหารชีวิตนักโทษด้วยดาบมักทำพิธีกันที่วัด โดยคุมตัวผู้ต้องโทษประหาร เดินทางโดยทางเรือออกจากคุกในลักษณะจองจำครบ ๕ ประการ ดังจะสรุปขั้นตอนของการประหารชีวิตด้วยดาบ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ดังนี้

๑. เมื่อลูกขุน ณ ศาลาลูกขุน ณ ศาลหลวง วางโทษประหารชีวิต ก็จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประหารชีวิต

๒. ก่อนจะนำตัวไปประหารชีวิต จะต้องถูกเขียน ๓ ยกๆ ละ ๓๐ ที รวม ๙๐ ที

๓. จัดอาหารคาวหวานมีสุตท้ายให้นักโทษกินก่อนประหาร และนิมนต์พระมาเทศน์ให้ฟัง

๔. นักโทษประหารถูกจับนั่งมัดกับหลักไม้กางเขนแบบกาจับหลัก

๕. เพชฌฆาตเอาดินเหนียวอุดหู อุดปาก และแปะไว้ที่ต้นคอนักโทษ เพื่อกำหนดตรงที่จะฟัน จากนั้นเพชฌฆาตดาบสองจะร้ายรำไปมา เพื่อรอจังหวะให้จิตนักโทษสงบ พร้อมกับเพชฌฆาตดาบหนึ่งลงดาบ ฟันคอทันที

๖. เมื่อประหารแล้ว เจ้าหน้าที่จะตัดสั้นเท้า เพื่อถอดตรวนออกแล้วสับร่างกายหรือแลเนื้อให้ทานแก่แร้งกา

๗. เอาหัวเสียบประจาน^{๙๙}

๒) การสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์

การสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์เป็นวิธีการประหารพระราชวงศ์ไทย โดยการใช้ท่อนจันทน์เป็นอุปกรณ์ในการประหาร ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๖ แห่งกฎหมายเทียบบาล กฎหมาย ตราสามดวง ฉบับชำระในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โดยการประกาศใช้กฎหมายเทียบบาลดังกล่าวเป็นครั้งแรกเมื่อใดยังคงเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอาทิ กฎหมายเทียบบาลที่เก่าแก่ที่สุดได้ปรากฏในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีบรมไตรโลกนาถสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งการประหารชีวิตด้วยวิธีนี้ไม่มีการปฏิบัติอีกต่อมาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเจ้าอยู่หัว^{๑๐๐} และได้เลิกเสียอย่างเป็นทางการตั้งแต่มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ในรัชกาลต่อมา ซึ่งกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้มีการประหารชีวิตบุคคลทุกชนชั้นกระทำได้โดยการตัดศีรษะ

ท่อนจันทน์สำเร็จโทษ กรณีเป็นเชื้อพระวงศ์หรือกษัตริย์ มีวิธีประหารเฉพาะ คือ การทุบด้วยท่อนจันทน์ วิธีการ คือ นำผู้ถูกประหารมาสวมด้วยถุงแดงแล้วรัดถุงให้แน่น เพื่อไม่ให้ใครแตะต้องพระวรกาย และไม่ให้เห็นพระศพด้วย แม้แต่เพชฌฆาต โดยเพชฌฆาต เฉพาะนามว่า “หมื่นทะเลวงฟัน” ในกฎหมายตราสามดวง ส่วนพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน นาทหาร หัวเมืองว่า “หมื่นทะเลวงฟัน” ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่เป็นหน่วยรักษาความปลอดภัย และหน่วยจู่โจม ซึ่งในการประหารพระราชวงศ์ด้วยท่อนจันทน์นี้ หมื่นทะเลวงฟันมีหน้าที่เป็นเพชฌฆาต

กระบวนการสำเร็จโทษ

ลักษณะท่อนจันทน์ เป็นไม้ค้อนขนาดใหญ่ มีปลายด้านหนึ่งใหญ่กว่าอีกด้านหนึ่ง รูปร่างคล้ายสากตำข้าว ทำจากไม้จันทน์หอม

สถานที่ สถานที่สำเร็จโทษนั้นจะใช้ที่วัดโคกพญา หรือ โคกพระยาซึ่งยังไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าจะใช้โคกพญาเดียวกันกับในมนเทียบบาล

ขั้นตอน วิธีการนั้นถ้าเป็นแบบปรกติจะต้องใส่ถุงแดงให้เรียบร้อยก่อน เจ้าหน้าที่จึงอัญเชิญไปยังสถานพิธี แล้วปลงพระชนม์ตามพระราชอาญา นอกจากนี้ยังมีการสำเร็จโทษด้วยวิธีอื่น ๆ อีกเช่น ใส่หลุมอดอาหาร ผิงทั้งเป็น ถ่วงน้ำ ตัดพระเศียร และวิธีพิสดาร

หลังเสร็จพิธีประหาร จักใส่ไปในหลุมศพด้วยโดยต่ำลงไปสุดแรงบริเวณพระเศียร หรือ พระนาภี คล้ายตำข้าว เสร็จแล้วนำไปฝังในหลุม ๗ คืบเพื่อให้มั่นใจว่าสิ้นพระชนม์ หรือ ป้องกันการชิงพระศพ ก่อนขุดขึ้นมาประกอบพิธีต่อไป เหตุใดไม่ใช้วิธีเปิดผ้าตรวจดูว่าสิ้นชีพแล้วหรือไม่หลังจากนำนักโทษใส่ถุงแดงแล้วตามธรรมเนียม เพื่อไม่ให้เลือดตกถึงพื้นดิน เป็นอุบาทว์แก่บ้านเมือง จึงห้ามเปิดให้ใครเห็น หรือแตะต้องพระวรกายโดยตรงได้เป็นอันขาด การทุบด้วยท่อนจันทน์ถือเป็นการให้เกียรติ เพราะเป็นไม้หอมหายากราคาแพงตามธรรมเนียมราชสำนักจีน ถือว่าการประหารโดยการตัดศีรษะ ปราโมทย์ เคืองทอง กล่าวว่าการสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ตามโบราณราชประเพณี

^{๙๙} คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, หน้า ๕๙.

^{๑๐๐} ปราโมทย์ เคืองทอง, สำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๘๙.

สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในหน้าประวัติศาสตร์ไทย แต่สิ่งที่ได้เรียนรู้จากประวัติศาสตร์ทำให้เราเห็นมากไปกว่า การประหารประหาร เพราะ “หัวใจ” ของการสำเร็จโทษไม่ใช้อยู่ตรงที่การ “ฆ่า” แต่อยู่ที่การรักษา พระเกียรติยศของสถาบัน^{๘๐}

๓) การประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า

ต่อมาปี พ.ศ.๒๔๗๗ มีการแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ว่าด้วยการประหารชีวิตจากการ “ให้เอาไปตัดศีรษะเสีย” เป็น “ให้เอาไปยิงเสียให้ตาย” ปืนกลมือที่ใช้ประหารชีวิตครั้งแรกเป็นปืนกลมือแบบแบล็คมันต์ ยกเลิกวิธีการตัดศีรษะ และใช้ปืนยิงแทน โดยใช้วิธีนี้ประหารชีวิตเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ.๒๔๗๘ และใช้เรื่อยมาจนปี พ.ศ.๒๕๔๖ สำหรับปืนกลมือแบล็คมันต์นี้ใช้ประหารชีวิตผู้ต้องขังมาแล้วจำนวน ๒๑๓ คน^{๘๑}

สำหรับการลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำความผิดที่ได้เปลี่ยนจากการประหารชีวิตด้วยดาบมาเป็นการประหารชีวิตด้วยปืน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมา เรียกว่า การยิงเป้า ซึ่งเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตผู้ใดแล้ว ศาลที่เป็นเจ้าของคดีจะได้ออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดส่งไปยังผู้บัญชาการเรือนจำในท้องที่ที่ศาลนั้นตั้งอยู่ หมายจะระบุถึงชื่อโจทก์ จำเลย ฐานความผิดจำเลย ต้องโทษตามกฎหมายใด มาตราใด พร้อมคำสั่งว่าภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ให้ประหารชีวิตจำเลย^{๘๒}

เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำได้รับหมายดังกล่าวแล้ว จะนำนักโทษไปประหารชีวิตในทันทีไม่ได้ต้องรอให้ครบกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันฟังคำพิพากษามาตรา ๒๖๒ ถ้านักโทษหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ และทรงยกเรื่องราวมาก่อนครบ ๖๐ วันก็ดำเนินการประหารชีวิตได้ในทางปฏิบัติ เมื่อนักโทษได้ยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษแล้ว ต้องรอฟังพระบรมราชวินิจฉัยเสียก่อน จึงจะดำเนินการขั้นต่อไป ฎีกาของนักโทษประหารให้ยื่นได้ครั้งเดียวเท่านั้น ในการประหารชีวิตนักโทษนั้น ให้มีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการ ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำในท้องที่ที่ทำการประหาร เป็นประธานกรรมการ เจ้าพนักงานเรือนจำระดับหัวหน้าฝ่ายแพทย์การประหารชีวิตส่วนมากจะทำที่เรือนจำกลางบางขวาง ซึ่งกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรีหรือผู้แทนร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย โดยกรมราชทัณฑ์จัดผู้แทนไปดูแลความเรียบร้อยในการประหารชีวิต^{๘๓}

ก่อนวันประหารชีวิต ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ถูกประหารพร้อมทั้งรับแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของนักโทษที่มีอยู่ในสำนวนและหมายศาลมาทำการตรวจสอบการตรวจสอบนั้นให้สอดคล้องกับแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือที่เก็บอยู่ ณ กองทะเบียนประวัติอาชญากรรมตามเลขคดีและนามผู้ต้องโทษ เมื่อตรวจแล้วรายงานผลการตรวจสอบและส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือ ซึ่งได้จัดการพิมพ์ขึ้นคราวนี้ ๑ ฉบับ กับแบบพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องโทษที่เอาไปจากสำนวนตามหมายศาลไปยังคณะกรรมการเรือนจำซึ่งมีหน้าที่ต้องทำการประหาร ทำการตรวจสอบคดีดำนี้ รูปพรรณตาม

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า บทนำ.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^{๘๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๓.

^{๘๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

ทะเบียนรายตัว ทำบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อมิให้มีการประหารผิดตัวเมื่อถึงกำหนดวันประหารชีวิต เจ้าพนักงานเรือนจำจะจัดนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนาให้นักโทษที่ถูกประหารที่นับถือ ศาสนาพุทธ ส่วนนักโทษที่มีนับถือศาสนาพุทธ หากมีความปรารถนาจะประกอบพิธีกรรมทาง ศาสนา ก็นอนุญาตได้ตามสมควร^{๑๕}

หากนักโทษมีความประสงค์จะขอทำพิธีกรรมก็จะจัดการทำให้ จัดหาอาหารมื้อสุดท้าย ให้นักโทษก่อนนำไปประหาร ผู้บัญชาเรือนจำจะนำคำสั่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ พร้อมด้วยสำเนาคำ พิพากษาอ่านให้นักโทษฟัง นำนักโทษประหารไปยังที่จัดเตรียมไว้ จัดการยิงให้ตายต่อหน้า คณะกรรมการ โดยนำผู้ต้องโทษเข้าสู่หลักประหารซึ่งเป็นลักษณะเป็นไม้กางเขน มีความสูงขนาดใหญ่ โดยผู้ต้องโทษจะถูกมัดด้วยด้ายดิบ ให้อยืนหันหน้าเข้าหลักประหารซึ่งมีไม้ นั่งคร่อมป้องกันมิให้ผู้ ต้องโทษยืนตัวงอ หรือเข่าอ่อน ข้อมือทั้งสองผูกมัดติดกับหลักประหารในลักษณะประณมมือ กำ ดอกไม้รูปเทียนไว้ เจ้าหน้าที่นำฉากประหารซึ่งมีเป่าวงกลมติดอยู่กับฉากตั้งเล็งให้เป้าอยู่ตรงจุดกลาง หัวใจของผู้ต้องโทษ ห่างจากด้านหลังผู้ต้องโทษประมาณ ๑ ฟุตเพื่อกำบังมิให้เจ้าหน้าที่ผู้ลั่นไกปืนเห็น ตัวผู้ต้องโทษ แทนปืนประหารตั้งอยู่ห่างจากฉากประหารประมาณ ๔ เมตร เมื่อพร้อมแล้วเจ้าหน้าที่ ให้อัญญาณ โดยโบกธงสีแดง ผู้ทำหน้าที่ลั่นไกปืน และคณะกรรมการประหารชีวิตร่วมกันตรวจสอบ จนแน่ใจว่า นักโทษถึงแก่ความตายอย่างแท้จริง จากนั้นเจ้าหน้าที่จะจัดพิมพ์ลายนิ้วมือนักโทษ ประหารเป็นครั้งสุดท้าย เพื่อยืนยันว่าไม่ประหารผิดตัว^{๑๖}

ให้คณะกรรมการตรวจนักโทษว่าได้ตายแล้วจริง พิมพ์ลายนิ้วมือลงนามรับรองว่าเป็น ลายนิ้วมือของนักโทษประหารจริง ส่วนศพถ้ามีญาติมารับก็อนุญาต ถ้าไม่มีญาติมาขอรับเรือนจำจะ ดำเนินการให้ ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์กำหนดให้ประหารชีวิตก่อนเวลา ๐๗.๐๐ น. ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้เปลี่ยนมาดำเนินการในเวลาเย็น ตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ น. เป็นต้นไป^{๑๗} หลักประหาร (หลักไม้ กางเขน) ทำจากไม้ตะเคียนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ใช้สำหรับมัดผู้ต้องโทษประหารกับหลักประหารเพื่อ ไม่ให้นักโทษตื่น แต่หลักประหารนี้จะต้องเปลี่ยนเสมอๆ เพราะเวลาคนเราจะถูกยิงมักจะปิดตัว ปิด มือ หลบพุ่งหลบหนีเสมอ เลยถูกหลักประหารแตกหักไปตามสภาพการใช้งาน

สำหรับการประหารชีวิตด้วยการยิงเป่ามีในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย ซึ่งได้มีการ ยกเลิกไปใน พ.ศ. ๒๕๔๕ ปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกายังคงมีการประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าในบาง มลรัฐ โดยการประหารชีวิตจะมีเจ้าหน้าที่ ๕ คน ถือปืนเล็งไปที่นักโทษประหาร แต่บางคนจะถือปืนที่ ไม่มีลูกกระสุน ดังนั้น จะไม่สามารถทราบได้ว่าเพศฆาตคือใคร นักโทษชาย แกรรี กิลมอร์ถูกตัดสิน ประหารชีวิตโดยวิธีการนี้ที่มลรัฐยูทาห์ (Utah) ในปี ค.ศ. ๑๙๗๗ ซึ่งนับเป็นนักโทษประหารชีวิตราย แรกของสหรัฐอเมริกาที่ถูกตัดสินประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า ที่มีขึ้นในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๗ ปัจจุบันวิธีการนี้ยังมีใช้อยู่ในมลรัฐไอดาโฮ (Idaho) และมลรัฐยูทาห์ (Utah) ส่วนในมลรัฐโอ คลาโฮมา (Oklahoma) จะนำเอาวิธีการนี้มาใช้ ถ้าหากวิธีการรมแก๊สถูกสั่งห้าม^{๑๘}

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๙.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑.

^{๑๘} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

๔) การประหารชีวิตด้วยการฉีดยา

ปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิต จากการยิงเป้าเป็นการประหารชีวิตด้วยการฉีดยา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ แต่ได้มีการดำเนินการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยสถานภาพของโทษประหารชีวิตในประเทศไทย ประกอบด้วยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๙ จากเดิมที่กำหนดว่า “ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้เอาไปยิงเสียให้ตาย” โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังนี้

“ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้ดำเนินการด้วยวิธีฉีดยา หรือสารพิษให้ตาย หลักเกณฑ์และวิธีการประหารชีวิต ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”^{๑๙}

วิธีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาในประเทศไทยมีความแตกต่างจากวิธีการประหารชีวิตในประเทศสหรัฐอเมริกาบ้างเล็กน้อย กล่าวคือ ขั้นตอนการประหารชีวิตโดยการฉีดยาในประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีการเตรียมจิตใจของผู้ถูกประหารก่อนการประหาร เช่น ก่อนการประหาร ๔ วัน นักโทษประหารจะถูกนำ ตัวจากแดนนักโทษประหารไปสู่ห้องซังพิเศษสำหรับนักโทษประหารโดยเฉพาะ ซึ่งจะถูกเฝ้าดูจากเจ้าหน้าที่ตลอด ๒๔ ชั่วโมง จดหมายทุกฉบับจะถูกถ่ายสำเนาให้ส่วนฉบับจริงจะเก็บไว้เนื่องจากกลัวว่าจะมียาพิษ ยาเสพติด หรือยาอื่น ๆ เคลือบมา การโทรศัพท์ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ ก่อน ในช่วงนี้อาจมีญาติมาเยี่ยมได้^{๒๐} ก่อนการประหาร ๒ วัน ผู้บัญชาการจะตรวจตราเพื่อเตรียมอุปกรณ์ในการประหารให้พร้อม รวมทั้งเตรียมการเกี่ยวกับใบมรณบัตรและการเคลื่อนย้ายศพ และก่อนการประหารหนึ่งวัน เจ้าหน้าที่ประหารจะเตรียมอุปกรณ์เข็มฉีดยาและยา และอุปกรณ์สำรองให้พร้อม มีการจัดเตรียมพื้นที่ หรือห้องสำหรับผู้สื่อข่าวที่เข้าไปทำข่าวในเรือนจำ รวมทั้งพยานที่จะเข้าไปสังเกตการณ์ในการประหาร เวลา ๑๘.๐๐ น.^{๒๑}

เจ้าหน้าที่จะจัดอาหารมื้อสุดท้ายไปให้นักโทษประหารรับประทาน เวลา ๒๒.๐๐ น. ผู้สื่อข่าวและพยานจึงได้รับอนุญาตให้เข้าเรือนจำ และได้รับการชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ถึงขั้นตอนการประหารเวลา ๒๓.๓๐ น. จึงได้เริ่มดำเนินการเพื่อเตรียมการประหารซึ่งจะเริ่มเวลาเที่ยงคืนตรง เมื่อใกล้ถึงเวลาประหาร เจ้าหน้าที่จะนำ ตัวนักโทษประหารจากห้องซังไปที่ห้องประหาร แต่แทนที่จะนำนักโทษประหารไปยืนตรึงกับหลักประหาร ก็เปลี่ยนเป็นการให้นอนบนเตียงประหาร ตรึงและผูกด้วยสายหนัง ทั้งขา ลำ ตัว และแขนทั้ง ๒ ข้าง ซึ่งอยู่ในท่าทางออกทำให้ไม่สามารถดิ้นได้ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ได้รับการฝึกอบรมมาอย่างดีจะมาติดเครื่องวัดการเต้นของหัวใจเข้ากับตัวนักโทษเพื่อตรวจสอบการตายหลังการฉีดยา โดยให้กรรมการภายนอกได้เห็นการเต้นของหัวใจ จากนั้นจึงแทงเข็มเข้าเส้นเลือดใหญ่ หรือที่หลังมือทั้ง ๒ ข้าง ข้างหนึ่งเป็นเข็มที่ใช้จริง อีกข้างหนึ่งเป็นเข็มสำรองในกรณีเข็มแรกมีปัญหา หรือบางกรณีจะแทงเข็มที่แขนเข็มเดียว จากนั้นนำ ท่อมาต่อเข้าเข็ม โยงไปยัง

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

เครื่องฉีดยา^{๒๒} เมื่อได้เวลา เจ้าหน้าที่เรือนจำ ก็จะทำให้สัญญาณในการดำ เนินการประหารได้ เจ้าหน้าที่ที่ ทำหน้าที่เพชฌฆาต ๒ คน ซึ่งอยู่ในห้องฉีดยาจะมี ๒ ปุ่ม กดคนละปุ่ม แต่จะมีปุ่มเดียวที่ปล่อยยา เข้าร่าง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ทั้ง ๒ จึงไม่มีโอกาสทราบได้ว่าใครเป็นผู้กดปุ่มปล่อยยาเข้าเส้น แต่สำหรับ ประเทศที่ไม่ใช้เครื่องฉีดยาอัตโนมัติ จะใช้คนฉีดยาด้วยมือ ซึ่งจะมีคนเดียว ฉีดเข้าแขนซ้ายหรือขวา การฉีดไม่ได้ไปยื่นฉีดที่แขน แต่ต่อสายยางออกมาและผู้ฉีดยาจะอยู่หลังมาน

วิธีการประหารชีวิตโดยการฉีดยาพิษ มีวิธีการเป็น ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นแรก จะฉีดยา Sodium Thiopental Barbiturate ซึ่งจะทำให้ชักโคม่าหมดสติ

ขั้นตอนที่ ๒ จากนั้นจะฉีด Pancuronium Bromide ซึ่งจะทำให้กล้ามเนื้ออ่อนคลายให้ ปอดและกระบังลมหยุดทำงาน

ขั้นตอนที่ ๓ ฉีดยา Potassium Chloride เข้าไปจะทำให้หัวใจหยุดทำงาน

หลายฝ่ายให้ความเห็นว่า “การประหารชีวิตวิธีนี้เป็นวิธีที่มีมนุษยธรรมมากที่สุด” แต่ แพทย์กล่าวว่า วิธีการประหารชีวิตวิธีนี้จะกระทำได้ยาก ถ้าหากว่านักโทษผู้นั้นติดยาเสพติดซึ่งส่วน ใหญ่จะเป็นนักโทษประหาร^{๒๓}

ยาที่ใช้ฉีดจะมี Sodium Penrotha ๑ ในสารละลาย ๒๐-๒๕ cc Pancuronium bromide ๕๐ cc และ Potassium chloride ๕๐ cc ยาดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการวิจัยของคณะ เกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเท็กซัส ว่าจะให้ผลอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ยาที่ใช้ฉีดไม่ใช่ยาพิษ แต่เป็น ยาทั่วไป ซึ่งถ้าให้เกินขนาดก็จะมีผลทำให้ตายได้โดยจะต้องมีปริมาณที่มากพอสมควร ต้องค่อย ๆ ปล่อยเข้าไปในเส้นเลือด และใช้ถึง ๓ ชนิดการฉีดยา เริ่มแรกจะปล่อยยา Sodium Penrotha ๑ เข้า ไปให้หลับก่อน จากนั้นจึงปล่อย Pancuronium Bromide และ Potassium Chloride ตามลำดับ เพื่อให้หัวใจหยุดสูบฉีดโลหิตภายในไม่ถึงนาทีเมื่อนักโทษแสดงอาการแน่นิ่งไป ผู้บัญชาการเรือนจำ จะขอให้นายแพทย์ของเรือนจำ เข้าตรวจยืนยันการตายของผู้ต้องขัง และประกาศเวลาตายต่อหน้า พยาน รวมใช้เวลาในการดำ เนินการตามขั้นตอนนี้ทั้งสิ้นประมาณ ๒๐-๓๐ นาที ผู้แทนจากกอง ทะเบียนประวัติอาชญากรจะพิมพ์ลายนิ้วมืออีกครั้งและเคลื่อนย้ายศพของนักโทษไปห้องเก็บศพต่อไป โดยเก็บไว้ตรวจสอบอีก ๑ วัน ตลอดเวลาจะมีการถ่ายรูปและวิดีโอตามขั้นตอนต่างๆ ไว้^{๒๔}

สำหรับในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงวิธีการประหารมาเป็นการฉีดยานั้น ขั้นตอนการ ประหารจะแตกต่างจากในสหรัฐ เพราะการประหารชีวิตของไทยจะกระทำ โดยทันทีที่ได้รับคำสั่งโดย ปกติจะเป็นเวลาเย็น นักโทษประหารจะไม่รู้ตัวล่วงหน้า เมื่อเจ้าหน้าที่เดินเข้าไปในแดนประหารและ นำ ตัวผู้ใดออกมา เมื่อนั้นจึงจะรู้ตัว และเมื่อผ่านพิธีการด้านการตรวจสอบบุคคล พิธีกรรมทางศาสนา และอื่นๆ แล้ว จะถูกนำ ตัวเข้าสู่แดนประหาร ซึ่งในช่วงนี้แทนที่จะเป็นการนำ ไปผูกกับหลักประหาร ก็เปลี่ยนเป็นการนำ ไปสู่เตียงประหารนั่นเอง ทั้งนี้ การเปลี่ยนจากการประหารชีวิตโดยการยิงเป่ามา เป็นการฉีดยานั้น ทำ ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมมากนัก เพราะสามารถใช้ห้องประหารใน

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^{๒๓} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙.

เรือนจำ กลางบางขวางเช่นเดิม หากากัน จัดหาเตียง และสายหนังรัด และจัดอุปกรณ์เข็มและเครื่องฉีดยาเพิ่มเติม ค่าใช้จ่ายในการประหารแต่ละครั้ง โดยเฉพาะค่ายาจะถูกกว่าค่ากระสุนปืน^{๒๕}

๔) การนั่งเก้าอี้ไฟฟ้า (Electric Chair)

นักโทษจะต้องนั่งอยู่ที่เก้าอี้ซึ่งถูกสร้างโดยเฉพาะ นักโทษจะถูกโกนผมและขนตามร่างกายออกทั้งหมด เพื่อจะทำให้กระแสไฟฟ้าเข้าไปในร่างกายของนักโทษได้ง่าย เมื่อมีการเปิดกระแสไฟฟ้ในร่างกายของนักโทษก็จะกระตุกโดยมีผ้าคาดรั้งตัวไว้ เกิดอาการอาเจียน ปัสสาวะ อุจจาระ ออกทั้งหมด ผู้ที่เคยเห็นโทษประหารชีวิตด้วยวิธีการนี้กล่าวว่า จะได้กลิ่นไหม้ด้วยปริมาณไฟฟ้าตัวอย่างการประหารชีวิตด้วยเก้าอี้ไฟฟ้าในประเทศสหรัฐอเมริกา กระแสไฟฟ้าที่ใช้ในการประหารชีวิตจะแตกต่างกันไปตามระบบของแต่ละรัฐ โดยจะคำนึงถึงน้ำหนักตัวของผู้ต้องขังด้วย เช่นในมลรัฐจอร์เจีย นักโทษประหารจะได้รับกระแสไฟฟ้า ๒,๐๐๐ โวลต์ เป็นเวลา ๔ วินาที จากนั้น ๑,๐๐๐ โวลต์ อีก ๗ วินาที และ ๒๐๘ โวลต์ อีก ๒ นาที^{๒๖}

๕) การประหารโดยการรมแก๊ส (Gas Chamber)

เป็นการประหารชีวิตนักโทษด้วยการรมแก๊สไซยาไนด์ โดยนักโทษจะต้องอยู่ในห้องหรือตู้ที่ไม่มีอากาศเข้าได้ และมีช่องใส่สารโพแทสเซียมไซยาไนด์ หรือโซเดียมไซยาไนด์ ผสมกับกรดไฮโดรคลอริก จะทำให้เกิดแก๊สไฮโดรไซยานิก ซึ่งจะทำลายความสามารถในการผลิตฮีโมโกลบินในเม็ดเลือด นักโทษจะหมดสติในเวลาไม่กี่วินาที และจะเสียชีวิตในเวลาอีกไม่นานนัก หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ซึ่งสวมชุดและหน้ากากป้องกันแก๊สจะทำความสะอาดศพนักโทษ โดยปราศจากสารพิษ^{๒๗}

๖) การแขวนคอ (Hanging)

เจ้าหน้าที่จะผูกเชือกที่คอของนักโทษประหาร จากนั้นประตุกลซึ่งอยู่ที่พื้นใต้นักโทษจะเปิดออก นักโทษก็จะตกลงไปซึ่งจะทำให้เกิดภาวะขาดออกซิเจน เพื่อป้องกันการที่คอกนักโทษจะขาด เจ้าหน้าที่ต้องคำนวณความยาวของเชือกให้สัมพันธ์กับน้ำหนักตัวของนักโทษ มลรัฐวอชิงตันและมลรัฐเดลาแวร์ใช้วิธีการประหารชีวิตแบบนี้ ส่วนมลรัฐนิวแฮมป์เชียร์จะใช้วิธีดังกล่าว ถ้าหากวิธีการฉีดยาพิษเข้าร่างกายถูกห้ามใช้^{๒๘}

๗) การปาด้วยก้อนหิน (Stoning)

การประหารชีวิตด้วยการใช้หินขว้างจนตาย คือ การลงโทษที่โหดร้ายที่สุดที่ยังคงหลงเหลือในปัจจุบัน ในอิหร่าน มัรริทานีเย ปากีสถาน ซาอุดีอาระเบีย ซูดาน อัฟกานิสถาน ไนจีเรีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และเยเมน โดยเฉพาะประเทศที่มีกฎหมายอิสลามจะถูกบันทึกอย่างละเอียดในการประหารชนิดนี้ อาทิ ในประเทศอิหร่านมีการกำหนดการประหารนี้ในมาตราที่ ๑๐๔ เรียกว่ากฎหมายของ Hodoud ใช้สำหรับกามสุมิฉาจาร (การที่ชายหญิงมีเพศสัมพันธ์กันโดยไม่ได้แต่งงาน แต่ก็มีการนุ่งห่มเหมือนกัน คือ ถ้าเป็นเด็กวัยรุ่นจะถูกโบย ๑๐๐ ครั้งในที่สาธารณะ รวมทั้งการประหารชีวิตสำหรับการกระทำผิดในอาชญากรรมประเภทอื่น โดยมีวิธีการประหารชีวิต คือ เอาตัว

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^{๒๖} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๒๗} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๒๘} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

นักโทษมาฝังทราย หรือดิน โดยถ้าเป็นชายให้ฝังดินถึงเอว ส่วนฝ่ายหญิงให้ฝังเหลือถึงไหล่ เพื่อให้เจ้าทุกข์หรือฝูงชนใช้ก้อนหินที่ทางการจัดไว้ขว้างใส่ที่ศีรษะจนขาดใจตาย โดยก้อนหินนั้นจะต้องมีขนาดพอเหมาะไม่ใหญ่เกินไปเพื่อไม่ให้นักโทษตาย^{๒๙}

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประวัติการประหารชีวิตของต่างประเทศ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่มีความเก่าแก่คู่กับสังคม และมีการลงโทษประหารชีวิตในประเทศต่างๆ ทั่วโลกมาเป็นเวลานาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทำให้นักโทษจบชีวิตลงด้วยวิธีการต่างๆ โดยรูปแบบของการประหารชีวิตเริ่มต้นจากการลงโทษต่อเนื่องตัวและทรมานด้วยความโหดร้ายทารุณ เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เป็นการแก้แค้นทดแทนและการข่มขู่ ยับยั้งเป็นสำคัญ โดยวิวัฒนาการการลงโทษประหารชีวิตของต่างประเทศมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยในประเด็นที่ว่าเริ่มต้นด้วยการลงโทษประหารชีวิตที่มีความโหดร้ายทารุณ จนกระทั่งมีการพัฒนาเป็นการประหารชีวิตที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น

๓.๓ โทษประหารชีวิตกับพระวินัย

พระวินัย คือ^{๓๐} ขนบธรรมเนียมหรือแบบแผนข้อบังคับสำหรับภิกษุ กุลบุตรผู้มาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่มาจากสกุลต่างๆ กัน อันส่งผลให้ทั้งนี้สยใจคอและความประพฤติย่อมไม่เหมือนกัน ต่อเมื่อมาถือเพศเป็นสมณะแล้ว จะต่างคนต่างประพฤติขนบธรรมเนียมตามชอบใจเหมือนคฤหัสถ์ไม่ได้ เพราะหากไม่มีอะไรเป็นหลักย่อมไม่มั่นคงยั่งยืน สมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นพระธรรมราชาและสังฆบิดร คือบิดาของพระภิกษุสงฆ์ จึงทรงตั้งวินัยบัญญัติขึ้นไว้ เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับปรับความประพฤติของเหล่าภิกษุให้เป็นไปอย่างเดียวกัน และปกครองกันในฝ่ายคณะสงฆ์ตามวินัยบัญญัติ เปรียบกับบ้านเมืองต้องมีกฎหมายเพื่อใช้ปกครองประชาชนพลเมือง ฝ่ายพระศาสนาก็ต้องมีวินัยบัญญัติสำหรับปกครองคณะสงฆ์ ผลที่มุ่งหมายของพระวินัย^{๓๑} อันจะปฏิบัติพระวินัยให้สำเร็จประโยชน์เพื่อให้เกิดความสงบ เป็นระเบียบเรียบร้อย ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องเข้าใจผลที่มุ่งหมายแห่งพระวินัยนั้น พระพุทธบัญญัติ บางข้อและขนบธรรมเนียมอันดีงาม พระศาสดาทรงตั้งไว้เพื่อ

- ๑) ป้องกันไม่ให้เป็นคนเหี้ยมโหดจนถึงต้องโทษเป็นอาชญาแผ่นดิน เช่น ห้ามทำโจรกรรมและฆ่ามนุษย์
- ๒) ป้องกันความลวงโลกเลี้ยวซีก เช่น ห้ามไม่ให้ทอดูตริมนุสสรธรรม
- ๓) ป้องกันความดุร้าย เช่น ห้ามไม่ให้ต่อกัน ตีกัน เป็นต้น
- ๔) ป้องกันความประพฤติเลวทราม เช่น ห้ามพูดปด ห้ามพูดส่อเสียด ห้ามเสพสุรา เป็นต้น

^{๒๙} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๓๐} คณะกรรมการกองตารา มหามกุฏราชวิทยาลัย, *วินัยวินิจฉัย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๘-๙.

^{๓๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *วินัยมุข เล่ม ๑*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙-๒๐.

- ๕) ป้องกันความประพฤติเสียหาย เช่น ห้ามแอบฟังความของเขา
 ๖) ป้องกันความเล่นชุกชน เช่น ห้ามไม่ให้เล่นจี้กัน ไม่ให้เล่นน้ำ ไม่ให้ช้อนบริหารของกัน
 ๗) และทรงบัญญัติตามความนิยมของคนในครั้งนั้นก็มิ เช่น ห้ามไม่ให้ขุดดิน ไม่ให้ฟัน
 ต้นไม้ที่เขาถือว่ามีชีวิต

๘) ทรงบัญญัติตามธรรมเนียมของภิกษุ ตามความสะดวกบ้าง ตามนิยมของบรรพชิตบ้าง เช่น ห้ามไม่ให้ฉันอาหารในเวลาวิกาล จะฉันของอื่นนอกจากน้ำ ต้องรับประทานก่อน

พระวินัยไม่ใช่ศีลแต่เรียกว่า พระวินัย ผู้ทำผิดศีลเรียกว่า ล่วงพระวินัย เป็นอาบัติระดับชั้นต่างๆ ตามความหนักเบา สามารถแบ่งระดับอาบัติออกได้เป็นลำดับชั้น ตั้งแต่ชั้นรุนแรงจนกระทั่งเบาที่สุด ในอาบัติระดับเบาจะต้องมีการเผยแพร่ความผิด อาบัติระดับเบาเช่น ปาจิตติย์สามารถแก้ได้โดยกล่าวแสดงความผิดของตนกับพระภิกษุรูปอื่น เพื่อเป็นการแสดงถึงความสำนึกผิด และเพื่อจะตั้งใจประพฤติตนใหม่ หรือที่เรียกว่า การแสดงอาบัติ ปลงอาบัติ แต่ถ้าถึงขั้นปาราชิกย่อมขาดจากความเป็นพระและไม่สามารถบวชเป็นพระสงฆ์ได้อีก พระวินัยของพระเป็นกฎหมายหรือข้อห้ามของพระภิกษุสงฆ์เถรวาทตามพระวินัยบัญญัติ จัดอยู่ในส่วนอาทิพรหมจารยีกาสิกขา พระวินัย ๒๒๗ บทในพระปาฏิโมกข์ ที่พระพุทธเจ้าทรงวางข้อกำหนดไม่พึงละเมิดไว้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของคณะสงฆ์ และเพื่อเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานอันเอื้อต่อการประพฤติพรหมจรรย์ของพระภิกษุสงฆ์ อาบัตินั้น ว่าโดยชื่อมี ๗ คือ^{๓๖}

๑) ปาราชิก ๔

ปาราชิก แปลว่า ผู้แพ้ หรืออาบัตียังบุคคลให้แพ้ อาบัตินี้ภิกษุต้องเข้าแล้ว ชื่อว่าเป็นคนแพ้ เป็นคนตายจากพุทธศาสนา ปาราชิกเป็นชื่อครุกาบัติ อาบัตินัก ที่ภิกษุหรือภิกษุณีต้องเข้าแล้วขาดจากการเป็นภิกษุทันที มีความหมายตามรูปศัพท์ หมายถึง ผู้พ่ายแพ้ ต้องสละสมณเพศและไม่ได้รับอนุญาต ให้อุปสมบทเป็นภิกษุหรือภิกษุณีอีก เป็นพหุรูปลาบัติ คืออาบัติชั่วหยาบ เป็นอนวเสสาบัติ คืออาบัติไม่มีส่วนเหลือ และเป็นนอเตกัจฉา คือแก้ไขไม่ได้ ได้แก่

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๑ ว่าด้วยการเสพเมถุนธรรม ภิกษุเสพเมถุนต้องอาบัติปาราชิกขาดจากความเป็นภิกษุ เปรียบเสมือนคนถูกตัดศีรษะ แม้จะนำศีรษะมาต่อเข้ากับร่างก็ไม่อาจมีชีวิตได้

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ ว่าด้วยการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ภิกษุรับทรัพย์มีราคาตั้งแต่ ๕ มาสก (๑ บาท) ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากการเป็นภิกษุเปรียบเหมือนใบไม้หลุดจากขั้วไม้ อาจมีความเสียหายอีกได้

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ว่าด้วยการพรากกายมนุษย์ ภิกษุมีเจตนาฆ่ามนุษย์ให้ตาย ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุ เปรียบเหมือนแผ่นหินหนาที่แตกเป็นเสี่ยงๆ ไม่อาจประสานเข้ากันได้อีก

ปาราชิกสิกขาบทที่ ๔ ว่าด้วยการกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม ภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่มีในตัวตน ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุ เปรียบเหมือนตลวยอดด้วน ไม่อาจออกขึ้นมา

^{๓๖} วิ.มหา. (ไทย) ๑ /บทนำ/ ๘-๙.

ปาราชิก ๔ นี้ เป็นกฎหมายอันเด็ดขาดของพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นกฎหมายทางโลก เทากับประหารชีวิต ถ้าต้องปาราชิกเข้าแล้วข้อใดข้อหนึ่ง ก็ขาดจากความเป็นภิกษุหาสังวาส ไม่ได้ ถ้าต้องปาราชิกแล้วยังไปร่วมอุโบสถสังฆกรรมทำให้สังฆกรรมเศร้าหมองแปลว่า ทาลาย ศาสนา ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน ทั้งภพนี้และภพหน้า เป็นมนุสฺสสุญญะหมดภพชาติที่จะได้มาเป็นมนุษย์ สิ้นใจเมื่อใดลงมหาโลกันตนรกเมื่อนั้น

พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิกสี่ข้อใดข้อหนึ่ง แม้จะไม่กล่าวลาสิกขาบท ก็ถือว่าขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที เมื่อความผิดสำเร็จ เมื่อขาดจากความเป็นพระแล้ว ก็ถือว่าไม่ใช่พระภิกษุอีกต่อไป ไม่สามารถอยู่ร่วมกับภิกษุอื่นหรือคณะหมู่สงฆ์ได้เลย ต้องลาสิกขาบทออกจากเป็นพระภิกษุทันที มิฉะนั้นจะกลายเป็นพวกอลัชชี (แปลว่า ผู้ไม่ละอาย[๑]) นอกจากนั้นจะไม่สามารถกลับเข้ามาบวชใหม่ได้ตลอดชีวิต แม้จะบวชเข้ามาได้ก็ไม่ใช่พระภิกษุที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย และไม่อาจเจริญในพระธรรมวินัยจนไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานใด ๆ เลยตลอดชีวิต (เพียงชาติที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น) เพราะเป็นมูลเหตุคือ ตัดรากเหง้า เปรียบเสมือนคนถูกตัดศีรษะ เป็นตายเป็นอด้วน แต่ว่าไม่ห้ามขึ้นสวรรค์ซึ่งแตกต่างกับอนันตริยกรรมที่ห้ามทั้งสวรรค์และนิพพานเพราะอาบัติปาราชิกนั้นมีไว้สำหรับเพศบรรพชิต ถ้าพระภิกษุผู้ต้องอาบัติปาราชิกนั้นสำนึกผิดและลาสิกขาบทออกจากเป็นพระภิกษุแล้วทำบุญกุศลแล้วตายไปก็จะสามารถขึ้นสวรรค์ได้ แต่ถ้ายังดื้อด้นไม่ยอมลาสิกขาบทและครองอยู่ในผ้าเหลืองจนตาย ตายไปต้องตกนรกที่ลึกที่สุดคือ มหาขุมนรกอเวจี

๒) สังฆาทิเสส ๑๓

สังฆาทิเสส ๑๓ สิกขาบท ปรับอาบัติหนัก รองจากปาราชิกเป็นครุกาบัติแต่ยังเป็นเสตกิจฉา (แก้ไขหรือเยียวยาได้) แปลว่า หมู่อาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ทั้งในระยะเบื้องต้นและในระยะที่เหลือ ประกอบด้วย ๓ ศัพท์ คือ สังฆะ (สงฆ์) + อาติ (เบื้องต้น) + เสสสะ (ที่เหลือ)^{๓๓} คำว่า “สังฆาทิเสส” แปลว่า หมอวดอาบัติที่ต้องอาศัยสงฆ์ในกรรมเบื้องต้นและกรรมที่เหลือ หมายความว่าวิธีการจะออกจากอาบัตินี้ต้องอาศัยสงฆ์ตั้งแต่ต้นไปจนตลอด กล่าวคือเมื่อภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสสแล้วต้องอยู่ปริวาสเท่าจำนวนวันที่ปกปิดอาบัติไว้แล้วอยู่มานัต (นับราตรี) อีก ๖ ราตรี ทั้ง ๒ ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยสงฆ์เป็นผู้ให้ ต่อจากนั้นจึงประชุมสงฆ์ไม่น้อยกว่า ๒๐ รูป ทำพิธีสวดให้พ้นจากอาบัติสังฆาทิเสส ขั้นตอนสุดท้ายนี้ชื่อว่า อัพทาน มีการสวดอุตติ ๓ ครั้ง สวดอนุสาวนา ๑ ครั้ง รวมเป็น ๔ ครั้ง เรียกว่าอุตติจตุตถกรรมวาจา เมื่อจบครั้งที่ ภิกษุผู้ทำความผิดนั้นจึงเป็นผู้บริสุทธิ์จากอาบัติสังฆาทิเสส^{๓๔} มีทั้งหมด ๑๓ ประการดังนี้

๑. ทำน้ำอสุจิเคลื่อน
๒. แตะต้องสัมผัสกายสตรี
๓. พุดเกี่ยวพาราสีสตรี
๔. พุดจาให้สตรีบำเรอกามให้
๕. ทำตัวเป็นพ่อสื่อ

^{๓๓} พระครูกล้วยานลิตธิวัฒน์, (สมาน กลยาณธมโม), *พุทธบัญญัติ ๒๒๗*, หน้า ๔๑.

^{๓๔} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓/๑๕.

๖. สร้างกุญแจด้วยการขอ
๗. มีเจ้าภาพสร้างกุญแจให้แต่ไม่ให้สงฆ์แสดงที่ก่อน
๘. ใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล
๙. แกล้งสมมติแล้วใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล
๑๐. ทำสงฆ์แตกแยก (สังฆเภท)
๑๑. เข้าข้างภิกษุที่ทำสงฆ์แตกแยก
๑๒. ภิกษุทำตนเป็นคนหัวดี
๑๓. ประจบสอพลอคฤหัสถ์

๓) อนियต ๒

คำว่า อนियต แปลว่าไม่แน่นอน กล่าวคือในอนियตสิกขาบท สิกขาบทที่ ภิกษุผู้ถูกกล่าวหา ไม่แน่ว่าจะถูกปรับอาบัติปาราชิก สังฆาติเสส หรือปาจิตตีย์ อนियตคือประเภทของโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทประเภทกึ่งกลางระหว่างครุกาบัติหรือสหุกาบัติที่เรียกว่า อาบัติอนियต ซึ่งอาบัตินี้ขึ้นอยู่กับว่าพระวินัยธรจะวินิจฉัยว่าควรจะให้ปรับอาบัติแบบไหนตามแต่จะได้โทษหนักหรือเบาอย่างไรอย่างหนึ่ง ซึ่งมีทั้งหมด ๒ ประการดังนี้

๑. ภิกษุหนึ่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง เป็นสถานที่กำบังพอที่จะเสพเมถุนกันได้ ถ้ามีอุบาสิกาผู้บรรลุลหกรรมตั้งแต่ชั้นโสดาบันขึ้นไปเห็นพฤติกรรมของภิกษุหนึ่งกล่าวหาเธอด้วยอาบัติ อย่างใดอย่างหนึ่งคือ ปาราชิก สังฆาติเสส หรือปาจิตตีย์ และภิกษุหนึ่งก็ยอมรับว่าเธอได้นั่งอยู่ในที่ลับกับหญิงสองต่อสองจริง เธอควรถูกปรับโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในอาบัตินั้น หรือพึงปรับอาบัติตามที่อุบาสิกาผู้เชื่อถือได้นั้นกล่าวหา

๒. ภิกษุหนึ่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง แม้สถานที่นั้นไม่ใช่ที่กำบังไม่พอที่จะเสพเมถุนกันได้ แต่เป็นสถานที่เอื้ออำนวยพอที่จะพูดคุยด้วยวาจาช่วยหยาบได้ ถ้ามีอุบาสิกาผู้บรรลุลหกรรมตั้งแต่ชั้นโสดาบันขึ้นไปเห็นพฤติกรรมของภิกษุหนึ่งกล่าวหาเธอด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง คือสังฆาติเสส หรือปาจิตตีย์ และภิกษุหนึ่งก็ยอมรับว่าเธอได้นั่งอยู่ในที่ลับตากับหญิงสองต่อสองจริง เธอควรถูกปรับโทษด้วยอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งในอาบัติ ๒ อย่างนั้น หรือพึงปรับอาบัติตามที่อุบาสิกาผู้เชื่อถือได้นั้นกล่าวหา อนियตสิกขาบทนี้เน้นหนักไปในวิธีตัดสินอาบัติที่ยังไม่แน่ ระหว่างปาราชิก สังฆาติเสส หรือปาจิตตีย์ ซึ่งพระวินัยธรจะต้องวินิจฉัย อนियตไม่ใช่ชื่ออาบัติพิเศษนอกเหนือจากอาบัติทั้งสามนั้น ทั้งไม่ใช่สิกขาบทที่ห้ามภิกษุหนึ่งในที่ลับตาหรือที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง สิกขาบทที่ห้ามการกระทำดังกล่าวคือ สิกขาบทที่ ๔ และสิกขาบทที่ ๕ แห่งจลจวรรค ในปาจิตตยิกัณฑ์^{๓๕}

ยกตัวอย่างเช่น ถ้าพระภิกษุยอมรับว่าเสพเมถุนกับสตรี จึงให้ปรับอาบัติเป็นปาราชิก ถ้าพระภิกษุยอมรับว่าแตะต้องหรือพูดคุยเกี่ยวกับพาราณาสีกับสตรี จึงให้ปรับอาบัติเป็นสังฆาติเสส ถ้าพระภิกษุไม่ได้กระทำใดๆ กับสตรี แต่อยู่ด้วยกันสองต่อสอง จึงให้ปรับอาบัติเป็นปาจิตตีย์

๔) นิสัคคียปาจิตตีย์

^{๓๕} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓/๑๗-๑๘.

คำว่า นิสัคคิยาปาจิตติยฺ ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือคำว่า นิสัคคิยา แปลว่า ทำให้สละ
 สิ่งของ อาบัติที่สละแล้วพึงแสดงหรือแปลว่า การสละ ซึ่งเป็นชื่อกระบวนการทางวินัยที่พึงทำใน
 เบื้องต้น และคำว่า ปาจิตติยฺ แปลว่า ทำกุศลจิต กล่าวคือ กุศลธรรมของผู้ตั้งใจต้องอาบัติให้ตกไป โดย
 สรุปก็คือทำจิตให้ตกไปและจิตที่ถูกทำให้ตกไปนั้นย่อมพลาดจากอริยมรรคหรือทำอริยมรรคให้เสียไป
 และปาจิตติยฺนี้เป็นเหตุให้จิตลุ่มหลง รวมทั้ง ๒ คำเป็น “นิสัคคิยาปาจิตติยฺ” หมายถึง อาบัติประเภท
 ที่พระภิกษุผู้กระทำความผิดโดยการรับหรือได้ของอย่างหนึ่งมา จะต้องทำการสละของนั้นก่อนจึงจะแสดง
 อาบัติได้ กล่าวคือเมื่อพระภิกษุได้ทำการครอบครองสิ่งของจตุปัจจัย เช่น เงินทอง จีวร บาตร เป็นต้น
 อย่างมากเกินความจำเป็นจึงถือว่ามิโทษอาบัติ การจะปลงอาบัติสัคคิยาปาจิตติยฺได้นั้นจะต้องทำการ
 สละสิ่งของที่มีอยู่ แล้วทำการปลงอาบัติต่อหน้าสงฆ์ คณะหรือบุคคล บทบัญญัติในนิสัคคิยาภิณฑ
 ประกอบด้วย ๓๐ สิกขาบท ได้แก่

๑. จีวรวรรค หมวดว่าด้วยจีวร มี ๑๐ สิกขาบท
๒. โกสิยวรรค หมวดว่าด้วยสันถัตไยใหม่ มี ๑๐ สิกขาบท
๓. ปัตตวรรค หมวดว่าด้วยบาตร มี ๑๐ สิกขาบท^{๓๖}

๕) ปาจิตติย ๙๒ สิกขาบท

คำว่า ปาจิตติยฺ แปลว่า ทำกุศลจิต กล่าวคือ กุศลธรรมของผู้ตั้งใจต้องอาบัติทำจิตให้ตก
 ไป และจิตที่ถูกทำให้ตกไปย่อมพลาดจากอริยมรรค หรือทำอริยมรรคให้เสียไป ปาจิตติยฺเป็นเหตุให้
 จิตลุ่มหลง อาบัติปาจิตติยฺเป็นลหุกาบัติ คืออาบัติเบา และเป็นสเทกิจฉา ยังพอแก้ไขได้ เมื่อภิกษุต้อง
 เข้าแล้ว สามารถพ้นได้ด้วยแสดงอาบัติต่อหน้าสงฆ์ คณะหรือบุคคล มี ๙ สิกขาบท เรียกว่า สุทธิก
 ปาจิตติยฺ (ปาจิตติยฺล้วน) สุทธิกปาจิตติยฺ ซึ่งเรียกกันสั้นๆ ว่า ปาจิตติยฺ อีก ๙๒ ภิกษุล่วงละเมิด
 สิกขาบท ๑๒๒ ข้อเหล่านี้ย่อมต้องอาบัติปาจิตติยฺ เช่น ภิกษุพูดปด ฆ่าสัตว์ตีรังจมาน วាយน้ำเล่น เป็น
 ต้น ต้องอาบัติปาจิตติยฺ ปาจิตติยภิณฑ แบ่งเป็น ๙ วรรค คือ

๑. มุสาวาทวรรค หมวดว่าด้วยการกล่าวเท็จ มี ๑๐ สิกขาบท
๒. ภูตคามวรรค หมวดว่าด้วยภูตคาม มี ๑๐ สิกขาบท
๓. โอวาทวรรค หมวดว่าด้วยโอวาท มี ๑๐ สิกขาบท
๔. โภชนวรรค หมวดว่าด้วยโภชนะ มี ๑๐ สิกขาบท
๕. อเจลกวรรค หมวดว่าด้วยนักบวชเปลือย มี ๑๐ สิกขาบท
๖. สุราปานวรรค หมวดว่าด้วยการดื่มสุรา มี ๑๐ สิกขาบท
๗. สัปปาณกวรรค หมวดว่าด้วยสัตว์มีชีวิต มี ๑๐ สิกขาบท
๘. สหธรรมิกวรรค หมวดว่าด้วยผู้ร่วมประพฤติธรรม มี ๑๒ สิกขาบท
๙. รตนวรรค หมวดว่าด้วยรัตนะ มี ๑๐ สิกขาบท^{๓๗}

๖) ปาฏิเทสนียะ ๔

^{๓๖} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๓ /๗-๘.

^{๓๗} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๓ /๑๖-๑๗.

คำว่า ปาฏิเทสนียะ แปลว่า ที่พึงแสดงคืน ปาฏิเทสนียะคือประเภทหนึ่งของโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทประเภท ลหุกาบัติที่เรียกว่า อาบัติปาฏิเทสนียะ จัดเป็นอาบัติโทษเบา มีทั้งหมด ๔ ประการดังนี้

ปฐมปาฏิเทสนียะ ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันจากมือภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ^{๓๘}

ทุติยปาฏิเทสนียะ ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันจากมือภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ^{๓๙}

ตติยปาฏิเทสนียะ ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันในที่ที่ได้รับนิมนต์ไว้ก่อน^{๔๐}

จตุตถปาฏิเทสนียะ ว่าด้วยการรับของเคี้ยวของฉันจากทายกที่ไม่ได้แจ้งไว้ก่อน^{๔๑}

ปาฏิเทสนียะ ๔ สิกขาบทนี้ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ในเมื่อเกิดเรื่องที่ไม่ดีงามขึ้นในสงฆ์ ปรับอาบัติปาฏิเทสนียะแก่ภิกษุผู้กระทำความผิดเป็นการล่วงละเมิดต่อไปนี้

๑. ภิกษุรับของเคี้ยวของฉันจากมือภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ เอามาฉัน

๒. ภิกษุฉันภัตตาหารอยู่ ไม่ห้ามภิกษุณีที่ยืนคอยบงการให้ทายกถวายของที่นั่งที่น้อยอย่างนั้นอย่างนี้

๓. ภิกษุไม่เป็นไข้ ไม่ได้รับนิมนต์ไว้ก่อน รับแล้วฉันของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่ได้รับสมมติว่าเป็นเสขะ

๔. ภิกษุอยู่ในเสนาสนะป่าเปลี่ยว ไม่เป็นไข้ รับแล้วฉันของเคี้ยวของฉันที่ทายกไม่ได้แจ้งไว้ก่อน

ข้อที่น่าสังเกตว่า “ตระกูลที่ได้รับสมมติว่าเป็นเสขะ” ตามความแห่งสิกขาบทที่ ๓ ในวรรคนี้ หมายถึงตระกูลที่มีศรัทธามาก เลื่อมใสทั้งฝ่ายอุบาสกและอุบาสิกา เป็นโสดาบันทั้ง ๒ ฝ่าย มีโภคทรัพย์มาก แต่บริจาคทำบุญหมดสิ้น^{๔๒}

๗) เสดิยวัตร

เสดิยวัตร หมายถึง วัตรที่ภิกษุจะต้องศึกษาธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทที่ภิกษุพึงสำเหนียก หรือพึงฝึกฝนปฏิบัติ เป็นพุทธบัญญัติที่ได้เตือนสติให้ภิกษุสงฆ์พึงสำรวมกาย วาจา ใจ เมื่อเข้าไป อยู่ในที่ชุมชนหรือในละแวกบ้านของผู้อื่น เพื่อยังให้เกิดความเลื่อมใสของบุคคลในชุมชนนั้นๆ จะได้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เสดิสิกขาบท ทั้ง ๗ วรรค แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ตามสาระสำคัญดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ว่าด้วยธรรมเนียมควรประพฤติในเวลาเข้าหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่การนุ่งห่มเรียบร้อย ในขณะที่อยู่ในชุมชน การสำรวมระวังอิริยาบถ การพูดคุยกันให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสมเมื่ออยู่ในชุมชน

กลุ่มที่ ๒ ว่าด้วยว่าด้วยธรรมเนียมในการรับบิณฑบาต เริ่มตั้งแต่อิริยาบถในการรับบิณฑบาต การขบฉันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

^{๓๘} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๕๒-๕๕๖/๖๒๗-๖๓๑.

^{๓๙} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๕๗-๕๖๑/๖๓๒-๖๓๔.

^{๔๐} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๖๒-๕๖๙/๖๓๕-๖๔๑.

^{๔๑} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๗๐-๕๗๕/๖๔๒-๖๔๗.

^{๔๒} วิ.มหา. (ไทย) ๒/-/[๓๐].

กลุ่มที่ ๓ ว่าด้วยธรรมเนียมในการแสดงธรรม เริ่มตั้งแต่การแสดงธรรมอย่างถูกกาลเทศะ ไม่แสดงธรรมแก่บุคคลผู้อยู่ในอาการไม่เคารพธรรม

กลุ่มที่ ๔ ว่าด้วยธรรมเนียมในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ และบ้วนน้ำลาย^{๔๓}

ขั้นตอนพระพุทธบัญญัติ

พระพุทธบัญญัติ ในสิกขาบทแต่ละครั้ง มีขั้นตอนดังนี้

๑. เมื่อเกิดเรื่องมีวามองขึ้นภายในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์
๒. ตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุให้ทุลรับแล้ว
๓. ทรงชี้โทษแห่งการประพฤตินั้น
๔. ทรงชี้โทษแห่งการล่วงละเมิด
๕. ตรัสอานิสงส์แห่งความสำรวมระวัง
๖. ทรงตั้งพระพุทธบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้กล่าวถึงขั้นตอนแห่งพระพุทธบัญญัติไว้ดังนี้

๑) เมื่อใด ความเสียหายเกิดขึ้น เพราะภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ทำอย่างใดอย่างหนึ่งลงเมื่อนั้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามความประพฤตินั้นเป็นอย่างไรๆ ไป เช่นพระธนิยะถือเอาพระวาจของพระเจ้าพิมพิสารซึ่งเปลี่ยนตามพระราชประเพณีเมื่อครั้งราชาภิเษกว่า “หญ้า ไม้และน้ำเราให้แก่พวกสมณพราหมณ์” ดังนี้ เป็นเลศถือเอาไม้หลวงไปทำกุฎี ด้วยอ้างว่าได้รับพระราชทานเมื่อเกิดเหตุนี้ขึ้น จึงทรงตั้งพระพุทธบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป

๒) พระพุทธบัญญัติครั้งตั้งขึ้นแล้ว แต่ยังไม่เหมาะสมด้วยประการใดประการหนึ่ง คือยังหลวมอยู่ ไม่พอจะห้ามความเสียหายนั้นได้ขาด เช่นนี้ทรงบัญญัติซ้ำรัดเข้าอีก เช่นทรงตั้งพระพุทธบัญญัติห้ามมิให้ล้างผลาญชีวิตมนุษย์ ยังไม่พอจะให้เข้าใจว่าทรงห้ามตลอดถึงพรรณนาถึงคุณแห่งความตาย หรือยังให้เขาฆ่าตัวเสียเอง จึงทรงบัญญัติซ้ำเติมความข้อนั้นเข้าด้วย หรือตึงเกินไป เช่นนี้ทรงบัญญัติซ้ำผ่อนให้เบาลง เช่นทรงตั้งพระพุทธบัญญัติห้ามมิให้อวดอุตริมนุสสรธรรมอันไม่มีจริง ข้อนี้กินความกว้างไปถึงการอวดด้วยสำคัญว่าได้บรรลุ แต่เป็นคุณที่ไม่มีจริง จึงทรงบัญญัติซ้ำ ยกผู้พูดด้วยสำคัญผิดดั่งนั้นเสีย ไม่ให้ต้องอาบัติ

๓) พระพุทธบัญญัติที่ทรงตั้งไว้แล้ว แม้ไม่เป็นไปสะดวก ก็ไม่ทรงถอนเสียทีเดียว คงเพิ่มอนุบัญญัติ เช่นทรงตั้งพระพุทธบัญญัติห้ามมิให้นอนด้วยอนุปสัมบัน เพื่อจะกันชาวบ้านไม่ให้เห็นอาการวิปาสของภิกษุในเวลาอนหลับ เมื่อมีสามเณรขึ้น สามเณรก็จัดว่าเป็นอนุปสัมบัน เมื่อไม่มีที่อยู่ จึงทรงผ่อนให้นอนด้วยกันได้ไม่เกิน ๓ คืบ ข้อที่ทรงตั้งไว้เดิมเรียกว่า มูลบัญญัติ ข้อที่ทรงตั้งเพิ่มเติมทีหลัง เรียกว่า อนุบัญญัติ รวมมูลบัญญัติและอนุบัญญัติเข้าด้วยกัน เรียกว่า สิกขาบท^{๔๔}

^{๔๓} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๓/๓๐-๓๑.

^{๔๔} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม, หน้า ๑๑ .

๔) เมื่อเกิดเหตุแล้ว จะทรงตั้งพระพุทธรูปบุญดีนั้น ตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุให้ทุลรับแล้ว ทรงชี้โทษแห่งการประทุติเช่นนั้น และอาณิสสแห่งความสำรวมแล้ว จึงทรงตั้งพระพุทธรูปบุญดีห้ามไม่ให้ภิกษุทำเช่นนั้นอีกต่อไป ทรงวางโทษคือปรับอาบัติไว้หนักบ้าง เบาบ้าง^{๔๕}

หลังพระพุทธรูปปริณิพพาน พระอรหันตสาวกทั้งหลายได้ประชุมกันรวบรวมจัดแบ่งพระธรรมวินัยเป็นหมวดหมู่ เรียกว่า สังคายนา แต่ละคร้งแม้ปรารภเหตุต่างกัน แต่ก็มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกัน คือ รวบรวมพระธรรมวินัยเป็นหมวดหมู่และพัฒนาจากพระธรรมวินัยสู่การจัดแบ่งเป็นพระปิฎกได้ ๓ ปิฎก คือ ธรรมวินัย ๓ หมวด แยกเป็น พระสุตตันตปิฎก กับ พระอภิธรรมปิฎก ส่วนพระวินัยปิฎกก็ยังคงเป็นพระวินัย จากนั้นก็ช่วยกันสืบทอดคำสอนโดยวิธีมุขปาฐะ คือ แบ่งหน้าที่ท่องจำสืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบ อันเนื่องมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้ามีมากเกินความสามารถที่บุคคลคนเดียวจะจดจำได้

พระวินัยกำหนดอาบัติไว้ดังนี้

๑) ปาราชิก ๔ เป็นอาบัติหนัก ถ้าภิกษุล่วงละเมิดแล้วต้องขาดจากความเป็นภิกษุ คือ เสพเมถุน ลักทรัพย์มีมูลค่าตั้งแต่ ๕ มาสก (มาตราเงินในครั้งโบราณ ๕ มาสก เป็น ๑ บาท) ขึ้นไป ขำมนุษย์ และอวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตน

๒) สังฆาทิเสส ๑๓ เป็นอาบัติหนักรองจากปาราชิก ต้องอยู่กรรมจึงพ้นได้ แก้ไขได้ เช่น เจตนาทำให้น้ำอสุจิสลัด มีข้อกำหนดจับต้องกายหญิง มีความขุ่นเคือง แล้วกล่าวหาภิกษุอื่นด้วยอาบัติปาราชิกไม่มีมูล เป็นต้น

๓) อนินยต ๒ คำว่า อนินยต แปลว่า ไม่แน่นอน เป็นอาบัติที่ยังไม่แน่นอนระหว่างปาราชิกกับสังฆาทิเสสหรือปาจิตตีย์ ซึ่งพระวินัยธรจะต้องวินิจฉัย มี ๒ ข้อคือ ภิกษุนั่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง และภิกษุนั่งในที่ลับกับหญิงสองต่อสอง

๔) นิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ เป็นอาบัติเบา แก้ไขได้ ด้วยการแสดงหรือการปลงที่เรียกว่า แสดงอาบัติหรือปลงอาบัติ เช่น ภิกษุทรงอดีตเรกจีวร (ผ้าส่วนเกินจากไตรจีวร) ได้เพียง ๑๐ วันเป็นอย่างยิ่ง ถ้าทรงเกิน ๑๐ วันก็อาบัติ ภิกษุรับประเคนเภสัชทั้ง ๕ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อยแล้ว เก็บไว้ฉับได้เพียง ๗ วัน เป็นอย่างยิ่ง ถ้าเก็บไว้เกิน ๗ วันต้องอาบัติ เป็นต้น

๕) ปาจิตตีย์ ๙๒ เป็นอาบัติเบา แก้ไขได้ ด้วยการแสดงหรือการปลง เช่น พุดปด ด่าภิกษุ นั่งในที่แจ้งกับหญิงสองต่อสอง หลอกภิกษุให้กลัวผี เป็นต้น

๖) ปฎิเทศนียะ ๔ เป็นอาบัติเบา เป็นอาบัติที่จะพึงแสดงคืน เช่น ภิกษุรับของเคี้ยวของฉับจากมือของภิกษุณีที่มีไช้ญาติด้วยมือของตนมาบริโภค เป็นต้น

๗) เสขียวัตร ๗๕ เป็นวัตรที่ภิกษุ จะต้องศึกษา อันเป็นธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทที่ภิกษุพึงสำเหนียกหรือพึงฝึกฝนปฏิบัติ เช่น พึงสำเหนียกว่าเราจักนุ่งห่มให้เรียบร้อย เราจักไม่พูดเสียงดัง เราจักไม่นั่งรัดเข้าในบ้าน เป็นต้น

ระดับโทษของอาบัติในพระวินัย มี ๓ สถาน คือ

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙-๑๑.

๑) โทษสถานหนัก หรือ ครุโทษ แก้ไขไม่ได้ เรียก “อเตกัจฉา” ได้แก่ อาบัติปาราชิก ภิกษุต้องแล้ว (ล่วงละเมิดแล้ว) ขาดจากความเป็นภิกษุอย่างเดียว จะกลับมาบวชใหม่อีกไม่ได้

๒) โทษสถานกลาง หรือ มัชฌิมโทษ แก้ไขได้ เรียก “สเทกัจฉา” ได้แก่ อาบัติสังฆาทิเสส ภิกษุต้องแล้วต้องอยู่กรรม คือจะต้องอยู่ปริวาสให้ครบตามจำนวนวันที่ปกปิดนับตั้งแต่วันต้องอาบัติ และประพฤตินานต์อีก ๖ ราตรี จึงจะพ้นจากอาบัตินั้นได้

๓) โทษสถานเบา หรือ ลหุโทษ แก้ไขได้ เรียก “สเทกัจฉา” เหมือนข้อ ๒ แต่เบากว่า เพราะเมื่อภิกษุต้องแล้ว เพียงแสดงอาบัติที่ต้องนั้นต่อหน้าภิกษุด้วยกัน ก็พ้นจากอาบัตินั้นได้ อาบัติเหล่านี้ ได้แก่ ฤทธัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาษิต

โทษของอาบัติจัดประเภทเป็นคู่ๆ ได้แก่

๑) โทษเกี่ยวกับมีเจตนา และไม่มีเจตนา ได้แก่ สจิตตกะ อาบัติที่เกิดโดยมีเจตนาเป็นเหตุ คือเป็นไปพร้อมกับจิตหรือเจตนา และอจิตตกะ อาบัติที่เกิดโดยไม่มีเจตนาเป็นเหตุ คือไม่คิดจะทำ หรือไม่มีเจตนาที่จะทำ

๒) โทษของอาบัติในความหมายของอาบัติหนัก อาบัติเบา ได้แก่ ครุกาบัติ คือ อาบัติหนัก มี ๒ ประเภท คือ

(๑) ประเภทแก้ไขไม่ได้ เรียกว่า “อเตกัจฉา” ได้แก่ อาบัติปาราชิก

(๒) ประเภทแก้ไขได้ เรียกว่า “สเทกัจฉา” ได้แก่ อาบัติสังฆาทิเสส และลหุกาบัติ คือ อาบัติเบา แก้ไขได้ด้วยการแสดงอาบัติ นำความผิดของตนมาแสดงให้เพื่อนภิกษุรับทราบ เรียก “สเทกัจฉา” ได้แก่ อาบัติฤทธัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาษิต

๓) โทษของอาบัติในความหมายอาบัติชั่วหยาบและไม่ชั่วหยาบ ได้แก่ ทุกฎุลลาบัติ อาบัติชั่วหยาบ ภิกษุไม่ควรประพฤติ ได้แก่อาบัติปาราชิก และสังฆาทิเสส แต่ในบางกรณีท่านหมายเอาเฉพาะอาบัติสังฆาทิเสส เช่น พุดเกี่ยวหญิง จับต้องกายหญิง และเจตนาทำให้น้ำอสุจิสลัดออกมา เป็นต้น และอทุกฎุลลาบัติ อาบัติไม่ชั่วหยาบ เป็นอาบัติเบา มีโทษเล็กน้อย และกิริยาที่ล่วงละเมิดไม่หยาบคาย เช่น ภิกษุฉันอาหารที่ยังไม่รับประเคน เป็นต้น

๔) โทษของอาบัติในความหมายว่ามีส่วนเหลือ และไม่มีส่วนเหลือ ได้แก่ อนวเสสาบัติ คือ อาบัติที่ไม่มีส่วนเหลือ เมื่อภิกษุต้องแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ ได้แก่ อาบัติปาราชิก และสาวเสสาบัติ คืออาบัติที่มีส่วนเหลือ เมื่อภิกษุต้องแล้ว แม้จะมีความผิดต้องโทษ คือเป็นอาบัติแต่ก็ยังคงเป็นภิกษุอยู่ เมื่อแสดงอาบัติแล้ว ก็พ้นจากโทษนั้นๆ

๕) โทษของอาบัติในความหมายว่า แสดงคืนได้และแสดงคืนไม่ได้ ได้แก่ เทสนาคามินี อาบัติที่พ้นได้ด้วยการแสดงคือเปิดเผยความผิดของตน และอเทสนาคามินี อาบัติที่ไม่พ้นได้ด้วยการแสดง

๖) โทษของอาบัติในความหมายว่า ทำคืนได้และทำคืนไม่ได้ ได้แก่ อปฏิกกรรม อาบัติที่ภิกษุต้องแล้วไม่สามารถทำคืนได้ หรือแสดงอาบัติให้หายได้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ คืออาบัติปาราชิก และสปฏิกกรรม อาบัติที่ภิกษุต้องแล้วสามารถทำคืนได้ คือหลุดพ้นจากอาบัตินั้น ๆ ได้

๗) โทษของอาบัติในความหมายว่า ทำเอง และใช้ให้ผู้อื่นทำ ได้แก่ สาณตติกะ อาบัติที่ภิกษุต้องเพราะสั่งผู้อื่นทำ เช่น สั่งให้ผู้อื่นลักทรัพย์ เป็นต้น และอาณัตติกะ อาบัติที่ภิกษุต้องเฉพาะที่

ทำเอง ไม่ต้องเพราะสิ่งผู้อื่นทำ อาบัติบางสิกขาบท ภิกษุทำเองจึงต้องอาบัติ ใช้ให้บุคคลอื่นทำตนเอง
ไม่ต้องอาบัติ อาบัติบางสิกขาบท ภิกษุทำเองก็ต้องอาบัติ และใช้ให้ผู้อื่นทำก็ต้องอาบัติเช่นกัน
ดังแสดงตามตารางดังต่อไปนี้

ชื่ออาบัติ	ประเภท หนัก-เบา	ประเภทแก้ไข ได้-ไม่ได้
ปาราชิก	ครุกาบัติ (หนัก)	อเตกัจฉาบัติ (แก้ไขไม่ได้)
สังฆาทิเสส	ครุกาบัติ (หนัก)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
อุลลัจจัย	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ปาจิตตีย์	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ปาฏิเทสนียะ	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ทุกกฏ	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)
ทุพภาสิต	ลหุกาบัติ (เบา)	สเทกัจฉาบัติ (แก้ไขได้)

โทษทางพระวินัยกับกฎหมายอาญา

ในการลงโทษทางพระพุทธศาสนาดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษประหารชีวิต ในเรื่องนี้พุทธศาสนากล่าวถึงอาบัติปาราชิก ว่าผู้ใดล่วงละเมิดจะต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุ ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่หนักสุดมีค่าเทียบเท่าโทษประหารชีวิต ในปาราชิกทั้ง ๔ ข้อ ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ถือว่ามีความใกล้เคียงกับบทลงโทษทางกฎหมายบ้านเมือง กล่าวคือปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ในพระไตรปิฎกมีหลักฐานที่พระพุทธองค์ได้กล่าวถึงเรื่องการพรากชีวิตมนุษย์ และทรงบัญญัติเป็นสิกขาบทไว้ว่า “ก็ ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต ... แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้”^{๕๖}

ในพระวินัยบัญญัติได้กล่าวถึงการพรากกายมนุษย์จากชีวิตมีประเด็นสำคัญอยู่ ๒ อย่าง คือ ความจงใจเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายบ้านเมืองแล้ว สอดคล้องกันกับลักษณะความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ ดังที่ น้ำแท้ มีบุญส้าง ได้กล่าวไว้ในหนังสือประมวลกฎหมายอาญาว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”^{๕๗}

องค์ประกอบภายนอก

พระบัญญัติ (ส่วนที่ ๑)ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ภิกษุใด,พรากกาย, มนุษย์(อื่น)จากชีวิตเป็นการกล่าวถึงกายอื่นที่นอกจากกายตนด้วยเจตนา พระบัญญัตินี้พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสเพียงครั้งเดียว แม้ในอนุบัญญัติก็ยังมีกล่าวถึงเพื่อย้ำเพิ่มเติมต่อพระบัญญัติเดิมอีกว่า

^{๕๖} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๖๗/๑๓๙.

^{๕๗} น้ำแท้ มีบุญส้าง, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับทันสมัย, (กรุงเทพมหานคร: ภูมิบัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๘.

อนึ่ง ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต ... “ท่านผู้เจริญ จะมีชีวิตอย่างลำบากยากเข็ญนี้ไปทำไม ท่านตายเสียดีกว่าดังนี้” เขามีจิตใจอย่างนี้ มีดำริในใจอย่างนี้ กล่าวพรรณนาคุณความตายหรือชักชวนเพื่อความตายโดยประการต่างๆ แม้ภิกษุนั้นก็เป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้^{๔๘}

ในอนุบัญญัตินี้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ เช่นเดียวกัน คือผู้ใดฆ่าผู้อื่นนั้นทั้งพระวินัยบัญญัติและกฎหมายบ้านเมืองให้ความสำคัญเรื่องชีวิตเช่นกัน

องค์ประกอบภายใน

ตามพระบัญญัติ ปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ได้กล่าวถึงความจงใจซึ่งเกิดขึ้นมาจากภายในตัวบุคคลแต่ถ้าหากวิเคราะห์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะฆ่าผู้อื่นได้นั้นย่อมอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างที่มาเกี่ยวข้องด้วย เช่น องค์ประกอบด้วยการละเมียดศีลขององค์แห่งปาณาติบาต ทั้ง ๕ อยู่ในข้อที่ ๑ ครอบคลุม ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์เป็นสัตว์กำลังมีชีวิต
๒. ผู้ฆ่าก็สำคัญใจอยู่ว่าสัตว์กำลังมีชีวิต
๓. เจตนาตั้งใจฆ่าให้ตาย
๔. พยายาม
๕. สัตว์นั้นตาย^{๔๙}

ส่วนทางด้านกฎหมายตามลักษณะของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๐ กล่าวว่าผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี และถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘๙ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี^{๕๐} เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับองค์แห่งปาณาติบาตตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วต้องประกอบด้วยองค์ ๕ แต่ถ้าหากการกระทำนั้นล่วงเกินสัตว์จนถึงแก่ความตาย ศีลข้อที่ ๑ ขาดแน่นอน และองค์แห่งปาณาติบาตทั้ง ๕ ข้อครบแน่นอนเช่นกัน เพราะคำว่า ปาณาติบาต หมายถึงสัตว์ที่มีชีวิตเท่านั้น

การฆ่าสัตว์ถ้ากล่าวตามหลักธรรมแล้วขณะจิตที่คิดและแสดงออกมาด้วยการกระทำครั้งแรกอาจไม่มีเจตนาที่จะฆ่าสัตว์ ถือว่ายังไม่ครบองค์ ๕ ที่สมบูรณ์ แต่ขณะจิตมีการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก การเบียดเบียนครั้งแรกกำลังแห่งอกุศลเจตนายังมีกำลังอ่อน เมื่อพยายามบ่อยครั้งทั้งองค์ประกอบแห่งปาณาติบาตที่เป็นอกุศลเจตนามีกำลังมากจึงกระตุ้นใจทำให้พรากชีวิตสัตว์จนถึงแก่ความตายได้ ส่วนทางกฎหมายบ้านเมืองฆ่าหรือพรากชีวิตผู้อื่นตาย มีโทษตั้งแต่ ประหารชีวิต, จำคุกตลอดชีวิต หรือตั้งแต่ ๑๕ ปี ๓ (ม.๒๘๘) ย่อมพ้นได้ (ตราบาปไม่พ้น) แต่ทางพระวินัยบัญญัติห้ามเด็ดขาดว่า ถ้าภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต เมื่อมนุษย์นั้นตายจริงเป็นอันว่า องค์ปาณาติบาตครบบริบูรณ์ แม้ขณะจิตที่กระทำครั้งแรกอาจไม่มีเจตนา แต่ถ้าพยายามจนสัตว์นั้นตาย ถือว่ามีอกุศลเจตนาที่ประกอบด้วยองค์ปาณาติบาต บริบูรณ์

^{๔๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๗๐-๑๗๑/๑๔๐-๑๔๑.

^{๔๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๐๐.

^{๕๐} น้ำแท้ มีบุญส้าง, ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับทันสมัย, หน้า ๑๓๙.

ในทางบ้านเมืองเมื่อมีคดีความเกิดขึ้นก็ต้องมีคนกลาง (ศาล) เป็นผู้ตัดสิน แต่ในทางพระพุทธศาสนาเมื่อมีคดีความเกิดขึ้นก็มีวิธีการตัดสินที่คล้ายๆ กัน แต่มีวิธีการที่แตกต่างออกไป ดังปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ กรณีถ้ามีคดีความ (อธิกรณ์) เกิดขึ้นสมาชิกของพระสงฆ์สามารถระงับคดีตามความหนักเบา มี ๖ วิธี ได้แก่

- ๑) ระงับต่อหน้าสงฆ์ ต่อหน้าบุคคล ต่อหน้าวัตถุ และต่อหน้าธรรม (สัมมุขาวินัย)
- ๒) ระงับด้วยการประกาศว่าจำเลยมีสติสมบูรณ์ (สมาชิกผู้เป็นอรรถอันต์ถูกใจท) (สติวินัย)
- ๓) ระงับด้วยยกประโยชน์ให้จำเลยที่ต้องอาบัติตอนเป็นบ้า (อมูพหวินัย)
- ๔) ระงับตามคำสารภาพของจำเลย (ปฏิญญาตกรณะ)
- ๕) ระงับตามเสียงข้างมาก ในกรณีที่หลายฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกัน (เยภยยสิกา)
- ๖) ระงับโดยลงโทษผู้กระทำผิด แม้จำเลยจะไม่รับสารภาพก็ตาม (ตัสสปापियสิกา) ทั้งใจทและจำเลยคู่กรณี ต้องมีคุณสมบัติตามที่สมาชิกของพระสงฆ์กำหนดเอาไว้^{๕๑}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาวางบทลงโทษแก่ภิกษุผู้กระทำความผิดเรียกว่าพระพุทธบัญญัติหรือพระวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้เป็นพุทธอาณา มีบทลงโทษตามฐานของความผิด เริ่มตั้งแต่เบาไปจนถึงหนักสุดคือการพ้นจากความเป็นพระภิกษุ เมื่อเทียบกับกฎหมายบ้านเมืองจะเห็นว่าปาราชิกมีค่าเท่ากับโทษประหารชีวิต ซึ่งเป็นวิวัฒนาการการลงโทษในพระพุทธศาสนา โดยโทษประหารชีวิตในทัศนะพุทธศาสนาก็คืออาบัติปาราชิก และผลอันเกิดจากการลงโทษก็คือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ และห้ามนิพพาน แต่โทษประหารทางบ้านเมืองย่อมมีผลคือ มีคนตายนั่นเอง

๓.๔ โทษประหารชีวิตกับกฎหมายอาญาของประเทศไทย

โทษประหารชีวิตถูกนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๘๙๕ โดยได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาคดีอาญาและการลงทัณฑ์ หรือ พระอัยการอาญาหลวง ผู้กระทำความผิดในคดีมุ่งร้ายต่อราชวงศ์, เบียดเบียนประชาชนให้ทุกข์ยาก, ให้ที่อยู่อาศัยแก่ผู้ต้องโทษ, ชัดขึ้นการจับกุม, ออกหมายเท็จ, เปลี่ยนแปลงคำให้การและละเลยการปฏิบัติตามกฎระเบียบซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบราชการจะถูกตัดสินลงโทษด้วยการตัดศีรษะต่อมาในปี พ.ศ. ๑๙๗๘ ได้มีการขยายคดีที่ต้องโทษประหารชีวิตให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองในขณะนั้นส่งผลกระทบต่อโทษประหารชีวิตเช่นกัน ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ยุติโทษประหารชีวิต แต่ได้มีการลงความเห็นว่ายังไม่ถึงเวลายกเลิกโทษประหารชีวิต แต่ควรเปลี่ยนรูปแบบการประหารชีวิตเป็นวิธีการที่มีความทรมาณน้อยกว่าเดิม ในปีเดียวกันนี้ จึงได้มีการแก้ไขมาตรา ๑๓ ของประมวลกฎหมายอาญา โดยเปลี่ยนวิธีการประหารชีวิตจากตัดศีรษะมาเป็นการยิงเป้า

^{๕๑} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๙๘-๔๐๑/๒๒๒-๒๒๖.

แม้วิธีการประหารชีวิตจะมีความทรمانน้อยลง หากแต่โทษประหารชีวิตของไทยกลับทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาบับใหม่ ซึ่งระบุโทษประหารชีวิตในหลายกรณี เช่น ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ, ความผิดเกี่ยวกับการปกครองและกระบวนการยุติธรรม ความปลอดภัยของสาธารณชน การคุกคามทางเพศ ชีวิตและความปลอดภัยทางร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินส่วนบุคคล การชู้ชู้เรียกค่าไถ่ การชู้กรรโชกและการปล้นทรัพย์สิน นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งโทษสูงสุดคือการประหารชีวิตเช่นกัน

พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นต้นมาโทษประหารชีวิตส่วนใหญ่มาจากคดียาเสพติด โทษประหารชีวิตของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เมื่อรัฐสภาไทยผ่านกฎหมายห้ามโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตสำหรับผู้เยาว์ นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประหารชีวิตจากการยิงเป้าเป็นฉีดยาหรือสารพิษเข้าเส้นแทน แม้จะมีการปรับเปลี่ยนกฎหมายและวิธีการประหารชีวิตในกฎหมายไทย ประเทศไทยยังคงมีจุดยืนในการบังคับใช้โทษประหารชีวิต

(๑) ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ต่อองค์พระมหากษัตริย์ฯ มาตรา ๑๐๗ - ๑๑๑

(๒) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ ภายในและภายนอกราชอาณาจักร มาตรา ๑๑๓, ๑๑๙, ๑๒๑, ๑๒๒, ๑๒๔, ๑๒๗ และมาตรา ๑๒๙

(๓) ความผิดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ มาตรา ๑๓๒

(๔) ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย มาตรา ๑๓๕/๑

(๕) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ มาตรา ๑๔๘, ๑๔๙

(๖) ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม มาตรา ๒๐๑, ๒๐๒

(๗) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน มาตรา ๒๑๘, ๒๒๔

(๘) ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา ๒๗๗ ทวิ, ๒๗๗ ตริ, ๒๘๐

(๙) ความผิดต่อชีวิต มาตรา ๒๘๘, ๒๘๙

(๑๐) ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา ๓๑๒ ทวิ, ๓๑๓, ๓๑๔

(๑๑) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน มาตรา ๓๓๙, ๓๓๙ ทวิ, ๓๔๐, ๓๔๐ ทวิ

(๑๒) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๕๒ มาตรา ๖๕, ๖๖, ๙๓

ข้อห้าม หรือข้อจำกัดของโทษประหารชีวิต ตามกฎหมายประเทศไทยปัจจุบัน กรณีผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ห้ามใช้โทษประหารชีวิต โดยถือเอาวันกระทำความผิดเป็นเกณฑ์ ไม่คำนึงว่าจะถูกจับกุมเมื่อใด หรือศาลจะมีคำพิพากษาเมื่อใด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ.๒๕๔๖ กรณีหญิงมีครรภ์ ให้รอไว้จนพ้นกำหนดสามปีนับแต่คลอดบุตร แล้วให้ลดโทษประหารชีวิตลงเหลือจำคุกตลอดชีวิต เว้นแต่เมื่อบุตรถึง

แก่ความตาย ก่อนพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๔๗ วรรคสอง แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒๕) พ.ศ.๒๕๕๐^{๕๒}

๓.๕ ทิศทางแนวโน้มของการประหารชีวิตในประเทศไทย

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกมองว่าการลงโทษประหารชีวิตผู้ที่กระทำ ความผิดตามกฎหมายเป็นการกระทำ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ขัดต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน และหากกระบวนการยุติธรรมมีข้อผิดพลาดก็อาจเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิดได้ โทษประหารชีวิตจึงเป็นการลงโทษที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จำ เป็นที่สุด สำหรับบุคคลนั้น คือ “สิทธิการมีชีวิต” ซึ่งได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพราะสิทธิการมีชีวิต อยู่เป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีเสมอกันโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือชาติกำเนิด และเป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากบุคคลและถือเสมือนเป็นเอกลักษณ์ติดตัว ของทุกคนในการดำรง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ปัจจุบัน หลายประเทศทั่วโลกมองว่าการลงโทษประหารชีวิตผู้ที่กระทำ ความผิดตามกฎหมายเป็นการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ขัดต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนและหากกระบวนการยุติธรรมมีข้อผิดพลาดก็อาจเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำ ความผิดได้ โทษประหารชีวิตจึงเป็นการลงโทษที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดสำหรับบุคคลนั้นคือ “สิทธิการมีชีวิต”^{๕๓}

แม้ปัจจุบันประเทศไทยจะยังคงมีโทษประหารชีวิต แต่ในทางปฏิบัติภายหลังจากที่ ประเทศไทยได้มีการประหารชีวิตในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ หลังจากนั้น (เป็นระยะเวลาเกือบ ๔ ปี) จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ประเทศไทยยังไม่มีมีการประหารชีวิตแต่ประการใด

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการใช้โทษประหารชีวิตมาเป็นระยะเวลา นานนอกจากนี้ปัจจุบันประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ยังคงมีโทษประหารชีวิตเป็นโทษสูงสุดสำหรับ ลงโทษผู้กระทำผิดในคดีร้ายแรง เพียงแต่ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการประหารชีวิตให้มีความ นุ่มนวลมากขึ้น โดยเปลี่ยนจากรูปแบบของการประหารชีวิตในอดีตที่มีความโหดร้ายทารุณ อาทิ การ ประหารชีวิตด้วยการตัดศีรษะ การยิงเป้า ไปสู่รูปแบบการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษในปี พ.ศ. ๒๕๕๖

สำหรับจำนวนผู้ถูกประหารชีวิตในประเทศไทยปรากฏว่า นับตั้งแต่การประหารชีวิตด้วย การยิงเป้าจนกระทั่งถึงการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีจำนวน ๓๒๕ คน จำแนกเป็น

จำนวนผู้ถูกประหารชีวิตนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการประหารชีวิตจากการตัดศีรษะ เป็นการยิงเป้า จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จำนวน ๓๑๙ คน

^{๕๒} คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, หน้า ๖๐.

^{๕๓} คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า บทนำ.

และจำนวนผู้ถูกประหารชีวิตหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงการประหารชีวิตจากการยิงเป้า เป็นการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาพิษ จำนวน ๖ ราย^{๕๔}

จำนวนผู้ถูกประหารชีวิตจำแนกตามประเภทคดีระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๘-๒๕๔๗ ปรากฏว่าผู้ถูกประหารชีวิตโดยส่วนใหญ่กระทำ ผิดในคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดต่อชีวิตและร่างกาย จำนวน ๑๒๘ คน ในขณะที่ผู้กระทำ ผิดด้วยคดีที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติยาเสพติดมีจำนวนเพียง ๒๕ คน หากแต่ในปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องโทษประหารชีวิตด้วยคดีที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติยาเสพติด เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้ต้องโทษประหารชีวิตใน พ.ศ. ๒๕๕๑ ได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากถึง ๔๒๓ คน หรือ ร้อยละ ๔๙.๙ ของผู้ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมด อันแสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้กระทำ ผิดในคดียาเสพติดที่มีมากขึ้น และได้แสดงให้เห็นถึงทิศทางแนวโน้มของการใช้โทษประหารชีวิตในสังคมไทย ที่ได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันแก้ไขปัญหา ยาเสพติด ซึ่งทิศทางแนวโน้มการใช้โทษประหารชีวิตในประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคตได้เน้นการใช้โทษประหารชีวิตกับผู้กระทำ ผิดในคดียาเสพติดมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งคนในสังคมให้มีความเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับจากการกระทำ ผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด^{๕๕}

อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ แต่ยังมีกระบวนการหรือขั้นตอนที่ช่วยในการระงับยับยั้งหรือจำกัดโทษดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามหลักมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนอยู่มาก เช่น การขอพระราชทานอภัยโทษภายหลังถูกพิพากษา การงดเว้นการประหารหญิง มีครรภ์ก่อนคลอดบุตร รวมทั้งการพิจารณาของศาลมีการนำคุณงามความดีหรือการให้การที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีมาพิจารณาร่วมด้วย เป็นต้น ทำให้การประหารชีวิตจริงๆ ในประเทศไทยเกิดขึ้นน้อย

๓.๕.๑ สถานการณ์เกี่ยวกับการประหารชีวิตในสังคมไทยปัจจุบัน

การดำเนินการเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิตผู้ใดแล้ว ศาลที่เป็นเจ้าของคดีจะได้ออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด ส่งไปยังผู้บัญชาการเรือนจำในท้องที่ที่ศาลนั้นตั้งอยู่ หมายจะระบุถึงชื่อโจทก์ จำเลย ฐานความผิด จำเลยต้องโทษตามกฎหมายใด มาตราใด พร้อมคำสั่งว่าภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙ ให้ประหารชีวิตจำเลย เมื่อผู้บัญชาการเรือนจำได้รับหมายดังกล่าวแล้ว จะนำนักโทษไปประหารชีวิตในทันทีไม่ได้ ต้องรอให้ครบกำหนด ๖๐ วัน นับแต่วันฟังคำพิพากษาตามมาตรา ๒๖๒ ถ้านักโทษหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ และทรงยกเรื่องรามาก่อนครบ ๖๐ วัน ก็ดำเนินการประหารชีวิตได้

ในทางปฏิบัติ เมื่อนักโทษได้ยื่นฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษแล้ว ต้องรอฟังพระบรมราชวินิจฉัยเสียก่อน จึงจะดำเนินการขั้นต่อไป ฎีกาของนักโทษประหารให้ยื่นได้ครั้งเดียวเท่านั้น ในการประหารชีวิตนักโทษนั้น ให้มีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการ ประกอบด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำในท้องที่ที่ทำการประหาร เป็นประธานกรรมการ เจ้าพนักงานเรือนจำระดับหัวหน้าฝ่าย แพทย์การประหารชีวิตส่วนมากจะทำที่เรือนจำกลางบางขวาง ซึ่งกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรีหรือผู้แทนร่วม

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

เป็นคณะกรรมการด้วย โดยกรมราชทัณฑ์จัดผู้แทนไปดูแลความเรียบร้อยในการประหารชีวิต ก่อนวันประหารชีวิต ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ถูกประหาร พร้อมทั้งรับแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของนักโทษที่มีอยู่ในสำนวนและหมายศาลมาทำการตรวจสอบ การตรวจสอบนั้นให้สอบกับแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือที่เก็บอยู่ ณ กองทะเบียนประวัติอาชญากร ตามเลขคดีและนามผู้ต้องโทษ เมื่อตรวจแล้วรายงานผลการตรวจสอบและส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วซึ่งได้จัดการพิมพ์ขึ้นคราวนี้ ๑ ฉบับ กับแบบพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องโทษที่เอาไปจากสำนวนตามหมายศาลไปยังคณะกรรมการ เรือนจำซึ่งมีหน้าที่ต้องทำการประหารทำการตรวจสอบคดี ตำหนิ รูปพรรณตามทะเบียนรายตัว ทำบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อมิให้มีการประหารผิดตัว

เมื่อถึงกำหนดวันประหารชีวิต เจ้าพนักงานเรือนจำจะจัดนิมนต์พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาให้นักโทษที่ถูก ประหารที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนนักโทษที่มีได้นับถือศาสนาพุทธ มีความปรารถนาจะประกอบพิธีกรรมตามศาสนาก่อนอนุญาตได้ตามสมควร หากนักโทษมีความประสงค์จะขอทำพินัยกรรมก็จะจัดการทำให้จัดทำอาหารมื้อสุดท้ายให้นักโทษก่อนนำไปประหาร ผู้บัญชาเรือนจำจะนำคำสั่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ พร้อมด้วยสำเนาคำพิพากษาอ่านให้นักโทษฟัง นำนักโทษประหารไปยังที่จัดเตรียมไว้ คือห้องฉีดยาพิษ แพทย์ผู้ได้รับมอบหมายดำเนินการฉีดยาพิษให้นักโทษ ตามลำดับให้คณะกรรมการตรวจนักโทษว่าได้ตายแล้วจริง พิมพ์ลายนิ้วมือลงนามรับรองว่าเป็นลายนิ้วมือของนักโทษประหารจริง ส่วนศพถ้ามีญาติมารับก็อนุญาตถ้าไม่มีญาติมาขอรับ เรือนจำจะดำเนินการให้ตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ กำหนดให้ประหารชีวิตก่อน ๐๗.๐๐ น. ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้เปลี่ยนมาดำเนินการใน เวลาเย็น ตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ น. เป็นต้นไป

๓.๕.๒ สภาพการณ์ในปัจจุบันและแนวทางในอนาคต

สำหรับสภาพการณ์ในปัจจุบันและแนวทางในอนาคตต่อการใช้โทษประหารชีวิตประกอบด้วย

๑) การใช้โทษประหารชีวิตของประเทศต่างๆ ในปัจจุบัน

ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประเทศต่างๆ ทั่วโลกมีแนวโน้มที่จะยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิต โดยในปี ค.ศ. ๑๙๗๗ มีประเทศที่ยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตเพียง ๑๖ ประเทศ หากแต่เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๐๐๘ มี ๙๑ ประเทศ ได้ยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิต โดย ๑๑ ประเทศ มีการยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตสำหรับทุกประเภทคดี ยกเว้นในกรณีสถานการณ์ฉุกเฉิน และมี ๓๕ ประเทศ ไม่มีการใช้โทษประหารชีวิตเป็นระยะเวลา ๑๐ ปี หรือภายใต้การพักการประหารชีวิตออกไป ในขณะที่ ๖๐ ประเทศยังคงมีการใช้โทษประหารชีวิต^{๕๖}

สำหรับการใช้โทษประหารชีวิตของประเทศต่างๆ ทั่วโลกในปัจจุบัน ปรากฏว่าประเทศในยุโรปเกือบทั้งหมด และประเทศในกลุ่มแปซิฟิก รวมทั้งออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ทิมอร์และแคนาดา มีการยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิต ประเทศอังกฤษมีการยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตสำหรับทุกประเภทคดี ยกเว้นคดีกบฏ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ โดยได้มีการประหารชีวิตครั้งสุดท้ายเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๔ สำหรับประเทศแคนาดาได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ ประเทศออสเตรเลียได้

^{๕๖} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

ยกเลิกในปี ค.ศ. ๑๙๘๕ ส่วนประเทศในละตินอเมริกาส่วนใหญ่มีการยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิต ในขณะที่ยังคงมีบางประเทศยังคงมีการใช้โทษประหารชีวิตเช่น ประเทศบราซิล อนุญาตให้มีการใช้โทษประหารชีวิตได้เพียงกรณีเดียว คือ การเป็นกบฏในระหว่างเกิดสงคราม^{๕๗}

สำหรับการใช้โทษประหารชีวิตในประเทศสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า รัฐบาลกลาง และ ๓๖ มลรัฐ ยังคงมีการใช้โทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม มลรัฐมิชิแกนได้เป็นมลรัฐแรกที่มีการยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตเมื่อ ๑ มีนาคม ๑๘๔๗ โดยในปี ค.ศ. ๒๐๐๘ มี ๑๒ มลรัฐและมลรัฐโคลัมเบียไม่มีการใช้โทษประหารชีวิต ส่วนประเทศกัวเตมาลา ประเทศส่วนใหญ่ในหมู่เกาะแคริบเบียน และ ประเทศในเอเชียที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ เช่น ญี่ปุ่นและอินเดีย รวมทั้ง กลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา เช่น บอตสวานาและแซมเบีย ยังคงมีการใช้โทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตาม ประเทศแอฟริกาใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนามากที่สุดในแอฟริกาและเพิ่งมีประชาธิปไตยเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๙๔ ได้ยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตแม้ว่าประเทศนี้จะมีอัตราอาชญากรรมในคดีอุกฉกรรจ์ที่สูง อาทิ การฆาตกรรมและการข่มขืน^{๕๘}

สำหรับประเทศที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับทุกประเภทคดีเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๗ ได้แก่ ประเทศกาบอน (Gabon) ซึ่งได้มีการยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตเมื่อ ๑๔ กันยายน ๒๐๐๗ และประเทศเกาหลีใต้ยกเลิกการใช้โทษประหารชีวิตเมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๐๐๗ หลังจากที่มีการเลิกใช้มาเป็นระยะเวลา ๑๐ ปี ส่วนประเทศที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตเมื่อ ๑ มกราคม ๒๐๐๘ ได้แก่ ประเทศอุซเบกิสถาน (Uzbekistan)^{๕๙}

ในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ ที่ผ่านมา ปรากฏว่ามีผู้ต้องโทษประหารชีวิตจาก ๕๑ ประเทศทั่วโลก จำนวน ๓,๓๔๗ คน โดยมีจำนวนผู้ถูกประหารชีวิตจาก ๒๔ ประเทศ รวมจำนวน ๑,๒๕๒ คน และเมื่อสิ้นปี ค.ศ. ๒๐๐๗ มีจำนวนนักโทษประหารทั่วโลกประมาณ ๒๕,๐๐๐ คน ซึ่งประเทศปากีสถานและสหรัฐอเมริกามีผู้ต้องโทษประหารรวมกันเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของผู้ต้องโทษประหารชีวิตทั่วโลก สาธารณรัฐประชาชนจีนมีจำนวนผู้ต้องโทษประหารชีวิตมากที่สุดในโลก โดยองค์การนิรโทษกรรมสากลได้ยืนยันว่ามีผู้ต้องโทษประหารชีวิตในสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ อย่างน้อย ๔๗๐ คน หรืออาจมีจำนวนผู้ต้องโทษประหารชีวิตจำนวนมากถึง ๖,๐๐๐ คน นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ มีจำนวนผู้ต้องโทษประหารชีวิตในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ๒๓ ประเทศ จำนวนประมาณ ๘,๐๐๐ คน ซึ่งประเทศที่มีการประหารชีวิตเป็นจำนวนมากรองจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้แก่ อิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย ปากีสถาน อิรัก และสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศอิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย และเยเมน ได้มีการประหารชีวิตเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ขัดแย้งกับกฎหมายสากล^{๖๐}

สำหรับประเทศที่มีการประหารชีวิตในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ ได้แก่ อัฟกานิสถานบังคลาเทศ เบลารุส บอตสวานา จีน อียิปต์ กินี เอธิโอเปีย อินโดนีเซีย อิหร่าน อิรัก ญี่ปุ่นคูเวต ไลบีเรีย เกาหลี

^{๕๗} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๕๘} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๕๙} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

^{๖๐} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

เหนือ ปากีสถาน ซาอุดีอาระเบีย สิงคโปร์ ไชมาเลีย ชูदान ซีเรีย สหรัฐอเมริกา เวียดนาม และเยเมน

ใน ค.ศ. ๒๐๑๒ ซึ่งเป็นระยะเวลาต่อมา ๕ ปี ปรากฏว่า จากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศส่วนใหญ่จำนวน ๑๔๐ ประเทศ ได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางกฎหมายหรือในทางปฏิบัติ โดย ๕๘ ประเทศยังคงมีการใช้โทษประหารชีวิต หากแต่มีเพียง ๒๐ ประเทศเท่านั้นที่มีการประหารชีวิตเกิดขึ้นจริง โดยมีผู้ต้องโทษประหารทั่วโลกจำนวน ๑๘,๗๕๐ คนนอกจากนี้ สำหรับกลุ่มประเทศในยุโรป ปรากฏว่า ประเทศเบลารุสเป็นประเทศเดียวในยุโรป (เป็นประเทศที่เคยถูกสหภาพโซเวียตยึดครองและได้รับเอกราชจากอดีตสหภาพโซเวียตเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๙๑) ที่ยังคงมีโทษประหารชีวิต สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียวในกลุ่มประเทศ G๘ ที่มีการใช้โทษประหารชีวิต รวมทั้งเป็นครั้งแรกในรอบ ๑๙ ปี ที่ไม่มีการประหารชีวิตในประเทศญี่ปุ่น สำหรับวิธีการประหารชีวิตที่เกิดขึ้นในปีนี้ได้แก่ การตัดศีรษะ การแขวนคอ การฉีดยาพิษและการยิงเป้า รวมทั้งมีประเทศที่มีการประหารชีวิตผู้กระทำผิดต่อหน้าสาธารณชน ได้แก่ ประเทศอิหร่าน เกาหลีเหนือ ซาอุดีอาระเบีย และไชมาเลีย หากแต่มีประเด็นที่สำคัญ คือ ประเทศอิหร่านมีการประหารผู้กระทำผิดที่มีอายุน้อยกว่า ๑๘ ปี จำนวน ๓ คน

๓.๕.๓ ทิศทางของนานาชาติประเทศเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต

ข้อมูลจากรายงานสถานการณ์โทษประหารชีวิตและการประหารชีวิต ปี ๒๕๕๕ ของ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย (Amnesty International) สรุปได้ว่าประเทศต่างๆ ในโลกมีทิศทางเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

(๑) ประเทศซึ่งยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดทางอาญาทุกประเภท มีจำนวน ๙๗ ประเทศ เช่น กัมพูชา ฟิลิปปินส์ แอลเบเนีย ออสเตรเลีย แคนาดา เนปาล ฝรั่งเศส เป็นต้น

(๒) ประเทศซึ่งยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดอาญาทั่วไปเท่านั้น มีจำนวน ๘ ประเทศ เช่น โบลิเวีย บราซิล เปรู เป็นต้น

(๓) ประเทศซึ่งยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางปฏิบัติ มีจำนวน ๓๕ ประเทศ เช่น แอลจีเรีย พม่า ลาว บรูไน เกาหลีใต้ ศรีลังกา เคนยา เป็นต้น ประเทศเหล่านี้ยังคงไว้ซึ่งโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมทั่วไป เช่น ฆาตกรรม แต่อาจถือได้ว่า ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางปฏิบัติ เนื่องจากได้ระงับการใช้โทษประหารชีวิตในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และยังคงเชื่อได้ว่ามีนโยบายหรือระเบียบปฏิบัติที่จะไม่ลงโทษประหารชีวิต

(๔) ประเทศซึ่งยังคงใช้การลงโทษประหารชีวิต มีจำนวน ๕๘ ประเทศ เช่น จีน อินเดีย อิรัก อิหร่าน ญี่ปุ่น คิวบา เวียดนาม สหรัฐอเมริกา สิงคโปร์ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย เป็นต้น ประเทศเหล่านี้ยังคงไว้ซึ่งโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมทั่วไป

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่า มีประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติจำนวน ๑๔๐ ประเทศ สำหรับประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน มีกัมพูชาและฟิลิปปินส์ที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดทางอาญาทุกประเภท ส่วนลาว พม่า บรูไน ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิต

^{๖๑} Capital Punishment, ๒๐๐๘.

ในทางปฏิบัติ ส่วนไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และเวียดนาม ยังคงมีและใช้โทษประหารชีวิตอยู่^{๖๒}

ปัจจุบันมีประเทศที่ยังคงโทษประหารชีวิต ๕๘ ประเทศ ประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับอาชญากรรมทุกรูปแบบโดยนิตินัย ๘๘ ประเทศ ประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตเฉพาะอาชญากรรมปรกติ ๗ ประเทศ (โดยคงไว้สำหรับพฤติกรรมพิเศษ เช่น อาชญากรรมสงคราม) และประเทศที่ยกเลิกโทษประหารชีวิตโดยพฤตินัย (คือ ไม่ได้ใช้โทษประหารชีวิตอย่างน้อยสิบปี และอยู่ระหว่างงดใช้โทษ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง) องค์การนิรโทษกรรมสากลมองว่าประเทศส่วนใหญ่เป็นผู้ยกเลิก (abolitionist) โดยองค์การฯ พิจารณาว่า ๑๔๐ ประเทศเป็นผู้ยกเลิกในทางกฎหมายหรือทางปฏิบัติ การประหารชีวิตเกือบ ๙๐% ทั่วโลกเกิดในทวีปเอเชีย แทบทุกประเทศในโลกห้ามการประหารชีวิตบุคคลอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ขณะที่ในอดีต นับแต่ปี ๒๕๕๒ มีเพียงประเทศอิหร่าน ซาอุดีอาระเบียและซูดานที่ยังประหารชีวิตลักษณะนี้ กฎหมายระหว่างประเทศห้ามการประหารชีวิตประเภทนี้

โทษประหารชีวิตกำลังเป็นประเด็นการถกเถียงอยู่ในหลายประเทศ และจุดยืนอาจมีได้หลากหลายในอุดมการณ์ทางการเมืองหรือภูมิภาคทางวัฒนธรรมต่างๆ ในรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป ข้อ ๒ แห่งกฎบัตรสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปห้ามการใช้โทษประหารชีวิต สภายุโรปซึ่งมีรัฐสมาชิก ๔๗ ประเทศ ยังห้ามสมาชิกใช้โทษประหารชีวิต

สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติลงมติรับข้อมติไม่ผูกพันในปี ๒๕๕๐, ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๓ เรียกร้องให้มีการผ่อนเวลากการประหารชีวิตทั่วโลก ซึ่งมุ่งให้ยกเลิกในที่สุด แม้หลายชาติยกเลิกโทษประหารชีวิตแล้ว แต่ประชากรโลกกว่า ๖๐% อาศัยอยู่ในประเทศซึ่งเกิดการประหารชีวิต เช่น สี่ประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลก คือ จีน อินเดีย สหรัฐอเมริกาและอินโดนีเซีย ซึ่งยังใช้บังคับโทษประหารชีวิต ทั้งสี่ประเทศออกเสียงคัดค้านข้อมติสมัชชาใหญ่ดังกล่าว

๓.๖ สรุป

เมื่อกล่าวถึงการประหารชีวิตของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย อันเป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดขั้นสูงสุด ย่อมเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยแต่ไม่ค่อยจะปรากฏให้พบเห็นมากนัก โดยประเทศไทยไม่เคยมีการประหารนักโทษมานานถึง ๙ ปี จนกระทั่งวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ประเทศไทยมีการลงโทษประหารชีวิตล่าสุด นับเป็นการประหารชีวิตครั้งแรกของไทย หลังจากมีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาต่อนักโทษชายสองคนเมื่อเดือน ส.ค. ๒๕๕๒ ซึ่งก่อนหน้านั้นก็ไม่มีมีการประหารชีวิตบุคคลเลยตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ จากตัวเลขของกระทรวงยุติธรรมระบุว่า จนถึงสิ้นปี ๒๕๖๐ มีนักโทษประหารอยู่จำนวน ๕๑๐ คน โดยเป็นผู้หญิง ๙๔ คน ในจำนวนนี้ ๑๙๓ คนเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ผ่านกระบวนการอุทธรณ์คดีหมดสิ้นแล้ว และสถิติเมื่อสิ้นเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ของกรมราชทัณฑ์ ระบุว่าในเรือนจำมีนักโทษประหารอยู่ ๕๑๗ คน เป็น

^{๖๒} วันชัย ศรีนวนรัตน์, โทษประหารชีวิต : หลักคิดด้านสิทธิมนุษยชน, หน้า ๖-๗.

คดียาเสพติด ๒๙๖ คน และคดีอื่นๆ ๒๒๑ คน เป็นนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว รอวันประหารหรือได้อภัยโทษ ๒๐๐ คน

สำหรับโทษประหารชีวิตที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดในอดีตมักเป็นการลงโทษที่มีความโหดร้ายทารุณ โดยรูปแบบของการลงโทษประหารชีวิตตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันที่มีการจัดบันทึกในประวัติศาสตร์ทั่วโลกที่มีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การใส่ในล้อเกวียน การเผาทั้งเป็น การเสียบแขวงด้วยของแหลมคม การให้ดื่มยาพิษจนกระทั่งเสียชีวิต การตัดศีรษะออก การแขวนคอ เป็นต้น

ประวัติการประหารชีวิตของต่างประเทศเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่มีความเก่าแก่คู่กับสังคม และมีการลงโทษประหารชีวิตในประเทศต่างๆ ทั่วโลกมาเป็นเวลานาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทำให้นักโทษจบชีวิตลงด้วยวิธีการต่างๆ โดยรูปแบบของการประหารชีวิตเริ่มต้นจากการลงโทษต่อเนื่องตัวและทรมานด้วยความโหดร้ายทารุณ เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เป็นการแก้แค้นทดแทนและการข่มขู่ยับยั้งเป็นสำคัญ โดยวิวัฒนาการการลงโทษประหารชีวิตของต่างประเทศมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยในประเด็นที่ว่าเริ่มต้นด้วยการลงโทษประหารชีวิตที่มีความโหดร้ายทารุณ จนกระทั่งมีการพัฒนาเป็นการประหารชีวิตที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น สำหรับการลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำความผิดที่ได้เปลี่ยนจากการประหารชีวิตด้วยดาบมาเป็นการประหารชีวิตด้วยปืน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมา เรียกว่า “การยิงเป้า”

พระวินัยไม่ใช่ศีลแต่เรียกว่า พระวินัย ผู้ทำผิดศีลเรียกว่า ล่วงพระวินัย เป็นอาบัติระดับชั้นต่างๆ ตามความหนักเบา สามารถแบ่งระดับอาบัติออกได้เป็นลำดับชั้น ตั้งแต่ขั้นรุนแรงจนกระทั่งเบาที่สุด ในอาบัติระดับเบาจะต้องมีการเผยแพร่ความผิด อาบัติระดับเบาเช่น ปาจิตตีย์สามารถแก้ได้โดยกล่าวแสดงความผิดของตนกับพระภิกษุรูปอื่น เพื่อเป็นการแสดงถึงความสำนึกผิดและเพื่อจะตั้งใจประพฤติตนใหม่ หรือที่เรียกว่า การแสดงอาบัติ ปลงอาบัติ แต่ถ้าถึงขั้นปาราชิกย่อมขาดจากความเป็นพระและไม่สามารถบวชเป็นพระสงฆ์ได้อีก พระวินัยของพระเป็นกฎหมายหรือข้อห้ามของพระภิกษุสงฆ์เถรวาทตามพระวินัยบัญญัติ

พระพุทธานุญาตลงโทษแก่ภิกษุผู้กระทำความผิดเรียกว่า พระพุทธบัญญัติหรือพระวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้เป็นพุทธอาณัติ มีบทลงโทษตามฐานของความผิดเริ่มตั้งแต่เบาไปจนถึงหนักสุดคือการพ้นจากความเป็นพระภิกษุ เมื่อเทียบกับกฎหมายบ้านเมืองจะเห็นว่าปาราชิกมีค่าเท่ากับโทษประหารชีวิต ซึ่งเป็นวิวัฒนาการการลงโทษในพระพุทธศาสนา โดยโทษประหารชีวิตในทัศนะพุทธศาสนาก็คืออาบัติปาราชิก และผลอันเกิดจากการลงโทษก็คือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ และห้ามนิพพาน แต่โทษประหารทางบ้านเมืองย่อมมีผลคือ มีคนตายนั่นเอง

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกมองว่าการลงโทษประหารชีวิตผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเป็นการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ขัดต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนและหากกระบวนการยุติธรรมมีข้อผิดพลาดก็อาจเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำความผิดได้ โทษประหารชีวิตจึงเป็นการลงโทษที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดสำหรับบุคคลนั้นคือ “สิทธิการมีชีวิต” แม้ว่าประเทศไทยยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ แต่ยังมีกระบวนการหรือขั้นตอนที่ช่วยในการระงับยับยั้งหรือจำกัดโทษดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามหลักมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนอยู่มาก เช่น การขอพระราชทานอภัยโทษภายหลังถูกพิพากษา การงดเว้นการประหารหญิงมีครรภ์ก่อนคลอดบุตร รวมทั้งการพิจารณาของศาลมีการนำคุณงามความดีหรือการให้การที่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดีมา

พิจารณาร่วมด้วย เป็นต้น ทำให้การประหารชีวิตจริงๆ ในประเทศไทยเกิดขึ้นน้อย สำหรับแนวคิดในการยกเลิกโทษประหารชีวิตในประเทศไทยเพิ่งจะถูกกำหนดไว้ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสมัยรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ แต่ก็ยังมิได้มีการยกเลิกโทษประหารจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุผลและความจำเป็นบางประการที่รัฐยังคงต้องพิเคราะห์ถึงสังคมและการเกิดอาชญากรรม

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการประหารชีวิต

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต” ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๔.๑ พุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

๔.๒ โทษประหารชีวิตตามหลักศีล ๕

๔.๒.๑ แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ตามหลักศีล ๕

๔.๒.๒ ความมุ่งหมายของการรักษาศีล ๕

๔.๒.๓ หลักธรรมที่สกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕

๔.๒.๔ โทษประหารชีวิตตามแนวคิดของศีล ๕

๔.๒.๕ สรุป

๔.๓ โทษประหารชีวิตกับหลักกรรม

๔.๓.๑ ความหมายกุศลและอกุศล

๔.๓.๒ ความสำคัญ

๔.๓.๓ แนวคิด

๔.๓.๔ โทษประหารชีวิตกับหลักกรรม

๔.๓.๕ สรุป

๔.๔ สรุป

๔.๑ พุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

ประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก คนไทยมีความผูกพันกับพุทธศาสนามานานนับหลายร้อยปี หากกล่าวถึงศีล ๕ คนไทยส่วนใหญ่ย่อมทราบกันดี แต่อาชญากรรมก็ยังคงทวีความรุนแรงขึ้น นักโทษประหารเป็นภาพสะท้อนของสังคม ความล้มเหลวของสังคม การประหารชีวิตคือการปิดความรับผิดชอบไปที่คนๆ เดียว และจัดการแบบง่ายๆ ซึ่งเป็นโยนความรับผิดชอบให้นักโทษประหาร เพื่อถูกประหารให้คนในสังคมกลัวการถูกลงโทษ ให้คนในสังคมเห็นมีความยับยั้งชั่งใจในการทำความผิด มากกว่าที่เราต้องปลุกจิตสำนึกที่ถูกต้อง เราไม่มีวิธีของพุทธศาสนาแต่เราไม่เชื่อว่าสร้างจิตสำนึกด้วยแนวทางพระพุทธานั้นมันเป็นไปได้

ในฐานะที่เบญจศีลกล่าวได้ว่าเป็นหลักธรรมทางศาสนาที่สอนให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขสงบซึ่งวางเป็นหลักสำหรับปัจเจกชนกำกับตนเอง เมื่อต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นและวางเป็นหลักให้บ้านเมืองใช้เป็นรากฐานสำหรับการสร้างกติกา เพื่ออำนวยความสะดวกสงบในบ้านเมืองทั้งใน

วงแคบและวงกว้างต่อไปในศาสนาพุทธได้แสดง บัญญัติวัชชะว่า ปาณาติบาตเป็นเครื่องเศร้าหมอง ภาย วาจา (ใจ) ของบุคคลแม้กระนั้นก็ตาม ก็ไม่ได้ให้ใช้ปาณาติบาตเป็นมาตรการลงโทษคนที่ละเมิดศีลข้อนี้ ฉะนั้น จะกล่าวได้หรือไม่ว่าพระพุทธศาสนาปฏิเสธการฆ่าในทุกกรณี รวมทั้งโทษประหาร เป็นต้นด้วย

ในเรื่องโทษทางอาญาในทางอาชญาวิทยา เขาแบ่งเป้าหมายออกเป็น สองประการหลักๆ คือ เพื่อตอบแทนต่อการกระทำ (ลงโทษ) และเพื่อตัดนิสัยทำให้เข็ดหลาบสำนึกผิด ซึ่งในทางปฏิบัติมันก็ผสมกันทั้งสองหลักการนี้ ว่าสังคมใด ประเทศใด จะยึดหลักไหนเข้มอ่อนกว่ากัน

ในพุทธศาสนาจะไม่ล่วงเข้าไปวิพากษ์กฎหมายของบ้านเมือง เพราะเป็นบัญญัติของทางโลกที่สมาชิกในสังคมต้องยอมรับ เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบแบบแผนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งทางพุทธศาสนาให้การยอมรับในหลักการเป็นอยู่ที่ต้องสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อย่างมีเอกภาพเพื่อสันติสุขของสมาชิกในสังคม...

โดยพุทธศาสนาเป็นกรรมวาที จึงสอดคล้องกับการบังคับใช้กฎหมายของทางโลกที่ยึดหลักเจตนาเป็นตัวบ่งชี้ของกรรม .. จะได้ผลดีชั่วจึงอยู่ที่เจตนาแห่งการกระทำนั้นๆ แม้ที่สุดโทษสูงสุดอย่างประหารชีวิตทางกฎหมาย ก็ต้องพิจารณาเจตนาเป็นสำคัญ

แม้ในพุทธศาสนาของเราก็มีการประหารชีวิตเช่นเดียวกัน แต่แตกต่างกันโดยวิธีการประหาร ดังปรากฏเรื่องดังกล่าวในเกสียสูตร*

เมื่อพระพุทธองค์ทรงถามนายเกสียสารณีสี่ผู้ฝึกม้าว่า เธอฝึกหัดม้าอย่างไร? นายเกสียกราบทูลว่า ฝึกม้าละม่อมบ้าง รุนแรงบ้าง หรือละม่อมและรุนแรงบ้าง และหากไม่สามารถฝึกหัดโดยวิธีใดวิธีหนึ่งดังกล่าวได้ ก็ฆ่าทิ้งเสีย เพื่อไม่ให้เป็นโทษแก่สกุลอาจารย์ของตน

นายเกสียได้กราบทูลถามว่า “พระพุทธองค์ ได้ชื่อว่า เป็นสารณีสี่บุรุษอันเยี่ยม ทรงฝึกบุรุษที่ควรฝึกอย่างไร”

พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “เราฝึกแบบเธอ โดยละม่อมบ้าง รุนแรงบ้าง ละม่อมและรุนแรงบ้าง ถ้าบุรุษที่เราฝึก ไม่เข้าถึงวิธีการฝึกวิธีใดวิธีหนึ่ง เราก็ฆ่าเขาเสียเลย

นายเกสียได้ทูลถามว่า ถ้าเป็นอย่างนั้นไม่ผิดศีลปาณาติบาตหรือ...

พระพุทธองค์ตรัสตอบโดยสรุปว่า “พระตถาคตไม่สำคัญบุรุษที่ควรฝึก .. ควรว่ากล่าวสั่งสอนอีกต่อไป...” หมายถึง การชักสะพานออก ไม่สั่งสอนว่ากล่าวอีกต่อไป คือ การประหาร/ฆ่าในพระศาสนานี้

โทษประหารชีวิต นับเป็นโทษที่มีการนำมาใช้ปฏิบัติในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยกล่าวกันว่าเป็นการลงโทษที่มุ่งลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำไป อีกทั้งยังเป็นการลงโทษที่มุ่งสร้างความหวาดกลัวต่อผู้ที่คิดจะทำผิด เพื่อให้เกิดการยับยั้งอันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคม โทษประหารชีวิตจึงถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในยุคที่มีการใช้อำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติจะมีการนำโทษประหารชีวิตมาใช้บ่อยครั้ง รวมทั้งมีการประหารชีวิตในที่เกิดเหตุในทันทีที่มีการจับกุมผู้กระทำผิดได้ อย่างไรก็ตาม

* อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑-๑๑๒/๑๖๙-๑๗๑.

เมื่อปัจจุบัน แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเปลี่ยนไป สังคมเริ่มมองถึงปัจจัยต่างๆ ในสังคม หล่อหลอมขัดเกลาผู้กระทำผิด ประกอบกับกระแสสิทธิมนุษยชนที่เป็นกระแสสากลและแรงผลักดันจากนานาชาติตลอดจนองค์กรสิทธิมนุษยชนต่างๆ ทำให้เกิดกระแสการผลักดันให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิต ซึ่งในงานวิจัยนี้จะได้วิเคราะห์ทัศนะในพุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต ในส่วนของพุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐานคือหลักศีล ๕ และหลักพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๒ โทษประหารชีวิตตามหลักของศีล ๕

๔.๒.๑ แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ตามหลักของศีล ๕

ศีลคือสิ่งที่ไม่ควรประพฤติปฏิบัติสิ่งที่ควรงดเว้น ควรละเว้นไม่ปฏิบัติ เมื่อเราไม่ประพฤติปฏิบัติก็จะทำให้เกิดความสงบ ร่มเย็นเป็นสุข มีความปรกติเย็นสบายตามมา เป็นหลักประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อากาโรกติกของพฤติกรรมของมนุษย์ ความเย็นสบายอันเกิดขึ้นภายในจิตใจผู้ปฏิบัติ เบญจศีลหรือศีลห้า หมายถึง อากาโรกติกจากความชั่ว คือ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการลักทรัพย์ งดเว้นจากการประพฤติล่วงละเมิดทางเพศ งดเว้นจากการพูดเท็จ งดเว้นจากการดื่มสุราและยาเสพติด เป็นต้น ศีลจึงหมายถึง ข้อกำหนดขั้นต้นที่ใช้สำหรับควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปอย่างปรกติสุข กลมกลืนไปกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยให้มนุษย์สำรวมกาย วาจา ใจไม่ให้ไปล่วงเกินตนเองและผู้อื่น และเมื่อมนุษย์เราได้ประพฤติหรือปฏิบัติตามสังคมก็จะสงบสุข

พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติเบื้องต้นที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องยึดถืออันได้แก่ ศีล หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต้นที่ใช้สำหรับควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปอย่างปรกติสุข กลมกลืนไปกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้มนุษย์สำรวมกาย วาจา ใจไม่ให้ไปล่วงเกินตนเองและผู้อื่น และเมื่อมนุษย์เราได้ประพฤติหรือปฏิบัติตามสังคมก็จะสงบสุข สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ในเบญจศีลและเบญจธรรมว่า ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่ เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม่ตัวหนังสือก็จะขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้วก็จะเขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัดฉันทใด คนแรกประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริต แม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้ว จึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร^๒

พุทธปรัชญาถือว่าศีล ๕ เป็นจริยศาสตร์ที่มีเหตุและผลและจัดเข้าในจริยศาสตร์ระดับต้น เพราะเมื่อมนุษย์ทุกคนถือปฏิบัติแล้วจะนำไปสู่ความสงบสุขทั้งของตนเองและสังคม เพราะมนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานในเรื่องความปลอดภัยของชีวิต ฉะนั้นการที่เราไม่เบียดเบียนผู้อื่นก็ย่อมเป็น

^๒ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล-เบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

การแสดงให้เห็นว่าเราไม่ก่อเวร หลักพุทธจริยศาสตร์เบื้องต้นนี้เป็นข้อปฏิบัติเพื่อป้องกันความประพฤติไม่ดีอันเกิดขึ้นทางกายและวาจา อันเป็นหลักการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกัน และการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปลอดภัย แม้ว่าเราจะตั้งใจรักษาศีลอย่างดี แต่ก็มีบางครั้งบางคราวที่เราอาจพลาดพลั้งเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น โดยที่เราเองก็ได้ตั้งใจซึ่งก็อาจเป็นไปได้เพราะความจำเป็นบางอย่าง หรืออาจเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์แต่ละเหตุผลนั้นล้วนเป็นเหตุให้เราเกิดความไม่สบายใจ หรือเกิดความสงสัยขึ้นว่าการกระทำของเรา ผิดศีลหรือศีลขาดหรือไม่ และบางคนถึงกับเกิดความทุกข์ใจในการรักษาศีล ว่าเป็นเรื่องที่ยากเกินกว่าวิสัยของเราหรือไม่ ซึ่งความจริงมิได้เป็นเช่นนั้นเลย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถรักษาศีลอย่างถูกต้อง จึงมีความจำเป็นที่เราต้องศึกษาข้อวินิจฉัยของศีลแต่ละข้อ ว่าการกระทำอย่างใดจึงถือว่าศีลขาด อย่างไรก็ตามศีลหตุศีลต่างพร้อย ซึ่งข้อวินิจฉัยในที่นี้ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่สอง

เกณฑ์พิจารณาหรือเกณฑ์ตัดสินว่าถูกผิดตามหลักของศีล ๕ ถือว่าเป็นเกณฑ์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ตายตัว โดยแสดงอาการที่กระทำและผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคล อันเป็นแนวคิดที่โต้แย้งกับแนวคิดของเจ้าลัทธิของอินเดียในยุคนั้น คือแนวคิดอภิปรัชญา (ความเห็นว่าเป็นอันทำ) และแนวคิดอเหตุกทฤษฎี (ความเห็นว่ามีเหตุ) ที่เชื่อว่าการกระทำของมนุษย์ไม่เชื่อว่าการกระทำและไม่มีเหตุหรือผลของการกระทำ เป็นความเห็นผิดซึ่งยึดถือว่าบาปบุญที่ทำแล้วย่อมเป็นเพียงสักแต่ว่าอาการกระทำเท่านั้น ไม่เป็นบุญ ไม่เป็นบาป ซึ่งเกณฑ์ตัดสินของศีล ๕ นอกจากจะกล่าวถึงผู้กระทำแล้ว พุทธศาสนายังกล่าวถึงเกณฑ์ตัดสินปาณาติบาตไว้ในปาราชิกข้อที่ ๓ ว่า การพรากกายมนุษย์จากชีวิต (ฆ่าคน) มีเกณฑ์ตัดสินคือ แสวงหาและใช้เครื่องมือกระทำการ หรือจ้างวานฆ่าคน หรือพูดพรณาคุณแห่งความตายให้คนนั้นๆ ยินดีที่จะตาย (โดยมีเจตนาหวังให้ตาย) ไม่เว้นแม้แต่การแท้งเด็กในครรภ์ ย่อมมีความผิด โดยปัจจุบันนำมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคดีว่าด้วยการฆ่า ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวต่อไปในส่วนของเกณฑ์การพิจารณาโทษประหารชีวิตในประเด็นต่อไป

๔.๒.๒ ความมุ่งหมายของการรักษาศีล ๕

การรักษาศีล คือ การตั้งใจเจตนางดเว้น จากการทำความผิดตั้งท่านบัญญัติไว้เป็นเรื่องที่ตั้งใจงด ตั้งใจเว้น ตั้งใจไม่ทำอีก ต้องมี “ความตั้งใจ” กำกับไว้เสมอ ไม่ใช่เพราะมีเหตุอันบังคับตน จึงไม่ทำความผิด แต่ไม่ทำเพราะตนเองได้ตั้งใจไว้ว่าจะงดเว้น ความตั้งใจตั้งว่ามานี้ ทางศาสนา เรียกว่า “วิริติ” คือ เจตนาที่งดเว้นจากความชั่ว การเว้นจากทุจริต, การเว้นจากกรรมชั่ว abstinence ประกอบด้วย

๑) สัมปัตตวิริติ (เว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า, เว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ประจวบโอกาส คือ ไม่ได้ตั้งใจงดไว้ก่อน ไม่ได้สมทานสิกขาบทไว้เลย แต่เมื่อประสบเหตุที่จะทำชั่วนึกคิดพิจารณาขึ้นได้ในขณะนั้นว่า ตนมีชาติตระกูล ภัยหรือคุณูปการอย่างนี้ ไม่สมควรกระทำความผิดเช่นนั้น แล้วงดเว้นเสียได้ไม่ทำผิดศีล (abstinence as occasion arises; abstinence in spite of opportunity)

๒) สมทานวิริติ (เว้นด้วยการสมทาน คือ ตนได้ตั้งใจงดไว้ก่อน โดยได้รับศีล คือ สมทานสิกขาบทไว้แล้ว ก็งดเว้นตามที่ได้สมทานนั้น (abstinence by undertaking; abstinence in accordance with one's observances)

๓) สมุจเฉทวิริติ หรือ เสตฺฐาตวิริติ (เว้นด้วยตัดขาด หรือด้วยชักสะพานตัดตอนเสียทีเดียว เว้นได้เด็ดขาด คือ การงดเว้นความชั่ว ของพระอริยะทั้งหลาย อันประกอบด้วยอริยมรรคซึ่งขจัดกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความชั่วนั้นๆ เสร็จสิ้นแล้ว ไม่เกิดมีแม้แต่ความคิดที่จะประกอบกรรมชั่วนั้นเลย (abstinence by destruction (of the roots of evil)^๓)

ศีล ๕ นอกจากจะเป็นเรื่องของการงดเว้นจากความชั่วแล้ว อันเป็นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขของสังคมอีกด้วย กล่าวคือ

๑) เพื่อความสงบสุขของสังคม คือเพื่อป้องกันการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น อันจะส่งผลให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ความหวาดระแวง และความวุ่นวายในสังคม

ศีลข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ สิ่งที่มีชีวิต เป็นสิ่งที่มีคุณค่า จึงไม่ควรเบียดเบียน ช่มเหง และทำลายคุณค่าแห่งความเป็นอยู่ของเขาให้ตกไป

ศีลข้อที่ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ สิ่งของของใครๆ ก็รักและสงวน ไม่ควรทำลาย ฉกฉก ปล้น จี้ เป็นต้นอันเป็นการทำลายสมบัติและทำลายจิตใจกัน

ศีลข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม ลูก หลาน สามี ภรรยา ใครๆ ก็รักสงวนอย่างยิ่ง ไม่ปรารถนาให้ใครมาจ้องเฝ้า ล่วงเกิน เป็นการทำลายจิตใจของผู้อื่นอย่างหนัก และเป็นบาปไม่มีประมาณ

ศีลข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดเท็จ มุสา การโกหกปกปิด เป็นสิ่งทำลายความเชื่อถือของผู้อื่น ให้ขาดสะบั้นลงอย่างไม่มีตี แม้แต่จริงจนก็ไม่พอใจคำหลอกลวง จึงไม่ควรโกหกหลอกลวงให้ผู้อื่นเสียหาย

ศีลข้อที่ ๕ เว้นจากการดื่มน้ำเมา สุรา ยาเสพติด เป็นของมีเมาและให้โทษ ดื่มเข้าไปย่อมทำให้คนดีๆ กลายเป็นคนบ้าได้ ลดคุณค่าลงโดยลำดับ ผู้ต้องการเป็นคนดีมีสติปกครองตัว อย่างมนุษย์จึงไม่ควรดื่มสุรา เครื่องทำลายสุขภาพทางร่างกายและใจอย่างยิ่ง เป็นการทำลายตัวเอง และผู้อื่นไปด้วยในขณะเดียวกัน

๒) เพื่อพัฒนาจิตใจของผู้ที่ถือศีลนั่นเอง เพราะศีล ๕ นั้น ถูกบัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมไม่ให้มีการแสดงออกทางกาย หรือทางวาจา ไปในทางที่ตอบสนองอำนาจของกิเลส

หลักการปรับโทษโดยเฉพาะข้อปาณาติบาตนั้น จะมีโทษมากหรือน้อยพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงโทษของการล่วงละเมิดปาณาติบาตไว้ในสัพพหุลสูตร มีใจความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาตอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้วย่อมยังสัตว์ได้เป็นไปในนรก ในกำเนิดของสัตว์เดรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุดย่อมยังความเป็นผู้มีอายุน้อยให้ เป็นไปแก่ผู้ที่เกิดมาเป็นมนุษย์”^๔ นอกจากนี้ผู้ทำปาณาติบาตเนื่องๆ กระทำเป็นอาจณียังต้องประสบ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๑.

^๔ อกฺกธกฺก. (ไทย) ๒๓/๑๓๐/๒๑๑.

กับโทษอีกหลายอย่าง เช่น ทำตนให้เป็นที่หวาดหวั่นของคนอื่น สัตว์อื่น ไม่เป็นที่เอ็นใจแก่ผู้เข้าใกล้
สิ่งสมอบุศลกรรมหมักหมมด้วยอาสวะ^๕

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ศีล ๕ ในพระพุทธศาสนามีความคล้ายคลึงกับจริย
ศาสตร์พื้นฐานในการใช้ชีวิตของศาสนาอื่น แต่ศีล ๕ ในพุทธศาสนาจะมีการระบุถึงลักษณะของข้อ
ห้าม และองค์ประกอบของความผิด ลักษณะของการกระทำผิด และหลักการวินิจฉัย ไว้อย่างชัดเจน
ยกตัวอย่างเช่น ศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต นอกจากห้ามฆ่าแล้ว ยังครอบคลุมการห้ามทำร้ายร่างกาย และ
ห้ามทรมาน สำหรับองค์ประกอบของความผิดนั้นประกอบด้วย สัตว์นั้นมีชีวิต ผู้กระทำรู้ว่าสัตว์มีชีวิต
มีจิตและมีความพยายามที่จะฆ่า และสัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น จึงจะเห็นว่าในส่วนนี้จะมี
เรื่องเจตนาเข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่ใช้กระทำด้วยตนเองเท่านั้น กระทำผ่านคนอื่น โดยการขอหรือใช้
ให้ทำก็ถือว่าผิดทั้งหมด ทั้งนี้หลักการวินิจฉัยจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับขนาดของสัตว์ ยิ่งใหญ่ยิ่ง
บาป ยิ่งมีคุณก็ยิ่งบาป ยิ่งมีความพยายามในการฆ่ามากแค่ไหนก็ยิ่งบาปมากเท่านั้น พุทธปรัชญาทรง
แสดงหลักการและเกณฑ์ตัดสินเกี่ยวกับศีล ๕ ไว้ชัดเจน การกระทำที่เป็นไปโดยเจตนาและองค์ของ
ศีลครบทุกข้อถือว่าศีลนั้นขาดหรือมีความผิด

องค์ประกอบทั้ง ๕ เหล่านี้ ข้อที่ควรทำความเข้าใจเป็นพิเศษ คือ วจกเจตนา การจงใจ
ฆ่า เพราะการจงใจฆ่านั้น จิต (ใจ) จะตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการกระทำที่เป็นอกุศล คือ ประกอบด้วย
โลภะ โทสะ และโมหะ การกระทำชนิดนี้จะเป็นบาป เพราะเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา ดัง
พุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्म วทามิ ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม”

โดยพุทธปรัชญามองที่เจตนาของบุคคลผู้กระทำเป็นเบื้องต้นแล้วลงมือกระทำการสำเร็จ
จึงถือว่ามีความผิด แต่บางกรณีที่ทรงอนุโลมว่าไม่ผิดเป็นแต่เพียงศีลต่างพร้อย ซึ่งมีปรากฏในปาราชิก
สิกขาบทที่ ๓ ว่าด้วยการพราก (ฆ่า) กายมนุษย์ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องของภิกษุชาวอาฬวี ใจความว่า ก็
โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีช่วยกันทำการก่อสร้าง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมิตขึ้นไป
ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยมิตลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่างถึงมรณภาพ
เธอมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรง
ทราบ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอคิดอย่างไร?”

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ภิกษุ เธอต้องอาบัติปาราชิกแล้ว

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีช่วยกันทำการก่อสร้าง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่าง
ส่งมิตขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยมิตลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง
แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึงมรณภาพ เธอมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องไป
กราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอคิดอย่างไร?”

ภ. ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า

ภ. ภิกษุ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก แต่ต้องอาบัติอุลลัจจัย

^๕ วิคิน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราช
วิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

ก็โดยสมัยนั้นแล พวกภิกษุชาวเมืองอาฬวีช่วยกันทำการก่อสร้าง ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ข้างล่างส่งมิดขึ้นไป ภิกษุผู้อยู่ข้างบนมีความประสงค์จะให้ตาย จึงปล่อยมิดลงบนกระหม่อมภิกษุผู้อยู่ข้างล่าง แต่ภิกษุผู้อยู่ข้างล่างไม่ถึงมรดนภาพ เธอมีความรังเกียจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอคิดอย่างไร?” “ข้าพระพุทธเจ้าไม่จงใจ พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยว่า “ภิกษุเธอไม่จงใจ ไม่ต้องอาบัติ”^๖

จากข้อความในปาราชิกสิกขาบทที่ ๓ ว่าด้วยการพราก (ฆ่า) ภายมนุษย์ พระพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงบุคคลผู้ไม่ต้องอาบัติไว้ ๗ ประเภท คือ ๑) ภิกษุไม่จงใจ ๒) ภิกษุไม่รู้ ๓) ภิกษุไม่มีความประสงค์จะฆ่า ๔) ภิกษุวิกลจริต ๕) ภิกษุมีจิตฟุ้งซ่าน ๖) ภิกษุกระสับกระส่ายเพราะเวทนา ๗) ภิกษุต้นบัญญัติ เหล่านี้ไม่ต้องอาบัติแล^๗ ซึ่งบุคคลเหล่านี้กระทำการลงไปด้วยใจที่ปราศจากความโหดร้าย ซึ่งในเรื่องนี้มีหลายคนเข้าใจผิดไปว่าเมื่อกระทำโดยไม่มีความผิดก็สบายเลยสิ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยขอยกเอาหลักที่ว่าด้วยผลของการกระทำมาเพื่อเทียบเคียง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในประเด็นที่ว่าด้วยหลักกรรม เพราะพระพุทธศาสนากล่าวว่า “การกระทำทุกอย่างย่อมได้รับผลไม่มียกเว้น” ซึ่งในเรื่องนี้จะแตกต่างจากการรับโทษทางกฎหมาย เพราะพระพุทธศาสนากล่าวว่า การฆ่าหรือปาณาติบาต มีผลคือเป็นบาปแน่นอนถึงแม้จะไม่มีเจตนาก็ตามที แต่ว่าการรับผลหรือบาปนั้นก็มิใช่หลักการวินิจฉัย โดยความเป็นบาปมาก บาปน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุหรือคุณของสัตว์นั้นๆ ในเรื่องการรับบาปนั้นมีส่วนคล้ายกับหลักของกฎหมาย ที่ว่าการฆ่าคนมีโทษทั้งนั้น ไม่ว่าฆ่าโดยเจตนาหรือไม่เจตนา หรือเป็นการฆ่าคนตายโดยประมาท ก็มีโทษมากและโทษน้อยแตกต่างกันไป ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงหลักกรรมที่เป็นเครื่องสกัดกั้นการล่วงละเมิดศีลทั้ง ๕ ข้อ เป็นลำดับต่อไป

๔.๒.๓ หลักกรรมที่สกัดกั้นการล่วงละเมิดศีล ๕

หลักกรรมที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดศีล ๕ ซึ่งพิจารณาจากการทำหน้าที่เป็นธรรมพื้นฐานสนับสนุนการรักษาศีล ๕ รวมถึงสกัดกั้นมิให้บุคคลประพฤติล่วงละเมิดข้อศีลเมื่อประสบเหตุอันอาจละเมิดศีล ๕ ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง เบญจธรรม ๕ อันเป็นธรรมเครื่องป้องกันมิให้บุคคลล่วงละเมิดศีล ดังนี้

ในธรรมาภิธาน พจนานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา ได้แสดงความหมายของ เบญจธรรมไว้ ดังนี้

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม ๕ ประการ คำว่า ธรรม แปลว่าทรงไว้หรือดำรงรักษาไว้

หมายเอาส่วนที่ดี เป็นธรรมที่คู่กับศีล ๕ เรียกว่า กัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมงามเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้ตั้งงาม สร้างอภัยชัย นิสัยที่ดี ดังนี้

ก) เมตตากรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

ข) สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

^๖ วิมหา. (ไทย) ๑/๑๘๓/๑๕๖-๑๕๗.

^๗ วิมหา. (ไทย) ๑/๑๗๙/๑๕๐.

ค) กามสังวร ความสำรวมในกาม ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนเองในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

ง) สัจจะ ความซื่อสัตย์ ความซื่อตรง

จ) สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท^๕

จากการศึกษาความหมายของเบญจธรรมผู้วิจัยพิจารณาว่า เบญจธรรมนับเป็นข้อธรรมที่ควรแก่การประพฤติ เพื่อความดีงาม แม้ในบางแห่งจะพบการแสดงข้อธรรมที่แตกต่างกัน แต่ข้อธรรมดังกล่าวยังคงความหมายและความมุ่งหมายเดิมไว้ครบถ้วน สามารถแสดงคู่กับเบญจศีลแต่ละข้อ ดังนี้

ศีลข้อ ๑ เว้นจากปาณาติบาต คู่กับ เมตตากฎา

ศีลข้อ ๒ เว้นจากอทินนาทาน คู่กับ สัมมาอาชีวะ หรือทาน

ศีลข้อ ๓ เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คู่กับ กามสังวร หรือสทาร์สันโดษ

ศีลข้อ ๔ เว้นจากมุสาวาท คู่กับ สัจจะ

ศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย คู่กับ สติสัมปชัญญะ หรืออัปมาทะ

ศีล ๕ หรือเบญจศีล ๕ นี้ มีธรรมที่คู่กันเรียกว่าเบญจธรรม หรือที่เรียกว่าเบญจกัลยาธรรม หมายถึง คุณธรรม ๕ ประการ เป็นธรรมที่เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลที่ผู้รักษาเบญจศีลมีไว้ประจำใจ กล่าวถึงคุณธรรม ๕ ประการ แต่ในการดำเนินชีวิตเพื่อขจัดความโกรธในจิตใจ และไม่แสดงพฤติกรรมออกมาให้เกิดความเดือดร้อน นั่นก็คือการรักษาจิตใจให้เกิดความเมตตา กรุณา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ความเจริญ และความสงสารช่วยให้พ้นทุกข์คู่กับศีลข้อที่หนึ่ง ผู้ที่มีความเมตตาเยื่อใยเป็นที่รักใคร่ของคนทั้งหลาย นอนหลับเป็นสุข ตื่นนอนก็เป็นสุข ผิวพรรณผ่องใสจิตใจชื่นบานปลอดโปร่ง เพราะไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้ใดให้จิตใจเศร้าหมอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุจะพึงหวังว่าขอเราพึงเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นผู้ควรยกย่องของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายดังนี้ ภิกษุนั้นพึงกระทำให้บริบูรณ์ในศีล”^๖

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเฉพาะเบญจศีลและเบญจธรรมข้อ ๑ คือ การเว้นจากปาณาติบาต คู่กับ เมตตากฎา โดยจะกล่าวถึงหลักเมตตาทธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี ๓ ประการคือ

๑) เมตตากายกรรม หมายถึง จะทำสิ่งใดก็ตามด้วยเมตตา กล่าวได้ว่า เมตตากายกรรมนี้นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการมีเมตตาริจิตที่ดีต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีล มีการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น และไม่ประพฤติล่วงกามกับผิวเมียชาวบ้านเขา เป็นต้น

^๕ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฒโน), ธรรมภาณ พจนานุกรม คำสอนพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม), (กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช, ๒๕๕๓)หน้า ๒๙๘-๓๐๓.

^๖ ม. มุ. (ไทย) ๑๒/๗๔/๔๓.

๒) เมตตาวจีกรรม หมายถึง จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา เมตตาวจีกรรมนี้นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการมีวาจาที่ดีต่อกันแล้วยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีลมีการไม่พูดเท็จ หลอกลวงผู้อื่น มีการไม่พูดส่อเสียด ทำให้ผู้อื่นแตกความสามัคคีกัน มีการไม่พูดคำหยาบคายไม่น่าฟัง ทำให้เกิดโทสะ มีการไม่พูดเพื่อ เจอให้เขาสงสัยหวาดระแวง เป็นต้น

๓) เมตตามโนกรรม หมายถึง จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา การตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง^{๑๐} กล่าวได้ว่า เมตตามโนกรรมนี้นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการปรารถนาดีต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ การรักษาศีลมีการไม่คิดแย่งทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นไม่คิดผูกพยาบาทอาฆาตผู้อื่น เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เป็นต้น

หลักเมตตาธรรม หมายถึง การเจริญและการแผ่ความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกัน ในสัตว์ทุกหมู่เหล่าในที่ทั้งปวง อันตั้งอยู่บนฐานความถูกต้อง เทียงธรรม ไม่มีอกุศลจิต คือ อกติต่างๆ เข้าแทรก เป็นความรักที่ก่อให้เกิดความสงบสุขอย่างเดียว เป็นความรักที่สามารถเอาชนะกิเลสต่างๆ และเป็นความรักของการได้ไปสู่สุคติ มีดินแดนสวรรค์ อันนิพพานเป็นที่สุด เป็นต้น

หลักเมตตาธรรมนั้นพระพุทธเจ้าจึงเปรียบเสมือนความรักหรือตัวแทนของการบำเพ็ญกุศลกรรม คือ การไม่เบียดเบียนต่อกันอันก่อให้เกิดความทุกข์ทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีการจงล้างจงผลาญผูกเวรกันไม่มีที่สิ้นสุดดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสคาถาว่า “ผู้ใดมีใจยินดีในความไม่เบียดเบียนตลอดทั้งวันและคืน และเป็นผู้มีส่วนแห่งเมตตาในสรรพสัตว์ ผู้นั้นย่อมไม่มีเวรกับใครๆ”^{๑๑}

สรุปความได้ว่า ศีลธรรมทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากว่าคนในสังคมไม่มีศีลธรรมมาควบคุมความประพฤติแล้ว สังคมก็จะมีแต่การเบียดเบียนและเข่นฆ่ากันอยู่เสมอ ปัญหาต่างๆ ที่รุมล้อมสังคมโลกอยู่ในปัจจุบัน ก็เนื่องจากว่าทุกคนมัวแต่หาผลประโยชน์ใส่ตัว ไม่คิดคำนึงถึงปัญหาของส่วนรวม คิดแต่ว่าตนจะได้อะไรบ้างเป็นเครื่องตอบแทน และที่สำคัญศีลตามหลักการในพระพุทธศาสนาให้ทุกคนมีไว้เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยโลกทุกคน หรือเพื่อมวลมนุษยชาติ ฉะนั้นประโยชน์สุขของคนในสังคมจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ศีลธรรมสามารถแก้ไขปัญหาการเข่นฆ่าและการเบียดเบียนกันโดยอาศัยการมีเมตตากายกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางกาย การมีเมตตาวจีกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางวาจา และการมีเมตตามโนกรรม ได้แก่ การประพฤติสุจริตทางใจ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์เรานั้น ให้เมตตาต่อกัน ไม่ว่า ศัตรู ญาติมิตรสหาย รวมไปถึงสัตว์ทั้งหลาย

๔.๒.๔ การลงโทษประหารชีวิตตามแนวคิดของศีล ๕

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนานั้นมุ่งเน้นให้มนุษย์ละชั่ว ประกอบกุศล และชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใสอยู่เสมอ เป็นการมุ่งพิจารณาแก้ไขพฤติกรรมจากเหตุภายในของบุคคล ที่สามารถแก้ไขได้ ส่งเสริมให้สังคมมนุษย์ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข และมีความปลอดภัยอย่างแท้จริงเนื่องจากปรากฏอยู่เสมอว่า ผู้ประกอบอาชญากรรมเป็นผู้ขาดธรรมอันมีอุปการะแก่ตน ซึ่งได้แก่ การขาดสติสัมปชัญญะ (ความยังคิดและรู้สึกตัว) กับขาดธรรมอันเป็นเครื่องคุ้มครองโลก คือ หิริโอตตัปปะ

^{๑๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖, อภ.ฎก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖.

^{๑๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๓๘/๓๔๑.

(ความไม่ละอายและเกรงกลัวต่อความชั่ว) ก็โดยผลมาจากความประพฤติที่ละเมิดศีลนั่นเอง ซึ่งศีลนั้นเป็นคำสอนข้อแรกในคำสอนที่เป็นหลักใหญ่ของพระพุทธเจ้า ๓ อย่าง คือ

- ๑) สัพพปาปสส อกรรม การไม่ทำความชั่วทั้งปวง (ศีล)
- ๒) กุสลสสุปสมปทา การบำเพ็ญความดีให้เพียงพร้อม (สมิ)
- ๓) สจิตตปริโยทปนํ การทำจิตใจของตนให้ผ่องใส (ปัญญา)

เมื่อพิจารณาดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าศีล ๕ เป็นมาตรฐานเพื่อการตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านจริยศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงสังคมองค์รวม เพราะสังคมจะอาศัยแค่กฎหมายคงยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ศีล ๕ จึงถือได้ว่าเป็นเกณฑ์ตัดสินความดีของบุคคลในสังคมนั้นๆ เพราะถือได้ว่าศีล ๕ เป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนในสังคมต้องการและยอมรับว่าดี โดยศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีตามหลักคำสอนของศาสนา ซึ่งพุทธศาสนามีทัศนะในการดำเนินชีวิตว่าเป็นไปเพื่อความสุจริตที่แท้จริง และได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินชีวิตไว้ ๓ ประการ คือ

๑) การดำเนินชีวิตเพื่อสันติภาพ โลกมนุษย์ในปัจจุบันเจริญขึ้นมากและเป็นโลกแห่งวัตถุนิยมอย่างแท้จริง มนุษย์ส่วนมากจึงพากันนับถือคนที่มีเงินมากกว่าความดีของคนเสียอีก เมื่อถูกความโลภทางวัตถุเข้าครอบงำแล้วทำให้มนุษย์ลืมนึกถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตว่าคืออะไรจึงยังมีการฆ่ากัน การประหารชีวิตและเบียดเบียนกันอยู่ในโลกปัจจุบัน ความสุข ความทุกข์ ทั้งหมดของชีวิตมนุษย์เกิดขึ้นในขณะจิตเดียวเท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงเน้นหรือให้ความสำคัญแก่จิตมากชีวิตของมนุษย์จะมีคุณค่าดีงามหรือไม่ ก็ให้ดูได้จากการประพฤติของผู้นั้น เป้าหมายที่แท้ของชีวิตมนุษย์ก็คือการสร้างคุณงามความดี จนบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ก็คือบรมสุข (นิพพาน)

๒) การดำเนินชีวิตเพื่อเสรีภาพ พระพุทธเจ้ามีคำสอนที่ส่งเสริมให้ปัจเจกบุคคลมีเสรีภาพหมายความว่าปัจเจกบุคคลทุกคนมีเสรีภาพอยู่แล้วตามธรรมชาติตั้งแต่แรกเกิด แต่ว่าเสรีภาพเหล่านั้นมีขอบเขตที่จำกัดปัจเจกบุคคลจึงแสวงหาหรือเรียกร้องหาเสรีภาพ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าการแสวงหาเสรีภาพนั้นจะต้องไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดที่ชีวิตมนุษย์จะพึงมีได้ก็คือความสุขที่เกิดจากการเป็นอิสระจากเครื่องผูกมัดทางจิตใจคือกิเลสตัณหา โดยการนำหรือส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ การประยุกต์หรือนำไปปรับปรุงกับการดำเนินชีวิต โดยมีเป้าหมายให้มนุษย์ทุกคนในสังคมเป็นอิสระจากความเป็นทาสของกิเลสตัณหา

๓) การดำเนินชีวิตเพื่อภราดรภาพ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่ามนุษย์ทุกคนต่างก็เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ ร่วมสุขด้วยกัน ไม่เว้นแม้แต่สรรพสัตว์ต่างก็ตกอยู่ในสภาวะธรรมเช่นนี้ทุกชีวิต มนุษย์ล้วนเต็มไปด้วยความทุกข์ต่างๆ ทุกข์เพราะเกิด แก่ เจ็บ และตาย สัจธรรมเหล่านี้ย่อมมีในทุกๆ ชีวิต ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรจะเพิ่มความทุกข์ให้แก่ผู้อื่นด้วยการฆ่าหรือด้วยการเบียดเบียนกัน พระพุทธเจ้าทรงเน้นว่ามนุษย์ควรจะประพฤติปฏิบัติต่อทุกชีวิตให้เหมือนกับญาติพี่น้องของตนเอง และให้มีจิตประกอบไปด้วยเมตตากรุณา ไม่คิดมุ่งทำร้ายกัน พยายามป้องกันภัยซึ่งกันและกัน โดยให้นำเอาความรู้สึกของตนเองไปเปรียบเทียบกับความรู้สึกของคนอื่นหรือสัตว์อื่น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสังคมพุทธเป็นสังคมที่มีความโอบอ้อมอารี โดยหลักคำสอนมุ่งเน้นในการกล่อมเกลาคิดใจมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีเมตตาจิต ไม่คิดมุ่งร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ด้วยการตั้งจิตของตนให้ปราศจากกิเลสคือ โลภะ (ความอยากได้) โทสะ (ความคิดประทุษร้าย)

โมหะ (ความหลง) คนเราไม่ได้มีกิเลสอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้โลภอยู่ตลอดเวลา ไม่ได้โกรธไม่ได้หลงอยู่ตลอดเวลา ใครมีกิเลสอยู่ตลอดเวลาก็เป็นประเภทคนมีจิตผิดปกติ อย่าไปเชื่อว่าบาปมีอยู่ตลอดเวลา แก้ไขไม่ได้ ถ้าเรารู้ว่าจิตเรามีบาปอยู่ตลอดเวลาในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าเป็นพวก สัสสตทิฐิ

สังคมมนุษย์เราในเวลานี้จิตใจของผู้คนส่วนหนึ่งตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสที่เรียกว่า โทสะ คือความประทุษร้ายต่อกัน โดยที่พวกโทสะมักมีจิตคิดแต่จะทำลายฝ่ายลบด้วยเหตุผลที่ว่ามันขัดขวางวิถีทางของข้าพเจ้า ขัดขวางวิถีทางเดิน เราจะทำอย่างนี้ เราจะไปทางนี้ ทำอย่างนี้ แต่เจ้าคนนั้นมารู้เท่ารู้ทันไม่ให้ทำได้อย่างใจ เลยเกิดโทสะยิงกันตาย เมื่อบุคคลเกิดโทสะร้อนขึ้นขึ้นมาเลยฆ่าเขาตายแล้วจึงมานึกได้ว่าการกระทำนั้นผิดกฎหมาย ดังจะเห็นกันบ่อยๆ ว่าผู้กระทำความผิดมาศาลโทสะจึงได้ก่อเหตุขึ้น ซึ่งผู้ที่ก่อเหตุทั้งหลายที่เป็นคดีอุกฉกรรจ์จนได้รับโทษประหารชีวิตนั้นบางรายก็เป็นการกระทำครั้งแรก ส่วนบางรายเป็นการกระทำซ้ำๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะทางด้านจิตใจแล้ว เราจะทราบได้อย่างรวดเร็วใครกระทำความผิดด้วยอารมณ์ชั่ววูบ และใครที่กระทำการก่อเหตุอันเกิดจากจิตใจที่ชั่วร้าย ในประเด็นนี้พุทธศาสนากล่าวถึงจริต ๖ และแสดงลักษณะของโทสะจริต ว่าคนประเภทนี้ชอบโกรธ โกรธง่าย ถ้าโกรธใครได้แล้วรู้สึกว่าจะโก้ดี แสดงอาการฮึดฮัดเข้มข้น เกรี้ยวกราด เข้าใจว่าเป็นการกระทำความดี แล้วถ้าทำอย่างนี้ไม่ได้ ก็รู้สึกว่าจะตนเองจะไม่สบายใจ แต่ทำไปแล้วรู้สึกภูมิใจว่าความโกรธของตนเป็นผล ข้อดีของคนโทสะจริตโดยธรรมชาติแล้วเป็นบุคคลผู้มีหลักการของตนเองในการทำงานและในการกระทำต่างๆ และมักเป็นผู้เคารพกฎเกณฑ์และมีวินัยสูงกว่าจริตอื่นๆ และการที่ตัวเองมีหลักเกณฑ์ ระเบียบวินัยค่อนข้างสูง จึงทำให้ทนไม่ได้เมื่อมาเจอผู้ที่ไม่มีความเป็นระเบียบวินัย ไม่มีเคารพหลักเกณฑ์ นอกจากนี้จะเป็นคนที่รักษาค่าพุดรักษาเวลา คนโทสะจริตมักคาดหวังว่าโลกจะเป็นอย่างที่เราต้องการ และจากการที่ตัวเองมักจะมีระเบียบวินัยสูงกว่าคนปกติ ก็มักจะคิดว่าโลกควรจะเปลี่ยนไปเหมือนตัวเอง แต่เมื่อพบว่าโลกไม่ได้เป็นอย่างนั้น และไม่สามารถเปลี่ยนโลกได้ ก็เกิดความขุ่นเคืองลึกๆ อยู่ในใจอยู่เสมอ และพร้อมจะระเบิดออกมาได้เมื่อเจอกับผู้ที่ไม่มีความเป็นระเบียบวินัยหรือความไม่ถูกต้อง

ปัจจุบันสังคมกล่าวถึงเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น ผู้คนใช้ชีวิตอย่างอิสระเสรีแบบปัจเจกบุคคล แต่ในทางตรงกันข้ามความเป็นปัจเจกบุคคลในด้านลบก็ได้ผลักดันให้มนุษย์เห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่ม ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากข้อกฎหมายหรือความไม่เป็นระเบียบของสังคม แต่เกิดจากความคิดเห็นและอารมณ์ส่วนบุคคล ซึ่งปรากฏอยู่บ่อยๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือคดีที่สะท้อนต่ออารมณ์ บางคนหรือบางกลุ่มบุคคลมักออกมาแสดงความคิดเห็นหรือชักนำสังคม ที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนไม่มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น แต่ผู้วิจัยมองว่าบางเหตุการณ์เป็นการแสดงความคิดเห็นด้วยอารมณ์มากกว่าด้วยเหตุผลและหลักการ โดยเฉพาะในเรื่องของการลงโทษประหารชีวิตที่เป็นโทษร้ายแรงและสูงสุด ถึงแม้การลงโทษประหารชีวิตจะทำหน้าที่ในทางป้องกันคนกระทำผิดกฎหมาย แต่ก็ชัดเจนว่ามันเป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้แค้นด้วย มันเป็นรูปแบบเฉพาะที่รุนแรงยิ่งของการลงโทษ ด้วยเหตุที่ทำให้ทุกอย่างสิ้นสุด ชีวิตมนุษย์ถูกทำให้จบลงและการประหารบุคคลได้ถอดถอนโอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูการกระทำที่ชั่วร้ายหรือชดเชยการกระทำนั้น ซึ่งพระพุทธศาสนากล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์ว่า การจะเกิดเป็นมนุษย์ได้นั้นจะต้องเป็นคนที่มีศีล ๕ บริบูรณ์ เป็นแนวคิดที่เชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้เป็นคนชั่วร้ายมาแต่กำเนิด ดังนั้นเมื่อบุคคลเกิดขึ้นมาแล้วอาจกลายเป็นคนชั่วร้ายหรือคนดีย่อมเกิดจากอุปนิสัย การจบชีวิตจึงเป็นการปิดโอกาสในการ

กระทำความดีส่วนหนึ่ง ซึ่งในเรื่องนี้ **คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง** ได้แสดงความคิดเห็นในมติชนสุดสัปดาห์ ว่า “ความเชื่อที่สำคัญที่สุดของข้าพเจ้านั้นคือ เป็นไปได้เสมอที่อาชญากรจะพัฒนาตนเอง และด้วยสิ่งนี้เองที่ขัดแย้งกับการประหารชีวิต ดังนั้นข้าพเจ้าจึงสนับสนุนองค์กรเหล่านี้และปัจเจกบุคคลผู้พยายามจะนำมาซึ่งการยุติการใช้โทษประหารชีวิต”^{๑๒}

จากที่ยกตัวอย่างมาเป็นเพียงความคิดเห็นบางส่วน โดยในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงแนวคิดพุทธศาสนาโดยเฉพาะแนวคิดเรื่องศีล ๕ กับแนวคิดเรื่องการลงโทษประหารชีวิต ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เป็น ๒ ส่วน คือ แนวคิดทฤษฎีการลงโทษประหารชีวิต และความมุ่งหมายของหลักศีล ๕ ดังนี้

๑) เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนต่อตัวผู้กระทำความผิด (Revenge)

จากที่กล่าวมาแล้วในบทที่ ๓ ว่าประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ยังคงมีการลงโทษผู้กระทำความผิดร้ายแรงด้วยการประหารชีวิต และก็ปรากฏว่าประเทศไทยไม่ทำการประหารชีวิตนักโทษมาเป็นเวลากว่า ๙ ปีมาแล้ว จนกระทั่งวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ประเทศไทยมีการลงโทษประหารชีวิตนายธีรศักดิ์ (ขอสงวนนามสกุล) ผู้ต้องขังในคดีฆ่าผู้อื่นอย่างทารุณโหดร้ายเพื่อชิงทรัพย์ จากกรณีดังกล่าวทำให้สังคมเกิดแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยว่าสมควรได้รับโทษ และฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับโทษประหารชีวิตเพราะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งในประเด็นดังกล่าวต่างฝ่ายต่างอ้างเหตุผลของตนเอง ในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงแนวคิดทั้งที่เห็นเห็นด้วยและคัดค้าน ดังนี้

แนวคิดที่เห็นด้วยว่าจำเป็นต้องมีโทษประหารชีวิต

เหตุผลเพื่อให้เกิดจุดสมดุลทางสังคม (social equilibrium) เรื่องของเรื่องคือ เราทุกคนในสังคม ย่อมสละสิทธิเสรีภาพบางส่วนให้แก่รัฐ ย่อมเคารพกฎเกณฑ์ที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย คนที่ไม่เคารพกฎเกณฑ์เหล่านั้นหากไม่ได้รับการลงโทษอย่างได้สัดส่วนกับการกระทำชั่วแล้ว สังคมย่อมเกิดการเสียดุลผู้คนจะไม่เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้น สังคมจะวุ่นวาย ดังนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดอันเกิดจากการกระทำของเขาเองจึงเป็นการรักษาสมดุล พุทธศาสนากล่าวถึงผลของการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” การกระทำทุกอย่างอย่างใดได้รับผล “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” กฎหมายก็มีลักษณะเดียวกันเป็นเครื่องชี้วัดผลของการกระทำหรือเป็นบทลงโทษต่อผู้กระทำชั่ว อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) (ค.ศ. ๑๗๒๔ - ๑๘๐๔) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมันเคยกล่าวไว้ว่า “การลงโทษไม่ใช่เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมความดี ไม่ว่าจะนำไปเพื่อผู้กระทำความผิดหรือเพื่อสังคม แต่จะต้องลงโทษเพียงเพราะว่าบุคคลนั้นได้ประกอบอาชญากรรม”^{๑๓}

^{๑๒} คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง, **พุทธศาสนาและโทษประหารชีวิต** มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๒๙ มิถุนายน - ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ https://www.matichonweekly.com/column/article_๑๑๔๕๕๕

^{๑๓} อ้างใน, Ted Honderich, **Punishment : The Supposed Justifications**, Revised ed. (England : Penguin Books Ltd.,๑๙๗๖), p ๒๒ - ๒๖.

เหตุผลเพื่อความยุติธรรม แนวคิดนี้เห็นว่า การกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนต่อหลักความยุติธรรม เมื่อฝ่าฝืนผู้กระทำความผิดจึงต้องถูกลงโทษ เพื่อที่จะดำรงรักษาความยุติธรรมไว้ บุคคลผู้ที่เป็นต้นคิดตามแนวคิดดังกล่าวนี้ คือ

คานท์ (Kant) เห็นว่า “...เหตุที่จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อรักษาความยุติธรรมเอาไว้ ความยุติธรรมที่ถูกละเมิดจะต้องได้รับการทดแทน ถ้าหากว่าความยุติธรรมและสิทธิของมนุษย์ถูกทำลายลง ชีวิตของมนุษย์จะไม่มีคุณค่าอะไรเหลืออยู่เลยเราจะต้องลงโทษผู้กระทำความผิด เพราะการลงโทษเป็นสิ่งที่เขาสมควรจะได้รับ ถ้าเราละเว้นไม่ลงโทษผู้กระทำความผิดก็เท่ากับเราร่วมมือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของความยุติธรรมด้วย..”

เฮเกิล (Hegel) เห็นว่า “...เหตุของการลงโทษเพื่อให้สาสมก็เพื่อนำความถูกต้องกลับคืนมา การกระทำความผิดเป็นการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้อง การลงโทษจึงเป็นปฏิกริยาของสังคมที่ไม่เห็นด้วยกับการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้องนี้ ดังนั้นการลงโทษจึงเป็นสิ่งที่ผู้กระทำความผิดสมควรจะได้รับเนื่องจากการกระทำความผิด”

ฮอว์กิน (Hawkins) เห็นว่า “...เหตุที่ต้องลงโทษเพื่อให้สาสมก็เพราะมนุษย์ต้องมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อการกระทำของเขา การลงโทษคนต่างจากการฝึกหัดสัตว์ตรงที่ว่าเราตีสัตว์ที่ทำไม่ถูกต้องนั้น เราไม่ได้คิดว่าสัตว์จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของมัน แต่เราตีมันเพื่อให้มันหวาดกลัว เพื่อมันจะได้ไม่ทำผิดเช่นนั้นอีก เราลงโทษคนไม่ใช่เพราะเราหวังผลของการลงโทษเขา หากแต่เป็นเพราะเขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา ทั้งนี้เพราะสัตว์ไม่มีความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรม แต่คนเรามีความรับผิดชอบต่อตนเอง”^{๑๔}

จากแนวคิดที่กล่าวมาแนวคิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมีทัศนะที่ว่า หากกฎหมายไม่เข้ามาจัดการลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงในการกระทำของคนร้ายแล้ว คนอื่นในสังคมก็อาจรู้สึกได้ว่า โลกช่างไม่ยุติธรรม ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ซึ่งเป็นเหตุผลหลักบางประการที่ทำให้ไม่ว่าประเทศจะพัฒนาไปแค่ไหน ไม่ว่าเราจะมีมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นมาเพื่อสร้างคนดีคืนสู่สังคม แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็ยังคงมีอยู่เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมนั่นเอง โดยแนวคิดดังกล่าวมีทัศนะว่าโทษประหารชีวิตยังคงมีความจำเป็นต่อสังคม เพื่อสร้างความสงบสุขแก่สังคมและแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เคารพในกฎที่สังคมร่วมกันสร้างขึ้น

แนวคิดที่คัดค้านโทษประหารชีวิต

นางปิยนุช โคตรสาร ผู้อำนวยการแอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย กล่าวถึงการประหารชีวิตในประเทศไทยว่า ไม่เห็นด้วยกับการมีอยู่ของโทษดังกล่าว แต่เห็นด้วยกับการลงโทษคนผิด และยังมองว่ากฎหมายนั้นใช้เพื่อป้องปราม ไม่ใช่การบังคับใช้เพื่อความสะใจ นอกจากนี้ยังเสนอทางเลือก นอกจากโทษประหารแล้วอยากให้มีการแก้ปัญหาเป็นระบบ กระบวนการยุติธรรม

^{๑๔} อ่างใน, ญัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, ทฤษฎีการลงโทษ ในเอกสารประกอบการสอนชุด กฎหมายและอาชญวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ ๖, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓-๑๔.

แบบสมานฉันท์ ทำงานร่วมกับครอบครัวผู้เสียหาย และผู้ต้องหาว่าจะทำอะไรเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาออกมากระทำความผิดอีก และภาครัฐต้องช่วยด้วย เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม^{๑๕}

นายโคทม อาริยา ที่ปรึกษาสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า การใช้โทษประหารของทางทหารไทยในรอบ ๙ ปี จนแอมเนสตี้ ออกมาประณามนั้น เป็นเรื่องน่าเสียดายของประเทศไทย ที่ในทางปฏิบัติไม่มีการประหารมาแล้ว ๙ ปีติดต่อกัน พอเกิดเรื่องนี้ขึ้นไทยจะถูกลดชั้นลงไปอีก ต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่ เช่นเดียวกับ นางอังคณา นีละไพจิตร กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แสดงความเห็นไว้ว่า ตัวเองมองว่าโทษประหารไม่ได้ทำให้อาชญากรรมลดลง และยังมีคนเคยบอกว่าถ้าคนผิดถูกจับได้และโดนโทษประหารชีวิต ต่อไปคนทำผิดอาจจะฆ่าเหยื่อเพื่อปิดปากความผิดได้ อย่างไรก็ตามในทางกฎหมายก็ดำเนินต่อไป แต่ทางสิทธิมนุษยชนนั้นคือการเคารพในการมีชีวิตอยู่ การไม่ทำลายชีวิต แต่ข้อกฎหมายและสิทธิบางอย่างยังไม่สอดคล้องกัน จึงมีข้อเสนอเรื่องดังกล่าวต่อไปยังคณะรัฐมนตรีต่อไป^{๑๖}

การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เมื่อมองย้อนไปในอดีตถึงการกระทำของบุคคล ไม่ได้มองผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่า เมื่อเขาได้รับการลงโทษแล้วผลจะเป็นอย่างไร เขาจะกลับตัวเป็นคนดีได้หรือไม่ วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน คือเพื่อเป็นการทดแทนการกระทำผิดซึ่งผู้กระทำผิดได้กระทำลงไป เพราะผู้กระทำผิดสมควรจะได้รับการลงโทษ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของเขานั้นเอง วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นจึงเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน เพราะเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชน แต่จะมีมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมในสังคมนั้นๆ แม้ว่าจะเป็ยวัตถุประสงค์ที่ลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะต้องลงโทษผู้กระทำผิดเข้ามาประกอบ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีดังนี้

๑) เพื่อเป็นการทดแทนการกระทำของผู้กระทำผิด เพราะเขาสมควรที่จะได้รับโทษ เนื่องจากการกระทำผิดของเขา

๒) เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาที่ได้กระทำลงไป

๓) เพื่ออ้างความยุติธรรมในสังคม

๔) เพื่อรักษากฎหมาย

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยมองว่าวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีจุดอ่อนหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นในด้านเกณฑ์ตัดสินที่ว่าด้วย การแก้แค้นทดแทนแค่ไหน จุดไหนคือได้สัดส่วน ต้องถึงขั้นประหารชีวิตไหม ประเด็นเหล่านี้จำเป็นต้องนำมาชั่งน้ำหนักกับเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิในการมีชีวิตอีก โดยโทษประหารชีวิตถือเป็นการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม และย่ำยีศักดิ์ศรีมากที่สุด ทั้งยังไม่ได้เป็นคำตอบสำเร็จรูปที่ช่วยแก้ปัญหาที่สังคมต้องการแก้ไขอย่างแท้จริง ซึ่งไม่มี

^{๑๕} เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย' โทษประหารในประเทศไทย, ข่าว (ออนไลน์), แหล่งที่มา <https://voicetv.co.th/read/HySQUUvZX>

^{๑๖} ข่าว (ออนไลน์), แหล่งที่มา https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_๑๒๓๖๕๐๐

หลักฐานใดๆ ว่าโทษประหารชีวิตจะส่งผลให้บุคคลยังคิดก่อนกระทำความผิดอย่างชัดเจน การที่สังคมคาดหวังว่ามาตรการเช่นนี้จะช่วยลดการก่ออาชญากรรม จึงเป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่ง ยังมีอะไรอีกมากมายให้เราเถียงกันเพื่อเสริมสร้างปัญญาไปเรื่อยๆ ซึ่งสามารถสรุปจุดอ่อนของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ได้ดังนี้

๑) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้มองถึงประโยชน์ในอนาคต คือไม่ได้พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมา

๒) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำผิดตามอัตราโทษแล้ว ก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้งๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดูต่อไป

๓) เป็นการยากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริงสังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใดๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่นกรณีการลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสม หากจะใช้โทษจำคุก จะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้เป็นเรื่องของความรู้สึกรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใดๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

การลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยปัจจุบันได้เกิดแนวคิดที่แตกแยกกัน ทั้งที่สนับสนุนให้คงไม่โทษประหารชีวิตต่อไปและกลุ่มที่คัดค้านว่าไม่ควรมี ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างให้เหตุผลว่าทำไมถึงต้องมีโทษประหาร/ไม่มีโทษประหาร ตามแนวคิดที่ตัวเองเชื่อ ฝ่ายที่สนับสนุนโทษประหาร (บางส่วน) ได้ให้เหตุผลที่ต้องมีโทษประหาร เพราะเนื่องมาจากการจัดการกับนักโทษยังไม่ดีมากพอ นักโทษได้รับการลดโทษบ่อยครั้ง และมีความเสี่ยงที่จะกลับไปก่อเหตุซ้ำๆ ขึ้นอีกเมื่อถูกปล่อยตัว ครั้นจะให้นักโทษอยู่จำคุกต่อก็เกรงว่าภาษาที่พวกเขาเสียไปจะต้องถูกนำไปใช้เพื่อเลี้ยงนักโทษเหล่านั้น อีกทั้งจากข่าวฆาตกรรม ช่มชู้ ช่าช่มชู้ ก็ล้วนส่งผลกระทบต่อจิตใจของพวกเขาว่าบ้านเมืองควรมีความยุติธรรมในการจัดการกับอาชญากรพวกนี้อย่างจริงจังเสียที เห็นแก่ครอบครัวของเหยื่อที่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักบ้าง พวกเขาต่างรู้สึกว่าการกสิทมิมนุษยชนมักจะเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องไม่ให้เกิดโทษประหารมากกว่าที่จะมาเคลื่อนไหวให้เห็นแก่เหยื่อที่ต้องถูกทำร้ายซ้ำแล้วซ้ำเล่า ฝ่ายที่ต่อต้านโทษประหาร (บางส่วน) ก็ได้ให้เหตุผลว่าเหตุที่ไม่ควรมีโทษประหารเพราะมันเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ อีกทั้งยังเชื่อว่าการมีโทษประหารไม่ได้ส่งผลให้อาชญากรรมลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เพราะโทษประหารนั้นมีมาหลายปี แต่เหตุใดอาชญากรรมจึงยังคงมีอย่างต่อเนื่องละ การเอาโทษตายไปตัดสินอาชญากร ก็ไม่ได้ต่างจากการเป็นอาชญากร อีกอย่างเราจะมั่นใจได้อย่างไรว่ากระบวนการสืบสวนสอบสวนมันจะชัดเจนมากพอที่จะตัดสินว่าคนๆ นั้นทำผิดจริงหรือเป็นแค่แพะที่ถูกใส่ความ เพราะบางคนคิดว่าที่จะตัดสินว่าแท้จริงจำเลยผู้นั้นเป็นเพียงแพะรับบาปก็สายเกินไปเสียแล้ว

จากข้อความที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแต่ละฝ่ายนั้นมีกรณีศึกษาที่นำมากล่าวอ้างแตกต่างกัน ฝ่ายที่สนับสนุนโทษประหารมักจะอ้างถึงคดีช่มชู้ ช่าช่มชู้ คดีฆาตกรรมที่เป็นข่าว เป็นกระแส หรือการกระทำความผิดอย่างซ้ำซากมาอ้างอิงเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นที่ว่าอาชญากรต้องได้รับการ

ลงโทษตามกฎหมายโทษประหารเสียที่ ส่วนฝ่ายที่คัดค้านมักจะอ้างถึงคดีที่มีการสืบสวน สอบสวน และตัดสินโทษที่ผิดพลาด มีการจับแพะ จับคนผิดไม่จริงมาลงโทษ เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นที่ว่ามันไม่คุ้มค่าเลยที่เราจะตัดสินโทษประหาร ถ้าหากสุดท้ายแล้วนั้นเป็นความผิดพลาดทางกระบวนการสืบสวน สอบสวน

เกณฑ์ตัดสินทางพุทธจริยศาสตร์

เป็นธรรมดาที่กฎและการละเมิดกฎจะเป็นเรื่องของสิ่งที่ตรงข้ามและเกิดมาเป็นของคู่กัน พระพุทธเจ้าทรงแสดงโทษของการละเมิดศีลไว้ในเวรสูตรอังคุตตรนิกายปัญจกนิบาตว่า “ดูก่อนคฤหบดี อุบาสกผู้ฆ่าสัตว์ ผู้ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ ตีมน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมประสพภัยเวรทั้งในปัจจุบันทั้งในสัมปรายภพ ย่อมเสวยทุกข์โศกนันทินันต์ แม้ทางจิตเพราะเหตุฆ่าสัตว์ ผู้ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ ตีมน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท อุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ผู้ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ ตีมน้ำเมา คือสุราเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสพภัยเวรนั้น ทั้งในปัจจุบันและสัมปรายภพ ย่อมไม่เสวยทุกข์โศกนันทินันต์แม้ทางจิตภัยเวรของอุบาสกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อมสงบระงับด้วยประการฉะนี้”^{๑๑๗} การละเมิดศีล ๕ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งภัยเวรโดยประการต่างๆ ผู้ก่อเวรบ่อยก็เป็นเหตุให้ไม่สำรวมระวัง ประมาทในชีวิตทำผิดศีลอยู่เนืองนิตย์ และตรงกันข้าม เจตนางดเว้นที่จะกำจัดได้ เรียกว่า “เวรมณี” โทษของการละเมิดศีล ๕ นั้นมีมากมายในสังคมย่อมก่อภัยเบียดเบียนตนเอง บันทอนความก้าวหน้าในชีวิตประจำวันในปัจจุบัน

หลักจริยธรรมในทางพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่ามี ๒ อย่างคือ สัจธรรม และศีลธรรม สัจธรรมเป็นอันติมสัจจะ กล่าวคือ เป็นความจริงสูงสุดอันเป็นฐานรองรับหลักศีลธรรม และหลักจริยธรรม หรือการกระทำอันมีค่าทางจริยศาสตร์ที่ดำเนินไปถึงเพื่อเข้าถึงเป้าหมายอันเป็นอันติมสัจจะนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่เองมีอยู่อย่างเที่ยงแท้และสามารถดำรงอยู่ได้โดยธรรมดา ถ้ามนุษย์ไม่มีเป้าหมายในการกระทำก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าการกระทำใดถูกหรือผิด เพราะฉะนั้นเกณฑ์ในการตัดสินค่าจริยะว่าสิ่งนี้ถูก ผิด ควร ไม่ควร จึงต้องอาศัยเป้าหมายเป็นมาตรการวัดและตัดสินคุณค่าทางจริยะ พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่า การกระทำของมนุษย์ไว้ ๓ ทางคือ ทางกาย เรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วาจกรรม และทางใจ เรียกว่า มโนกรรม การกระทำจะดีหรือชั่วอยู่ที่ ๓ ทางนี้ ถ้าการกระทำนั้นเป็นฝ่ายดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ เรียกว่า กายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต กรรมฝ่ายดีนี้ เรียกว่า กุศลกรรม แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเป็นการกระทำในฝ่ายชั่วทางทวารทั้ง ๓ นี้ เรียกว่า กายทุจจริต วาจทุจจริต และมโนทุจจริต กรรมฝ่ายชั่วทั้ง ๓ นี้ เรียกว่า อกุศลกรรม ส่วนปัญหาที่ว่า การกระทำของมนุษย์นั้นจะดีหรือชั่ว ใช้อะไรเป็นเกณฑ์วัดเป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณากันต่อไป คำว่า ถูก หรือผิด ใช้หมายถึงการจัดประเภทการกระทำ (กรรม) เฉพาะการกระทำของมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา เกณฑ์ในการตัดสินกรรมดีและกรรมชั่ว อาจแบ่งเป็น ๔ ประการ ดังนี้

^{๑๑๗} อ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๑๓๔/๒๐๘.

๑) มูลเหตุการกระทำหรือบ่อเกิดของเจตนา จะพิจารณาจากมูลเหตุหรือบ่อเกิดของการกระทำเป็นหลักสำคัญ ส่วนเกณฑ์การตัดสินกรรมชั่ว นั้นให้อาศัยหลักการของแรงจูงใจหรือเจตนาฝ่ายชั่ว ที่เรียกว่า อุกุศลมูล เป็นการพิจารณาที่ต้นเหตุหรือบ่อเกิดของกรรมทั้งหลาย

๒) ผลของการกระทำ การกระทำใดเป็นความดีหรือความชั่ว โดยดูได้จากผลของการกระทำนั้น ให้พิจารณาได้จากผลที่เกิดขึ้นทั้งแก่ตัวเรา บุคคลอื่นหรือทั้งแก่ตัวเราและบุคคลอื่น โดยแบ่งผลของการกระทำออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) การกระทำที่มีผลเป็นทุกข์หรือมีโทษ ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น เป็นเครื่องตัดสินการกระทำนั้นๆ ว่าเป็นความชั่ว หรือกรรมชั่ว (๒) การกระทำที่ให้ผลเป็นสุขหรือมีคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งประโยชน์ที่ว่านี้ อาจจะเป็นประโยชน์ตน ประโยชน์บุคคลอื่นหรือสังคม ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นหรือสังคม ประโยชน์ในชาติปัจจุบัน ประโยชน์ในชาติหน้าต่อไป หรือเป็นประโยชน์สูงสุด คือ นิพพาน ซึ่งเป็นอุดมคติสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องตัดสินการกระทำนั้นๆ ว่าเป็นความดีหรือกรรมดี

๓) มโนธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง

๔) การยอมรับของวิญญูชน การกระทำใดวิญญูชนหรือนักปราชญ์หรือบัณฑิต เกณฑ์ในการตัดสินความดีและความชั่วของมนุษย์นั้น พระพุทธศาสนาใช้เจตนาหรือแรงจูงใจและผลของการกระทำเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินว่า การกระทำใดเป็นความดี หรือการกระทำใดเป็นความชั่ว แต่ก็ยังให้ความสำคัญแก่เจตนาเป็นประการสำคัญ ส่วนเกณฑ์อื่นๆ คือ มโนธรรมหรือความสำนึกรู้สึกผิดชอบชั่วดีและการยอมรับของวิญญูชน ผู้เป็นนักปราชญ์ หรือเป็นบัณฑิตนั้นใช้เป็นหลักในการตัดสินร่วมกับเกณฑ์ตัดสินหลัก

๔.๒.๕ สรุป

โทษประหารชีวิต นับเป็นโทษที่มีการนำมาใช้ปฏิบัติในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นลงโทษที่สาสมกับการกระทำความผิดนั้น และเชื่อว่าหากมีการลงโทษประหารชีวิตแล้วจะไม่มีกระทำความผิดเช่นนั้นเกิดขึ้นอีก ทั้งๆ ที่มีความวิจัยมากมายจากนานาประเทศได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโทษประหารชีวิตนั้นไม่มีความเชื่อมโยงใดๆ กับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของอาชญากรรมเลย กระแสการถกเถียงเรื่องโทษประหารชีวิตในประเทศไทยหมุนกลับมาอีกครั้ง เมื่อกรมราชทัณฑ์ประกาศการประหารชีวิตนักโทษเป็นครั้งแรกในรอบ ๙ ปี เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๑ หลังจากที่ไม่มีการประหารชีวิตนักโทษมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการยกเลิกโทษประหารชีวิตเป็นกระแสสากล เป็นการผลักดันจากกลุ่มหรือองค์กรสิทธิมนุษยชนต่างๆ รวมตลอดถึงองค์การระหว่างประเทศในระดับสหประชาชาติ ภายใต้กระแสสิทธิมนุษยชนที่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ชาติจะต้องเคารพ โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือมีการปฏิบัติที่แตกต่างๆ โดยเฉพาะสิทธิของผู้ต้องสงสัยหรือถูกจับกุมตัวหรือถูกคุมขังหรือเป็นนักโทษประหารที่จะได้รับการปฏิบัติโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ถูกลงโทษด้วยการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม

คำถามที่ว่า “แล้วจะอย่างไรกับผู้กระทำความผิด?” เราควรมีทัศนคติใหม่ต่อผู้ที่กระทำความผิด ไม่ควรคิดว่าพวกเขาเป็นผู้ร้ายที่สมควรได้รับการลงโทษอย่างสาสม แต่ควรคิดว่าพวกเขาก็เป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตทางสังคมเหมือนเช่นเรา และการลงโทษนั้นต้องไม่เป็นไปเพื่อการแก้แค้นทดแทน แต่ต้องเป็นไปเพื่อการแก้ไขเยียวยา เพราะการที่พวกเขากระทำความผิดย่อมหมายถึงบางสิ่ง

บางอย่างในสังคมของเราทำหน้าที่ผิดเพี้ยนไป สิ่งที่เราควรที่จะคิดกระทำไม่ใช่การกำจัดพวกเขาให้
ออกไปจากสังคม แต่เราควรที่จะคิดหาต้นตอของปัญหา ฟันเฟืองที่ทำงานผิดพลาดเพื่อหาวิธีการ
แก้ไข ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้กล่าวถึงทัศนะพุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยหลักศีล ๕ กับท่าทีต่อแนวคิดเรื่องโทษ
ประหารชีวิตว่าจะเห็นสมควรมีต่อไปหรือว่าสมควรยกเลิก ในเรื่องนี้ทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้านต่าง
อ้างเหตุผลเพื่อสนับสนุนแนวคิดของตน ดังได้กล่าวมาแล้วในประเด็นก่อนหน้านี้ ซึ่งผู้วิจัยจะขอยกมา
พอให้เห็นประเด็น ดังนี้

ฝ่ายสนับสนุนโทษประหารชีวิตมองว่าโทษนี้เป็น “ยาแรง” ที่จะทำให้คนทั่วไปรู้สึกกลัว
การถูกลงโทษ และเป็นการปิดช่องโหว่ที่นักโทษจะกระทำผิดซ้ำหลังจากออกจากคุก เนื่องจากทุก
วันนี้คุกในประเทศไทยไม่ใช่แหล่งฟื้นฟูพฤติกรรม แต่กลับเป็นแหล่งบ่มเพาะอาชญากร ด้วยสภาพ
ความเป็นอยู่ที่แออัด ยากลำบาก และลดทอนความเป็นมนุษย์ ดังนั้น การประหารชีวิตจึงช่วย “ตัด
ตอน” อาชญากร ไม่ให้ออกมาก่อนเหตุอีกครั้ง เพราะเสียชีวิตไปแล้ว โดยสาเหตุที่ควรจะมีโทษประหาร
ชีวิตเพราะว่า

๑) สังคมจะได้รับประโยชน์สูงสุด เพราะว่าเป็นการทำให้ไม่เกิดการฆาตกรรมในอนาคต
เพราะว่าฆาตกรจะไม่มีชีวิตอยู่อีกแล้ว นอกจากนี้แล้วเป็นการเชือดไก่ให้ลิงดู เพราะว่าคนที่อาจจะ
เป็นฆาตกรในอนาคตต้องกลับมาคิดรอบสองว่าโทษมันหนักแค่ไหน

๒) ผู้ที่สูญเสียควรได้รับความเท่าเทียมกันสูงสุด คือฆาตกรก็สมควรสูญเสียเช่นกัน

๓) ถึงแม้ว่าการประหารชีวิตบางครั้งเกิดจากการตัดสินที่ผิดพลาดหรือการยึดหลักฐาน
 ฯลฯ แต่ก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น การสูญเสียของผู้บริสุทธิ์ทั้งหลายรวมกันแล้วอาจจะน้อยกว่าการ
ฆาตกรรมที่อาจจะเกิดขึ้นจากการไม่มีโทษประหารชีวิตในข้อแรก

ส่วนฝ่ายที่ต้องการให้ยกเลิกโทษประหารชีวิตจะเห็นว่าโทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ละเมิด
ต่อสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ในการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ ที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเสมอกัน โดยไม่คำนึงถึง
สถานภาพ ชาติพันธุ์ ศาสนา และสถานะทางกฎหมาย เป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากบุคคลได้ แต่การ
จะใช้โทษประหารชีวิตย่อมมีความเสี่ยงที่จะเกิดการเลือกปฏิบัติ โดยกลุ่มคัดค้านให้เหตุผลดังนี้

๑) การประหารชีวิตก็ไม่ได้ต่างอะไรกับการฆาตกรรมคนอย่างถูกกฎหมาย ความตายก็คือ
ความตาย ดีไม่ดีผู้ที่ถูกตัดสินอาจจะถูกประหารชีวิตอย่างไม่โปร่งใส อีกอย่างคือผู้ที่ต้องเจ็บปวด
สุดท้ายก็ไม่ใช่คนที่ตาย แต่เป็นญาติๆ ของคนที่ต้องตายมากกว่า อีกทั้งยังเป็นการสร้างความโกรธ
แค้นระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจก่อให้เกิดคดีต่างๆ ตามมาอีกมากมาย

๒) หลักฐานหลายหลักฐานจากประเทศที่ยกเลิกการประหารชีวิตในยุโรปบอกว่าการเลิก
โทษประหารชีวิตไม่ได้ทำให้คดีฆาตกรรมเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด

๓) การประหารชีวิตเป็นการสร้างทัศนคติส่งเสริมการล้างแค้น

เมื่อพิจารณาความเห็นของทั้งสองฝ่าย พบว่าการสนับสนุนและไม่สนับสนุนโทษประหาร
ชีวิต มีที่มาจากความไม่เชื่อมั่นในระบบยุติธรรมของไทย โดยเฉพาะฝ่ายที่สนับสนุนโทษประหารชีวิต
จะมีความไม่พอใจที่เห็นคนกระทำความผิดรุนแรง แต่ไม่ถูกลงโทษ หรือมีการลดหย่อนโทษจนได้
ออกมาใช้ชีวิตปกติ ซึ่งถือเป็นเรื่องของ “ความแน่นอนในการรับโทษ” ไม่ใช่ “ความรุนแรงของโทษ”
ดังนั้นการใช้โทษที่รุนแรงอย่างการประหารชีวิต จึงน่าจะไม่ใช่ทางออกที่ดีในการเรียกความเชื่อมั่นใน
ระบบยุติธรรมกลับมา แต่เป็นเพียงการเปิดโอกาสให้ผู้คนได้ระบายความแค้นจากระบบที่ไม่มี

ประสิทธิภาพเท่านั้น ซึ่งตรงกับผลวิจัยทั่วโลกที่สรุปคล้ายกันว่า “เสียงสนับสนุนโทษประหารส่วนมาก เป็นเพียงการแสดงอารมณ์และมีนัยสำคัญเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น” ทางออกที่แท้จริงอาจจะไม่ใช่ “ประหารหรือไม่ประหาร” แต่เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นตออย่างกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน นับตั้งแต่การทำงานอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อยับยั้งวงจรอาชญากรรมตั้งแต่ยังเป็นเพียงคดีเล็กๆ ก่อนที่จะขยายเป็นอาชญากรรมที่รุนแรงขึ้น รวมทั้งเข้มงวดในการสืบสวนหาหลักฐาน เพื่อป้องกันการจับกุมผู้บริสุทธิ์

จากที่กล่าวมาในเรื่องโทษประหารชีวิตในสังคมไทย ก่อนอื่นต้องย้อนกลับมาที่สังคมไทย ในฐานะเป็นสังคมชาวพุทธ กล่าวคือมีผู้นับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ในประเด็นโทษประหารชีวิตนี้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นการขัดต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ ในเรื่องนี้ผู้นับถือได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับหลักของศีล ๕ และองค์ประกอบในการวินิจฉัยศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต ว่าองค์ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (๓) มีจิตคิดจะฆ่า (๔) ทำความเพียรเพื่อให้ตาย (๕) สัตว์ตายลงเพราะความเพียรนั้น เมื่อบุคคลใดกระทำความผิด ๕ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าหากไม่ครบองค์เรียกว่า ศีลต่าง ศีลพร้อย ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงกล่าวไว้ชัดเจน ในประเด็นของโทษประหารชีวิตได้ปรากฏมีฝ่ายที่สนับสนุนให้มีโทษประหารชีวิตได้พยายามเชื่อมโยงผู้กระทำความผิดกฎหมายกับหลักของศีล ๕ โดยเฉพาะข้อปาณาติบาต

พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาแบบ “อเทวนิยม” ที่มีจุดยืนว่า สรรพสิ่งมิได้เกิดจากผู้สร้าง หากแต่สรรพสิ่งพึงพึ่งอิงอาศัยอย่างเป็นเหตุเป็นปัจจัยตามกฎธรรมชาติ มนุษย์จึงเป็นสมบัติของธรรมชาติที่ถูกหล่อหลอมมาจากกรรม ทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล ถึงกระนั้น การเกิดเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ได้มาอย่างยากลำบาก (กัจฉ โณ มนุสสปปุฏฺฐิลาโภ) เพราะความยากนี้เองจึงทำให้ชีวิตของมนุษย์มีคุณค่า ในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชีวิตจนเข้าถึงความจริงสูงสุดคือ “นิพพาน” ชีวิตที่ประกอบด้วยรูปกับนาม จึงเป็นเครื่องมือที่จะนำพามนุษย์เข้าถึงความจริงดังกล่าวได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสย้ำถึงจุดยืนที่สะท้อนถึงตัวตนของพระพุทธศาสนาในวันการประกาศโอวาทปาติโมกข์ ที่สัมพันธ์กับหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ กล่าวคือ (๑) หลักการ เตือนมิให้ทำบาปทั้งปวง อันมีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตามศีลข้อที่ ๑ (๒) อุดมการณ์ ตรัสเตือนว่า ผู้ที่จะได้ชื่อว่าเป็นบรรพชิต หรือผู้งดเว้นจากบาปได้ ต้องไม่ฆ่าผู้อื่น (๓) วิธีการ ตรัสเตือนมิให้ฆ่าหรือนิยมชมชื่นกับการฆ่าตามหลักอนุปะมาโต จะเห็นว่าทั้งหมดคือจุดยืนของพระพุทธศาสนาที่ถูกประกาศให้ศาสนิกของศาสนา และเจ้าลัทธิต่างๆ ได้เห็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนาว่ามีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากแนวคิดและแนวปฏิบัติอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในชมพูทวีปในสมัยนั้น จะเห็นว่าพระพุทธศาสนามีได้เน้นให้ฆ่าทางเนื้อหนัง หากแต่เน้นให้ “ฆ่ากิเลส” การฆ่าทางเนื้อหนังหรือฆ่าชีวิตจึงเป็นการฆ่าที่ผิดฝาผิดตัว เพราะตัวที่ชักนำให้มนุษย์ไปกระทำความผิดพลาดบกพร่อง คือ “กิเลส” ที่เกิดขึ้นและเกาะกุมจิตใจให้มนุษย์ไปกระทำการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

แนวคิดการลงโทษที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา คือแนวคิดที่ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไข้ปัญหา จากการวิวัฒนาการของสังคมจากป่าเถื่อนมาเป็นสังคมที่ค้ำนึ่งถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น หลักการทางพระพุทธศาสนานั้นเชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น หากได้รับการศึกษาอบรมที่ถูกต้อง และศาสนาพุทธนั้นเน้นการแก้ไข้ปัญหาด้วยความอ่อนโยน เช่น หลักเมตตา กรุณา การไม่จองเวร และกฎแห่งกรรม ดังนั้นหลักเมตตาถือเป็นธรรมเครื่องกำราบสภาพจิต

ฝ่ายร้าย ๓ สิ่ง คือ ตัณหา มานะ ทิณฺณิ (ปัญญา) ซึ่งทำให้ปัจเจกตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ อาทิ ราคะ โสภะ อิจฉาริษยา โทสะ (โกรธ) และโมหะ (หลงผิด) เป็นต้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล โดยกล่าวถึงผลของการกระทำทุกอย่างย่อมมีผลในตัว ดังนั้นเมื่อก้าวถึงโทษประหารชีวิตจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถลดการก่อคดีอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง แต่กลับเป็นการสร้างความบาดหมางและโกรธแค้นแก่ญาติของทั้งสองฝ่าย ดังนั้นเมื่อเราโกรธและเกลียดในสิ่งที่พวกเขากระทำ เราก็ไม่ควรทำแบบเดียวกับที่พวกเขาทำ เพราะไม่เช่นนั้นเราก็คงไม่ต่างไปจากพวกเขา คือ “การเป็นอาชญากร” ดีๆ นี้เอง เพียงแต่เราไม่ได้ลงมือฆ่าคนด้วยตนเอง แต่มอบหมายหน้าที่นั้นให้กับเพชรฆาตเป็นผู้ทำหน้าที่ “ฆ่า” แทนเราเท่านั้นเอง

หลักการของศีล ๕ เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงไว้อย่างชัดเจนว่าการกระทำใดมีความผิด และการกระทำใดที่เรียกว่าไม่ผิด ดังนั้นในเรื่องการลงโทษประหารชีวิตนั้น พระพุทธศาสนามีท่าทีที่ว่าเมื่อบุคคลได้กระทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองร้ายแรง ก็ควรได้รับการพิจารณาโทษตามประมวลกฎหมายนั้นๆ ถ้าความผิดของเขารุนแรงและเข้าข่ายที่จะต้องทำการลงโทษประหารชีวิตก็สมควรดำเนินการไปตามนั้น โดยองค์ประกอบที่สำคัญนั้นอยู่ที่เจตนาของการกระทำ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญที่ความชั่วร้ายภายในจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักศีล ๕ ก็เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจมนุษย์นั่นเอง เมื่อพิจารณาตามความมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักเกณฑ์เรื่องศีลนั้นพระองค์ประสงค์ให้สังคมเกิดความสงบสุขแก่ทุกฝ่าย เมื่อบุคคลเกิดความคิดในทางที่เป็นอกุศลภายในจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์สร้างคุณธรรมภายในจิตใจด้วยหลักเบญจธรรมอันเป็นหลักเพื่อความไม่ก่อเวรนั่นเอง โดยศีลข้อที่หนึ่งประสงค์ให้ทุกคนไม่เบียดเบียนกันทางด้านร่างกาย ศีลข้อสองเป็นการไม่เบียดเบียนกันทางทรัพย์ ข้อสามเป็นการไม่เบียดเบียนกันทางจิตใจ และข้อสี่เป็นการไม่เบียดเบียนกันทางวาจานั้นเอง ดังนั้นเมื่อทุกคนประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ บริบูรณ์แล้ว ในเรื่องของโทษประหารชีวิตก็ไม่เกิดขึ้นเป็นแน่นอน ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ในประเด็นต่อไปในส่วนที่ว่าเมื่อไม่มีโทษประหารชีวิตแล้ว อาชญากรเหล่านั้นจะยังมีความผิดและได้รับผลของการกระทำของเขาหรือไม่ ในประเด็นต่อไปที่ว่าด้วยเรื่องกรรมในทัศนะพุทธจริยศาสตร์

๔.๓ โทษประหารชีวิตกับหลักกรรม

พุทธปรัชญาเถรวาทได้กล่าวถึงความดีและความชั่วของมนุษย์ว่า มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ด้วยความเพียรของตนมีจุดมุ่งหมายสูงสุด (นิพพาน) ตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ดังนั้นในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนามีได้มีการกล่าวถึง เกณฑ์ตัดสินความดีและความชั่วของมนุษย์โดยตรงไปตรงมาในพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ ซึ่งเป็นคำสั่งสอนต่างๆ ที่ได้สะท้อนให้เห็นระบบจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยแต่ละท่านใช้วิธีตีความจากคำสั่งสอนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ดังนั้นจึงอาจมีผู้ตีความจากพระพุทธพจน์แตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียด พุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักศีลธรรมหรือหลักความ

ประพจน์ที่ตีงามอันเป็นแม่แบบของจริยธรรมจากเรื่องของการกระทำ (Action)^{๑๘} พุทธจริยศาสตร์ถือว่าการกระทำหรือกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยเจตนา ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำดีหรือการกระทำชั่วก็ตาม ดังนั้นเจตนาของการกระทำต่างๆ ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้หรือเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าการกระทำอย่างไรดี การกระทำอย่างไรชั่ว ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในธรรมบทตอนหนึ่งว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นประธาน มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จด้วยใจถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้ว จะพูดก็ตามจะกระทำก็ตามเพราะทุจริต ๓ อย่างนั้น ทุกข์ย่อมตามเขาไป เหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคตัวลากเกวียน” พุทธปรัชญาถือว่าเจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำ เพราะเจตนาเป็นตัวแท้ของกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ^{๑๙}

พระพุทธศาสนาให้ความเห็นว่า การกระทำที่ถือว่า “ดีหรือชั่ว” นั้นต้องเป็นการกระทำที่มีความจงใจหรือมีเจตนา การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาเรียกว่า “กรรม” ดังพระพุทธพจน์ว่า “เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลที่ตั้งใจแล้วหรือคิดแล้วย่อมกระทำทางกาย วาจา และใจ”^{๒๐} การกระทำที่ปราศจากเจตนาไม่จัดว่าเป็นการกระทำดีหรือชั่วแต่อย่างใด การกระทำที่ดีนั้นคือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดีที่ประกอบด้วยกุศลมูลหรือรากเหง้าแห่งความดี ได้แก่ ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลงผิดจากธรรมนองครองธรรม ส่วนการกระทำชั่วก็เกิดจากเจตนาชั่วที่ประกอบด้วยอกุศลมูลซึ่งเป็นรากเหง้าแห่งความชั่ว ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลงผิดจากธรรมนองครองธรรม ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวในส่วนของกุศล (ความดี) และอกุศล (ความชั่ว) ดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ความหมายกุศลและอกุศล

พระพุทธศาสนาเถรวาทมีการกล่าวถึงความดีความชั่วไว้อย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์ใช้ปัญญาพิจารณาและสามารถตัดสินใจเลือกได้อย่างพอเหมาะ เช่น สามารถกำจัดความโลภ ความโกรธ ความหลง และการดำรงอยู่ในความดีหรือกุศล สามารถหลีกเลี่ยงในทุจริต (ความประพฤติชั่ว) ไปได้ เพราะทุจริตเป็นสิ่งที่ควรเว้นดังพุทธพจน์ว่า “กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต...เป็นกิจไม่ควรกระทำ...”^{๒๑} เพราะจะนำบุคคลไปสู่ความเดือดร้อน ความลำบาก นอกจากนี้ พระพุทธศาสนาเถรวาทยังได้อธิบายลักษณะของความชั่วหรือบาปเอาไว้เป็นหลายนัย จนมีนักคิดหลายท่านสำคัญผิดว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นทุนนิยม แต่ที่จริงแล้ว การแสดงถึงความเป็นไปของความชั่ว ก็เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาความดีนั่นเอง และความดีก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างเร่งด่วนดังพุทธพจน์ว่า “บุคคลพึงทำความดี พึงห้ามจิตจากบาป เพราะถ้าทำบุญช้าไปย่อมยินดีในบาป บุคคลถ้าทำบาปก็ไม่ควรทำบาปนั้นบ่อยๆ ไม่พึงทำความพอใจในบาปนั้น เพราะการสั่งสมบาปนำทุกข์มาให้”^{๒๒}

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓๔.

^{๑๙} อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๓๓๕/๓๖๕.

^{๒๐} อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๒๑} อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๖๔/๗๓.

^{๒๒} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙/๓๐.

คำว่า “กุศลกรรมบถ ๑๐” หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ มี ๑๐ อย่าง^{๒๓} คือ

ก. กายกรรม ๓ ได้แก่ ๑. ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ๒. ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ๓. ละการประพฤติผิดในกาม เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม

ข. วจีกรรม ๔ ได้แก่ ๔. ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ๕. ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ๖. ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ ๗. ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรม ๓ ได้แก่ ๘. ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. เห็นชอบตามคลองธรรม^{๒๔}

คำว่า กุศลกรรมบถ ๑๐ ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา^{๒๕} ความประพฤติธรรมบ้าง โสโงย ความสะอาดหรือเครื่องชำระตัวบ้าง อริยธรรม อารยธรรม, ธรรมของผู้เจริญบ้าง อริยมรรค มรรคอันประเสริฐบ้าง สัทธรรม ธรรมดี, ธรรมแท้บ้าง, สปัปฺริสธรรม^{๒๖} ธรรมของสัตบุรุษบ้าง

ความดีกับความชั่วนั้นเป็นสิ่งที่ผูกพันกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละวัน มนุษย์ทุกคนต่างทำความดีและความชั่วทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวก็ตาม ในแต่ละวันมนุษย์มีการกระทำอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสิ่งที่เรียกว่าดีคือความถูกต้อง หมายถึงสิ่งที่มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และสังคมที่ดำรงชีวิตอยู่ และสิ่งที่เรียกว่าชั่ว หมายถึงการกระทำที่ไม่ได้รับการยอมรับของสังคมที่ดำรงชีวิตอยู่ ย่อมเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงในทุกขณะของความเป็นไปในชีวิตทั้งสิ้น สิ่งที่เรียกว่าความดีนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของความสุข ส่วนความชั่วนั้นเป็นเรื่องของความทุกข์ความเดือดร้อน ดังพุทธดำรัสที่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังนี้ “บุคคลควรเร่งรีบทำบุญ ควรห้ามจิตจากบาป เพราะเมื่อทำบุญเข้าไป ใจจะยินดีในบาป หากบุคคลทำบาปไปก็ไม่ควรทำบาปนั้นซ้ำอีก ไม่ควรทำความพอใจในบาปนั้น เพราะการสั่งสมบาปนำทุกข์มาให้”^{๒๗} คำว่า “ดี” หมายถึง ความดี ความงาม ความชอบ ความประพฤติดีไม่ว่าชั่วทรามเป็นคุณค่าทางจริยธรรม ใช้ประเมินความประพฤติว่าดีหรือไม่ ส่วนความชั่วนั้นตรงกันข้ามกับความดีคำว่า “ถูก-ผิด” นั้น “ถูก” หมายถึง ความจริง ความชอบ ความเหมาะสมถูกทำนองคลองธรรม “ผิด” ตรงข้ามกับถูก ในพุทธปรัชญามีคำที่ใช้หมายถึง ความดี เช่น บุญ กุศล ธรรมจริยา สมจริยา สุจริต กรณียะ เป็นต้น

ความหมายของ “บุญ” หรือ “กุศล” เป็นชื่อที่ใช้เรียกการกระทำที่เป็นฝ่ายดี อันเกิดจากความประพฤติ กายสุจริต วจิสฺสุจริต และมโนสุจริต เป็นต้น เป็นธรรมที่แสดงถึงลักษณะของความเจริญ ความสงบสุข มีผลเป็นไปในทางดี เป็นธรรมที่เกิดจากความประพฤติทางกาย ทางวาจา และ

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๓๕.

^{๒๕} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๓๙/๔๓๒.

^{๒๖} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๔๕-๑๔๘/๒๙๑-๒๙๓

^{๒๗} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๑๖-๑๑๗/๖๗.

ทางใจ โดยอาศัยสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา มีผลเป็นไปในทางดี มี สுகติเป็นที่หมาย มีผลเป็นความสุข เป็นธรรมที่มีลักษณะและความหมายในทางตรงกันข้ามกับ “บาป” หรือ “อกุศล”

ความหมายของ “บาป” หรือ “อกุศล” ได้รวบรวมเพื่อศึกษา ดังนี้ ๑) บาป ในแง่ของ กรรมชั่ว ซึ่งในแง่นี้สัมพันธ์กับหลักคำสอนเรื่องกรรมในศาสนาพุทธกรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วย เจตนา มี ๓ ทาง คือ กายกรรม มโนกรรม วจีกรรม และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) หมายถึงบาป ๒) บาป ในแง่ของความทุกข์ ความทุกข์เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของมนุษย์ทุกคน ความทุกข์มี ๒ ชนิดใหญ่ๆ คือ (๑) กายิกทุกข์ คือทุกข์อันเกิดทางกาย คือการที่กายมีภาวะไม่ปกติ มีโรคเบียดเบียนและการไม่มี ทรัพย์เครื่องอุปโภคบริโภคใช้สอยอย่างพร้อมมูล ตลอดถึงความเหน็ดเหนื่อยจากการประกอบกิจการ งาน และ (๒) เจตสิกทุกข์ คือทุกข์ที่เกิดขึ้นทางใจ คือความเหือดแห้งใจ ความพิโรธร้าย ความเสียใจ โทมนัส การประสบสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก ความปรารถนาที่ไม่สมหวัง

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กุศลและอกุศลเป็นคำที่แสดงลักษณะ ของสิ่งที่ตรงข้ามซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะของการกระทำที่เกิดขึ้นทางกาย วาจาและใจ กุศล หมายถึงการกระทำที่ส่งผลไปในทางที่ดี ส่วนการกระทำที่เป็นสิ่งตรงข้ามเรียกว่าอกุศล ว่าโดย คุณสมบัติเป็นธรรมชาติของจิต ความผ่องแผ้ว ความบริสุทธิ์ ความดีงาม ธรรมชาติเครื่องชำระล้าง ลักษณะของการเสวยอารมณ์สุขและทุกข์ของจิต ซึ่งในทางพุทธศาสนามีคำที่ใช้แทนหรือมีความหมาย ในลักษณะเดียวกัน เช่น บุญ-บาป ดี-ชั่ว สุจริต-ทุจริต เป็นต้น

มนุษย์นั้นไม่ได้เป็นคนดีหรือเป็นคนชั่วมาแต่กำเนิด กล่าวคือพอเกิดขึ้นมาหรือพอคลอด ออกจากครรภ์มารดาเป็นเด็กอ่อนแล้วก็กลายเป็นคนดีหรือคนชั่วเลยทันที แต่ในหลักคำสอนทางพุทธ ปรัชญาอธิบายว่า คนจะดีหรือชั่วนั้นเป็นเพราะกรรมคือการกระทำทั้งทางกาย วาจาและใจที่ดีและไม่ ดี ซึ่งมนุษย์สามารถเลือกที่จะประพฤติทั้งกรรมดีและกรรมชั่วด้วยตนเอง ไม่มีใครหรือผู้ใดจะทำแทน และยึดเยียดให้ได้ นั้นแสดงให้เห็นว่าพุทธปรัชญามองว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกที่ จะกระทำทั้งกรรมดีหรือชั่วด้วยตัวเอง

กุศลกรรมบถ ๑๐^{๒๘} เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณา เรื่องความประพฤติดีที่เรียกว่า สุจริต ๓ ในทางตรงกันข้าม พระพุทธศาสนาชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการกระทำบาป กรรมชั่วหรือ ความประพฤติชั่ว ความประพฤติที่ไม่ดี ซึ่งเรียกว่า อกุศลกรรมบถ ๑๐^{๒๙} ความประพฤติชั่วหรือที่ เรียกว่า ทุจริต ๓ นั้น

หลักเกณฑ์ตัดสินความดีความชั่ว หรือกรรมดี กรรมชั่ว ทั้งตามแนวกรรมนิยามล้วนๆ และกรรมนิยามที่สัมพันธ์กับสังคมนิยม ทั้งโดยสภาวะและโดยคุณค่า ซึ่งเป็นคุณค่าโดยสภาวะบ้าง คุณค่าตามที่กำหนดไว้บ้าง ได้อีกสำนวนหนึ่ง มีสาระอย่างเดียวกับข้อสรุปข้างบนนั่นเอง แต่จัดจำแนก ข้อแตกต่างกัน มีใจความคาบเกี่ยวกัน ดังนี้

^{๒๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๙๔/๒๒๘ - ๒๒๙.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๙๔/๒๒๘ - ๒๒๙.

๑) ว่าโดยคุณโทษต่อชีวิต หรือต่อจิตใจและบุคลิกภาพ คือ เป็นสภาวะที่เกื้อกูลแก่ชีวิต จิตใจหรือไม่เอื้อต่อคุณภาพชีวิต ส่งเสริมหรือบั่นรอนคุณภาพและสมรรถภาพของจิต ทำให้คุณธรรม หรืออคุณธรรมทั้งหลายอื่นลดถอยหรือเจริญงอกงาม ช่วยสร้างเสริมบุคลิกภาพที่ดีงามหรือไม่

๒) ว่าโดยคุณโทษต่อบุคคล คือ เป็นการเบียดเบียนตนหรือไม่ ทำให้ตนเดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยความสะดวกสุขที่แท้จริงแก่ตน

๓) ว่าโดยคุณโทษต่อสังคม คือ เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ ทำผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ เป็นไปเพื่อทำลายหรืออำนวยความสะดวกสุขแก่ผู้อื่นและแก่ส่วนรวม

๔) ว่าโดยมโนธรรม หรือโดยสำนึกอันมีตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ คือ พิจารณา เห็นด้วยความรู้สึกรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองว่า การนั้นเมื่อทำแล้ว ตนเองติเตียนหรือกล่าวโทษตนเองได้หรือไม่

๕) ว่าโดยมาตรฐานทางสังคม คือ ตามบัญญัติทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีและสถาบันต่างๆ ทางสังคม เช่น กฎหมาย เป็นต้น ซึ่งขึ้นต่อการใคร่ครวญตรวจสอบกลั่นกรองของวิญญูทั้งหลาย ตามกาลสมัย ที่จะมิให้ถ้อยกันไปโดยมง่ายหรือผิดพลาดคลาดเคลื่อน ตลอดจนการใคร่ครวญแล้ว ยอมรับหรือไม่ของวิญญูเหล่านั้นในแต่ละกรณี

๔.๓.๒ ความสำคัญ

หลักคุณธรรมบถ โดยความหมายหลักคุณธรรมบถนั้นคือหลักของศีลสิกขาส่วนหนึ่ง ถือว่ามีความสำคัญมากต่อการพัฒนามนุษย์ในปัจจุบัน เพราะว่าเป็นหลักช่วยใ้มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วอาศัยอยู่ในสังคมนี้ได้ได้อย่างเป็นสุข สามารถช่วยลดปัญหาของประเทศชาติได้จำนวนมาก ตลอดจนเป็นเหตุให้โลกนี้ได้รับความสงบสุข เพราะว่าเป็นหลักของกฎศีลธรรมบถ ๑๐ ประการนั้น ครอบคลุมการพัฒนาคนให้ดีทั้ง ๓ ทวาร คือ กาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์ได้พัฒนา ทั้งกาย วาจา และใจ^{๓๐} ไปในทางที่เป็นกุศลคือดีได้แล้ว ย่อมเป็นอุปการะต่อการใช้ชีวิตในสังคม อันดับแรก ย่อมเป็นการทำให้ตนเป็นคนดี พร้อมทั้งยังปฏิบัติต่อบรรพชังด้วยความดี เมื่อทุกคนเป็นคนดีประพฤติปฏิบัติดีต่อกัน เป็นจำนวนมาก สังคมที่อยู่ก็เป็นสังคมของคนดี สังคมของคนดีหลายๆ สังคมรวมกันใหญ่ขึ้นเป็นระดับประเทศ ประเทศก็กลายเป็นประเทศที่มีประชากรเป็นคนดี เมื่อแต่ละประเทศมีแต่ประชากรที่เป็นคนดีมีศีลธรรม โลกใบนี้อ่อมเต็มไปด้วยคนดี

เมื่อบุคคลทำกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต ที่กล่าวมาควรทำโดยส่วนเดียว บุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ (๑) แม้นกิตติเตียนตนเองไม่ได้ (๒) ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ (๓) กิตติศัพท์อันงามย่อมขจรไป (๔) ไม่หลงลืมสติตาย (๕) หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เมื่อบุคคลทำกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริตที่เรากล่าวมาควรทำโดยส่วนเดียวบุคคลนั้นจะได้รับประโยชน์นี้”^{๓๑}

หลักคุณธรรมบถ ๑๐ ประการ หากว่ามนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากอย่างที่กล่าวมา และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนา

^{๓๐} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๔๗/๓๖๒.

^{๓๑} อัง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๑๘/๗๑.

มนุษย์ที่จะต้องใช้หลักกุศลกรรมบถเข้าไปในการจัดการ เพราะว่าความเดือดร้อนหรือความทุกข์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกนี้ ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์นั้นขาดการพัฒนาตนให้ตั้งอยู่ในหลักแห่งกุศลกรรมบถ ในทางตรงกันข้ามถ้ามนุษย์ทุกคนมีความประพฤติที่เรียบร้อยดีงาม วิริตังคเว้นจากทุกจริตประการต่างๆ ไม่ล่วงอกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น ตั้งจิตไว้ชอบในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีการงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น นั้นเป็นการประพฤติธรรมในชีวิตประจำวัน ประพฤติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม เป็นความประพฤติที่เป็นไปเพื่อระงับซึ่งอกุศลธรรมทั้งหลาย หลักสุจริต ๓ นี้เป็นจริยธรรมที่จะต้องยึดปฏิบัติกันในสังคมชาวพุทธ ซึ่งเป็นหลักการที่ปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขของสังคมร่วมกัน ในฐานะของความเป็นมนุษย์ที่เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ และตาย นอกจากนั้นพระพุทธศาสนายังมองไปอีกว่า ไม่ว่าชาติใด สังคมใดในขณะที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ก็คงเคยเกิดมาเป็นญาติสายโลหิตกัน อาจเคยเป็นพ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก หรือสามีภรรยาก็ได้ แต่เมื่อรวมความแล้วหลักสุจริต ๓ อย่าง ก็อาจจะรวมอยู่ในหลักของเบญจศีล เบญจธรรม กล่าวคือ เบญจศีล คือ ข้อที่เป็นวินัยอันเป็นข้อที่จะต้องปฏิบัติตามด้วยการงดเว้นแล้วจะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม ทำให้สังคมปราศจากความเดือดร้อนทั้งกายและจิตใจ ดังนั้นผู้ที่เห็นประโยชน์ของการขัดเกลากิเลส ก็จะไม่ละเลยโอกาสในการเจริญกุศลประการต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เพราะถ้ากุศลไม่เกิดก็จะเป็นโอกาสให้กุศลเกิดพอกพูนหนาแน่นขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งถ้าจะกล่าวตามความเป็นจริงแล้ว กุศลกรรมบถกับบุญก็มีอรรถอย่างเดียวกัน

๔.๓.๓ แนวคิด

พุทธปรัชญาจัดอยู่ในกลุ่มศาสนาแบบอเทวนิยม โดยไม่เชื่อในเรื่องของสิ่งที่ยืนนอกเหนืออำนาจหรือการดลบันดาลของพระเจ้า ในทัศนะเกี่ยวกับความดีและความชั่วพุทธปรัชญาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับนิพพาน ว่าเป็นความดีภายใน (Intrinsic) เป็นภาวะการณ้เข้าถึงความดีอันสูงสุดซึ่งมีลักษณะเป็นความสุขอันยอดเยี่ยม ความสมบูรณ์ ความรู้แจ้ง และความหลุดพ้น เป็นภาวะที่ความจำกัดของเราสิ้นสุดเพราะ ไม่มีมาตรฐานอะไรที่จะใช้วัดบุคคลผู้ถึงแล้วซึ่งจุดหมายปลายทาง ความชั่วคือสิ่งตรงกันข้าม หมายถึงสิ่งที่ขาดคุณลักษณะของนิพพานดังกล่าวมาแล้วนั้นแหละที่เรียกว่าความชั่ว (Evils) อันมีลักษณะเป็นความไม่มีสุขหรือความทุกข์ ความไม่สมบูรณ์ ความไม่รู้หรืออวิชชา และอุปาทานคือความยึดติดอยู่ในตัวตนอันจำกัด ความชั่วเหล่านี้จะก่อให้เกิดผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขแบบต่างๆ กันมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันของการดำเนินชีวิต ในเรื่องความดีกับความชั่วใครมีอำนาจมากกว่าใคร และใครมาก่อนใครนั้น มีทัศนะแตกต่างกันหลายทัศนะดังต่อไปนี้

ทัศนะกลุ่มที่ ๑ ได้แก่

๑. ความดีมีอำนาจเหนือความชั่ว แม้ว่าทั้งสองจะมีอยู่ด้วยกัน
๒. ความดีสามารถจะมีอยู่ได้ตามลำพัง แต่ความชั่วไม่อาจจะมีอยู่ได้ตามลำพัง

ทัศนะกลุ่มที่ ๒ ได้แก่

๓. ความชั่วมีอำนาจเหนือความดี แม้ว่าทั้งสองอย่างจะมีอยู่ด้วยกัน
๔. ความชั่วสามารถอยู่ได้ตามลำพัง แต่ความดีไม่อาจอยู่ได้ตามลำพัง

ทัศนะกลุ่มที่ ๓ ได้แก่

๕. ทั้งความชั่วและความดีต่างก็ดำรงอยู่โดยมีความแข็งแกร่งและความคล่องแคล่วพอๆ กัน (ทวินิยม) และมีการต่อสู้ซึ่งกันและกันตลอดเวลาระหว่างพลังดีกับพลังชั่วในโลกนี้

๖. ทั้งความดีและความชั่วไม่มีอยู่อย่างแท้จริงไม่ว่าในความหมายใดๆ (ได้แก่สัมพัทธ์นิยม, อจริยนิยม, มายานิยม หรือมายาวาท)^{๓๒}

พุทธปรัชญาดูเหมือนจะมีแนวคิดที่เห็นด้วยกับกลุ่มแรก คือยอมรับว่าความดีและความชั่วมีอยู่ด้วยกันทั้งสองอย่าง และถือว่าความดีมีอำนาจและมาก่อนความชั่ว กล่าวคือเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความดีเป็นปกติเบื้องต้น ซึ่งในทัศนะดังกล่าวมาก็เชื่อว่าจะผิดเพราะในเรื่องของภพหน้าชาติหน้ามีจริงหรือไม่ นั่นก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่นั่นเองและมีการถกเถียงกันมาช้านาน ดังปรากฏในเกสปุตติสูตร พระพุทธเจ้าทรงกล่าวกับชาวกาลามะเกี่ยวกับทัศนะในเรื่องของโลกนี้โลกหน้าและผลของการกระทำ (กรรม) ว่า

๑. ถ้าโลกหน้ามีจริง ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมีจริงการที่เราเมื่อตายไปแล้วจะเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ก็ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นี่คือการเข้าใจประการที่ ๑

๒. ถ้าโลกหน้าไม่มี ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วไม่มี เราก็ครองตนอยู่ได้โดยไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ไม่มีทุกข์ เป็นสุขอยู่แต่ในชาติปัจจุบันนี้แล้ว นี่คือการเข้าใจประการที่ ๒

๓. ถ้าบุคคลเมื่อทำความชั่ว (บาป) ก็เชื่อว่าเป็นอันทำ เรามีได้คิดการชั่วร้ายต่อใครๆ ทุกข์จะมากกระทบเราผู้ไม่ได้ทำชั่วจากที่ไหนเล่า นี่คือการเข้าใจประการที่ ๓

๔. ถ้าบุคคลเมื่อทำชั่วแล้วก็เชื่อว่าเป็นอันทำ เราก็มองเห็นตนเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งสองด้าน นี่คือการเข้าใจประการที่ ๔

คำว่า “กรรม” แปลว่า การกระทำ มีความหมายเป็นกลางๆ คือ การกระทำยังไม่ถือว่าเป็นดีหรือชั่ว กรรมเป็นกฎแห่งสาเหตุเกี่ยวกับศีลธรรม คำว่า “การกระทำ” (กรรม) หมายถึงการกระทำทุกอย่างที่แสดงออกจากตัวเรา เช่น การแสดงออกทางกาย (กายกรรม) ทางวาจา (วจีกรรม) และทางใจ (มโนกรรม) โดยหลักมูลฐานแล้ว กรรมก็คือ เจตนา ดังคำนิยามศัพท์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า “เจตนาหิ ภิกขเว วทามิ เจตยิตวา กโรติ กายเณ วาจา มนสา” ดูกรภิกษุทั้งหลายเราขอบอกว่าเจตนาคือกรรม (เป็นตัวกรรม) เมื่อมีเจตนาแล้วคนเราก็ลงมือกระทำการด้วยกาย วาจา และด้วยใจ หมายความว่า การกระทำที่จะเป็นกรรมได้นั้นจะต้องมีเจตนา คือความตั้งใจ จงใจ แล้วกระทำการลงไปโดยใช้เครื่องมือ คือ กาย วาจา และใจ

หลักคำสอนเรื่องกรรมนับว่าเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาแตกต่างไปจากลัทธิศาสนาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิศาสนาประเภทเทวนิยม ซึ่งคำสอนเรื่องกรรมของลัทธิศาสนาประเภทเทวนิยม สอนให้คนเรามอบกายถวายชีวิตของตนไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอก เช่น ความเป็นไปของชีวิตจะต้องขึ้นอยู่กับพระเจ้า พระองค์จะเป็นผู้ลิขิตชีวิตของสรรพสัตว์ให้เป็นไปที่เรียกกันว่า “พรหมลิขิต” เป็นต้น แต่พระพุทธศาสนากลับปฏิเสธอำนาจของสิ่ง

^{๓๒} เค.เอ็น.ชยติลเลเก, **จริยศาสตร์แนวพุทธ**, สุชาวี พลอยชุม แผล, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐-๒๕.

ภายนอกทั้งหมด แต่สอนให้เชื่ออำนาจของผลกรรมของตนเองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และเป็นสิ่ง
จำแนกสรรพสัตว์ให้แตกต่างกัน หรือเรียกกันว่า “กรรมลิขิต”

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า หากจำแนกของกรรมตามสภาพที่สัมพันธ์
กับวิบากหรือการให้ผล ในระดับต่างๆ แบ่งออกเป็น ๔ ระดับดังนี้

๑) ระดับภายในจิตใจ กรรมทำให้เกิดผลภายในจิตใจ ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว
จิตใจย่อมสั่งสมเข้าไว้ทั้งกุศลธรรมและอกุศลธรรม คุณภาพและสมรรถภาพของจิตมีอิทธิพลปรุงแต่ง
ความรู้สึกนึกคิด ความโน้มเอียง ความนิยมชมชอบ ความสุขความทุกข์ ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอ
ของจิตใจ

๒) ระดับบุคลิกภาพ จะส่งผลทางด้านบุคลิกภาพ ความประพฤติ ท่าทีการแสดงออกการ
วางตนปรับตัว การตอบสนอง ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อม
ทั่วไป จะเห็นได้ชัดว่า ผลในระดับที่ ๑ และ ๒ คือ ผลภายในจิตใจและบุคลิกภาพนี้เป็นขอบเขตที่
กรรมนิยามเป็นใหญ่ ผลทั้ง ๒ ระดับนี้ นอกเหนือจากมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในแง่เฉพาะตัวบุคคลแล้ว
ยังมีความสำคัญในแง่ที่เป็นที่มาของวิถีชีวิตของบุคคล อันเป็นระดับที่ ๓ อีก

๓) ระดับวิถีชีวิตของบุคคล กรรมชักนำความเป็นไปในชีวิตของบุคคล ส่วนที่เป็นขอบเขต
ของกรรมนิยาม ต่อเนื่องมาจากผลในระดับที่ ๑ และ ๒ นั้นเอง เช่นการแสวงหาความสุขหรือระบาย
ทุกข์ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข และความสูญเสียอันตรงกันข้ามที่เรียกว่า โลกธรรม

๔) ระดับสังคม กรรมที่บุคคลและคนทั้งหลายกระทำย่อมมีผลต่อความเป็นไปของสังคม
เช่น ทำให้เกิดความเจริญ ความเสื่อม ความร่มเย็นเป็นสุข ความทุกข์ยากเดือดร้อนร่วมกันของมวล
มนุษย์ ตัวอย่างเช่นการตัดไม้ทำลายป่า การทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ในที่สุดผลจากการกระทำ
เหล่านั้นย่อมย้อนกลับมาหามนุษย์ ผลภายใน คือ ผลที่เกิดขึ้นแก่จิตใจของผู้ทำเป็นผลที่แน่นอนคน
ทำความดี รู้สึกตนว่าได้ทำความดี จิตใจย่อมผ่องใสขึ้น ส่วนคนทำความชั่ว รู้สึกตนว่าเป็นคนชั่วจิต
ย่อมเศร้าหมอง อากาศที่จิตผ่องใสหรือเศร้าหมองนั้นเป็นผลโดยตรงของกรรมดี กรรมชั่วความสุข
ความทุกข์ของบุคคลอยู่ที่อากาศของจิตนี้ว่าผ่องใส ผลภายนอก คือ ผลที่มองเห็นได้ง่าย เป็นวัตถุของ
หรือสิ่งสมมติ เช่น ลาก ยศ สรรเสริญ ทางตรงกันข้าม มีการเสื่อมทรัพย์ ถูกนิทา ตีเตียนเจ็บป่วย
ต้องพลัดพรากจากกันไปผลภายนอกเป็นของไม่แน่นอน บางคราวผลที่เกิดขึ้นสมแก่กรรมแต่บางคราว
ไม่สมแก่กรรม เช่น คนทำความดีอาจถูกถูดยศได้ ถ้าหากทำให้บุคคลผู้มีอำนาจให้ยศเกิดความไม่
พอใจ มีใจไม่เป็นธรรม มีอคติจิตใจใส่ร้าย ผลกรรมในระดับที่ ๔ เป็นเรื่องสำคัญ แต่อยู่นอกขอบเขต
การพิจารณาใน ๓ ระดับข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว^{๓๓}

จากข้อความที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าพระพุทธานายอมรับเรื่องของกรรมและผลกรรม
ที่บุคคลได้กระทำลงไป ทั้งที่เป็นเรื่องดี (กุศล) และเรื่องที่ไม่ (อกุศล) ดังนั้นการที่บุคคลผู้หนึ่งได้
กระทำสิ่งชั่วร้ายที่ผิดต่อหลักศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง บุคคลผู้นั้นย่อมมิได้ผลของการกระทำ
(กรรม) ที่เขาได้ทำลงไปอย่างแน่นอน ถึงแม้เขาผู้นั้นจะถูกดำเนินคดีในทางกฎหมายบ้านเมืองหรือไม่ก็

^{๓๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑,
(กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖๙-๒๗๐.

ตาม ซึ่งในเรื่องของโทษประหารชีวิตนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นการดำเนินการตามมาตราของกฎหมายบ้านเมือง ที่ออกจะโหดร้ายเกินความจำเป็นเพราะถ้ามองตามหลักของกฎหมายแล้ว พระพุทธศาสนาเชื่อว่ากฎหมายให้ผลได้อย่างยุติธรรม กล่าวคือไม่มีบุคคลใดที่กระทำความชั่วแล้ว หลุดพ้นจากกรรมที่ตนได้ก่อขึ้นไปได้ไม่ว่าชาตินี้หรือชาติไหนๆ แต่ในทางตรงกันข้ามกฎหมายออกเปิดช่องให้ผู้กระทำความผิดสามารถหลุดพ้นจากความผิดที่ตนเองก่อขึ้นได้ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์แนวคิดเรื่องหลักกรรมกับการลงโทษประหารชีวิตตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๓.๔ โทษประหารชีวิตกับหลักกรรม

เมื่อมีการกระทำผิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับคนที่ทำผิดด้วยการละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่จัดการกับคนที่ทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าวว่าเป็นสิ่งถูกและสามารถยอมรับได้ การที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย เกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิด และเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่ทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ตามสถานการณ์ของแต่ละยุค โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันพอสรุปได้ดังนี้คือ

- (๑) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)
- (๒) การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)
- (๓) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation)
- (๔) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

วัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นความคิดหรือความเชื่อของสังคมในยุคต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากวิธีการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง ๔ ข้อ ยังคงมีอยู่ในปัจจุบันหากแต่จุดเน้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ เพราะการที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิด และเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่กระทำความผิดร้ายแรงนั่นเอง

การลงโทษประหารชีวิตก็เป็นอีกการลงโทษที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งกล่าวมาแล้วในส่วนของบทที่ ๒ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาตามวิวัฒนาการของการลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้ถูกละเมิดแล้ว อาจกล่าวได้ว่าในยุคแรกๆ นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นหรือที่เรียกว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ซึ่งสังเกตได้จากการประหารชีวิตในสมัยก่อนนิยมกระทำให้ประชาชนได้เห็นโดยทั่วกัน ต่อมาจะพบว่าวัตถุประสงค์เพื่อข่มขู่ยับยั้งและเพื่อตัดโอกาสกระทำผิดเป็นหลัก ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูในกรณีโทษประหารชีวิต อาจดูจะขัดแย้งกันบ้างเพราะเมื่อนักโทษถูกประหารชีวิตเสียแล้วจะยังแก้ไขฟื้นฟูอะไรได้อีก ก่อนอื่นเราต้องทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูกันเสียก่อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกการกระทำได้อย่างอิสระใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกร่องและหันไปสู่การกระทำผิด การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำ ความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำ ความผิดและการแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น^{๓๔}

การฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิดนั้นถือว่าเป็นหลักปรัชญาและแนวความคิดที่ร่วมสมัย หลักการนี้จะมุ่งเน้นไปที่การลงโทษโดยการเยียวยาแก้ไขพฤติกรรมอาชญากรรมของผู้กระทำความผิด รูปแบบของการลงโทษแบบฟื้นฟูนั้นอาจเรียกอีกอย่างว่าเป็นรูปแบบทางการแพทย์ ซึ่งมองพฤติกรรมอาชญากรรมก็เหมือนกับโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งผู้ที่มีพฤติกรรมดังกล่าวจะต้องเข้ารับการรักษาเยียวยาแก้ไข เพราะเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดได้โดยการใช้มาตรการทางด้านจิตวิทยา ด้านการแพทย์ ด้านการบำบัดยาเสพติด ด้านการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและเคารพในตัวเอง ด้านการศึกษาด้านการอบรมและพัฒนาศีลธรรม จรรยา และด้านการฝึกงานอาชีพ โดยส่วนมากมาตรการลงโทษแบบฟื้นฟูนั้นจะเน้นไปที่เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด รวมถึงการนำไปใช้กับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดเป็นครั้งแรก แต่ไม่เห็นด้วยกับการที่จะนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับผู้กระทำความผิดหลายครั้งและมีอาชีพเป็นอาชญากร ซึ่งแนวทางในการลงโทษแบบฟื้นฟูในปัจจุบันก็นำมาใช้กับผู้ติดยาเสพติดต่างๆ อีกด้วย เพราะถือว่าการติดยาเสพติดเป็นโรคและความผิดปกติทางจิตชนิดหนึ่ง

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ให้เกิดซ้ำอีกไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอกการลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่นๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบในทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษในเรือนจำมาระดับหนึ่งแล้วก็ให้อยู่ในเรือนจำให้น้อยที่สุดเพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดมีความบกร่องและเป็นเหตุให้กระทำผิดอย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบันแม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์เพียงไร ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์โดยอาศัยกรอบหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักกรรม อันเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนี้

^{๓๔} วันชัย ศรีนวนนัต, โทษประหารชีวิตในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑.

พระพุทธศาสนานั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นกรรมวาทหรือกรรมวาที พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลายท่านใช้คำว่าทั้งหลาย คือไม่เฉพาะพระพุทธเจ้าองค์เดียวเท่านั้น แต่ทุกองค์ทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตก็ตาม ในอนาคตก็ตามแม้องค์ที่อยู่ในยุคปัจจุบันก็ตาม ล้วนเป็นกรรมวาท เป็นกิริยวาท และเป็นวิริยวาท หรือเป็นกรรมวาที และกิริยวาที (เวลาใช้วาที ท่านมีแค่สอง คือกรรมวาที และกิริยวาที แต่เมื่อเป็นวาทจะมีสาม คือ เป็นกรรมวาท กิริยวาท และวิริยวาท) หลักการนี้หมายความว่า พระพุทธศาสนานั้นสอนหลักกรรม สอนว่าการกระทำมีจริง เป็นกรรมวาทสอนว่าทำแล้วเป็นอันทำเป็นกิริยวาท สอนว่าความเพียรพยายามมีผลจริง ให้ทำการด้วยความเพียรพยายาม เป็นวิริยวาท ให้ความสำคัญแก่ความเพียร เป็นศาสนาแห่งการกระทำ เป็นศาสนาแห่งการเพียรพยายาม ไม่ใช่ศาสนาแห่งการหยุดนิ่งเฉยแห่งความเฉื่อยชาเกียจคร้าน

หลักกรรมในพระพุทธศาสนานี้ ท่านสอนไว้เพื่ออะไร ที่เราเห็นชัดก็คือเพื่อไม่ให้แบ่งคนโดยชาติกำเนิด ให้แบ่งโดยความประพฤติโดยการกระทำ นี่เป็นประการแรกดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “กมฺมฺนา วสฺโส โทติ กมฺมฺนา โทติ พฺราหฺมณํ” แปลว่า คนไม่ใช่ต่ำทรามเพราะชาติกำเนิด แต่คนจะเป็นคนต่ำทราม ก็เพราะกรรมคือการกระทำ คนมิใช่พราหมณ์เพราะชาติกำเนิด แต่เป็นพราหมณ์ คือผู้บริสุทธิ์ คือคนดี คนประเสริฐ ก็เพราะกรรมคือการกระทำ

ตามหลักการนี้พระพุทธศาสนายึดเอาการกระทำ หรือความประพฤติมาเป็นเครื่องแบ่งแยกมนุษย์ ในแง่ของความประเสริฐหรือความเลวทราม ไม่ให้แบ่งแยกโดยชาติกำเนิด การให้ผลของกรรมนั้นเป็นไปตามกฎแห่งกรรมที่ว่า “บุคคลทำกรรมใดไว้ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้น” เพียงแต่ว่ากรรมบางอย่างทั้งดีและชั่ว เมื่อทำแล้วยังไม่ปรากฏผลเป็นรูปธรรมทันที ต้องถึงเวลาจึงจะให้ผล แต่กรรมบางอย่างที่เป็นครุกรรมคือกรรมหนักทั้งดีและชั่ว เมื่อทำแล้วย่อมปรากฏผลที่เป็นรูปธรรมทันที กล่าวคือผู้ทำย่อมได้รับผลในชาติปัจจุบันนี้ ไม่ต้องไปรอรับผลในชาติหน้าหรือชาติต่อไป ซึ่งจากการศึกษาการให้ผลของกรรม ทำให้ทราบว่ากรรมนั้นจะให้ผลเป็นรูปธรรมในลักษณะใหญ่ๆ ๒ ประการ คือ กรรมชั่ว-กรรมดีในชาติก่อน ให้ผลชั่ว-ผลดีในชาตินี้ และกรรมชั่ว-กรรมดีในชาตินี้ ให้ผลชั่ว-ผลดีในชาตินี้ ในเรื่องการให้ผลของกรรมนี้ผู้วิจัยขอยกตัวอย่าง ผลกรรมขององคุลีมาล ดังนี้

ท่านเกิดในวรรณะพราหมณ์ เมืองสาวัตถี บิดาชื่อภคควะ เป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล มารดาชื่อ มันทานี มีชื่อเดิมว่า อหิงสกะ เพราะเมื่อวันที่ท่านเกิดนั้นบิดาเฝ้าอยู่ในสำนักพระราชวัง เกิดแสงรุ่งโรจน์ขึ้นที่พระคลังแสงเป็นที่อัศจรรย์ บิดาแหงนหน้าขึ้นมองบนท้องฟ้า เห็นดาวโจรลอยเด่น จึงกราบทูลว่าเด็กที่เกิดในวันนี้จะเป็นมหาโจรชื่อดัง พระราชาจึงตรัสถามว่าโจรปล้นราชบัลลังก์หรือไม่ ปุโรหิตจึงทูลว่าเป็นเพียงโจรธรรมดาพระองค์จึงไม่สนพระทัยอีก^{๓๕}

เมื่อเจริญวัยได้ไปศึกษาศิลปวิทยาในสำนักของอาจารย์ทศปาโมกข์เมืองตักกสิลา ท่านตั้งใจศึกษาอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันก็รับใช้อาจารย์และภรรยาด้วยความเคารพจึงทำให้ท่านเป็นที่โปรดปรานมาก จนศิษย์คนอื่นๆ พากันอิจฉาริษยาและใส่ร้ายท่านต่างๆ นานา โดนกลั่นแกล้งหาทาง

^{๓๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๗/๔๒๑.

ให้อาจารย์เกลียดและกำจัด ในที่สุดกล่าวหาว่าเป็นชู้กับภริยาของอาจารย์ ต่อมาอาจารย์ก็หลงเชื่อคำยุยงของศิษย์เหล่านั้น จึงวางแผนฆ่าอหิงสกะด้วยวิธีที่แนบเนียนมาก โดยบอกว่า ศิษย์ที่จะสำเร็จการศึกษาจะต้องให้ครุฑกษัตริย์หรือของบูชาครูแก่อาจารย์ จากนั้นอาจารย์ทศปาโมกข์ก็บอกวิธีให้ครุฑกษัตริย์ ด้วยการให้ไปตดนิ้วมือขวาของคน ๑,๐๐๐ นิ้ว

พฤติกรรมการฆ่าคนของฆาตกรองคฺลิมาลโด่งดังไปทั่วทุกสารทิศ ประชาชนต่างก็พากันหวาดกลัว จึงได้ไปร้องเรียนขอให้พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งทหารไปปราบ พระองค์ทรงนำกองทหารไปปราบด้วยพระองค์เอง ฝ่ายบุโรหิตผู้เป็นบิดาทราบข่าวจึงไปบอกกับนางพราหมณ์ผู้เป็นภรรยา ซึ่งนางพราหมณ์ขอให้สามีออกติดตามองคฺลิมาลกลับบ้าน แต่ผู้เป็นสามีไม่กล้าไป ธรรมดา มารดาเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนอุ้มด้วยพรหมวิหารธรรม มีความสงสารต่อบุตรที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก จึงตัดสินใจออกเดินทางเข้าป่าเพื่อติดตามองคฺลิมาล ซึ่งวันนั้นองคฺลิมาลตีใจมากที่เหลือเพียงนิ้วเดียวเท่านั้นก็จะครบตามจำนวน จึงออกจากป่ามาตกรคนอยู่ปากทาง พอเห็นมารดาเดินมาก็จำไม่ได้ จึงถือดาบวิ่งเข้าใส่หมายจะฆ่าเพื่อตดเอานิ้วมือทันที^{๓๖}

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงตรวจอุปนิสัยของสัตว์ เห็นมรรคผลจะมีแก่ท่านองคฺลิมาลและทรงทราบวาตอนสายวันนี้แม่ของท่านองคฺลิมาลจะออกไปหาลูก และท่านองคฺลิมาลก็ตั้งใจไว้แล้วว่า วันรุ่งขึ้นจะเป็นใครก็ตาม ถ้าพบแล้วจะฆ่าเพื่อให้ได้นิ้วมือครบพันทันนี้ ถ้าแม่ออกไปพบก่อนอาศัยการจงเฝ้าไว้เธอจะฆ่าแม่ เมื่อฆ่าแม่ตายมีกรรมเป็นอนันตริยกรรมบุญมีเท่าไรจะยังให้ผลไม่ได้ ต้องลงนรกก่อน ด้วยความกรุณาพระพุทธเจ้าจึงตัดสินใจไปโปรด เมื่อท่านองคฺลิมาลพบกับพระพุทธเจ้า องคฺลิมาลใจก็ตรงเข้าไล่ทันทีหมายจะเอานิ้วที่หนึ่งพันให้ได้ แต่จะไล่ตามเท่าไรก็ไล่ไม่ทัน จึงร้องตะโกนให้พระบรมศาสดาหยุด พระองค์จึงตรัสบอกว่า “เราหยุดจากการทำอกุศลอันให้ผลเป็นทุกข์มานานแล้ว แต่ตัวท่านเองที่ยังไม่หยุด” พระสุรเสียงนั้นทำให้องคฺลิมาลใจรู้สึกสำนึก แล้วขออุปสมบทเป็นพุทธสาวก

เสวยผลแห่งกรรม แม้พระองค์ลิมาลเถระจะเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่ก็ยังต้องรับผลแห่งกรรมที่เคยทำไว้ วันหนึ่งท่านเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี ก้อนดิน ท่อนไม้ ก้อนกรวด ที่บุคคลขว้างไปทางอื่น แต่มาตกลงที่กายของท่านเป็นเหตุให้ศีรษะแตกโลหิตไหล บาดรแตก สันฆาฏิขาด จึงได้เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงให้กำลังใจด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงอดกลั้นไว้เกิดพราหมณ์ เธอได้เสวยวิบากกรรม ซึ่งเป็นเหตุให้เธอหมกหม้ออยู่ในนรกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี ในปัจจุบันนี้แล้ว”^{๓๗} ผลกรรมที่เคยทำเมื่อครั้งยังเป็นโจรทำให้องคฺลิมาลต้องเผชิญเคราะห์กรรมนานปีการ ทั้งถูกชาวบ้านชาวเมืองรุมประณามทำร้ายขณะออกบิณฑบาตจนเลือดตกยางออก มีหน้าซ้ำภาพที่ตนเคยทำร้ายทำลายชีวิต ยังตามหลอกหลอนให้จิตฟุ้งซ่านในยามปฏิบัติธรรม ทำให้องคฺลิมาลต้องทบทวนอย่างมาก

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า “ไม่มีคำว่าสายสำหรับการกลับตัวเป็นคนดี” เพราะการที่ฆาตกรผู้หนึ่งได้กระทำความผิดนั้นอาจจะมีสาเหตุมาจากหลายประการ ทั้งปัจจัยภายใน

^{๓๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๘/๔๒๒-๔๒๓.

^{๓๗} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๕๒/๔๒๙-๔๓๐.

คือจิตใจของฆาตกรเอง และปัจจัยภายนอกคือสังคมที่ฆาตกรคลุกคลีอยู่ ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญด้านจิตใจเป็นประการแรกๆ โดยกล่าวถึงเรื่องของเจตนาเป็นสำคัญ ดังนั้นในการตัดสินว่าบุคคลผู้นั้นสมควรจะโดนหาประหารเพื่อจบชีวิตเขาหรือไม่นั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าเรามีจิตคิดอยากให้เราโดนโทษประหารนั้น เรามั่นใจแค่ไหนว่าจิตของเราเองเป็นกุศล (คิดในทางที่ดี) เพราะนั้นก็เท่ากับเราสนับสนุนให้มีการฆาตกรรมเกิดขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าวัตถุประสงค์ของแนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนั้นไม่ได้มุ่งหวังเพื่อเอาชีวิตฆาตกร แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสเขาเหล่านั้นได้กระทำในสิ่งที่ดีด้วยจิตใจบริสุทธิ์ เมื่อกกล่าวเช่นนี้อาจมีคำถามว่า “งั้นก็แสดงว่าฆาตกรเหล่านั้นไม่ได้รับผลของการกระทำที่เขาทำกันเสีย” ในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วในส่วนของผลกรรมตามแนวคิดของพระพุทธศาสนามี ๔ ระดับ คือ

๑) ระดับภายในจิตใจ เพราะการที่ฆาตกรเหล่านั้นถูกจับกุมและดำเนินคดีตามมาตรการกฎหมายของบ้านเมืองแล้ว เขาเหล่านั้นก็ขาดอิสรภาพที่จะดำเนินชีวิตอย่างอิสระได้ ย่อมส่งผลต่อจิตใจโดยตรง

๒) ระดับบุคลิกภาพ หมายถึงนิสัยหรือพฤติกรรม การที่นักโทษโดนคุมขังอยู่นั้นเขาจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ภายในคุกนั้น ซึ่งบางคนเมื่อออกจากคุกมาแล้วก็มีบุคลิกที่ดีขึ้น โดยผลที่เขาเหล่านั้นได้รับก็คือการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพที่เคยปฏิบัติเมื่ออยู่ข้างนอกให้เข้ากับสถานที่ให้

๓) ระดับวิถีชีวิตบุคคล ในเรื่องนี้เป็นที่ประจักษ์ว่า เขาเหล่านั้นมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป เช่น จากเคยสบายเมื่ออยู่ข้างนอก ก็ต้องทนทุกข์เมื่อเข้าสู่ห้องขัง จากที่เคยมีญาติมิตร ก็ต้องอยู่รวมกับคนแปลกหน้า เป็นต้น

๔) ระดับสังคม เป็นที่ทราบกันดีว่าเมื่อมีคนพึ่งออกจากคุกมาจะไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยสังคมมองว่าเขาเหล่านั้นจะไม่มีทางกลับตัวได้ ซึ่งในเรื่องนี้ก็เป็นผลของการกระทำเขาเหล่านั้นเอง โดยสังคมเองเป็นผู้ตัดสินแล้วจะกล่าวว่าเขาไม่ได้ซดใช้สิ่งที่กระทำคงไม่ถูกนัก

ในทางกฎหมายกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ไว้ดังนี้

๑) ความผิดที่ต้องมีผลแยกออกจากการกระทำ หรือที่เรียกกันว่า ความผิดที่ต้องมีผลปรากฏ เช่นความผิดฐานฆ่าคนตาย ตาม ปอ. มาตรา ๒๘๘ นั้น หากมีผลคือความตายของผู้กระทำเกิดขึ้น ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบฆ่าคนตายก็ต่อเมื่อความตายนั้นสัมพันธ์กับการกระทำของผู้กระทำตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล หากความตายนั้นไม่สัมพันธ์กับการกระทำของผู้กระทำ ตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำแล้วผู้กระทำก็ไม่ต้องรับผิดชอบในความตายนั้น แต่อาจต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนก่อนเกิดผลนั้น เช่น รับผิดชอบพยายามฆ่า เป็นต้น

๒) ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลนั้น หากผลนั้นเป็นผล “ผลโดยตรง” หากไม่ใช่ “ผลโดยตรง” ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในผลนั้น “ผลโดยตรง” คือผลตาม “ทฤษฎีเงื่อนไข” ซึ่งมีหลักว่า “ถ้าไม่มีการกระทำผลไม่เกิดถือว่า ผลเกิดจากการกระทำนั้น แม้ผลนั้นจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีเหตุอื่นๆ ร่วมด้วยก็ตาม”

๓) ถ้า “ผลโดยตรง” เกิดจาก “เหตุแทรกแซง” ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลนั้นก็ต่อเมื่อผลนั้นเกิดจาก “เหตุแทรกแซง” ที่คาดหมายได้ในการวินิจฉัยว่าคาดหมายได้หรือไม่ ต้องใช้มาตรฐานของวิญญูชน “เหตุแทรกแซง” ที่ “คาดหมายได้” คือเหตุตาม “ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม” นั่นเอง

๔) ในกรณีที่ผลของการกระทำ ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในผลนั้นก็ต่อเมื่อ เป็นทั้ง “ผลโดยตรง” และผลธรรมดา “ผลธรรมดา” คือผลตาม “ทฤษฎีเหตุที่เหมาะสม” กล่าวคือเป็นผลที่ผู้กระทำสามารถ “คาดเห็น” ความเป็นไปได้ของผลนั้น การวินิจฉัยความสามารถในการคาดเห็นใช้มาตรฐานของวิญญูชน

โทษประหารชีวิต คือ บทลงโทษที่รุนแรงที่สุดตามประมวลกฎหมาย เป็นการกระทำต่อนักโทษหรือผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงเพื่อไม่ให้ได้มีโอกาสกระทำความผิดอีก ซึ่งในส่วนนี้ตรงกับกรรมหนักในทางพระพุทธศาสนา คือ อนันตริยกรรม เป็นกรรมที่ให้ผลแผ่ร้อนและไม่มีกุศลกรรมใดจะมาช่วยให้ผลกรรมนั้นลดลงได้ เมื่อบุคคลผู้ใดกระทำอนันตริยกรรมแม้ข้อใดข้อหนึ่ง คือ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และสังฆเภท ย่อมได้รับผลกรรมหนักที่กล่าวคือ ไม่มีทางไปสวรรค์ ไม่มีทางไปนิพพานได้เด็ดขาดในชาตินั้น ต้องไปใช้กรรมในนรกยาวนาน ไม่มีกุศลกรรมใดจะมาช่วยได้ เมื่อพ้นกรรมนรกกลับไปเกิดเป็นคนเมื่อไหร่ค่อยมีโอกาสใหม่ ถือเป็นคุรุกรรม

ในเรื่องกรรมนี้พุทธศาสนามีท่าทีต่อหาประหารชีวิตว่าเป็นโทษที่สมเหตุสมผล เพราะคนที่มีจิตใจชั่วร้ายกระทำความผิดอันเป็นคุรุกรรมลงไปย่อมได้เสวยผลอันร้อนแรง เมื่อคนในสังคมได้กระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นไปตามประมวลกฎหมายบ้านเมืองก็ย่อมได้รับโทษหรือผลอย่างร้อนแรงเช่นกัน ซึ่งในเรื่องของกรรมและข้อกฎหมายนี้อาจมีข้อแตกต่างกันบ้าง เพราะกรรมแม้จะกระทำในที่มือหรือสว่าง มีผู้คนเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม แต่กฎแห่งกรรมก็สามารถตามให้ผลได้เสมอ ส่วนในเรื่องของกฎหมายนั้นอาจพบข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น ไม่สามารถจับผู้ต้องหาได้ หลักฐานไม่เพียงพอ ข้อกฎหมายไม่ได้กำหนด เหล่านี้เป็นต้น ก็อาจทำให้ผู้ต้องหารอดพ้นจากการได้รับโทษเหล่านั้น

ดังนั้นการที่จะทำให้การลงโทษประหารชีวิตเป็นไปอย่างยุติธรรม จำเป็นจะต้องพัฒนาระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมด้วย อีกประเด็นก็คือถึงแม้ว่านักโทษจะถูกพิพากษาให้ประหารชีวิต กฎหมายก็ยังคงเปิดโอกาสให้นักโทษได้มีโอกาสถวายฎีกาเพื่อขอรับการอภัยโทษ ในส่วนนี้อาจมีนักโทษบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงหรือดำเนินการเองได้ ทางรัฐจำเป็นจะต้องมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ หรือในกรณีที่นักโทษมีความประพฤติดีก็มีสิทธิได้รับการลดหย่อนโทษอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูอีกด้วย ดังนั้นหลักกรรมในทัศนะพระพุทธศาสนาก็ได้แบ่งออกเป็นหลายระดับ คือทั้งที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการทำความดีให้มากๆ เพื่อให้ผลกรรมชั่วลดความรุนแรงลง ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเรื่องกรรมว่าสามารถแก้หรือตัดกรรมได้ แต่ทรงสอนให้มนุษย์ทำความดีให้มากๆ เพื่อที่จะช่วยเหลือเวลาที่กรรมชั่วส่งผล โดยพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้เราจำนนกับกรรมเก่า พระพุทธเจ้าสอนให้เราเร่งเว้นกรรมชั่ว ไม่ทำอีก แล้วทำความดีให้ยิ่งขึ้นผลของกรรมดีจะไปบั่นทอนอิทธิพลของกรรมเก่าลง และกรรมที่ไม่สามารถลดหย่อนและแก้ไขได้นั้นก็คือ อนันตริกรรมนั่นเอง พระพุทธศาสนาเชื่อว่าคนเราเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการเกิดเป็นมนุษย์เป็นโอกาสอันดียิ่ง เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ยิ่งกว่าสัตว์โลกใดๆ ในทางตรงข้ามหากไม่พัฒนาตนเอง แต่กลับทำตนให้ต่ำลงก็จะต่ำทรามยิ่งกว่าสัตว์โลกชนิดใดๆ ด้วยเหตุนี้การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ จึงอย่าปล่อยให้โอกาสที่จะพัฒนาตนให้ผ่านไป เพราะการจะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก สำหรับผู้ที่ไม่พัฒนาตนเองนั้นยากยิ่งนัก

๔.๓.๕ สรุป

ประหารชีวิต หมายถึง **ฆ่า ลงโทษฆ่า** เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ด้วยวิธีการ “ฆ่า” ซึ่ง**ความผิดที่มีโทษตามกฎหมายถึงประหารชีวิต คือ** ความผิดฐานค้ายาเสพติด ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานฆ่าข่มขืน ความผิดฐานกบฏความผิดฐานก่อการร้าย ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยสามารถแบ่งความผิดออกเป็น ๓ ฐานความผิด คือ ผิดต่อชีวิต ผิดต่อทรัพย์สิน และผิดต่อสังคม

หากจะพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทั้ง ๔ แนวคิด คือ ๑) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) ๒) การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence) ๓) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation) ๔) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) อาจกล่าวได้ว่า ฐานความผิดต่อชีวิตเป็นการลงโทษตามนิตินัดเพื่อแก้แค้นทดแทน ความผิดต่อทรัพย์สินเป็นการลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด ส่วนความผิดต่อสังคมคือความผิดฐานกบฏความผิดฐานก่อการร้ายเป็นการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง ดังนั้นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่พิจารณาไปที่การกระทำและเจตนาเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนามากที่สุด โดยการพิจารณาใจเรื่องกรรมนั้นพระพุทธศาสนาไม่ได้มองที่ว่าทำอะไรผิดแต่มองที่ว่ากรรมกระทำนั้นเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยอะไร และในขณะที่กรรมทำนั้นผู้กระทำมีเจตนาที่จะกระทำหรือไม่ หลังจากกระทำไปแล้วมีความยินดีพอใจในการกระทำของตนหรือไม่

จากที่กล่าวมานั้นไม่ได้หมายความว่าแนวคิดเรื่องกรรมสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับผลการกระทำของตน ซึ่งผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เป็นประเด็นไปตามฐานของความผิด โดยไม่กล่าวล่วงถึงการพิจารณาฐานความผิดในคดีความที่ศาลได้ตัดสินไปแล้ว แต่จะกล่าวเฉพาะในเรื่องผลกรรมที่ผู้ทำความผิดได้รับตามแนวเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อตอบคำถามที่ว่า พระพุทธศาสนามีท่าทีเช่นไรกับการลงโทษประหารชีวิต

เรื่องของกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนาก็เป็นการตอบโจทย์ ว่าเมื่อเรายกเลิกโทษประหารชีวิตแล้วผู้ทำความผิดก็สบายดี ไม่ต้องรับผลในการละเมิดกฎหมายดี แล้วกฎหมายจะยังคงศักดิ์สิทธิ์และยุติธรรมอยู่อีกหรือ ในเรื่องนี้ต้องยอมรับกันก่อนว่าเมื่อมีผู้กระทำความผิดและถูกดำเนินคดีตามกระบวนการของกฎหมายบ้านเมือง นั่นก็เป็นการรับผลของการกระทำไปแล้วในระดับหนึ่ง ในขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำก็ชดใช้กรรมอีกรอบ แต่เมื่อพิจารณาว่าจำเป็นหรือไม่ต้องถึงกับฆ่าให้ตายนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อพิจารณาน้ำหนักของการกระทำและผลของการกระทำแล้ว การประหารชีวิตให้ตกไปตามกันนั้นถือว่าการลงโทษที่โหดร้ายมากกว่าจะสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคม จากแนวคิดที่ว่าผู้กระทำผิดสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีได้ จึงเกิดแนวทางการคืนคนดีให้สังคม โดยควบคุมตัวผู้กระทำผิด จำกัตัดอิสรภาพ ขณะเดียวกันก็พยายามพัฒนาคนเหล่านี้เพื่อกลับคืนสู่สังคมภายนอก ประกอบกับแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน ที่ให้คุณค่าความเป็นมนุษย์กับทุกชีวิต รวมทั้งการถวายฎีกาและการลดโทษในโอกาสพิเศษต่างๆ ก็เอื้อให้นักโทษที่ผ่านเกณฑ์ เช่น รับโทษมาเป็นเวลาระยะหนึ่ง และเป็นนักโทษชั้นดี สามารถพ้นโทษได้ก่อนกำหนด และออกจากคุกไปหาครอบครัว และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมต่อไป โดยประเทศไทยมีความระมัดระวังต่อการลงโทษประหารชีวิต

ค่อนข้างมากและมีจุดเด่นที่สำคัญที่ต่างประเทศไม่มี ได้แก่ การให้นักโทษประหารชีวิตมีสิทธิในการยื่นถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวทำให้โทษประหารชีวิตของประเทศไทยไม่ได้สิ้นสุดเมื่อศาลมีคำพิพากษา นอกจากนี้นักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิตก็ยังมีโอกาสได้รับการลดหย่อนหรือได้รับการลงโทษจริงน้อยลง

จากกรณีการอภัยโทษจะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีทัศนคติต่อการลงโทษประหารชีวิตในแง่บวก และมีทัศนคติต่อนักโทษหรือผู้กระทำความผิดที่เชื่อว่าเขาเหล่านั้นสามารถกลับตัวกลับใจเป็นคนดีได้ ส่วนหนึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากการนับถือพระพุทธศาสนาที่สอนให้ทุกคนมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะเมื่อมีการลงโทษประหารชีวิตย่อมมีผู้ได้รับผลกระทบสองฝ่าย คือ ญาติของนักโทษและญาติของผู้เสียหาย ซึ่งในการสูญเสียคนที่ตนรักนั้นย่อมก่อให้เกิดความเสียใจและเศร้าโศกเป็นธรรมดา นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการจ้องแค้น พระพุทธศาสนากล่าวถึงหลักของเหตุและผล การจ้องแค้นจึงเป็นการสร้างเหตุขึ้น เมื่อมีเหตุก็ย่อมมีผลที่ตามมา การแผ่เมตตาหรือการตั้งใจให้มีความเมตตาปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ จึงเป็นการคลายจิตออกจากการจ้องแค้นและสร้างกุศลจิตฝ่ายดีให้เกิดขึ้นกับเราอีกด้วย เพราะการที่คนคนหนึ่งกลายมาเป็นอาชญากรอาจมีสาเหตุอื่น เช่น การคบเพื่อน การเรียนรู้ทางสังคม มีการควบคุมตัวเองต่ำ (ขาดสติในขณะที่ทำความผิด) เป็นต้น ดังนั้นโทษประหารชีวิตจึงจะเป็นการลงโทษที่โหดเหี้ยม อีกประการหนึ่งคือแม้จะยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ก็ตาม แต่ปัญหาอาชญากรรมก็ไม่ได้ลดน้อยลง ทำให้เห็นว่าการให้โอกาสหรือฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นเป็นอีกทางเลือกที่น่าสนใจ ไม่ต้องกลัวว่าเขาเหล่านั้นจะไม่ได้รับผลของการกระทำที่เขาได้ทำลงไป เพราะเขาเหล่านั้นได้รับโทษตั้งแต่ถูกจับกุมและดำเนินคดีเป็นที่เรียบร้อย ทั้งยังเป็นการป้องกันการจับแพะและความยุติธรรมในกระบวนการของกฎหมายอีกด้วย

ในสังคมโลกปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสูงสุด ถึงแม้ว่าอาชญากรสมควรต้องได้รับโทษเมื่อประพฤติดล่เมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย แต่การลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิตนั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกทั้งยังขัดต่อแนวคิดอาชญาวิทยาสมัยใหม่ที่ว่าอาชญากรสามารถกลับตัวเป็นคนดีมีชีวิตใหม่ได้อีกครั้ง เมื่อได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสมและให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม ซึ่งตรงกลับแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้หาเฉยต่อหลักกรรม แต่พระพุทธศาสนาเชื่อว่ากรรมไม่สามารถบงการวิถีชีวิตมนุษย์ได้ และสอนว่าทุกคนมีโอกาสกลับตัวและยกจิตขึ้นจากอกุศล (ความชั่ว) ได้ โดยยกตัวอย่างขององคุลิมาลดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า โทษประหารชีวิตไม่สามารถยับยั้งให้พวกเขาทำอาชญากรรม แต่พวกเขาจะกลัวโทษที่จะได้รับหลังจากกระทำความผิดแล้ว

๔.๔ สรุป

หลักคำสอนหรือหลักธรรมของพระพุทธเจ้าวางเอาไว้ให้บุคคลนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้เกิดความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตของมนุษย์จำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อความประนีประนอมและความสงบสุขของสังคม หลักเกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธปรัชญามองทางนิสสัยใจคอและความประพฤติที่แน่นอนตามที่บุคคลเหล่านั้นสมควรใจทำ พระพุทธเจ้าทรงสอนเน้นในเรื่องการรักษากาย วาจา และใจ ให้เรียบร้อยบริสุทธิ์สะอาดเป็นนิത്യ เพื่อยกจิตใจของ

ตนให้สูงขึ้น ดังนั้นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในระดับศีลธรรมที่เป็นประโยชน์สูงสุดของจริยศาสตร์สามารถจัดแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงสุด ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงเฉพาะพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นหรือพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม คือหลักเบญจศีลเบญจธรรม และพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง เพื่อให้บุคคลขัดเกลาดนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น คือหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ เพราะเป็นกรอบในการวิเคราะห์การลงโทษประหารชีวิต

จากแนวคิดที่กล่าวมาแนวคิดทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมีทัศนะที่ว่า หากกฎหมายไม่เข้ามาจัดการลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงในการกระทำของคนร้ายแล้ว คนอื่นในสังคมก็อาจรู้สึกได้ว่า โลกช่างไม่ยุติธรรม ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ซึ่งเป็นเหตุผลหลักบางประการที่ทำให้ไม่ว่าประเทศจะพัฒนาไปแค่ไหน ไม่ว่าเราจะมีมาตรการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นมาเพื่อสร้างคนดีคืนสู่สังคม แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็ยังคงมีอยู่เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมนั่นเอง โดยแนวคิดดังกล่าวมีทัศนะว่าโทษประหารชีวิตยังคงมีความจำเป็นต่อสังคม เพื่อสร้างความสงบสุขแก่สังคมและแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เคารพในกฎที่สังคมร่วมกันสร้างขึ้น

หลักศีล ๕ เป็นมาตรฐานเพื่อการตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ในด้านจริยศาสตร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสงบสุขทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงสังคมโดยรวม เพราะสังคมจะอาศัยแค่กฎหมายคงยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ศีล ๕ จึงถือได้ว่าเป็นเกณฑ์ตัดสินความดีของบุคคลในสังคมนั้นๆ เพราะถือได้ว่าศีล ๕ เป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนในสังคมต้องการและยอมรับว่าดี โดยศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีตามหลักคำสอนของศาสนา

หลักการของศีล ๕ เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงไว้อย่างชัดเจนว่าการกระทำใดมีความผิดและการกระทำใดที่เรียกว่าไม่ผิด ดังนั้นในเรื่องการลงโทษประหารชีวิตนั้น พระพุทธศาสนามีท่าทีที่ว่าเมื่อบุคคลได้กระทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองร้ายแรง ก็ควรได้รับการพิจารณาโทษตามประมวลกฎหมายนั้นๆ ถ้าความผิดของเขารุนแรงและเข้าข่ายที่จะต้องทำการลงโทษประหารชีวิตก็สมควรดำเนินการไปตามนั้น โดยองค์ประกอบที่สำคัญนั้นอยู่ที่เจตนาของการกระทำ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญที่ความชั่วร้ายภายในจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักศีล ๕ ก็เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจมนุษย์นั่นเอง ในเรื่องของการลงโทษแก่ผู้ละเมิดศีล อาจสรุปได้ว่าการที่พระราชาราชจะลงโทษประหาร จองจำ เนรเทศหรือกระทำการอย่างใดได้นั้น ผู้ที่ถูกลงโทษจะต้องเป็นผู้ที่ลักทรัพย์ ประพฤติละเมิดในสตรีหรือในบุตรของผู้อื่น ทำลายประโยชน์ของชาวบ้าน หรือลูกชาวบ้านด้วยการกล่าวเท็จร้ายสาธุร้ายๆ แล้วฆ่าหญิงหรือชายตาย แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงปฏิเสธที่จะใช้โทษประหารชีวิต หากว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดอันเป็นการละเมิดศีลจนทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนพลเมือง

การจะนำแนวคิดพุทธศาสนา อันได้แก่ พุทธธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมนั้น จะต้องมีการแบ่งแยกระหว่างพุทธธรรมอันเป็นคำสอนโดยแท้ของพระพุทธเจ้า และการนำหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนานั้น สอนให้คนรู้จักพิจารณาเหตุผลเมื่อเห็นผลหรือสิ่งใดปรากฏขึ้นมา จะต้องคิดว่าต้องมีเหตุ เมื่อเขาได้ประสบผลร้าย ได้ถูกลงโทษ มันต้องมีเหตุซึ่งอาจเป็นการกระทำไม่ดีของเขาเอง การที่พุทธศาสนาดำรงอยู่ได้มาจนปัจจุบัน เหตุหนึ่งเกิดจากการที่คำสอนในพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสภาพสังคมได้อย่างสมบูรณ์ โดยคำสอนจะเป็นแนวทางให้คนในสังคมคิดหา

คำตอบ และแนวทางในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม สำหรับในการลงโทษผู้กระทำผิดนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักการในเรื่องเหตุและผลทางพุทธศาสนา คือ เมื่อบุคคลใดประกอบกรรมชั่ว ซึ่งเป็นเหตุผลที่ได้รับคือ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ อันเกิดจากการได้รับโทษแต่การที่เราปล่อยให้เขาได้รับโทษนั้น มิได้เป็นการขัดต่อหลักพุทธศาสนาโดยสิ้นเชิง

พุทธศาสนามุ่งอบรมสั่งสอนให้บุคคลปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม มีความเมตตา กรุณา มีความละเอียดต่อการกระทำกรรมชั่ว และมีจิตสำนึกแห่งความเป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์สุขทั้งในส่วนตัวและสังคมส่วนรวม หากคนในสังคมสามารถตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด อาชญากรรมคงไม่เกิดขึ้น เนื่องจากหากจะพิจารณาถึงสาเหตุของอาชญากรรมแล้ว ส่วนใหญ่ในการประกอบอาชญากรรมนั้น เกิดจากความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความประมาท ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้หลักธรรมได้บัญญัติให้คนละเว้นไว้แล้วในศีล ๕ ซึ่งนับได้ว่าเป็นหลักเบื้องต้นในทางพุทธศาสนาอัน หมายถึง การกระทำหรือละเว้นกระทำต่อข้อห้าม หรือบทบัญญัติพุทธศาสนานั้นเอง

ในเรื่องกรรมนี้พุทธศาสนามีท่าทีต่อโทษประหารชีวิตว่าเป็นโทษที่สมเหตุสมผล เพราะคนที่มีจิตใจชั่วร้ายบกรักรกรรมอันเป็นครุกรรมลงไปยังอ้อมได้เสวยผลอันร้อนแรง เมื่อคนในสังคมได้กระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นไปตามประมวลกฎหมายบ้านเมืองก็ย่อมได้รับโทษหรือผลอย่างร้อนแรงเช่นกัน ซึ่งในเรื่องของกรรมและข้อกฎหมายนี้อาจมีข้อแตกต่างกันบ้าง เพราะกรรมแม้จะกระทำในที่มือหรือสว่าง มีผู้คนเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม แต่กฎแห่งกรรมก็สามารถตามให้ผลได้เสมอ ส่วนในเรื่องของกฎหมายนี้อาจพบข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น ไม่สามารถจับผู้ต้องหาได้ หลักฐานไม่เพียงพอ ข้อกฎหมายไม่ได้กำหนด เหล่านี้เป็นต้น ก็อาจทำให้ผู้ต้องหาหนีรอดพ้นจากการได้รับโทษเหล่านั้น

ดังนั้นการที่จะทำให้การลงโทษประหารชีวิตเป็นไปอย่างยุติธรรม จำเป็นจะต้องพัฒนาระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมด้วย อีกประเด็นก็คือถึงแม้ว่าโทษจะถูกพิพากษาให้ประหารชีวิต กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้นักโทษได้มีโอกาสถวายฎีกาเพื่อขอรับการอภัยโทษ ในส่วนนี้อาจมีนักโทษบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงหรือดำเนินการเองได้ ทางรัฐจำเป็นต้องมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ หรือในกรณีที่นักโทษมีความประพฤติดีก็มีสิทธิได้รับการลดหย่อนโทษอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูอีกด้วย ดังนั้นหลักกรรมในทัศนะพระพุทธศาสนาก็ได้แบ่งออกเป็นหลายระดับ คือทั้งที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการทำความดีให้มากๆ เพื่อให้ผลกรรมชัลดความรุนแรงลง ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเรื่องกรรมว่าสามารถแก้หรือตัดกรรมได้ แต่ทรงสอนให้มนุษย์ทำความดีให้มากๆ เพื่อที่จะช่วยเหลือเวลาที่กรรมชั่วส่งผล โดยพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้เราจ้านกับกรรมเก่า พระพุทธเจ้าสอนให้เรางดเว้นกรรมชั่ว ไม่ทำอีก แล้วทำกรรมดีให้ยิ่งขึ้นผลของกรรมดีจะไปบั่นทอนอิทธิพลของกรรมเก่าลง และกรรมที่ไม่สามารถลดหย่อนและแก้ไขได้นั้นก็คือ อนันตริยกรรมนั่นเอง

คำสอนเรื่องจริยศาสตร์ระดับกลางนี้ เป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมให้ประพฤติดี คือประพฤติในจิตที่ฉลาด ประพฤติด้วยความฉลาด เป็นหลักปฏิบัติที่สูงกว่าจริยศาสตร์ระดับต้นดังที่กล่าวมาแล้ว นั้น ซึ่งจริยศาสตร์ระดับกลางนี้ ได้แก่ กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางสร้างความดี ทางบำเพ็ญกุศล วิธีทางปฏิบัติอย่างฉลาด ทางทำความดีเพื่อไปสู่ความสุข ความเจริญหรือสุคติอันเป็นธรรมสมบูรณ์ที่บุคคลควรประพฤติ หลักคำสอนทางพุทธปรัชญาอธิบายว่า คนจะดีหรือชั่วนั้นเป็นเพราะกรรมคือการ

กระทำทั้งทางกาย วาจาและใจที่ดีและไม่ดี ดังนั้นการกระทำของมนุษย์ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลขึ้นชื่อว่า “กรรม”

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) วัตถุประสงค์ของแนวความคิดนี้ไม่ได้มุ่งหวังเพื่อเอาชีวิตฆาตกร แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสเขาเหล่านั้นได้กระทำในสิ่งที่ดีด้วยจิตใจบริสุทธิ์ เป็นแนวคิดที่พิจารณาไปที่การกระทำและเจตนาเป็นสำคัญ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้มีความใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนามากที่สุด พระพุทธศาสนาถือว่าเจตนาเป็นมาตรการตัดสินการกระทำ เพราะเจตนาเป็นตัวแท้ของกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำการกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ พระพุทธศาสนายอมรับเรื่องของกรรมและผลกรรมที่บุคคลได้กระทำลงไป ทั้งที่เป็นเรื่องดี (กุศล) และเรื่องที่ไม่ดี (อกุศล) ดังนั้นการที่บุคคลผู้หนึ่งได้กระทำการชั่วร้ายที่ผิดต่อหลักศีลธรรมและกฎหมาย บ้านเมือง บุคคลผู้นั้นย่อมได้รับได้ผลของการกระทำ (กรรม) ที่เขาได้ทำลงไปอย่างแน่นอน ถึงแม้เขาผู้นั้นจะถูกดำเนินคดีในทางกฎหมายบ้านเมืองหรือไม่ก็ตาม ซึ่งในเรื่องของโทษประหารชีวิตนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นการดำเนินการตามมาตรการของกฎหมายบ้านเมืองนั่นเอง การวินิจฉัยโทษประหารชีวิตในแง่กฎหมาย และศาสนามีลักษณะคล้ายคลึงกันมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาพฤติกรรมแห่งการกระทำผิดและเจตนาทางพุทธศาสนานั้น กล่าวว่าการกระทำทุกอย่างขึ้นอยู่กับเจตนา คือ ถ้าผู้กระทำมีเจตนาดี การกระทำนั้นก็นับได้ว่าเป็นกรรมดี ถ้าผู้กระทำมีเจตนาทุจริต ฉ้อฉล หรือประทุษร้ายแล้ว กรรมนั้นย่อมจะเป็นกรรมชั่ว หรือกรรมที่เป็นบาป ซึ่งตรงกับหลักกฎหมายที่ว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา”

พุทธศาสนามีหลักการหรือจุดมุ่งหมายที่จะสั่งสอนให้คนประพฤติและปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นการกระทำชั่ว เพื่อให้คนดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข อาจถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดแห่งศีลธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ B.F. Skinner กล่าวว่า “ศาสนาเป็นปัจจัยควบคุมสังคม ที่มีความเที่ยงธรรมอย่างยิ่ง เนื่องจากศาสนาเป็นสื่อกลางแห่งคุณงามความดีอันสูงสุดที่จะพิทักษ์เสรีภาพ และความเป็นธรรมทั้งในทางการปกครอง และสังคมโดยแท้” ประโยชน์ของศาสนาที่มีต่อสังคม ได้แก่

๑) เป็นที่พึ่งและยึดเหนี่ยวทางจิตใจของบุคคล ให้หลักการเรื่องการดำเนินชีวิตทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจศีลธรรมแห่งชีวิต และสามารถระงับความตึงเครียด หรือขจัดความฟุ้งซ่านหรือความทุกข์ใจได้

๒) ให้กฎเกณฑ์แห่งศีลธรรมซึ่งช่วยให้เกิดการกระทำ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนมีความเมตตากรุณาต่อกัน และมีการทำดีในรูปแบบต่างๆ

๓) ก่อให้เกิดความสงบสุขทางสังคม ด้วยการสร้างทัศนคติที่ดี จิตใจที่งดงามพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต จะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม และเป็นการควบคุมสังคม

๔) ปลุกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง เช่น ให้อึดมั่นสิ่งที่ตั้งงามทั้งปวง

พุทธศาสนากับสังคมไทยนั้น มีความเป็นอันเดียวกัน และมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ยากที่จะแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะเป็นหลักทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมทางพระพุทธศาสนามีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคม อาจกล่าวได้ว่า พุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยและประชากรไทยอย่างลึกซึ้ง มีบทบาทกับวิถีชีวิตของคนตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีในสังคมไทย ทั้งยังได้ปลุกฝังแนวคิดที่มีต่อพฤติกรรม

ของคนในสังคม เช่น เรื่องกฎแห่งกรรม ความดี ความชั่ว เรื่องบาปกรรม เป็นต้น จากพุทธศาสนา สุภาษิตที่ว่า “กल्याณการี กल्याณํ ปापการี จ ปापํ แปลว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

เป็นคำสอนที่มีทั้งเหตุและผลอยู่ในตัวเองอย่างชัดเจน ทำดีเป็นเหตุได้ดีเป็นผล ทำชั่วเป็นเหตุได้ชั่วเป็นผล การกระทำก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำ หลักนี้เป็นหลักใหญ่เรียกว่า หลักกรรม หรือกัมม์ ซึ่งแปลว่า การกระทำ เมื่อมีการกระทำ ผลของการกระทำก็เกิดแก่ผู้กระทำและส่งผลกว้างไปถึงคนอื่น ๆ ด้วย เมื่อบุคคลกระทำความชั่ว หรือกรรมที่เป็นบาปในทางพุทธศาสนาไม่อาจที่จะขำละล้างให้เหือดหายไปได้ด้วยการวอนไหว้ หรือด้วยสิ่งขำละใดๆได้ เว้นเสียแต่ผู้ประกอบกรรมชั่วนั้นๆ จะได้สำนึกกลับความประพฤติเสียใหม่ด้วยการสั่งสมความดี และมีจิตมุ่งมั่นที่จะแสดงเจตนาบริสุทธิ์ หรือชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใสปราศจากอาสวกิเลสทั้งหลาย ดังพุทธวจนะที่ว่า

อตตนาว กตํ ปาปํ อตตนา สงกิลิส สติ

อตตนา อกตํ ปาปํ อตตนา ว วิสุตติ

สุทธิ อสุทธิ ปจจตต นาญญโณ อญญ วิโสธาย

ตนทำบาปเอง ย่อมเศร้าหมองเอง ตนไม่ทำบาป ย่อมบริสุทธิ์ ผู้หนึ่งจักยังผู้อื่น ให้เศร้าหมองหรือหมดจดนั้น หาได้ไม่ ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นสิ่งเฉพาะตน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต ๒) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต ๓) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการทำวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. แนวคิดทฤษฎีพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง หลักคำสอนในพุทธศาสนาที่ว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติ การวิเคราะห์ถึงความดี-ชั่ว สิ่งไม่ควรกระทำ-ไม่ควรกระทำในพุทธศาสนา วิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินเกี่ยวกับการประพฤติกของมนุษย์ทางด้านคุณค่า ความดีอันสูงสุดและอุดมคติของมนุษย์ที่ดีตามหลักการที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ ลักษณะสำคัญของพุทธจริยศาสตร์มีพื้นฐานสำคัญ คือ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องความประ พฤติของมนุษย์โดยแสดงให้เห็นว่าสิ่งไหนควรประพฤติ และสิ่งไหนไม่ควรประพฤติ ลักษณะของพุทธจริยศาสตร์มีความเป็นสมบูรณ์นิยม (Absolutely) กล่าวคือ เป็นหลักความประพฤติที่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลง ลักษณะพุทธจริยศาสตร์สามารถจำแนกออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) พุทธจริยศาสตร์ในแบบเดิม (Tradition) ๒) พุทธจริยศาสตร์ร่วมสมัย (Contemporary) ลักษณะแนวคิดทางจริยศาสตร์ของพุทธศาสนานั้นตั้งอยู่บนรากฐานการยอมรับในเรื่องข้อเท็จจริง กล่าวคือพุทธปรัชญายอมรับในเรื่อง เจตจำนงเสรีหรือเสรีภาพของบุคคล การทำความดีความชั่วมีผลทำให้ธรรมชาติมนุษย์ดีขึ้นหรือเลวลงได้จริง (กรรม) และภาวะของจิตที่บริสุทธิ์จากกิเลสอาสวะทั้งปวงเป็นภาวะแห่งความสุขสมบูรณ์ (นิพพาน)

พุทธจริยศาสตร์มีขอบเขตในการศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ หน้าที่ที่ควรกระทำและอุดมการณ์สูงสุดในการดำเนินชีวิต เกณฑ์ตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับคุณค่า ศึกษาความมีอยู่หรือที่มาของความดีสูงสุด ว่าถูก ผิด ดี ชั่ว ควร ไม่ควร ศึกษาลักษณะและจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นกรอบหรือขอบเขตของจริยศาสตร์ จึงต้องพิจารณาว่าอะไรคือความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์หรือจุดมุ่งหมายของชีวิตมนุษย์ พิจารณาว่าอะไรคือมาตรการทางจริยศาสตร์หรือเกณฑ์ตัดสินความประพฤติการกระทำของมนุษย์ เกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางการกระทำในพุทธปรัชญาในเรื่องของความดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร ถูก-ผิด บุญ-บาป นั้นเป็นการพิจารณาโดยถือหลักเจตนาเป็นสำคัญ พุทธปรัชญามีทัศนะว่าเจตนาเป็นมโนธรรมและย่อมเกิดขึ้นก่อนผล คือ วจีกรรม

หรือกายกรรม เกณฑ์ตัดสินความดีตามหลักพุทธปรัชญาที่ได้พิจารณาแล้วถือเจตนาเป็นเกณฑ์ เพราะพุทธปรัชญาถือว่าเจตนาตัวเองคือการกระทำ นั่นคือการกระทำนั้นมีเจตนาเป็นสาระ การกระทำที่ดีคือการกระทำที่เกิดจากเจตนาดี เจตนาดี คือ เจตนาที่ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเจือปน เจตนาร้าย คือ เจตนาที่มีความโลภ ความโกรธ ความหลงเจือปน เจตนาประการแรกคือเจตนาที่เป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียน เจตนาประการหลังคือเจตนาที่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน ในการอยู่ร่วมกันมนุษย์จำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคม

โทษประหารชีวิต หมายถึง โทษสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อมุ่งกระทำต่อชีวิตนักโทษ เป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมแก่บุคคล การทำโทษตามกฎหมายอาญาขั้นสูงสุดที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตาย โทษประหารชีวิต (Death Penalty) ถือเป็นมาตรการการลงโทษที่เก่าแก่และรุนแรงที่สุดซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลายประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ส่วนวิธีการในการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมแต่ละท้องถิ่นและตามกาลเวลา สำหรับวิธีการประหารชีวิตมีความแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย เมื่อก่อนโดยสรุปวิธีการประหารชีวิตประกอบไปด้วย การตัดศีรษะ การแขวนคอ การยิงเป้า การนั่งเก้าอี้ไฟฟ้า การฉีดยาพิษ เป็นต้น วัตถุประสงค์ในการลงโทษประหารชีวิต เป็นความคิดหรือความเชื่อของสังคมในยุคต่างๆ สะท้อนให้เห็นจากวิธีการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำความผิด การที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิด และเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่กระทำความผิดร้ายแรงนั่นเอง โดยวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดสามารถสรุปได้ดังนี้

๑) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution) เป็นการลงโทษที่มีมาตั้งแต่สมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิมรูปแบบการลงโทษจะมีลักษณะที่รุนแรงและป่าเถื่อน เช่น การตัดอวัยวะ การเข่นตี ทรมาน และการประหารชีวิตซึ่งเป็นการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์อันสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่นได้รับผลร้ายเช่นกัน ทำให้เกิดความยุติธรรมตามความรู้สึกของผู้เสียหาย

๒) การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence) วัตถุประสงค์ของการลงโทษนี้เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมาย หรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้ เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกทำสิ่งใดก็ได้ โดยเลือกทำสิ่งที่ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวด การลงโทษจึงมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิด โดยทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดี แต่การลงโทษที่มีผลในการข่มขวัญยับยั้งที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และการลงโทษที่เหมาะสม

๓) การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำความผิด (Incapacitation) การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาส มีหลักการว่า อาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด โดยมุ่งป้องกันการกระทำ ผิดซ้ำ ซึ่งทำได้โดยการทำให้ผู้กระทำ ผิดหมดโอกาสที่จะกระทำ ผิดได้ ซึ่งสามารถกระทำ ได้ อาทิ การเนรเทศ การตัดอวัยวะ การประหารชีวิต และการจำคุก

๔) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นแนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือก การกระทำได้อย่างอิสระใช้เหตุผลในการเลือก แต่มนุษย์ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและ ปัจจัยต่างๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำความผิด การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การ กระทำ ความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำ ความผิดและการแก้ไขไป ที่สาเหตุนั้น

การลงโทษประหารชีวิตเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อที่ ๓ ความว่า “คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพความมั่นคง” กล่าวคือคนทุกคนย่อมได้รับการรับรองสิทธิที่จะมีชีวิตของบุคคลแต่ละคน และการประหารชีวิตโดย รัฐบาลย่อมถือเป็นการย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างร้ายแรง ซึ่งหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะ แอชยุโรป ได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตมากที่สุด โดยเล็งเห็นว่าการประหารชีวิตเป็นการกระทำที่ ละเมิดต่อกฎ หมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเพราะเป็นการละเมิดสิทธิในการมีชีวิตอยู่ ที่ มนุษย์ทุกคนพึงมีสิทธินี้เสมอกันโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพชาติพันธุ์ ศาสนา หรือชาติกำเนิด เป็นสิทธิที่ ไม่อาจพรากไปจากบุคคล โดยถือเสมือนเป็นเอกสิทธิติดตัวของคนทุกคนได้

พุทธศาสนามุ่งอบรมสั่งสอนให้บุคคลปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม มีความเมตตา กรุณา มีความ ละเอียดต่อการกระทำความชั่ว และมีจิตสำนึกแห่งความเป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์สุขทั้งในส่วน ตนและสังคมส่วนรวม หากคนในสังคมสามารถตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา อย่างเคร่งครัด อาชญากรรมคงไม่เกิดขึ้น เนื่องจากหากจะพิจารณาถึงสาเหตุของอาชญากรรมแล้ว ส่วนใหญ่ในการประกอบอาชญากรรมนั้น เกิดจากความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง และ ความประมาท ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้หลักธรรมได้บัญญัติให้คนละเว้นไว้แล้วในศีล ๕ ซึ่งนับได้ว่าเป็น หลักเบื้องต้นในทางพุทธศาสนาอัน หมายถึง การกระทำหรือละเว้นกระทำต่อข้อห้าม หรือบทบัญญัติ พุทธศาสนานั้นเอง

๒. สภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต

เมื่อกล่าวถึงการประหารชีวิตของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาของ ประเทศไทย อันเป็นบทลงโทษผู้กระทำความผิดขั้นสูงสุด ย่อมเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมไทยแต่ไม่ค่อย จะปรากฏให้พบเห็นมากนัก โดยประเทศไทยไม่เคยมีการประหารนักโทษมานานถึง ๙ ปี จนกระทั่ง วันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ประเทศไทยมีการลงโทษประหารชีวิตล่าสุด นับเป็นการประหารชีวิต ครั้งแรกของไทย หลังจากมีการประหารชีวิตด้วยการฉีดยาต่อนักโทษชายสองคนเมื่อเดือน ส.ค. ๒๕๕๒ ซึ่งก่อนหน้านั้นก็ไม่มีการประหารชีวิตบุคคลเลยตั้งแต่ปี ๒๕๔๖ จากตัวเลขของกระทรวง ยุติธรรมระบุว่า จนถึงสิ้นปี ๒๕๖๐ มีนักโทษประหารอยู่จำนวน ๕๑๐ คน โดยเป็นผู้หญิง ๙๔ คน ใน จำนวนนี้ ๑๙๓ คนเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ผ่านกระบวนการอุทธรณ์คดีหมดสิ้นแล้ว และสถิติเมื่อสิ้น เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ของกรมราชทัณฑ์ ระบุว่าในเรือนจำมีนักโทษประหารอยู่ ๕๑๗ คน เป็น คดียาเสพติด ๒๙๖ คน และคดีอื่นๆ ๒๒๑ คน เป็นนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว รอวัน ประหารหรือได้อภัยโทษ ๒๐๐ คน

สำหรับโทษประหารชีวิตที่ใช้ลงโทษผู้กระทำผิดในอดีตมักเป็นการลงโทษที่มีความโหดร้ายทารุณ โดยรูปแบบของการลงโทษประหารชีวิตตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันที่มีการจัดบันทึกในประวัติศาสตร์ทั่วโลกที่มีลักษณะสำคัญ ได้แก่ การใส่ในล้อเกวียน การเผาทั้งเป็น การเสียบแขวงด้วยของแหลมคม การให้ดื่มยาพิษจนกระทั่งเสียชีวิต การตัดศีรษะออก การแขวนคอ เป็นต้น

ประวัติการประหารชีวิตของต่างประเทศเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าการประหารชีวิตเป็นการลงโทษที่มีความเก่าแก่คู่กับสังคม และมีการลงโทษประหารชีวิตในประเทศต่างๆ ทั่วโลกมาเป็นเวลานาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทำให้นักโทษจบชีวิตลงด้วยวิธีการต่างๆ โดยรูปแบบของการประหารชีวิตเริ่มต้นจากการลงโทษต่อเนื้อตัวและทรมานด้วยความโหดร้ายทารุณ เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เป็นการแก้แค้นทดแทนและการข่มขู่ยับยั้งเป็นสำคัญ โดยวิวัฒนาการการลงโทษประหารชีวิตของต่างประเทศมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยในประเด็นที่ว่าเริ่มต้นด้วยการลงโทษประหารชีวิตที่มีความโหดร้ายทารุณ จนกระทั่งมีการพัฒนาเป็นการประหารชีวิตที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น สำหรับการลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำผิดที่ได้เปลี่ยนจากการประหารชีวิตด้วยดาบมาเป็นการประหารชีวิตด้วยปืน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมา เรียกว่า “การยิงเป้า”

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีการใช้การลงโทษประหารชีวิตมาตั้งแต่สมัยโบราณ จากหลักฐานทางกฎหมายอันเก่าแก่ มีแนวคิดเรื่องการลงโทษประหารชีวิตและวิธีการประหารชีวิตที่แตกต่างกัน และสามารถแบ่งช่วงเวลา หรือยุคของกฎหมายไทยออกเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเท่าที่มีหลักฐานสามารถค้นคว้าอ้างอิงได้ ขอเริ่มต้นกล่าวถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยในยุคดังกล่าวจะเน้นที่ความผิดฐานกบฏ และความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นสำคัญ ดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ลักษณะกฎหมายการศึก คือการกระทำทรยศต่อองค์พระมหากษัตริย์ และเป็นกบฏต่อบ้านเมือง จะถูกลงโทษประหารชีวิตด้วยวิธีการทรมานต่างๆ เช่น ตัดศีรษะด้วยดาบหรือกุดหัว โดยใช้เพศฉัตร ๓ คน ดาบ ๑ ดาบ ๒ และดาบ ๓ หรือสำเร็จโทษด้วยท่อนไม้จันทน์ (ดูกฎหมายตราสามดวง มาตรา ๑๗๖ และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗) การลงโทษผู้กระทำผิดได้มีความคล้ายคลึงกันในหลายประเทศ คือ วิวัฒนาการในแนวทางที่อาศัยหลักมนุษยธรรมมากขึ้น เริ่มจากการลงโทษอย่างทารุณโหดร้ายเพื่อตอบแทนให้สมแค้น เพื่อข่มขู่ยับยั้งให้กลัวและเข็ดหลาบ มาเป็นการฟื้นฟูอบรมแก้ไขให้คืนดี รูปแบบการลงโทษในแต่ละยุคสมัยก็เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะการปกครองและสังคมเป็นสำคัญ

พระวินัยไม่ใช่ศีลแต่เรียกว่า พระวินัย ผู้ทำผิดศีลเรียกว่า ล่วงพระวินัย เป็นอาบัติระดับชั้นต่างๆ ตามความหนักเบา สามารถแบ่งระดับอาบัติออกได้เป็นลำดับชั้น ตั้งแต่ขั้นรุนแรงจนกระทั่งเบาที่สุด ในอาบัติระดับเบาจะต้องมีการเผยแพร่ความผิด อาบัติระดับเบาเช่น ปาจิตตีย์สามารถแก้ได้โดยกล่าวแสดงความผิดของตนกับพระภิกษุรูปอื่น เพื่อเป็นการแสดงถึงความสำนึกผิดและเพื่อจะตั้งใจประพฤติตนใหม่ หรือที่เรียกว่า การแสดงอาบัติ ปลงอาบัติ แต่ถ้าถึงขั้นปาราชิกย่อมขาดจากความเป็นพระและไม่สามารถบวชเป็นพระสงฆ์ได้อีก พระวินัยของพระเป็นกฎหมายหรือข้อห้ามของพระภิกษุสงฆ์เถรวาทตามพระวินัยบัญญัติ

พระพุทธศาสนาวางบทลงโทษแก่ภิกษุผู้กระทำความผิดเรียกว่า พระพุทธบัญญัติหรือพระวินัย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งไว้เป็นพุทธอาญา มีบทลงโทษตามฐานของความผิด เริ่มตั้งแต่เบาไปจนถึงหนักสุดคือการพ้นจากความเป็นพระภิกษุ เมื่อเทียบกับกฎหมายบ้านเมืองจะเห็นว่าปาราชิกมีค่าเท่ากับโทษประหารชีวิต ในพระวินัยบัญญัติได้กล่าวถึงการพรากกายมนุษย์จากชีวิตมีประเด็นสำคัญอยู่ ๒ อย่าง คือ ความจงใจเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายบ้านเมืองแล้ว สอดคล้องกันกับลักษณะความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ วรรคแรก การลงโทษในพระพุทธศาสนา โดยโทษประหารชีวิตในทัศนะพุทธศาสนาก็คืออาบัติปาราชิก และผลอันเกิดจากการลงโทษก็คือพ้นจากความเป็นพระภิกษุ และห้ามนิพพาน แต่โทษประหารทางบ้านเมืองย่อมมีผลคือ มีคนตายนั่นเอง

๓. วิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

ในปัจจุบันแนวความคิดในการต่อต้านการลงโทษประหารชีวิต และสนับสนุนให้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตมีมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุผลของประสิทธิภาพในการลงโทษประหารชีวิตว่า นอกจากจะเป็นการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดแล้ว การลงโทษประหารชีวิตจะสามารถข่มขู่ยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิดได้อีกจริงหรือไม่ นอกจากนี้ การลงโทษประหารชีวิตยังเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ซึ่งส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ จึงขัดกับหลักการลงโทษที่ต้องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเพื่อให้กลับเข้าสู่สังคมได้ในปัจจุบัน อีกทั้งการประหารชีวิตนั้นอาจมีการผิดพลาดในกระบวนการตัดสินคดี ซึ่งเมื่อมีการประหารชีวิตแล้วไม่อาจแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นได้ จากแนวความคิดในแง่ประสิทธิภาพของการประหารชีวิตดังกล่าว รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติต่อการประหารชีวิตของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ซึ่งได้มีการสนับสนุนให้ยกเลิกการลงโทษประหารชีวิต อันส่งผลให้ประเทศไทยได้รับแนวความคิดนี้ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสังคมไทยในปัจจุบันมากขึ้น

โดยแนวคิดด้านการลงโทษ และการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดของนักโทษประหารก็เช่นเดียวกัน ได้มีแนวโน้มในการใช้แนวคิดเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลก มีแนว โน้มในการยกเลิกโทษประหาร รวมทั้งหลายประเทศแม้จะยังคงโทษประหาร หากแต่มีการประหารชีวิตจริงไม่มาก อันแสดงให้เห็นถึงทิศทางหรือแนวโน้มของการใช้โทษประหารของประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การยกเลิกโทษประหารที่มากขึ้น เนื่องจากแนวคิดของการลงโทษ หรือการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มในการแก้ไขฟื้นฟู เพราะเชื่อว่าผู้ที่กระทำความผิดเป็นผู้ที่ถูกสภาพแวดล้อมบีบบังคับ ไม่ได้เป็นผู้ที่เกิดมาเพื่อเป็นอาชญากร หรือเป็นผู้ที่เป็นอาชญากรโดยกมลสันดานที่ไม่สามารถแก้ไขได้เลย

หลักคำสอนหรือหลักธรรมของพระพุทธเจ้าวางเอาไว้ให้บุคคลนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้เกิดความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตของมนุษย์จำเป็นจะต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคม หลักเกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธปรัชญามองทางนิสัยใจคอและความประพฤติที่แน่นอนตามที่บุคคลเหล่านั้นสมควรใจทำ พระพุทธเจ้าทรงสอนเน้นในเรื่องการรักษากาย วาจา และใจ ให้เรียบร้อยบริสุทธิ์สะอาดเป็นนิตย์ เพื่อยกจิตใจของตนให้สูงขึ้น ดังนั้นหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในระดับศีลธรรมที่เป็นประโยชน์สูงสุดของจริยศาสตร์สามารถจัดแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูงสุด ซึ่งในงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยได้กล่าวถึงเฉพาะพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นหรือพุทธจริยธรรมขั้นพื้นฐาน เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม คือหลักเบญจศีลเบญจธรรม และพุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง เพื่อให้บุคคลขัดเกลาตนเองให้มีคุณธรรมสูงขึ้น คือหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ เพราะเป็นกรอบในการวิเคราะห์การลงโทษประหารชีวิต

วิเคราะห์การลงโทษประหารชีวิตตามแนวคิดของศีล ๕

ปัจจุบันสังคมกล่าวถึงเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น ผู้คนใช้ชีวิตอย่างอิสระแบบปัจเจกบุคคล แต่ในทางตรงกันข้ามความเป็นปัจเจกบุคคลในด้านลบก็ได้ผลักดันให้มนุษย์เห็นแก่ตัวเห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่ม ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากข้อกฎหมายหรือความไม่เป็นระเบียบของสังคม แต่เกิดจากความคิดเห็นและอารมณ์ส่วนบุคคล ซึ่งปรากฏอยู่บ่อยๆ เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือคดีที่สะท้อนต่ออารมณ์ บางคนหรือบางกลุ่มบุคคลมักออกมาแสดงความคิดเห็นหรือชักนำสังคม ที่ผู้วิจัยกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนไม่มีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น แต่ผู้วิจัยมองว่าบางเหตุการณ์เป็นการแสดงความคิดเห็นด้วยอารมณ์มากกว่าด้วยเหตุผลและหลักการ โดยเฉพาะในเรื่องของการลงโทษประหารชีวิตที่เป็นโทษร้ายแรงและสูงสุด

ในประเด็นโทษประหารชีวิตนี้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นการขัดต่อหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือไม่ ในเรื่องนี้นั้นผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับหลักของศีล ๕ และองค์ประกอบในการวินิจฉัยศีลข้อ ๑ ปาณาติบาต ว่าองค์ประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ คือ (๑) สัตว์นั้นมีชีวิต (๒) รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต (๓) มีจิตคิดจะฆ่า (๔) ทำความเพียรเพื่อให้ตาย (๕) สัตว์ตายลงเพราะความเพียรนั้น เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดองค์ ๕ ถือว่าศีลขาด แต่ถ้าหากไม่ครบองค์เรียกว่า ศีลต่าง ศีลพร้อย ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงกล่าวไว้ชัดเจน ในประเด็นของโทษประหารชีวิตได้ปรากฏมีฝ่ายที่สนับสนุนให้มีโทษประหารชีวิตได้พยายามเชื่อมโยงผู้กระทำความผิดกฎหมายกับหลักของศีล ๕ โดยเฉพาะข้อปาณาติบาต

พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาแบบ “อเทวนิยม” ที่มีจุดยืนว่า สรรพสิ่งมิได้เกิดจากผู้สร้าง หากแต่สรรพสิ่งพึงพึ่งอิงอาศัยอย่างเป็นเหตุเป็นปัจจัยตามกฎธรรมชาติ มนุษย์จึงเป็นสมบัติของธรรมชาติที่ถูกหล่อหลอมมาจากกรรม ทั้งฝ่ายกุศลและอกุศล ถึงกระนั้น การเกิดเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ได้มาอย่างยากลำบาก (กัจฉ โณ มนุสสปปปฏิลาโ) เพราะความยากนี้เองจึงทำให้ชีวิตของมนุษย์มีคุณค่า ในฐานะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชีวิตจนเข้าถึงความจริงสูงสุดคือ “นิพพาน” ชีวิตที่ประกอบด้วยรูปกับนาม จึงเป็นเครื่องมือที่จะนำพามนุษย์เข้าถึงความจริงดังกล่าวได้ ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสย้ำถึงจุดยืนที่สะท้อนถึงตัวตนของพระพุทธศาสนาในวันการประกาศโอวาทปาติโมกข์ ที่สัมพันธ์กับหลักการ ๓ อุดมการณ์ ๔ และวิธีการ ๖ กล่าวคือ (๑) หลักการ เตือนมิให้ทำบาปทั้งปวง อันมีการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตตามศีลข้อที่ ๑ (๒) อุดมการณ์ ตรัสเตือนว่า ผู้ที่จะได้ชื่อว่า เป็นบรรพชิต หรือผู้งดเว้นจากบาปได้ ต้องไม่ฆ่าผู้อื่น (๓) วิธีการ ตรัสเตือนมิให้ฆ่าหรือนิยมชมชื่นกับการฆ่าตามหลักอนุष्มาโต จะเห็นว่าทั้งหมดคือจุดยืนของพระพุทธศาสนาที่ถูกประกาศให้ศาสนิกของศาสนา และเจ้าลัทธิต่างๆ ได้เห็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนาว่ามีอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากแนวคิดและแนวปฏิบัติอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในชมพูทวีปในสมัยนั้น จะเห็นว่าพระพุทธศาสนามีได้เน้นให้ฆ่าทางเนื้อหนัง หากแต่เน้นให้ “ฆ่ากิเลส” การฆ่าทางเนื้อหนังหรือฆ่าชีวิตจึงเป็นการฆ่าที่ผิดฝาผิดตัว เพราะตัว

ที่ชักนำให้มนุษย์ไปกระทำผิดพลาดบกพร่อง คือ “กิเลส” ที่เกิดขึ้นและเกาะกุมจิตใจให้มนุษย์ไปกระทำการณ้อย่างใดอย่างหนึ่ง

แนวคิดการลงโทษที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาคือแนวคิดที่ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา จากการวิวัฒนาการของสังคมจากป่าเถื่อนมาเป็นสังคมที่ค้ำนึ่งถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น หลักการทางพระพุทธศาสนานั้นเชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นได้หากได้รับการศึกษาอบรมที่ถูกที่ควร และศาสนาพุทธนั้นเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยความอ่อนโยน เช่น หลักเมตตา กรุณา การไม่จองเวร และกฎแห่งกรรม ดังนั้นหลักเมตตาถือเป็นธรรมเครื่องกำราบสภาพจิตฝ่ายร้าย ๓ สิ่ง คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ (ปัญญา) ซึ่งทำให้ปัจเจกตกเป็นทาสของอารมณ์ร้ายต่างๆ อาทิ ราคะ โลภะ อิจฉาริษยา โทสะ (โกรธ) และโมหะ (หลงผิด) เป็นต้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุผล โดยกล่าวถึงผลของการกระทำทุกอย่างย่อมมีผลในตัว ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงโทษประหารชีวิตจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถลดการก่อคดีอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง แต่กลับเป็นการสร้างความบาดหมางและโกรธแค้นแก่ญาติของทั้งสองฝ่าย ดังนั้นเมื่อเราโกรธและเกลียดในสิ่งที่พวกเขากระทำเราก็ไม่ควรทำแบบเดียวกับที่พวกเขาทำ เพราะไม่เช่นนั้นเราก็คงไม่ต่างไปจากพวกเขา คือ “การเป็นอาชญากร” ดีๆ นี้เอง เพียงแต่เราไม่ได้ลงมือฆ่าคนด้วยตนเอง แต่มอบหมายหน้าที่นั้นให้กับเพชรฆาตเป็นผู้ทำหน้าที่ “ฆ่า” แทนเราเท่านั้นเอง

ศีล ๕ หรือเบญจศีล ๕ นี้ มีธรรมที่คู่กันเรียกว่าเบญจธรรม หรือที่เรียกว่าเบญจกัลยาธรรม หมายถึง คุณธรรม ๕ ประการ เป็นธรรมที่เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีลที่ผู้รักษาเบญจศีลมีไว้ประจำใจ กล่าวถึงคุณธรรม ๕ ประการ แต่ในการดำเนินชีวิตเพื่อขจัดความโกรธในจิตใจ และไม่แสดงพฤติกรรมออกมาให้เกิดความเดือดร้อน นั่นก็คือการรักษาจิตใจให้เกิดความเมตตา กรุณา คือ ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข ความเจริญ และความสงสารช่วยให้พ้นทุกข์คู่กับศีลข้อที่หนึ่ง ผู้ที่มีความเมตตาย่อมเป็นที่รักใคร่ของคนทั้งหลาย นอนหลับเป็นสุข ตื่นนอนก็เป็นสุข ผิวพรรณผ่องใสจิตใจชื่นบานปลอดโปร่ง เพราะไม่คิดพยาบาทปองร้ายผู้ใดให้จิตใจเศร้าหมอง การเว้นจากปาณาติบาต คู่กับ เมตตากรุณา โดยจะกล่าวถึงหลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม มี ๓ ประการคือ

๑) เมตตากายกรรม หมายถึง จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา กล่าวได้ว่า เมตตากายกรรมนี้นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการมีเมตริจิตที่ดีต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีล มีการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น และไม่ประพฤติล่วงกามกับผิวเมียชาวบ้านเขา เป็นต้น

๒) เมตตาวจีกรรม หมายถึง จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา เมตตาวจีกรรมนี้นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการมีวาจาที่ดีต่อกันแล้วยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ รักษาศีลมีการไม่พูดเท็จ หลอกลวงผู้อื่น มีการไม่พูดส่อเสียด ทำให้ผู้อื่นแตกความสามัคคีกัน มีการไม่พูดคำหยาบคายไม่น่าฟัง ทำให้เกิดโทสะ มีการไม่พูดเพ้อ เจ้อให้เขาสงสัยหวาดระแวง เป็นต้น

๓) เมตตามโนกรรม หมายถึง จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา การตั้งเมตตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง กล่าวได้ว่า เมตตามโนกรรมนี้นอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการปรารถนาดีต่อกันแล้ว ยังรวมไปถึงการประพฤติธรรม คือ การรักษาศีลมีการไม่คิดแย่งทรัพย์สมบัติของผู้อื่นไม่คิดผูกพยาบาทอาฆาตผู้อื่น เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เป็นต้น

หลักการของศีล ๕ เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงไว้อย่างชัดเจนว่าการกระทำใดมีความผิด และการกระทำใดที่เรียกว่าไม่ผิด ดังนั้นในเรื่องการลงโทษประหารชีวิตนั้น พระพุทธศาสนามีท่าทีที่ว่า เมื่อบุคคลได้กระทำการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองร้ายแรง ก็ควรได้รับการพิจารณาโทษตามประมวลกฎหมายนั้นๆ ถ้าความผิดของเขารุนแรงและเข้าข่ายที่จะต้องทำการลงโทษประหารชีวิตก็สมควรดำเนินการไปตามนั้น โดยองค์ประกอบที่สำคัญนั้นอยู่ที่เจตนาของการกระทำ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญที่ความชั่วร้ายภายในจิตใจเป็นสำคัญ ซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักศีล ๕ ก็เพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นภายในจิตใจมนุษย์นั่นเอง เมื่อพิจารณาตามความมุ่งหมายที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักเกณฑ์เรื่องศีลนั้นพระองค์ประสงค์ให้สังคมเกิดความสงบสุขแก่ทุกฝ่าย เมื่อบุคคลเกิดความคิดในทางที่เป็นอกุศลภายในจิตใจ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์สร้างคุณธรรมภายในจิตใจด้วยหลักเบญจธรรมอันเป็นหลักเพื่อความไม่ก่อเวรนั่นเอง โดยศีลข้อที่หนึ่งประสงค์ให้ทุกคนไม่เบียดเบียนกันทางด้านร่างกาย ศีลข้อสองเป็นการไม่เบียดเบียนกันทางทรัพย์ ข้อสามเป็นการไม่เบียดเบียนกันทางจิตใจ และข้อสี่เป็นการไม่เบียดเบียนกันทางวาจานั้นเอง ดังนั้นเมื่อทุกคนประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล ๕ บริบูรณ์แล้ว ในเรื่องของโทษประหารชีวิตก็ไม่เกิดขึ้นเป็นแน่นอน

วิเคราะห์โทษประหารชีวิตกับหลักกรรม

พุทธปรัชญาจัดอยู่ในกลุ่มศาสนาแบบอเทวนิยม โดยไม่เชื่อในเรื่องของสิ่งที่ยอยู่นอกเหนืออำนาจหรือการตัดสินใจของพระเจ้า ในทัศนะเกี่ยวกับความดีและความชั่วพุทธปรัชญาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับนิพพาน ว่าเป็นความดีภายใน (Intrinsic) เป็นภาวะการณ้เข้าถึงความดีอันสูงสุดซึ่งมีลักษณะเป็นความสุขอันยอดเยี่ยม ความสมบูรณ์ ความรู้แจ้ง และความหลุดพ้น เป็นภาวะที่ความจำกัดของเราสิ้นสุดเพราะ ไม่มีมาตรฐานอะไรที่จะใช้วัดบุคคลผู้ถึงแล้วซึ่งจุดหมายปลายทาง ความชั่วคือสิ่งตรงกันข้าม หมายถึงสิ่งที่ขาดคุณลักษณะของนิพพานดังกล่าวมาแล้วนั้นแหละที่เรียกว่าความชั่ว (Evils) อันมีลักษณะเป็นความไม่มีสุขหรือความทุกข์ ความไม่สมบูรณ์ ความไม่รู้หรืออวิชชา และอุปาทานคือความยึดติดอยู่ในตัวตนอันจำกัด ความชั่วเหล่านี้จะก่อให้เกิดผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ซึ่งตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขแบบต่างๆ กันมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันของการดำเนินชีวิต ในเรื่องความดีกับความชั่วใครมีอำนาจมากกว่าใคร และใครมาก่อนใครนั้น มีทัศนะแตกต่างกันหลายทัศนะดังต่อไปนี้

คำว่า “กรรม” แปลว่า การกระทำ มีความหมายเป็นกลางๆ คือ การกระทำยังไม่ถือว่าเป็นดีหรือชั่ว กรรมเป็นกฎแห่งสาเหตุเกี่ยวกับศีลธรรม คำว่า “การกระทำ” (กรรม) หมายถึงการกระทำทุกอย่างที่แสดงออกจากตัวเรา เช่น การแสดงออกทางกาย (กายกรรม) ทางวาจา (วจีกรรม) และทางใจ (มโนกรรม) โดยหลักมูลฐานแล้ว กรรมก็คือ เจตนา ดังคำนิยามศัพท์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ตอนหนึ่งว่า “เจตนาหิ ภิกขเว วทามิ เจตยิตวา กโรติ กาเยน วาจาเย มนสา” ดูกรภิกษุทั้งหลายเราขอบอกว่าเจตนาคือกรรม (เป็นตัวกรรม) เมื่อมีเจตนาแล้วคนเราก็ลงมือกระทำการด้วยกาย วาจา และด้วยใจ หมายความว่า การกระทำที่จะเป็นกรรมได้นั้นจะต้องมีเจตนา คือความตั้งใจ จงใจ แล้วกระทำการลงไปโดยใช้เครื่องมือ คือ กาย วาจา และใจ

คำสอนเรื่องจริยศาสตร์ระดับกลางนี้ เป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมให้ประพฤติดี คือประพฤติดีในจิตใจที่ฉลาด ประพฤติด้วยความฉลาด เป็นหลักปฏิบัติที่สูงกว่าจริยศาสตร์ระดับต้นดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งจริยศาสตร์ระดับกลางนี้ ได้แก่ กุศลกรรมบถ หมายถึง ทางสร้างความดี ทางบำเพ็ญกุศล

วิถีทางปฏิบัติอย่างฉลาด ทางทำความดีเพื่อไปสู่ความสุข ความเจริญหรือสுகติอันเป็นธรรมสมบูรณ์ที่บุคคลควรประพฤติ หลักคำสอนทางพุทธปรัชญาอธิบายว่า คนจะดีหรือชั่วนั้นเป็นเพราะกรรมคือการกระทำทั้งทางกาย วาจาและใจที่ดีและไม่ดี ดังนั้นการกระทำของมนุษย์ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศลขึ้นชื่อว่า “กรรม”

พระพุทธศาสนายอมรับเรื่องของกรรมและผลกรรมที่บุคคลได้กระทำลงไป ทั้งที่เป็นเรื่องดี (กุศล) และเรื่องที่ไม่ดี (อกุศล) ดังนั้นการที่บุคคลผู้หนึ่งได้กระทำความชั่วร้ายที่ผิดต่อหลักศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง บุคคลผู้นั้นย่อมมิได้รับผลของการกระทำ (กรรม) ที่เขาได้ทำลงไปอย่างแน่นอน ถึงแม้เขาผู้นั้นจะถูกดำเนินคดีในทางกฎหมายบ้านเมืองหรือไม่ก็ตาม ซึ่งในเรื่องของโทษประหารชีวิตนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นการดำเนินการตามมาตราของกฎหมายบ้านเมือง ที่ออกจะโหดร้ายเกินความจำเป็น เพราะถ้ามองตามหลักของกฎหมายแล้ว พระพุทธศาสนาเชื่อว่ากฎหมายให้ผลได้อย่างยุติธรรม กล่าวคือไม่มีบุคคลใดที่กระทำความชั่วแล้วหลุดพ้นจากกรรมที่ตนได้ก่อขึ้นไปได้ไม่ว่าชาตินี้หรือชาติไหนๆ แต่ในทางตรงกันข้ามกฎหมายออกเปิดช่องให้ผู้กระทำความผิดสามารถหลุดพ้นจากความผิดที่ตนเองก่อขึ้นได้

โทษประหารชีวิต คือ บทลงโทษที่รุนแรงที่สุดตามประมวลกฎหมาย เป็นการกระทำต่อนักโทษหรือผู้ที่กระทำความผิดร้ายแรงเพื่อไม่ให้ได้มีโอกาสกระทำความผิดอีก ซึ่งในส่วนนี้ตรงกับกรรมหนักในทางพระพุทธศาสนา คือ อนันตริยกรรม เป็นกรรมที่ให้ผลเผ็ดร้อนและไม่มิกุศลกรรมใดจะมาช่วยให้ผลกรรมนั้นลดลงได้ เมื่อบุคคลผู้ใดกระทำอนันตริยกรรมแม้ข้อใดข้อหนึ่ง คือ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และสังฆเภท ย่อมได้รับผลกรรมหนักที่กล่าวคือ ไม่มีทางไปสวรรค์ ไม่มีทางไปนิพพานได้เด็ดขาดในชาตินั้น ต้องไปใช้กรรมในนรกยาวนาน ไม่มีกุศลกรรมใดจะมาช่วยได้ เมื่อพ้นกรรมนรกกลับไปเกิดเป็นคนเมื่อไหร่ค่อยมีโอกาสใหม่ ถือเป็นครุกรรม

พระพุทธศาสนามีท่าทีต่อโทษประหารชีวิตว่าเป็นโทษที่สมเหตุสมผล เพราะคนที่มีจิตใจชั่วร้ายบกรทำกรรมอันเป็นครุกรรมลงไปย่อมได้เสวยผลอันร้อนแรง เมื่อคนในสังคมได้กระทำความผิดร้ายแรงอันเป็นไปตามประมวลกฎหมายบ้านเมืองก็ย่อมได้รับโทษหรือผลอย่างร้อนแรงเช่นกัน ซึ่งในเรื่องของกรรมและข้อกฎหมายนี้อาจมีข้อแตกต่างกันบ้าง เพราะกรรมแม้จะกระทำในที่มือหรือส่วาง มีผู้คนเห็นหรือไม่เห็นก็ตาม แต่กฎหมายก็สามารถตามให้ผลได้เสมอ ส่วนในเรื่องของกฎหมายนั้นอาจพบข้อบกพร่องอยู่บ้าง เช่น ไม่สามารถจับผู้ต้องหาได้ หลักฐานไม่เพียงพอ ข้อกฎหมายไม่ได้กำหนด เหล่านี้เป็นต้น ก็อาจทำให้ผู้ต้องหาหนีรอดพ้นจากการได้รับโทษเหล่านั้น ดังนั้นการที่จะทำให้การลงโทษประหารชีวิตเป็นไปอย่างยุติธรรม จำเป็นจะต้องพัฒนาระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมด้วย อีกประเด็นก็คือถึงแม้นักโทษจะถูกพิพากษาให้ประหารชีวิต กฎหมายก็ยังเปิดโอกาสให้นักโทษได้มีโอกาสถวายฎีกาเพื่อขอรับการอภัยโทษ ในส่วนนี้อาจมีนักโทษบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงหรือดำเนินการเองได้ ทางรัฐจำเป็นต้องมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือ หรือในกรณีที่นักโทษมีความประพฤติดีก็มีสิทธิได้รับการลดหย่อนโทษอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูอีกด้วย ดังนั้นหลักการในทัศนะพระพุทธศาสนาก็ได้แบ่งออกเป็นหลายระดับ คือทั้งที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการทำงานดีให้มากๆ เพื่อให้ผลกรรมชั่วลดความรุนแรงลง ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนเรื่องกรรมว่าสามารถแก้หรือตัดกรรมได้ แต่ทรงสอนให้มนุษย์ทำความดีให้มากๆ เพื่อที่จะช่วยเหลือเวลาที่กรรมชั่วส่งผล โดยพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้เราจ้านกับกรรมเก่า พระพุทธเจ้าสอนให้เรางดเว้น

กรรมชั่ว ไม่ทำอีก แล้วทำกรรมดีให้ยิ่งขึ้นผลของกรรมดีจะไปบั่นทอนอิทธิพลของกรรมเก่าลง และกรรมที่ไม่สามารถลดหย่อนและแก้ไขได้นั้นก็คือ อนันตริยกรรมนั่นเอง พระพุทธศาสนาเชื่อว่าคนเราเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการเกิดเป็นมนุษย์เป็นโอกาสอันดียิ่ง เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ยิ่งกว่าสัตว์โลกใดๆ ในทางตรงข้ามหากไม่พัฒนาตนเอง แต่กลับทำตนให้ต่ำลง ก็จะต่ำทรามยิ่งกว่าสัตว์โลกชนิดใดๆ ด้วยเหตุนี้การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ จึงอย่าปล่อยให้โอกาสที่จะพัฒนาตนให้ผ่านไป เพราะการจะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก สำหรับผู้ที่ไม่พัฒนาตนเองนั้นยากยิ่งนัก

ในสังคมโลกปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการสูงสุด ถึงแม้ว่าอาชญากรรมสมควรต้องได้รับโทษเมื่อประพฤติดล่เมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย แต่การลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิตนั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกทั้งยังขัดต่อแนวคิดอาชญาวิทยาสมัยใหม่ที่อาชญากรรมสามารถกลับตัวเป็นคนดีมีชีวิตใหม่ได้อีกครั้ง เมื่อได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสมและให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม ซึ่งตรงกลับแนวคิดเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้วางเฉยต่อหลักกรรม แต่พระพุทธศาสนาเชื่อว่ากรรมไม่สามารถบงการวิถีชีวิตมนุษย์ได้ และสอนว่าทุกคนมีโอกาสกลับตัวและยกจิตขึ้นจากอกุศล (ความชั่ว) ได้ โดยยกตัวอย่างขององคุลิมาลดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า โทษประหารชีวิตไม่สามารถยับยั้งให้พวกเขาทำอาชญากรรม แต่พวกเขาจะกลัวโทษที่จะได้รับหลังจากกระทำผิดแล้ว

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต ได้พบประเด็นที่น่าสนใจในผู้วิจัยจึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาเพื่ออภิปรายผล ดังนี้

๑) แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต

ประเทศไทยนั้นเป็นสังคมหนึ่งซึ่งยอมรับพระพุทธศาสนา และได้รับการหล่อหลอมจากหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามายาวนาน วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ตั้งแต่กำเนิดจนถึงตาย จึงเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระพุทธศาสนา สภาพของสังคมไทยปัจจุบันนับวันยิ่งเลวร้ายลงทุกทีทั้งปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจริยธรรม การปฏิบัติตนของคนในสังคมปัจจุบันมีแต่สภาพของความเห็นแก่ตัวเอาแต่ได้ไม่มีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อกัน สภาพจริยธรรมศีลธรรมในสังคมไทยปัจจุบันจึงอัปก็ว่าได้ ตามทัศนะทางพุทธศาสนาแล้วการจะแก้ปัญหอะไรก็ตามจะต้องแก้ที่ต้นเหตุ แก้กันไปให้ถึงต้นเหตุจริงๆ น่าจะได้สวาทต้นเหตุของการเกิดอาชญากรรม ที่เป็นต้นเหตุให้รัฐจำเป็นจะต้องลงโทษประหารชีวิต ซึ่งสาเหตุของปัญหาอาชญากรรมอาจสรุปได้ดังนี้ คือ การว่างงาน ดิดสิ่งเสพติด การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเสื่อมทรามทางศีลธรรม ค่านิยมที่ผิด สภาพครอบครัว และสภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ **สุเขาวรรณ พลอยชุม** ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ “จริยศาสตร์แนวพุทธ” ว่า การพูดว่าการกระทำของมนุษย์ถูกหรือผิดหรือว่า ทั้งถูกทั้งผิดนั้น การกระทำของมนุษย์จะถือว่าถูกหรือผิดได้ก็ต่อเมื่อมีการกระทำนั้นแม้ว่าจะถูกสถานการณ์บางอย่างกำหนดให้ตัดสินใจทำ แต่เขาจะต้องทำโดยไม่ถูกบังคับให้กระทำและมีเสรีภาพในการกระทำ (อตุถการ) และสอดคล้องกับ **วิทย์ วิศเวทย์** ที่กล่าวไว้ในหนังสือ “จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม” ว่า การกระทำที่ถูกหรือผิดนั้นเป็นอย่างไร เอาอะไรเป็นเกณฑ์ในการ

ตัดสินความดีความชั่ว เพราะในการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความสลับซับซ้อนมาก การกระทำบางอย่างอาจจะถูกและดีในสังคมหนึ่ง แต่อาจเป็นสิ่งที่ผิดและเลวร้ายในอีกสังคม เพราะความดีเป็นสิ่งสัมพัทธ์คือขึ้นอยู่กับสิ่งอื่น เช่น เวลา สถานที่ ดินฟ้าอากาศและสภาพแวดล้อม สภาพทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

หลักคำสอนหรือหลักธรรมของพระพุทธเจ้าวางเอาไว้ให้บุคคลนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้เกิดความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต การดำเนินชีวิตของมนุษย์จำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคม หลักเกณฑ์ตัดสินความดีในพุทธปรัชญามองทางนิสัยใจคอและความประพฤติที่แน่นอนตามที่บุคคลเหล่านั้นสมัครใจทำ พระพุทธเจ้าทรงสอนเน้นในเรื่องการรักษากาย วาจา และใจ ให้เรียบร้อยบริสุทธิ์สะอาดเป็นนิตย์ พุทธจริยศาสตร์ได้วางหลักศีลธรรมหรือหลักความประพฤติที่ดำรงอันเป็นแม่แบบของจริยธรรมจากเรื่องของกรรม (Action) พุทธจริยศาสตร์ถือว่าการกระทำหรือกรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยเจตนา ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำดีหรือการกระทำชั่วก็ตาม การวินิจฉัยปัญหาทางจริยธรรมในทางพุทธจริยศาสตร์ จะมีเกณฑ์วินิจฉัยที่ชัดเจนนั้นคือหลักพระธรรมวินัย ในที่นี้คือหลักวินัยศีลข้อที่ ๑ การวินิจฉัยตัดสินว่าการกระทำนั้นมีความผิดหรือไม่อยู่ ๕ ประการ ถ้าครบทั้งองค์ ๕ (สัมภาระ) จึงถือว่าล่วงละเมิดศีลเป็นบาปและมีโทษหากไม่ครบถือว่าไม่เข้าข่ายของความผิดและโทษหลักวินัยมีอยู่ ๑. สัตว์มีชีวิต (ปาโณ) ๒. รู้ว่าสัตว์มีชีวิต (ปาณสญญิตา) ๓. จิตคิดจะฆ่า (วรกจิตต) ๔. พยายามที่จะฆ่า (อุปกุกโม) ๕. สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น หากปัญหาใดเข้าข่ายหลักที่ว่านี้ถือว่าผิดศีล อย่างไรก็ตามการวินิจฉัยปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์ไม่ได้ยึดตัวบทของคัมภีร์อย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมด้วย เช่น ประโยชน์หรือโทษที่สังคมจะพึงได้รับจากการกระทำนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาทวี ฐานวโร (อ่อนปัสสา)** ว่า ความผิดในการทำปาณาติบาตนั้นแยกพิจารณาเป็น ๒ ฝ่าย คือ ๑) ฝ่ายผู้ทำเองเรียกว่า “อติวิสัย” คือผู้ฆ่าถือเจตนาของผู้ฆ่าเป็นสำคัญ ๒) ฝ่ายผู้ถูกกระทำเรียกว่า “วัตถุวิสัย” คือชีวิตที่ถูกฆ่า เกณฑ์การตัดสินคุณค่าของชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับคุณประโยชน์ของผู้ที่ถูกฆ่า และสอดคล้องกับงานเขียนของ**เนืองน้อย บุญเนตร** ที่กล่าวว่า ประโยชน์นิยมถือว่าการกระทำที่ดีคือการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อคนส่วนมากวิธีการจึงไม่สำคัญเท่ากับผลที่เกิดขึ้นผลของการกระทำจะเป็นตัวตัดสินความถูกความผิดของการกระทำและผลที่ว่านี้คือประโยชน์สุขของมหาชนซึ่งหมายถึงหลักมสุขสู่มหาชน ดังนั้นการแก้ปัญหาทางพุทธจริยศาสตร์จึงตั้งอยู่บนทางสายกลางคือความพอดี ไม่สุดโต่งเอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง และเป็นการประยุกต์เข้าหาสังคม โดยมีหลักการวินิจฉัยที่แน่นอนว่าถูกหรือผิด ในความถูกหรือผิดก็มีข้อพิจารณาคุณหรือโทษมากน้อยต่างกัน

ในส่วนที่เกี่ยวกับการลงโทษพระพุทธานามิทัสนะ ว่า

๑. การปฏิบัติอย่างผิดหลักมนุษยธรรมต่อผู้ที่กระทำความผิดไม่ได้ช่วยแก้ไขการกระทำผิดนั้น วิธีที่ดีที่สุดสำหรับผู้ที่กระทำความผิด ก็คือโดยการปรับปรุงแก้ไขให้เขาดีขึ้น มิใช่โดยการลงโทษเขา

๒. การลงโทษควรทำเพียงเพื่อให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น และให้เน้นความสำคัญอย่างยิ่งยวดไปที่ให้เขาได้สามารถกลับคืนไปอยู่ในสังคมได้ดังเดิม

๓. การลงโทษผู้ที่กระทำความผิดด้วยการทำทารุณกรรมจะไม่เพียงแต่เป็นการทำร้ายจิตใจของผู้ที่กระทำความผิดเท่านั้น แต่จะเป็นการทำลายจิตใจของผู้กระทำการลงโทษนั้นด้วย

๔. เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ที่จะดำเนินการลงโทษประหารชีวิตด้วยความเมตตาปราณี ประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาหลายประเทศยังคงมีการลงโทษด้วยการประหารชีวิต และมีบางประเทศอย่างเช่นประเทศไทยยังคงใช้วิธีการลงโทษด้วยการประหารชีวิตนี้อยู่ ที่มีลักษณะเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก ผู้นับถือพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาพระพุทธศาสนา ประเพณีทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และขาดการนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวัน จุดมุ่งหมายของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสอนให้เรารักกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน มีความอดทน ไม่เบียดเบียนกัน และคำสอนที่สำคัญที่ทำให้เรามีสันติภาพภายใน คือหลักของอิทัปปยเจตยาที่สอนว่า “สรรพสิ่งอิงอาศัยกันและกันตามเหตุปัจจัยปรุงแต่ง” จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามุ่งเน้นสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขแต่การจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขนั้นสมาชิกของสังคมจะต้องร่วมกันให้เกิดการปกครองที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**สมภาร พรหมทา** ในเรื่องการทำความผิดและการลงโทษนั้นพระพุทธศาสนาคิดว่ามีคำถามหลักๆ อยู่สองคำถามต่อเนื่องกัน เราต้องตอบเรื่องเหล่านี้ตามลำดับ คือ คำถามแรก คือ ทำไมเขาจึงถูกลงโทษ คำตอบคือเพราะเขาทำความผิด คำถามที่สอง เขาควรถูกลงโทษอย่างไร คำตอบคือตามความผิดที่เขาทำ

๒) สภาพปัญหาการลงโทษประหารชีวิต

โทษประหารชีวิต หมายถึง โทษสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อมุ่งกระทำต่อชีวิตนักโทษ เป็นกระบวนการทางกฎหมายซึ่งรัฐลงโทษอาชญากรรมแก่บุคคล การทำโทษตามกฎหมายอาญาขั้นสูงสุดที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดโดยใช้วิธีการต่างๆ เพื่อทำลายชีวิตหรือเพื่อฆ่าให้ตาย โทษประหารชีวิต (Death Penalty) ถือเป็นมาตรการการลงโทษที่เก่าแก่และรุนแรงที่สุดซึ่งได้มีการบังคับใช้ในหลายประเทศมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว เป็นการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างเด็ดขาด ส่วนวิธีการในการลงโทษประหารชีวิตที่ใช้ในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมแต่ละท้องถิ่นและตามกาลเวลา การประหารชีวิตเป็นโทษที่มีการนำมาใช้ปฏิบัติในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ก่อนสมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อแก้แค้นผู้กระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำ รวมทั้งตัดโอกาสเพื่อไม่ให้มีการกระทำผิดซ้ำ และเพื่อไม่ให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่าง เนื่องจากเกิดความกลัวที่จะถูกลงโทษต่อผู้ที่คิดจะทำผิด เพื่อให้เกิดการยับยั้งอันจะนำมาซึ่งความสงบเรียบร้อยในสังคม ปัจจุบันประเทศไทยยังคงมีการลงโทษประหารชีวิตนักโทษในคดีร้ายแรงอยู่ ซึ่งหลายประเทศได้ยกเลิกการลงโทษประหารชีวิตแล้ว โดยมีแนวคิดเพื่อการฟื้นฟู (Rehabilitation) เป็นแนวคิดที่ว่าผู้กระทำความผิดสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาศุภชัย ปิยะมมขโย (ติวป)** ว่า พระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมการก่อเวรการประหารชีวิตจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากหลักการในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธศาสนาจะไม่สนับสนุนโทษประหาร แต่ก็ไม่เข้าไปแทรกการลงโทษของผู้มีอำนาจปกครองประเทศ เพราะการลงโทษเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และสอดคล้องกับ**ฐาปน แสนยะบุตร** สิทธิในการมีชีวิตมีความสำคัญยิ่งกับการประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นหลักประกันการรับรองสิทธิมนุษยชนของรัฐต่อประชาชน แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้บัญญัติรับรองการดำรงอยู่ของสิทธิในการมีชีวิต แต่การลงโทษประหารชีวิตก็ยังเป็นการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รุนแรง

ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งการดำรงอยู่ของการลงโทษประหารชีวิตนี้ ได้เป็นปฏิปักษ์ต่อสถานะและความสำคัญของการดำรงอยู่ของสิทธิในการมีชีวิตเป็นอย่างยิ่ง

ข้อถกเถียงประเด็นเรื่องสังคมไทย “ควรมี หรือ ไม่ควรมี” โทษประหาร สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยต้องการระบบยุติธรรมที่เป็นธรรม เราต้องการกฎหมายที่ไม่ว่าเป็นคนใหญ่คนโตขนาดไหน หากทำผิดก็ต้องรับโทษตามกฎหมายไม่มีการลดหย่อนโทษ และผู้คนที่ไม่ได้ทำผิดกฎหมายก็ไม่ควรโดนใช้กฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งรังแก ซึ่งสอดคล้องกับ**ปรีดี เภษมทรัพย์** ว่า จะมีคนถามเสมอว่ากฎหมายเป็นธรรมหรือไม่ คำพิพากษานั้นเป็นธรรมหรือ คนโดยทั่วไปจะคิดและเข้าใจในเรื่องกฎหมายหรือในเรื่องคดีความว่า ความยุติธรรมเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง และเชื่อว่ากฎหมายกับความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็ต้องถามต่อไปว่า กฎหมายกับความยุติธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ปัญหาใหญ่ที่สุดคือกระบวนการยุติธรรมที่จะนำไปสู่การประหารลงโทษนั้นต้องแน่ใจว่าสมเหตุสมผล ไม่เป็นการปรักปรำ ไม่มีแพะรับบาป โดยเฉพาะต้นธารกระบวนการยุติธรรมคือตำรวจและพนักงานสอบสวนสามารถเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ โดยเฉพาะในกรณีการจับกุมผิดตัวหรือ “แพะ” ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และยังมีอยู่ในคุกเป็นจำนวนมาก ทำให้มีแนวโน้มที่จะประหารชีวิตผิดคน และไม่สามารถเยียวยาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**เกียรติศักดิ์ พันธวงศ์** ว่า หลักการลงโทษผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงสมควรอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาทมาประยุกต์ใช้เป็นหลักสูตรการศึกษา จะทำให้เกิดความโปร่งใส ยุติธรรม เทียงธรรม และเกิดสันติสุขแก่สังคมโดยรวมต่อไป และสอดคล้องกับ**ศิริมาลย์ ศรีใส** ว่า กฎหมายเป็นแบบบังคับพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ มาจากรากฐานของหลักการทางศีลธรรมด้วยเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้กฎหมายกับศีลธรรมมีความสัมพันธ์กันโดยปริยาย ทั้งนี้หลักการสำคัญของความสัมพันธ์ดังกล่าวคือกฎหมายและศีลธรรมจะต้องมุ่งสู่จุดหมายเดียวกันคือ กฎสากล สิ่งเหล่านี้สามารถเริ่มแก้ไขได้จากการทำให้กฎหมายเป็นสากล และทำให้ระบบยุติธรรมเป็นธรรมอย่างเท่าเทียม ไม่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกำจัดผู้คิดต่างทางการเมือง และพัฒนากระบวนการบำบัดนักโทษให้มีความน่าเชื่อถือ หากไม่แก้ไขจุดเหล่านี้การถกเถียงในประเด็นว่าจะให้มีหรือไม่มีโทษประหารชีวิต คงเป็นเพียงสมการที่ไม่มีวันหาคำตอบได้เพราะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เนื่องจากต้นเหตุที่แท้จริงคือปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม ที่บีบให้คนกระทำผิด เช่น ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา รายได้ ทัศนคติทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งระบบคุกที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ ทัศนคติของคนภายนอกที่มองนักโทษ และไม่มีระบบติดตามตรวจสอบความประพฤติของนักโทษที่พ้นโทษแล้ว ซึ่งทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ จากเหตุผลดังกล่าวจึงเกิดคำถามเชิงจริยศาสตร์ว่า เราต้องการให้กระบวนการบำบัดผู้ต้องขังสามารถทำงานได้อย่างแท้จริง มีกระบวนการที่สามารถส่งผู้ต้องโทษกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง มีงานสุจริตทำ เลี้ยงตัวเองได้จะได้ไม่ต้องหันกลับมาประกอบอาชญากรรมอีก ซึ่งในทุกวันนี้มันยากที่จะให้เจ้าของกิจการไว้วางใจว่านักโทษได้รับการบำบัดกลับตัวกลับใจได้แล้วจริงๆ เพราะไม่มีกระบวนการใดๆ จากภาครัฐที่ทำให้ประชาชนไว้วางใจในจุดนี้ได้เลย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากบทสรุปทำให้ทราบว่า การลงโทษประหารชีวิตถือเป็นโทษที่รุนแรงและมีมายาวนานในสังคมไทย การที่สังคมไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนนับถือเป็นส่วนมาก โดยจุดมุ่งหมายของหลักคำสอนเป็นไปเพื่อความสันติสุขของทุกคนในสังคม การพิจารณาหลักคำสอนในส่วนที่เป็นหลักพุทธจริยศาสตร์ทั้งในเรื่องของศีล ๕ และหลักกรรม ทำให้ทราบว่าสังคมไทยไม่จำเป็นจะต้องใช้ความรุนแรงเพื่อตอบแทนอาชญากรเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักแห่งความเมตตาเพื่อแก้ไขปัญหามาตามแนวความคิดการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ดังนั้นผู้วิจัยคิดว่าควรมีการสนับสนุนเชิงนโยบาย ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณหาแนวทางว่าสังคมไทยสมควรยกเลิกโทษประหารชีวิตได้หรือไม่ โดยการศึกษาจากความคิดเห็นของประชาชน และเมื่อยกเลิกแล้วจะมีการลงโทษแบบไหนที่เข้ามาแทนได้เหมาะสม และการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษด้วยการฝึกอาชีพเพื่อให้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นการสร้างคนดีให้กับสังคมอีกครั้ง ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้กับนักโทษได้สำนึกและกลับตัวเป็นคนดีอีกครั้ง

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนำหลักของศีล ๕ มาปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกัน และหลักกรรมเพื่อเตือนตนเองว่าการกระทำของเราทุกอย่างย่อมมีผล แม้จะไม่ใช้เรื่องที่เกิดกฎหมายก็ตามที่ พระพุทธศาสนาสอนว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดพุทธจริยศาสตร์กับการลงโทษประหารชีวิต” ครั้งนี้เป็นลักษณะการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการอธิบายเชิงพรรณนาเพื่อให้ทราบเกี่ยวกับแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ และแนวคิดการลงโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิต และสังคมไทยจะยังคงมีโทษประหารชีวิตหรือสมควรจะยกเลิก”

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “การลงโทษแบบไหนที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดร้ายแรงแทนโทษประหารชีวิต”

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “เหตุผลด้านจิตวิทยาที่ทำให้บุคคลกลายเป็นอาชญากรก่อคดีร้ายแรง”

๔. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดการฟื้นฟูนักโทษกับการฝึกอาชีพ เช่น งานฝีมือต่างๆ โดยเฉพาะงานช่างสิบหมู่ที่กำลังจะสูญหายจากสังคมไทย”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเถปิฎก ๒๕๐๐**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐเถปิฎก ๒๕๒๕**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

_____. **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๙.

_____. **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. **โทษประหารชีวิตยังจำเป็นต่อสังคมไทยหรือไม่**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗.

คณะกรรมการกองตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วินัยวินิจฉัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. **โทษประหารชีวิตในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. **โทษประหารชีวิตในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

เค.เอ็น.ชยติลเลเก. **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. สุเชาว์ พลอยชุม แปล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. **พจนานุกรมปรัชญา อังกฤษ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, ๒๕๕๗.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

- ณรงค์ ใจหาญ. **ทฤษฎีการลงโทษ**. เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. **ทฤษฎีการลงโทษ ในเอกสารประกอบการสอนชุด กฎหมายและอาชญาวิทยาชั้นสูง หน่วยที่ ๖**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.
- เดือน คำดี. **พุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. **มหาจุฬาฯ วิชาการ : ปรัชญาบูรพทิศ**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. **คุณธรรมจริยธรรมกับศีลธรรมจากมุมมองของปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๗.
- เทวินทร์เทวินโท. **จริยธรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- น้ำแท้ มีบุญส้าง. **ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับทันสมัย**. กรุงเทพมหานคร: ภูมิบัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- เนืองน้อย บุญยเนตร. **จริยศาสตร์ตะวันตก ค้านท์ มิลล์ ฮอบส์ รอลส์ ชาร์ทซ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- บรรจบ บรรณรุจิ. **ปฏิจจสมุปบาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: พรบุญการพิมพ์, ๒๕๓๘.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ. **กฎหมายมหาชน : วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- บุญมี แทนแก้ว. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.
- บุญมี แทนแก้ว. **พระพุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: ว.เพ็ชรสกุล, ๒๕๔๐.
- ป. หลงสมบุญ. **พจนานุกรม มคอ-ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: เรื่องปัญญา, ๒๕๔๙.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: เอ็ม.ที.เพลส, ๒๕๕๓.
- ปราโมทย์ เครือทอง. **สำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์**. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๔.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. **นิติปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗.
- ปลื้ม โชติขุญยางกูร. **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์, ๒๕๒๐.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). **กรรมและการเกิดใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: ระฆังทอง, ๒๕๔๖.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. **จริยธรรมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงการพิมพ์, ๒๕๕๐.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: ศยาม, ๒๕๕๒.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **เชื่อกกรรม รู้กรรม แก้กรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **สิทธิมนุษยชนสร้างสันติสุขหรือสลายสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๑.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ป.ธ. ๙). **กรรมที่ปณี เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้า, ๒๕๔๕.
- พระพุทธโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรีนติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.
- พระมหาณรงค์ กนต์สีโล. **จุดเด่นของพระพุทธศาสนา**. เชียงใหม่: ทริโอแอดเวอร์ไทซิง แอนด์ มีเดีย จำกัด.
- พระรณันท์พนี. **ทางสายกลาง**. กรุงเทพมหานคร : พระนครการพิมพ์, ๒๕๒๘.
- พื้น ดอกบัว. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณาการ, ๒๕๔๔.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **มงคลตถที่ปณี แปล เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊ค, ๒๕๔๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘.
- ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ และคณะ, **การจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๔๓.
- วศิน อินทสระ. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ ๑๙๙๑, ๒๕๔๔.
- วันชัย ศรีนวลนัต. **โทษประหารชีวิต : หลักคิดด้านสิทธิมนุษยชน**. เอกสารวิชาการหลัก สูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ ๒, วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ สถาบันธรรมนุญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๗ .
- วันชัย ศรีนวลนัต. **โทษประหารชีวิตในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ๒๕๕๗.
- วิทย์ วิศทเวทย์. **จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๘.
- วศิน อินทสระ. **หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- วีระ โลจายะ. **กฎหมายสิทธิมนุษยชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๒.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ. **บทสรุปทางวิชาการ “แนวทางความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงโทษประหารชีวิตในสังคมไทยตามหลักสิทธิมนุษยชนสากล”**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗.

- สนิท ศรีสำแดง. **ปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ธรรมาภิธาน พจนานุกรมคำสอนพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช, ๒๕๕๓.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **อานาจอันยิ่งใหญ่แห่งกรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **วินัยมุข เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้ง และการอุบาสย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- สมภาร พรหมทา. **พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สมยศ เชื้อไทย. **ทฤษฎีกฎหมาย นิติปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๕๒.
- สิน้อย เกษมสันต์ ณ อยุธยา. **รายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำคู่มือรายงานประเทศตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี**. กรุงเทพมหานคร: กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๔๘.
- สุจิตรา อ่อนค้อม. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๔๘.
- สุเชาว์ พลอยชุม. **จริยศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- สุนทร ณ รัชชี. **พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- สุพจน์ สุโรจน์. **ทฤษฎีการลงโทษและแบบการลงโทษ**. เอกสารการสอน ชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๒๒.
- โสภา ชูพิชัยกุล และคณะ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๗.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

- ชนินันท์ ศรีธีระวิศาล. “การลงโทษประหารชีวิต”. **วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐาปน แสนยะบุตร. “สิทธิในการมีชีวิตกับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา
นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๕๖.

นายเกียรติศักดิ์ พันธวงศ์. “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาท กับ
ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”. **ดุสิตนิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

นายสุรินทร์ ตุลย์วัฒนจิต. “สงครามที่เป็นธรรมในทรรศนะจริยศาสตร์ศาสนา”. **ดุสิตนิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บัณฑิต ไชยวงศ์. “ความเหมาะสมของโทษประหารชีวิตในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.
๒๕๒๒ : กรณีศึกษาการค้าเมทแอมเฟตามีน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๘.

ปิยะพันธ์ ปิงเมือง. “เกณฑ์ชีวิตการตัดสินโทษประหารชีวิต”. **วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปิยะพันธ์ ปิงเมือง. “เกณฑ์ชีวิตการตัดสินลงโทษประหารชีวิต”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาดุสิตบัณฑิต
สาขาอาชญาวิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖.

พระมหาทวีฐานวโร (อ่อนปัสสา). “ปาณาติบาตกับปัญหาจริยธรรมในพุทธปรัชญา”. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระมหาศุภชัย ปิยะมมชโย (ติวป่า). “พุทธจริยศาสตร์กับโทษประหารชีวิต”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

เพ็ญแข ประจันปัจจนิก และอ้อมเดือน สดมณี. “การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาว
ชน บพไทยและแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๙.

เยาวลักษณ์ ศรีเผด็จ. “ควรยกเลิกโทษประหารชีวิตหรือไม่”. **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหา บัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริมาลย์ ศรีใส, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรมและกฎหมายในจริยศาสตร์ของ
ค่านท์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.

(๔) บทความ:

สมภาร พรหมทา, “พุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต”, **วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘**.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

Encyclopedia Britannica, Human Rights [Online], available URL:

<http://www.stoessel.ch/hei/dip/humanrightencyclopediabritannica.htm>,
(๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑)

https://drive.google.com/file/d/๑lBYnAyy_e๒MuwbN๑๖๒ReiKSsfzXhMeZY/view
เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย โทษประหารในประเทศไทย, **ข่าว (ออนไลน์)**, แหล่งที่มา
<https://voicetv.co.th/read/HySQAUVZX>

ข่าว (ออนไลน์), แหล่งที่มา https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_๑๒๓๖๕๐๐
ข่าวออนไลน์, https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_๑๒๓๖๔๐๗ วันที่ ๑๙
มิถุนายน ๒๕๖๑ - ๑๗:๒๑ น.

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐**,
<https://th.wikisource.org/wiki>

คมกฤษ อยู่เต็กเค่ง, **พุทธศาสนาและโทษประหารชีวิต**, มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ ๒๙ มิถุนายน -
๕ กรกฎาคม ๒๕๖๑ https://www.matichonweekly.com/column/article_๑๑๔๕๙๕

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) สถิตินักโทษประหารชีวิตประเทศไทย ล่าสุด
<https://uclthailand.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๖/blog-post.html>

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน(สสส.) สถิตินักโทษประหารชีวิตประเทศไทย ล่าสุด
<https://uclthailand.blogspot.com/๒๐๑๖/๐๖/blog-post.html>

๒. ภาษาอังกฤษ

Ted Honderich, Punishment : The Supposed Justifications, Revised ed. (England :
Penguin Books Ltd., ๑๙๗๖.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นายอุทัย กมลศิลป์
- วัน เดือน ปีเกิด : ๓ สิงหาคม ๒๕๐๒
- ภูมิลำเนาที่เกิด : บ้านเลขที่ ๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลดอนโอง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
- การศึกษา : พ.ศ. ๒๕๑๘ : ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม.ศ. ๓) โรงเรียนเสลภูมิพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด
- พ.ศ. ๒๕๒๐ : ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) วิทยาลัยครูมหาสารคาม

ปริญญาตรี

- พ.ศ. ๒๕๒๔ : การศึกษาระดับบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตมหาสารคาม (มศ.ว.)
- พ.ศ. ๒๕๓๖ : ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ) วิชาเอกบริหารการศึกษา วิทยาลัยครูบุรีรัมย์

ปริญญาโท

- พ.ศ. ๒๕๓๘ : การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาจิตวิทยา การศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๔๒ : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาไทยคดีศึกษา(กลุ่มสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พ.ศ. ๒๕๖๐ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น
- พ.ศ. ๒๕๖๐ : ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) สาขาวิชาพุทธ ศาสนาและ ปรัชญา มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปริญญาเอก

- พ.ศ. ๒๕๕๒: ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาการบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดขอนแก่น

การศึกษาทางธรรม

- พ.ศ. ๒๕๔๙ : ธรรมศึกษาชั้นตรี (ธ.ศ.ตรี) สำนักศาสนศึกษาวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ สำนักเรียนคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)
- พ.ศ. ๒๕๕๐ : ธรรมศึกษาชั้นโท (ธ.ศ.โท) สำนักศาสนศึกษาวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ สำนักเรียนคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)
- พ.ศ. ๒๕๕๑ : ธรรมศึกษาชั้นเอก (ธ.ศ.เอก) สำนักศาสนศึกษาวัดมิ่งเมือง อำเภอเสลภูมิ สำนักเรียนคณะจังหวัดร้อยเอ็ด (ธ)

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด โทร. ๐-๔๓๕๗-๒๒๑๙

ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา

ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา

ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๙๙ หมู่ที่ ๙ ตำบลกกโพธิ์ อำเภอหนองพอก
จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๒๑๐ โทร. ๐๘-๙๙๔๕-๕๗๑๙